

- Digitalisierte Fassung im Format PDF -

Frumentorum, leguminum, palustrium et aquatilium herbarum, ac eorum, quae eopertinent, historia

---

Rembert Dodoens

Die Digitalisierung dieses Werkes erfolgte im Rahmen des Projektes BioLib (www.BioLib.de).

Die Bilddateien wurden im Rahmen des Projektes Virtuelle Fachbibliothek Biologie (ViFaBio) durch die [Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg \(Frankfurt am Main\)](#) in das Format PDF überführt, archiviert und zugänglich gemacht.

D. IV C.g.

F R V M E N T O R V M ,
L E G V M I N V M , P A -
L V S T R I V M E T A Q V A T I L I V M
H E R B A R V M , A C E O -
R V M , Q V A E E O
P E R T I N E N T ,
H I S T O R I A :

R E M B E R T O D O D O N Æ O M E C H L I -
n i e n s i M e d i c o a u t o r e .

A D D I T A E S V N T I M A G I N E S V I V A E ,
exactissimæ, iam recens non absque haud vul-
gari diligentia & fide artificiosissimè expressæ,
quarum pleræque nouæ, & hactenus non editæ.

A N T V E R P I A E ,
Ex officina Christophori Plantini.

M . D . L X V I .

C V M P R I V I L E G I O .

K.
16. 10. 98.
A. S.

IV
—
2478

2

R E V E R E N D O E T
A M P L I S S . D O M I N O D .
V I G L I O Z V I C H E M O ,
S . B A V O N I S G A N D A V E N -
S I S P R A E P O S I T O , S V M M I -
S E N A T V S B E L G I C I P R A E -
S I D I , E T O R D I N I S A V R E I
V E L L E R I S C A N C E L L A R I O ,

Remb. Dodonæus medicus

S. D. P.

RIA SVNT REVERENDE
& amplissime Præful , in qui-
bus , & per quæ medendi ars
constat , curationesque mor-
borū perficiuntur : Morbus ,
Ægrotus , & Medicus , non modò artis , sed
& naturæ minister : veluti Hippocrates
Cous medicorum omnium , omnium &
medicorum & philosophorū sententia &
iudicio princeps , sexto Epidemiorum libro
scriptum reliquit . Oppugnant se mutuo ,
& inter se certat , medicus & morbus . Me-
dicus etenim laborat conaturque ut ægro-
tantem seruet , atque à morbo liberum fa-

ciat. Morbus verò in perniciem & cladem
vergit ægrotantis. Ægrotus est, in quo cer-
tamen peragitur, qui si morbo quoque re-
luctetur, & medico audiens imperata fe-
cerit exequaturq; , & ab inutilibus, parum
conuenientibus ac noxijs abstinuerit : hoc
est, si se oportuna facientem præbuerit, inq;
nullo deliquerit, socius ac collega efficitur
medico: morbo autem hostis. Duobus ve-
rò simul certantibus, ægrè inualescere mor-
bus potest, & futuræ aduersus morbum vi-
ctoriæ maxima spes est. Quemadmodum
econtrà desperandum, si ægrotus quæ mor-
bus dictat & appetit, exequens, medico ad-
uersetur, atque ab eo desciscens vtilia opor-
tunaq; neglexerit . A morbi namq; parti-
bus stans , vires eius non parum auget , &
seipsum in periculū ac vitæ suæ discrimen
adducit: sibi in primis , deinde & medico,
quem deserit , iniuriam faciens. Medicus
autem, qui certamen cum morbo init, tri-
bus vtitur instrumentis , quibus morbos
ipsos aggreditur, ac superare nititur: vietus
videlicet ratione , medicamentis , aut ma-
nu. Præter enim hæc tria, nulla ei alia sunt
veræ & legitimæ curationis instrumenta.
Quæcunq; enim sunt appellata morborū
medica

medica remedia aut præsidia , ad aliquod horū trium referuntur; vel enim ad victus rationem pertinent : aut ex numero sunt medicamentorū: vel manus aliquod opus. Atque hinc etiam Θεραπευτικὴ, totius artis medicæ pars postrema, in tres partes distributa est : in διαιτητικὴν, Φαρμακευτικὴν καὶ χειρουργικὴν . Cheirurgice, artifice manu & opere aliquo externo, sanitati cōsulit: Pharmaceutice , medicamentis ; quorum non vnum sed varia sunt genera; morborū violentiæ resistit. Diætetice autem , idonea, bene constituta ac salubri victus ratione, omnibus corporis morbis & malis affectionibus succurrere docet . Inter has potior & præstantior diætetice est, vt pote, quæ sēpe sola ad morborum curationem sufficiat, & sine qua vcl cheirurgice, vel pharmaceutice commodè consistere non valent. Neutra enim harū ad scopum & finem suum, facile aut feliciter peruenire potest , absque benè & salubriter constituta victus ratione. Nam vtcunque suo loco luxata, fracta, distorta, restituta sint: vñtiones , sectio-nes rectè cesserint : deligaturæ optimæ, tamen nisi proba victus ratio accesserit , sæpe non modò non prodest artifex manus , sed

etiam non raro in discrimen æger adducitur, vel in peius delabitur. Medicamenta etiam quantumuis efficacia, eam tamen, quam pollicentur opem præstare non possunt, si victus ratione aut non adiuuentur, aut conturbentur; sicuti Galenus ad Pamphilianum libro de Theriaca scribit: ut sanè vel his de causis, diætetice reliquis duabus *θεραπευτικῆς* partibus sit præferenda, & victus ratio alijs instrumentis, quibus in morborum oppugnatione medicus vtitur, longè potior sit habenda. Iam est & diætice tutissima, securissima, ac iucundissima medendi via, quam medicus, si quando morbi violentia, magnitudo, aut conditio patitur, reliquis remedijs anteferre debet. Est etenim & huius officij tutò & iucundè curare. Iucundius autē & tutius non potest, quām per victus rationem, quæ omnis periculi exors est, nihilque ingratii secum affert. Facit præterea diætice, non solùm ad morborū tutas, iucundasq; curationes, sed ad *ὑγείαν* & sanitatis conseruationem, vnica & sola plurimum potest. Nec enim corporis aut humorum temperiem solam meliorem reddit, sed & eorūdem in æquabilitate sua naturali temperiem conseruat.

Quæ

Quæ certè quanta diætetics inter omnes medicinæ partes præstantia sit, satis ostendunt, & nullo modo audiendose eos esse demonstrant, qui tam securā, tutam, grata inquæ curandi viam negligunt, ac in solis aliquot pharmacis, nec satis tutis, nec sçpenu-merò iucundis, sed crebrò ingratis, pericu-loq; frequentissimè non carentibus, curationis omnem spei temerè collocant: in paucis aliquot remediorum ac compositio-
num formulis (quæ secreta ipsi sua appellant, verius imposturas dixerint) totius artis summā compræhensam perperam existimantes. Cuiusmodi sunt plerique indocti, & quotquot se ab Asclepiadarum rationali secta separantes, sola fallacia experientia sequuntur. Qui quum nullam aut exiguam artis cognitionem habeant, veræ methodi imperiti, subinde litteraturę omnis rudes, vel etiam prorsus ἀναφαλεῖτοι, se-
se tamen pro medicis venditare, miserosq; homines in periculum adducere non pudefiunt, artis huius professionem & impunè quidem facientes. Artis dico, tam magna, tam multarum, propemodumq; infinitarum rerum cognitionem requirentis, ut ad integrum & vniuersam cognoscen-

dam, hominis vnius vita non sufficiat; tan-
tum abest vt paucis aliquot remedijis con-
præhendi queat. Sed hæc est artis medicæ
fatalis quædam conditio , vt perpetuò sub
ea lateant homines φιλαργύροι, & imposto-
res audacissimi, qui non artis cognitionem
affectent, sed ex artis vmbra ac titulo solum
lucrum & vnicū turpem quæstum venen-
tur. Tales Hippocrates personatos medi-
cos appellat, simillimosq; ijs ait, qui in Tra-
gœdijs introducūtur; quemadmodū enim
hi figuram, habitū, ac personam eorū quos
referunt habent, illi autē ipsi verè non sunt;
sic & isti , fama quidem, titulo ac nomine,
re autem & opere minimè sunt medici.
Complures verò huiuscemodi, in omnibus
vrbibus, & ciuitatibus, necnon in omnibus
propeimodum vicis reperiri , nec nouum
nec admirandum est , quando nec illæ an-
tiquissimæ Hippocratis & Galeni ætates,
nec ullum posterius seculū à talibus Har-
pyijs fuerit vacuum , & in hac artium sola,
quod Plinius scribit, euéniat , vt cuicunq;
medicum se professō credatur. Verùm hæc
parerga. Ad diæticen redeo, omniū par-
tium medicinæ securissimam, ac ægrotan-
tibus iucundissimam , cuius inuentionem

tanti

tanti diuinus Hippocrates fecit , vt eum, qui primus ægrotantium victum à sanoru discreuit , & in morbis salubrem victus rationis modum ostendit, non minus de humano genere meritum existimet, quàm illum , qui agrestem , sordidum ac ferinum quondam hominibus victum, in elegantiorē, ac eum, quo nunc vtimur, commutauit . Non minoribus certè iste honoribus dignus est, quàm Ceres, quæ fruméti vsum hominibus monstrasse fertur , prius querinis glandibus vesci solitis , cui ea de causa diuinos honores gentilis antiquitas instituit . Neque enim ad alimentum subministrandum solum , verū & ad sanitatem & salutem reperta est . Viustum siquidem & viuendi modum, ex quibus morbi & dolores fiunt , in salubiores permutare docet . Quod longè maius est, quàm sanis meliorem ac humanæ naturæ conuenientiorem viustum coimmonstrasse . Paulò autem prolixius de hac medicinæ parte egimus, quòd plurima & quæ præcipua in acutissimis & grauissimis morbis diætetices instrumenta sunt , liber contineat, quem ad te amplissime Præful damus . Preter alia siquidem (quæ qua occasione accesserint,

in præfatione ad lectores scripsimus) frumentorum & eorum, quæ ex his preparantur ac confiunt, historias continet. Quorum usus non modò in secunda valetudine, verùm & in aduersa & præcipuus quidē ac saluberrimus. Reperiūtur sanè multa & pleraq; etiā delicatiora, necnon sumptuofiora alimēta, vel ab animalibus desumpta, vel ex fruicibus arboribúsue decerpta, vel ab alijs herbis collecta: at nulla èquè hominū vitæ ac saluti utilia aut necessaria, ut frumētacea. Reliquis siquidē alimētis, nec semper, nec ppetuò egemus, & aliquo tempore carere nō solum possumus, verùm & ab ijs abstinere subinde expedit: absque frumentaceis autem hominis vita vix sustineri potest. Panis etenim est, qui cor & corpus hominis confirmat. Frumētacea etiam ut plurimum sunt, quibus in acutissimis & grauiissimis morbis ægrotantium & vita sustinetur, robur seruatur, mala intemperies commutatur, morbi oppugnanturq; depellunturq; atque sanitas reuocatur. veluti ex veterum medicorum scriptis, satis euidēs. Hippocrates siquidem in ijs libris, quos de ratione victus in morbis acutis reliquit, ptisanam in ardenteribus febribus, & alijs

& alijs morbis acutis commendat, atq; re-
liquis omnibus edulijs præfert: tantusque
est in eius laudibus, vt plæri que libri titu-
lum commutantes eum, de ptisana appellari-
int. Alij veteres, Galenus, Archigenes,
Oribasius, Aëtius, Aretæus, Paulus, nō mo-
dò ptisana, sed & chondro, alica, trago, &
subinde farre cùm in his, tum in aliis mor-
bis vtuntur, rebus ex frumentis factijs.
Quorum plæraque, quibus ignorantia te-
nebris immersa, & paucis nostræ etatis me-
dicis cognita fuerint, quales item circa nō-
nulla frumentorum aut leguminum erro-
res temporum infelicitate irrepserint, non
fuerit operæ premium hîc referre. Nobis
certè curæ fuit, historias omnium eorum
quæ hoc libro describuntur, qua potuimus
diligentia prosequi, & obscura quidem lu-
cedonare; erroribus verò implicata, ab ijs
vindicare. Quid autem præstiterimus; eos
malumus, qui hæc lecturi sunt, iudicare,
quàm temerè multa de nostris lucubratio-
nibus polliceri: affirmare tamē possumus,
paradoxa plæraque, & à communi medi-
cantum & aliorum opinione, à nobis scri-
pta esse: sed veterum auctoriū testimonijs
sic comprobata & defensa, vt nullum de
his

his dubitandi doctis locum superfuturum credamus. Hunc autem qualemcunque ocij & studiorum nostrorum tenuem frumentum, & gratum tibi, reuerende Præsul, & acceptum futurū omnino confido. Posteaquam enim me iamdudum, & ab eo tempore, quo vir clarissimus ac vndequaque doctissimus D. Ioachimus Hopperus, Regis consiliarius, cognatus meus, me tibi insinuaret, ac in amicitiam tuam perduceret, singulari semper benevolentia prosequutus fueris, nostram quoque hanc frumentorum, leguminum, palustrium & aquatilium herbarum historiam, fauore suo ac patrocinio apud te nō caritaram, sperare debeo, quam non alio studio, nisi ut mea erga tuam reuerentiam obseruantię symbolum esset, tibi nuncupare consilij nostri fuit. Probante verò & hoc consilium nostrum, eodem D. Hoppero, summa tibi amicitia, omnibusque adeo officijs coniuncto, maiori etiam cum confidentia, hanc ipsam historiam sub clarissimi ac amplissimi nominis tui patrocinio in lucem emitto. Bene vale, Præsul amplissime. Idibus Nouembbris, A°. M. D. L X V.

Remb.

REMB. DODONÆI AD
LECTORES PRÆFATIO.

E STIRPIVM HISTORIA
commétarios, quos vulgari lingua
passus sum semel atque iterum in
vulgus venire, eos Latinè me datu-
rum & promisi & iam dudum ex-
hibere cogitau. Sed me hoc cogi-
tantem multa sæpe remorata sunt, inter quæ nō po-
strema est sed præcipua, artis ipsius medicæ exercita-
rio, siue vti vocat ἀργαξις. Quæ subinde ita totū re-
quirit, occupat & detinet hominem, vt parum ocij,
temporisque exiguum, ad alia studia relinquat. Ac-
cessit & hæsitatio quædam de ipso scribendi ordi-
ne ac methodo, quæ & nonnullam quoque tardia-
tatem & cunctationem attulit. Nec etenim satis pe-
nes me statuere potueram, quam potissimum ex
duabus viam sequerer, aut methodum amplecte-
rer: commentarer ne videlicet in stirpium histo-
rias, quæ apud Dioscoridem extāt, vt aliquando me
pollicitum memini: vel potius propositam & ince-
ptam rationem seruarem, ac nouam veluti ab inte-
gro historiam contexerem. Et subinde quidem in
Dioscoridem commentationes magis placebant,
vt pote quæ auctoritatis nō parum ab ipso Diosco-
ridis opere, cui fuissent iungendæ, videbantur ac-
cepturæ, & studiosis ea de causa gratiore futuræ,
quæm seorsim conscriptæ historiæ. Dioscorides si-
quidem omnium perfectissimè, vt de eo Galenus
testatum reliquit, de materia medica tractatum cō-
fecit, nec ullum, qui in ea quasi harena desiderarunt,

parem aut secundum habet. In eadem etiam opinione omnis post Galenum posteritas fuit, quæ semper plurimum Dioscoridi detulisse compertur. Sed tamen quum multæ stirpes in posteritatis cognitionem venerint, quas prior & Dioscoridis ætas ignorauit: non paucæ etiam apud Theophrastum, Plinium, ac subinde apud alios auctores reperiantur, à Dioscoride præteritæ ac omissæ, quæ sensim innotescere cœperunt: melius ac utilius videbatur, nostram quale in cunctis methodum, nostrumque ordinem ac institutum prosequi, quam in Dioscoridē commentarios cōscriptos dare. Neque enim tam commodè aut oportunè recentiores illæ aut posteriores stirpes, vel à Dioscoride præteritæ, commentarijs inseri potuissent, quam in nostra historia suo ordine describi. Sunt & iam à Dioscoride non paucæ descriptæ nostro seculo incognitæ, de quibus commentarii nō admodum refert, quando earum amplior, aut dilucidior, vel formæ descriptio, vel virium explicatio exhiberi aut proponi nequeat; ac de ijs præterea adferri queat nihil, quam apud veteres scriptū reperitur. Omitto apud Dioscoridem nō pauca esse loca corrupta, ac variis modis depravata: quædam obscura: multarum stirpium descriptiones vel omissas, vel multilas & imperfectas: quarundam verò accessione superfluorum aliundè translatorum permixtione confusas. Iam & comparationes stirpium vel partium earum ad alias aliarūm ue partes, sēpe minùs proprias, veluti tuſſilaginis & cynocrambes foliorum, cum hederæ folijs comparatio, acanthi cum lactuce, cannabis cum fraxini, quinquefolij ad mētham

tham, hyoscyami cum smilacis, item & centaurij
 magni ac androsæmi capitulorum, cum papaueris
 capitibus, & si quæ aliæ dissimilium, non apposi-
 tæ, impropriæ vel ineptæ comparationes tales sunt.
 Quæ omnia corrigere, emendare, restituere, dilu-
 cidè explicare, aut notare, ocij quidem non exi-
 guum, laboris verò plurimum requirerent, fru-
 ctum tamen non admodum magnum studiosis al-
 latuta. Quorsum enim opus his corrigendis, resti-
 tuendis, annotandis tempus laboremque impen-
 dere, quibus præteritis ac dissimulatis, singulorum
 historiæ plenè describi possunt? In commentarijs
 certè hæc dissimulari non possent, qui obscura ex-
 plicari, mutila ac imperfecta suppleri, minus rectè
 aut propriè scripta emendari, errores corrigi, ac in
 accessoria, superflua, confusaq; seueram animad-
 uersionem omnino requirunt: si modò veri com-
 mentarij & non inconditi centones futuri sunt. In
 noua autem historia hæc leuiter attigisse, aut obi-
 ter notasse abundè, & plusquam satis fuerit. Reli-
 etis igitur & posthabituis tandem in stirpium histo-
 rias, quæ apud Dioscoridem extant commentarijs
 (in quibus tamen aliquousq; progressus fueram)
 ad priorem methodum & à nobis attentatam ra-
 tionem, his de causis, me conuerti: singularumq;
 stirpium nouam, integram, plenam & perfectam,
 qua potui breuitate, historiam meditari cœpi, omis-
 sis ac succisis superfluis, ac ijs quæ ad singularium
 historiam videbantur, non necessariò requiri, vel
 sine discrimine omitti posse; existimás me ita com-
 modius, faciliùs, citius conatibus nostris colopho-
 nem supremamq; manum (quod diu in nostris vo-
 tis

tis fuit) impositum. Nam huiusmodi succinæ
& quodammodo in epitomien contractæ historię,
minus ocij, minusque laboris requirunt, quam ab-
soluti & quales animo conceperamus commenta-
rij, qui breues esse, propter eas quas scripsimus cau-
sas, non potuissent. Verum tamē & ne sic quidem
voti compotem fieri datum fuit. Pluribus siqui-
dem impendētibus, tam paucas omnino horas ne-
gocijs succidere licuit, ut multis mensibus non alia
historiarum pars, quam quæ modò in lucem da-
tur, à nobis conscribi potuerit; ita certè ut nisi plus
ocij studijs nostris alicundè accesserit, non tam ci-
tò, quam vel nos optaremus, vel vos fortasse beni-
gni lectores cuperetis, extrema supremaque illa
manus operi nostro imponi poterit. Conabor ta-
men nihilominus idipsum succisiuis horis, Deo
annuente, valetudine permittente, & vita comite,
ad absolutionem finemq; perducere, & si non in-
tegrū opus simul, particulatim saltem, quod proxi-
mum est, idipsum edere. Quod & cum minori la-
borum tædio à nobis fiet, & studiosis simplicium,
spero non ingratu in futurum. Fruentur enim in-
terea operis aliqua parte, & minus ipsis molesta &
nostra cunctatio, & absoluti operis expectatio ea
de causa, futura est. Placuit certè hoc consilium
nostrum, multis haud vulgaris eruditionis viris,
cùm quos Belgium fouet ac habet nō paucis, tūm
& exteris quibusdam: inter quos & sunt viri do-
ctissimi Ioannes Buschius in Academia Ingolsta-
diensi, medicinę professor publicus, & Laurentius
Hiel Saxoniam ducis medicus, qui visa hac nostri
operis parte, ad eius editionem me plurimum ad-
hortati

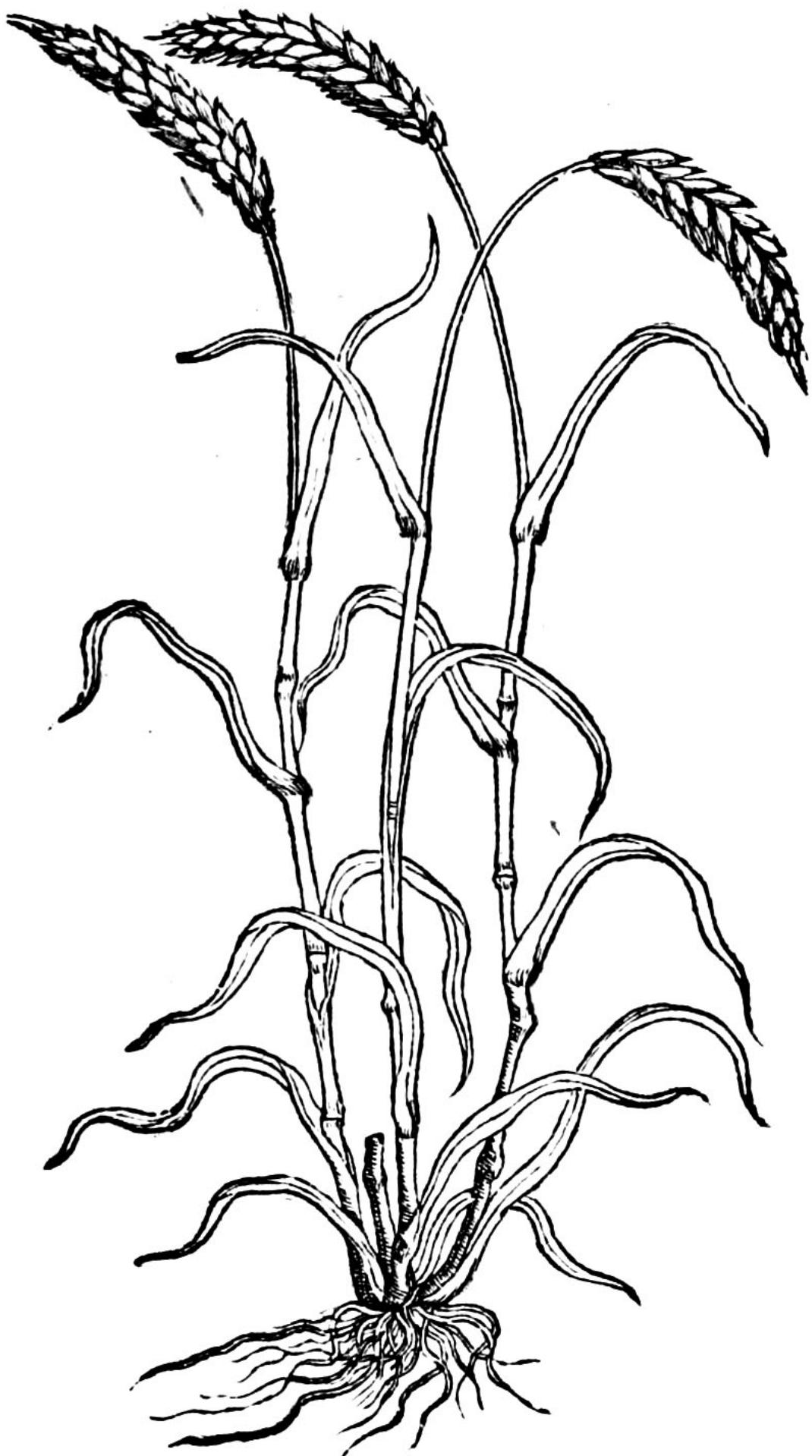
hortati sunt. Damus itaque nunc candidi lectores, hanc vnam nostrorum de stirpium historia librorū partem, & eam quidem quartam, sed multis modis, supra in vulgari lingua editionē, & mutatam & auētam. In qua frumentorum leguminūq;; quæ vno nomine Latinis quidem fruges & Cerealia semina, Græcis σιτίφα καὶ δημητρία σπέρματα appellantur, complexi sumus historias, & eorum quæ eò pertinere, necnon stirpium earū, quæ ipsis coniungi posse videbātur. Pertinent verò ad frugū harum historiam, omnia ex frumentis factitia, ut far, chondrus, alica, tragus, amyllum, ptisana, polenta, maza, βύν, zythum, & si quę sunt alia eiuscemo- di. Faciūt eodem & alia multa semina à Theophrasto lib. octauo inter fruges, & tertio quidem loco, reposita, quæ & à Galeno primo De facultatibus alimentorum libro, inter έθάδιμα siue edulia enumerantur, cuiusmodi sunt sesami, erysimi, lini, canabis, fenogræci, & aliorum similiū, veluti & fe- gopyri, quibus vel prior ètas in cibis vfa est, vel no- stra hæc vtitur. Iam & frugum vitia, tam ex ipsis frugibus degenerantibus, & per cæli aut soli in- clementiam in peius mutatis enata, quām etiam in- ter eas exeuntia ipsis molesta, frugibus etiam oportunè succedunt: commodè saltem omitti, aut ab ijs seiungi non possunt. Cum quibus non inconcinnè nec præter institutum aruorum quoque ac prato- rum pestes ac vitia, in hanc operis partem admit- tuntur. Additæ sunt palustrium multarū & aqua- tilium herbarū descriptiones, quia nulli nostri ope- ris parti commodius quām huic coniungantur. Palustrium etenim plurime iumentorū aliorumq;;

pabula quadrupedum sunt, veluti & multarum frugū vitia, & ipsæ quoque non rarò fruges. Aquatiles autē paucas quidem, aut nullas, animalia hæc pascuntur, sed natalium locorum vicinitas ac affinitas, eas in palustrium consortium traxit. Descriptæ autem sunt palustres non omnes, sed quæ huic parti congruere magis visæ sunt; non paucas siquidem de industria & data etiam opera omisimus, quæ videlicet aptius alijs locis inferi possunt, ut sunt Polygonon fœmina, hippuris, scordiū, ophio-glossum, orchies, bellis, & menthæ, marrubij, ranunculi, chelidonij, cotyledonis, tithymali, & aliarum species palustres, suis aut alijs generibus iungendæ. Sunt verò & inter palustres minimè tales, veluti trifolia quædam, quæ vel propter nominis communionem, vel terna cohærentia folia, ab alijs palustribus trifolijs diuelli non potuerunt. Et propter has maximè rationes horum omnium historias in unam hāc, ut diximus, partem contraximus. Quam quum typis suis excudendam recepisset Christophorus Plantinus elegans in primis ac diligens Typographus, ne qua in parte diligētia eius deesse videretur, icones etiam nouas esse cupiuit, & recenter ex viuarum plantarum imitatione delineatas. Quod ut mihi displicere non potuit, sed gratissimum fuit; ita etiam hac in parte, quam potui sollicitudinem adhibui, procurauique, ut earum, quæ colligi potuerunt, aut ab amicis conquiri, optima fide imagines, quam fieri posset artificiosissimè depingerentur. Vulgatissimas plerasq; cuius non incognitas, aut aliâs inutiles omisimus. Anblatum ex Valerij Cordi libris mutuati sumus.

Paucu-

Pauculas quas inclinante anno , tales quales optabimus, conquirere nō licuit, vel reperire negatum fuit: maluimus non depingi, quām ex alijs imaginibus non optimis peiores exhibere. Neque enim dubium est, quin nonnullarum stirpium circunferantur imagines, vel perperam depictæ, vel corruptæ; quædam etiam, quas ementitas, & ad Dioscoridis, vel alterius descriptiones confictas , non temerè suspicari licet. De ijs autem, quæ huic historiæ additæ sunt , affirmare possumus , eas ex viuarum herbarum imitatione depictas . Quali autem artificio usus sit pictor his exprimendis; qui icones cum viuis plantis conferre volet, facile perceperit: nobis certè veris ac viuis proximè redditæ ac expressæ videntur . Valete, & præsentibus candidè fruimini, interea dum florum ac odoratarum , coronariarum , & umbelliferarum herbarum historiam paramus. Mechliniæ, Nonis Nouembribus.

Anno M. D. LXV.

21

REMBERTI DODONÆI

MECHLINIENSIS MEDICI HISTORIA FRUMENTORUM, LEGUMINUM, PALUSTRUM, & AQUATILIA HERBARUM, AC EORUM, QUAE EÒ PERTINENT.

DE TRITICO. CAP. I.

TRITICVM FOLIO EXIT SECA-
lis minori, in herba, quod autumno satum, per
hyemem est, inde emollito cælo culmis assurgit
plurimis, geniculatis, hordei altioribus, quorū
tertio aut quarto geniculo spica gignitur, ut plurimum mu-
tica; interdum tamen aristis nonnullis brevibus cincta, gra-
na proferens, colore flava, è glumis ac folliculis suis facile
concentia, quæ & exiguo aut nullo negocio in area exte-
runtur, radicibus firmatur multis ac tenuibus. Trimestre
quod vere seritur, paucis radicibus paucisq; culmis consi-
stit; sursum enim continuo nititur & celeriter confir-
matur, ut Theophrastus scribit; eius usus, Columella ait,
agricolis gratissimus: ubi enim propter aquas aliamue cau-
sam matura satio est omessa, præsidium ab hoc petitur. Pro-
uenit triticū in omnibus ferè culti orbis regionibus, à qui-
bus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipsis
natalibus locis sortita, quæ & colore, & magnitudine, &
specie, & proprietate inter se differunt; testis Theophrastus.
Seri triticum leto pinguiq; solo postulat, eoq; magis apri-
co & sicco quam riguo. Nam in sicco, uti Columella re-
fert, melius coalescit; in humido verò & vliginoso degene-
rat, ac post tertiam sationem in siliginem, hoc est leuius &
candidius triticum, conuertitur; quæ rursus in præstantius
triticum siue robum, biennio transit, si in conueniens solum

translata, grauiſſima eius grana ferantur : auctor Plinius. Appellant Belgæ hoc frumenti genus vulgari lingua terwe, Germani weyſen, Galli bled ou fourment, Itali grano, Græcis πύρος, Latinis triticum est. Significat autem triticum generaliter quidem omne frumentum, quod ex spicis tritum ac trituratione repurgatum est, in quo significatio Iurisconsultus nonunquam hac voce utitur, ut f. de verb. oblig. propriè tamen idem cum eo quod Græcis πυρός est.

I. In tritici vero genere durum, solidumque, & quod rutilo colore non solum extrinsecus splendet, verum etiam diffusum eundem interius refert, Columelle Robus appellatur. Pondere hoc (quo maxime omne frumentum discernitur) &

Robus.

II. Aliud genus mollius, leuius, interiori medulla laxius, candidumque, quale quod laudissimum in Belgio prouenit, Siligo à veteribus appellatur. Hanc Plinius propter candorem, ac in mandendo suavitatem commendat, ac tritici etiam delicias nuncupauit. Siliginem (inquit) propriè dixerim tritici delicias: candor est, sine virtute & sine ponde, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ Comatae: lib. xvij. cap. viij. Columella, eius quidem speciem in pane præcipuam concedit, sed tamen quia ponde deficit, tritici vitium esse censet. Quod extrinsecus (inquit) albidum, intus etiam conficitur candidum, leue ac vanum intelligi debet: nec nos tanquam operabilis agricolis, fallat siligo. Nam hoc tritici vitium est, & quamuis candore præstet, ponde tamen vincitur. Quod

III. vere feritur, Galli, Ruellio auctore, martium vocant; nostri

Setanium.

Somerterwe/ Græcis τείνων η πύρος καὶ σωτάνια, Latinis trimestre triticum ac setanium. Trimenon autem sine trimestre dicitur, quod tertio à satione mense, Italiæ maturescat. A tritico ac silagine potissimum, cui candore levitateque simile est, eiusque idcirco genus quoddam, solo

satio-

sationis tempore differt. Quod si enim maturius fereretur, commodius proueniret. Neque enim ullum natura trimestre triticum: quippe idem satum autumno melius respondet: Columella.

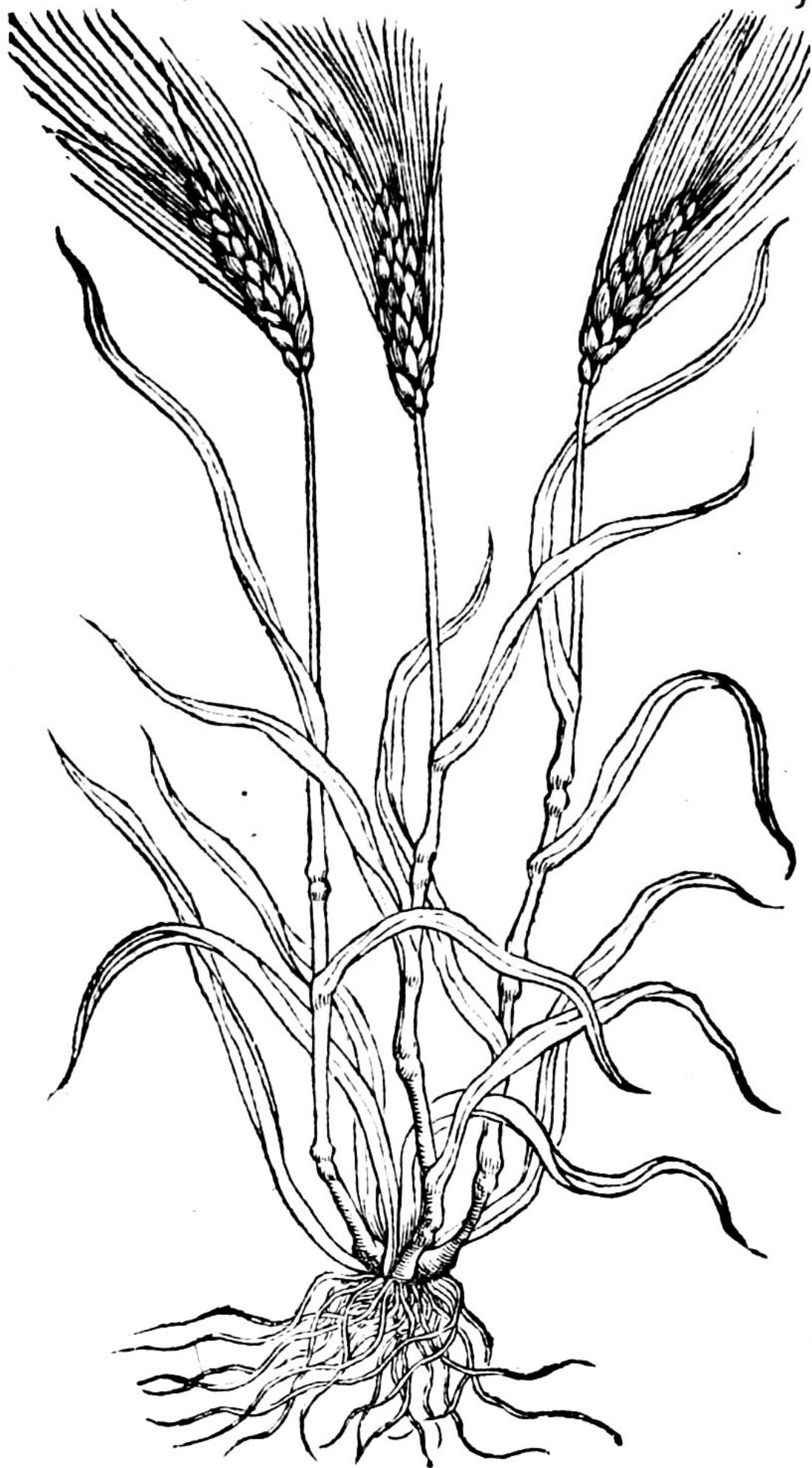
TRITICVM autem, ut inquit Galenus, frequentissimè ac summa cum utilitate ab hominibus usurpatur. Inter ea plurimum habet alimenti, quæ densa sunt, totamq; substantiam habent adeo compactam, ut dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimum nutriunt; quæ verò ijs sunt contraria, quæq; dentibus facile franguntur, fractaq; rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum. Ut medicamentum verò foris impositum, primi est ordinis excalafientium, non tamen nec resiccare, nec humectare manifestè potest. Habet etiam quiddam lentoris obstruentisq; naturæ. Tritica, Dioscorides ait, cruda in cibis teretes lumbricos gignunt: canum morsibus prosunt mansa & imposta. Farina cum hyoscyami succo imponitur aduersus neruorum rheumatismos: item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulso tollit. Setaniorū farina contra venenosos ictus cum aceto aut vino imposta prodest: eadem si decocta in glutini modum delingatur, cruentis excretionibus succurrit: contra tussim & exasperatas arterias, cum mentha & butyro decocta efficax est. Tritici yugus si ex aqua mulsa aut hydrelao decoquatur, omnem discutit inflammationem. Fursures autem in acri aceto decocti lepras remouent, & incipientibus omnibus inflammationibus cōmode imponuntur: cùm ruta verò decocto cocti turgentes mammas cedant, viperarum ictibus auxiliantur, & torminosis prosunt. Siliginis grana, Plinius lib. xxi. combusta & trita in vino amineo, oculis illita, epiphoras sedat. Tritici verò combusta, ijs quæ frigus vsserit, presentaneo

sunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum contractiōnibus auxiliatur. Furfures tonsillis faucibusq; gargarizatiōne prosunt.

DE TRITICO TYPHINO. CAP. II.

REPERITVR verò & aliud frumenti quoddam genus, grano & culmis triticum referens, quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores; spicam verò aristis longis & duris hordei similitudine munitam; granum autem durum, densum, colore fuluuū, tritico minus, quodq; facile è glumis suis exteritur. Nascitur in quibusdam Hispaniæ, ac insularum fortunatarum agris. Phalaridis enim semini, quod illinc aduehitur, permixtum reperitur. Vnde collectū atque in hortis satum, ea qua depictum est, forma prodijt. Suspiciari quis posset semen hoc typham esse, cuius Theophrastus & Galenus meminerunt. Sed quum typhae granum, multiplici folliculo inclusum, difficulter deglubatur, buius autem facile, typha propriè esse non potest: licet tamen ex typha natum, & degeneratū esse possit; nam quod ad reliquas notas attinet, ei simillimum est. Inter ea enim quæ tritico ac zeæ similia, leuissimum est, tenui ac simplici culmo assurgit, vt de typha Theophrastus scribit. Semen eius paruum quoque est, & exile, densum item & coactū, atque colore quàm triticum magis ruffo, vt Galenus de typha scriptum prodidit. Iam & spica aristas habet longas ac duras, quales typhae esse ex veterum plerisq; locis manifestum est. Quæ omnia tam magnam huius frugis cum typha similitudinem ostendunt, vt planè non aliud quàm ex typha triticum, ac typhinum quoddam triticum esse videatur. Nam & typha, auctore Theophrasto, in triticum transit, si pista ac purgata, seratur. Rationi autem consentaneū videtur triticum ex typha natum similitudinis plurimum

cum

cum ea retinere, non secus ac triticum ex zea genitū, quod culmo spicaq; zeam refert.

Triticū Ro-
manum.

H V I C non admodum dissimile videtur, quod Hieronymus Tragus, Welsch Weyßen hoc est, triticum Italicum aut Romanum cognominat: nam & huīus spica aristis habet longas & asperas; est tamen culmis, spicis, atq; granis maius, spicas etenim habet pleniores, rotundioresq; quam triticum; semen vero pulcherrimum atque triticeo simile, vti Tragus refert. Seritur frequentius in Alsacia, rarius in alijs Germaniae regionibus, idq; locis potissimum montosis, præsertim vbi apri fruges depascuntur, nam ab hoc vino ferre abstinent, quod durioribus eius aristis offendantur.

DE PANE EX TRITICO. CAP. III.

P A N I S nomen à Pano dici Varro putat, Messapij redundantiam & saturitatē πανίαν (testis Athenaeus) appellant, vnde Latini nomē panis, Ruellius ait, deflexerūt. Confitur autē panis ex omni quidē frumento, sed ex tritico longè præstantissimus. Veluti etenim triticum reliquis omnibus frugibus præstat, ita & ex tritico panis, reliquorum omnium frumentorum panificia antecellit. Sunt huīus panis aliquot genera, quæ à tritice& farinæ partibus, primaria differentia nomina acceperūt. Moliti siquidem tritici, partes quædam tenuiores sunt ac puriores, aliae crassiores impurioresq;, quas inter se commixtis ac confusas, tota farina continet. Purissima, mollissima, nec nō tenuissima ea est, quæ ab omnibus furfuribus exactissimè repurgata. Dicitur hæc Latinis flos & siligo, translato à candidiore ac leuiore tritico nomine, quod propriè, vt diximus, siligo nūcupatur. Græci voce à Latinis mutuata hanc partem σιλίγην appellant, proprio, vti Galenus ait, nomine destituti σεπιδænis (inquit)

Græcum

Flos.
Siligo.

Græcum nomen & antiquum ; σιλίγνις verò neque Græcum, neque ipsam, aliter possum exprimere : lib. primo de ali ment. facil. Alij tenuissimam hanc partem, γύρυν, ac τωτάλην appellari existimant. Hesychius tamen γυρύτην ἄφτον, αὐτόπυρον interpretatur, & τωτάλην, hordei milij- q₃ non farinæ tenuissimū, sed ἀλευρον λεπτὸν, hoc est, farinam tenuem . Plinius purissimam tritici farinam Latinè etiam pollinem nominat, sic tamen ut inter eum & florem, discriminis nō nihil faciat. Flos siquidem purissima ei est farina siliquinis, siue candidioris tritici : pollen verò tritici alterius. Pollinem (ait) appellant in tritico, quod florem in sili gine . Verùm in hoc significato pollinis nomen à Cornelio Celsō non usurpatum, qui per pollinem impuriorem ac fur furaceam farinæ partem intelligit : vt pote ex quo panes fiunt cibarij autopyris impuriores infirmioresq₃, veluti hac ipsius verba euidenter commonstrant . Ex tritico firmissima siliquo : simila deinde : cui nihil ademptum est (quod αὐτόπυρον Græci vocant) infirmior est : ex polline infirmissimus cibarius panis . Quæ Cor. Celsi verba, cum ijs conueniunt, quæ à Paulo Aegineta hunc in modum scripta sunt : τροφιμώτατος δὲ τῶν ἄρτων ὁ σιλιγνίτης, ἐφεξῆς δὲ ὁ σε μιθαλίτης, καὶ τρίτος ὁ συκόμιτος, δὲ δὲ πυταρψὶς ἄρτος οὐπον μὲν τρέφει . Quod cum Marcellus Vergilius obserua uerit , ac in commentarijs quos in Dioscoridem edidit, Marcelli er scriptum reliquerit , admirari animo subit, qua ratione vel argumento inductus pollinem existimare potuerit , tenuissimū puluerem magis esse quam farinam, qualis circa molles plerunque , & loca in quibus panis pinsitur , parietibus hærens inuenitur . Nam si panis ex polline cibarius, ac πυταρψὶς Græcorum respondet, (vt ordo ipse ostendit) pollen Cor. Celsi non puluis vel farina tenuissima , sed aliud nihil esse potest, quam sordidior farine pars , furfurum multum habens,

Similago. *habens, ex qua purissima mollissimaq; farina excussa est. Ex polline siquidem panem, post autotropous Celsus collat, eodem videlicet loco, quo apud Græcos pūtagos. Post florem siue siliginem, similago, quæ & simila est, à Græcis σεμίδαλις dicta, & tenuis quedam farinæ pars, sed silagine impurior, utpote ex qua non omnes excusi sunt furfures, sed crassiores tantum repurgati. Medium videlicet quod-dam genus inter florem & farinam confusaneam. Laudauit hanc Martialis in Xenijs hoc disticho:*

*Nec dotes poteris similæ numerare nec usus,
Pistori toties cum sit & apta coquo.*

*Ex crassioribus verò moliti tritici partibus, una quidem impurior, quedam & furfuracea farina est, ex qua flos siue siligo, hoc est, tenuissima farinæ pars excussa est: altera verò, crassiorum partium furfures sunt. Priorem Cor. Celsus, ut diximus, pollinem appellat: unde & excussoria, per quæ floris fit secretio, pollinaria Plinio dicuntur. Posteriorem veteres Canicas, Græci τίτυρα nominant; Palladio cretura est: pleriq; utriculos & exta tritici dici volunt: alijs Græcè κυρία appellant, quæ tamen Galenus hordei purgamenta interpretatur, in expositione linguarum Hippocratis. In horum omnium medio farina est, omnes frumenti partes in se continens, cui nihil vel floris vel furfurum decessit, Latinè farinam dixeris confusaneam, Græci communi nomine, ἀλευρον nuncupant. Ex hac panis coctus autó-
τρόπος nominatur, & συκόμισος, quasi confusaneus, quo-
niam castratus nō sit, sed simul omnia ferat, item & ἀλευ-
ρίτης, ξεροτυρίτης, τύριος, ac teste Hesychio χυρύτης. Sed Siligineus ex purissima, mollissima nitidissimaq; farina Siligineus ac panis. Similagineus σιλιγίνης dicitur. Ex similagine vero similagineus & σε-
μιδαλίτης. Qui autem ex polline siue furfuracea farina, Cibarius coactus est, pūtagos nuncupatur, ac Latinè cibarius, gre-
garius.*

garius, ac sordidus, pauperum ac seruorum olim cibus:

Sed tener & niueus molliqz silagine factus

Seruatur domino. Iuuinalis Sat. 5.

Pacuuius sordidum panem canicaceum, Festus Pompeius acerosum nominat. Ex horum genere πυγίας, hoc est, Furfuraceus, qui furfuri plurimum recipit. Furfuraceus
panis.

Parantur porrò omnes panes, aut cum sale & fermento, aut absque his: item aut in clibano furnóue coquuntur, aut in craticula, aut sub cineribus, vel alio modo. Qui fermentum ac sale accepit, ζυμίτης & fermentatus; absqz; ζυμίτης ἀπ-fermento verò factus ἄζυμος, non fermentatus, & à Nicandro Colophonio δάρετος appellatur; testis Athenaeus. Azymus pa-
nis.

Κλισσαῖτης ή κρισσαῖτης ac furnaceus, dicitur in furno coctus, idem Varroni testuaceus; nam κλισσαῖον testum nominat. Ex horum genere ιπνίται quoque sunt, in minoribus furnis cocti. εσχατίτης super craticulam torretur. Huic si- miles sunt, super cineres calidos, επαντράξεις Athenaeo di- eti, aut foci pavimentum, assati. Escharitem, Athenaeus ait, passo olim intingi solitum, ac sub finem mensæ inferri, multis rebus iucundis ac mollibus ita mistum, ut multā habeat ob delicias, ad vinum passum proportionem, sic vt ebrios quasi resipiscere faciat, ac rursus esurire eos, qui antea satis comedérant. Εγκεψίας, siue εγκεψή, Latinè subcineritius dicitur, qui cineribus obductus coquitur, qualis Iudaeis olim familiaris. Est & διπλεῖτης siue διέπτη, biscoctus, qui ignem ac coctionem bis expertus est. In- Escharites.
Subcineritius.
Biscoctus.

ter panes autem (vt Galenus in libr. de alimentorū facultatibus scribit) silagineus plurimum alimenti præstat: post ipsum autem similagineus: tertio loco medius, qui & οὐγ-κρισσὸς καὶ αὐτόπτη: quartum post hunc est πυταξῶν siue sordidorum genus, in quibus πτυγίας, hoc est, furfuraceus; postremus est, minimumqz omnium nutrit, & omniū

minime

maximè per aluum secedit. Concoctu autem inter panes, sunt facillimi, qui plurimum sunt fermentati, & probissimè subacti, quiq; in clibano igne moderato cocti sunt. At qui super craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum assantur, praui omnes sunt, vt qui inæqualiter se habeant; nam partes ipsorum extimæ supra modum sunt coctæ, interiores autem crudæ. Cæterum ijs, quos subcineritos nuncupant, propterea quod cineribus tecti decoquantur, cineres ipsi prauitatem quandam aspergunt; quapropter omnium panum (si ipsis cætera omnia pariter adsuerint) quod ad assandi saltem modum attinet, propemodum sunt deterrimi. Panis cum melicrato coctus, (Dioscorides ait) & crudus inflammationes omnes impositus mitigat. Nam emollit & quadam tenus refrigerat, præsertim herbis succisue quibusdam permistis. Vetus panis, ac aridus, cum per seipsum, tum quibusdam admixtus, citam aluum prohibet. Recens autem muria maceratus & impositus, vetustas impetigines sanat. Quod ex pane fit cataplasma, vt Galen. libr. de facul. simplic. medicament. tradit, vim habet magis digerentem, quam quod ex tritico: nimirum quum salem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentum etenim vim habet attrahendi, digerendiq; ea quæ in alto resident.

DE ZEA. CAP. IIII.

ZEA siue vt vulgo spelta, culmis spicaq; tritico similis; culmis enim assurgit numerosis, geniculatis, hordei altioribus; spicam profert inconditam, vt plurimum absq; aristis, grana multiplici folliculo, à quo non facile deglubuntur, inclusa, geminis vtriculis duo simul iunguntur, quæ repurga ta & è glumis extrita, tritici granum referunt. Radix ei quoque, vt tritici, multiplex. Nascitur qualicunque solo

etiam

etiam humidiori, quoniam folliculum, ait Columella, quo continetur, firmum ac durabilem, aduersus longioris temporis humorem habet, laeto tamen pinguiq; melius proficit. Mutatur atq; in triticum transit, si pistā atq; purgata seratur, idq; non protinus, sed anno tertio; vt Theophrastus tradit. Spelta, vt diximus, vulgo nominatur, Germanis Speltz nōnullis verò Tinkel nostris spelte, Gallis espeautre, Italorum plerisque pirra farra, Hetruscis bida, Insubribus alga, quasi alica. A Græcis ζέα καὶ ζεία nuncupatur. Zea autem genera Dioscorides duo facit, unam επιννη sive simplicem; alteram δικοκκον, quæ in duobus putaminibus grana bina coniuncta fert. Est autem spelta Dioscoridis quidem dicoccus, quæ eadem est cum Theophrasti ac Galeni Zea. Antiquissimi ac prisci Latinorum, Zeam sive speltam, far nuncupauere, vt locupletissimus testis est Dionysius Halicarnassæus. Nominabant (inquit) prisci Romani sacras nuptias, vocabulo suo φαρραῖα, quia coniuges vescerentur eodem φαρρῷ, quod nos Græci ζέαν dicimus. Idem affirms Asclepiades apud Galenum, κατὰ τόπους lib. 9. ita scribens: φάγουσσον καλοῦσι ζέαν. Appellatur verò far istud Latinis quoque ador, adoreum & semen Adoreum. adoreum, ac à posterioribus propter frugis præstantiam, peculiari nomine, semen. Hoc populum Romanum tantum, è frumento c c c. annis usum, Verrius tradit. Genera huius Columella quatuor scribit: far Clusinum candoris nitidi: far quod vocatur venniculum rutilum, atque alterum candidum, sed utrumq; maioris ponderis, quam clusinum: semen trimestre quod dicitur halicastrum, idq; pondere & bonitate precipuum. Ex his cum halicastro conuenire spelta posset, si trimestris esset, ac vere sereretur, verum quum autumno seratur, venniculo albo magis similis esse videtur. Nam veluti venniculum, sic & spelta, pondere præstat

præstat ac candida est. Nutrit Zea hordeo, vt Dios. tradit, potentius, ευσομός, hoc est, ori grata est, (Galenus εὐσόμαχός, hoc est, ventriculum iuuat, legit) panifica ex eo confecta minus quam ex tritico nutriunt. Galenus Zeam vniuersa sua facultate, in medio quodammodo tritici & hordei esse, in lib. de simplicium medicamentorum facultatibus, scribit.

DE FRVMENTO MONOCOCCHO.

CAP. V.

Quod Germani **einkorn** hoc est, monococcon, siue vnius grani appellant, ad zeam recentiores quoque referunt, breuioribus est & tenuioribus quam Zea culmis: spicæ in ordines quosdam veluti hordei digestæ sunt, ac aristas habent asperas, semina parua sunt, zeæ granis minora, singulis singula utriculis contenta, à quibus nō in area, sed in mola, ac quo Zea modo, repurgantur. Culmis autem id, glumis, aristis, semineq; nigri ex rubore coloris esse, Tragus tradit. In Belgij tamen hortis satum, tritico aut hordeo colore satis simile enatum. Nascitur asperis & montosis plerisque Germaniae locis. Autumno cum reliquis frugibus seritur, serius tamen ac subinde Septembri demum mēse maturescit. **Tinkel** ac **Dinkelkorn** à quibusdam etiam appellatur, ab alijs **Saint Peters korn** id est, D. Petri frumentum, a nonnullis **Blicken** agro VVormatiensi **Einkorn**, quod monococcon sonat. Nostri temporis scriptores, vti iam diximus, ad Zeam referunt, ac απλην siue simplicem Zeam Dioscoridis esse volunt, & nec temere quidem. Potest verò idem, & Mnesitheo Zea esse, quam ipse typha sua deteriorem facit. Typha nimirum, que Theophrasto Zea est; Zeam autē, translatis & transpositis vocabulis, aliud omnino genus nominans, quod com-

C

Briza.

Frumentum
loculare.Far vennicu-
lum ratulum

muni Græcorum zea, à Theophrasto ac alijs descripta, longè sit deterius. Nam simplex Dioscoridis zea, cum Mnesithei Zea conuenire videtur, & non alia de causa zea generi adscripta, quām quod aliud eius nomen ignoraretur; à Mnesitheo autem zea nominaretur. Simplicis siquidem Zea Theophrastus, Diocles, & alijs plerique Dioscoride vestigia non meminerunt. Mnesitheo autem hanc zeam, Galenus nec temere nec absque ratione, conuenire cum eo frumento suspicatur, quod Macedoniae ac Thraciae incole brizam appellant, frumentum typhae Græcorum, quæ in Asia nascitur, non arista modo, sed & tota planta simillimum, ex quo panis fit, ater, grauis odoris, ac membranoflam substantiam habens, cum qua monococco istud non exiguum quoque similitudinem, ac affinitatem habet. Panis etenim, qui ex monococco conficitur, ex rubore nigricat: sordidus atque ingrati saporis, Trago teste, est, veluti ex brixa factus. Conuenire præterea monococco istud videtur, cum ea farris, ac frumenti barbati, siue, ut vulgo Galli nominare consuevere, bladi apud Ruellium specie, quod rubrum agricolæ appellant frumentum; partim etiam locar, quasi loculare, quod pluribus tunicis perinde quasi loculis innolutum condatur; partim item pullare, quia ex rubro in pullum degeneret colorem. Serunt id Galli, ait Ruellius, concavis tractibus, qui facile sentiunt rubiginem. Nam istud, ut volunt, nec pruinias, nec rubiginem horret: in persflatis & excelsis, et si bene conualescat, satiationem tamen inibi damnant. Similitudinem quoque non nullam, fortassis & monococco cum farre venniculo rutilo habet: verum in tanta Columellæ breuitate, simile aut idem sit, nec ne quis diuinauerit? Multa siquidem sunt frumentorum genera, suis regionibus peculiaria, quæ licet aliarum regionum seminibus similia videantur, in aliquo tamen

tamen subinde differunt . idq; partim loci natura : partim cultus , atque humanæ industrie occasione ; quæ ambo ad mutationem & seminum , & herbarum , plurimum pos- sunt. Ex monococco autem panis confectus , ater est & ho- minibus ingratus , vti Tragus ait .

DE AMYLEO FRVMENTO.

CAP. VI.

ZEA generibus non perperam quoque accedit , Amyleum Germanis dictum frumentum , æstuum siue trimestre genus , quod culmo ac grano triticum proxime refert ; ceterum spicam habet , aristis quibusdam hordei ferè similitudine cinctam , ac in duos versus digestam . Semen folliculis includitur , & non secus ac *Zea* , repurgari postulat . Seritur vere . Germani , quia ex eo amyllum conficiunt , *Amelkorn* appellant , Latinè Amyleum frumentum dixerimus . Existimant Tragus & Fuchsius trimestre triticum esse , sed quùm granum habeat glumis conditum , ex tritici generibus esse nequit . Inter farra citius reponendum fuerit , inter quæ halicastrum forte erit . Hoc enim , teste Colu- Far halica- strum. mella , vere seritur , & trimestre eam ob causam cognomi- natur .

DE ORIZA GERMANICA.

CAP. VII.

Ad zeam quoq; referre consentaneum videtur , Ori- zam Germanicam à Trago nuncupatam . Frumentum est culmis geniculatis , spicis , aristis asperis , atque acutis , hordeo simile , singulis tamen maioribus , & grano candiore , quod vtriculis etiam continetur , ac hordei , aut zea modo deglubitur . Ex æstuarum siue trimestri frugum , nu- mero est . Apud Mediomatrices , cum alijs trimestribus se-

Santalum
Plinij.

Far clusinū.

*minibus latissimis agris seritur. Nomen huic Orizæ Germanicæ à vulgari nomineclatura Hieronymus Tragus inuenit, qui & ipsam farris speciem, ac tragum cerealem esse existimat, in quo veritatem, nobis haud videtur asequi-
tus. Nam tragus ille chondro assimilis, ex olyra aut consi-
mili aliquo, res factitia est, ut Galenus testatur, tantum
abest, ut frumentum aliquod naturale sit. Cæterum olyra
magis similis oriza hæc Germanica est, quæ à Dioscoride
Zæ generi adscribitur; aut Plinij santalo, farris Gallici
specie, nitidissimi grani, illic brance, ait Plinius, vocant:
aut certè farri clusino, quod fortè idem cum Plinij santalo
est. utrumque enim candidum, & clusinum, à Clusio dici
potuit, oppido transpadanæ Italiæ, quæ alias togata Gallia
nominatur. Si quid repugnet, quò minus hæc oriza, vel
clusinum, vel olyra sit, sola vtique erit vernalis satio. Nam
olyra & clusinum far, ex hybernis sementibus sunt, adeò
certi, de plerisque frumentaceis, definiri nihil potest: cùm
propter veterum ipsorum breuitatem; tum frumentorum
appellationes aut diuersas, aut sèpenumero confusas, ean-
dem rem alijs aliter subinde appellantibus. Ruellius farris
Gallici, siue frumenti barbati genus quoddam esse ait, cu-
ius granum candidius, ac spica minoribus aristis circum-
uallatur, quam locularis, quod, inquit, clusinum putatur;
istud autem an simile sit vel idem cum oriza Germanica,
expendendum est. Utilis autem oriza Germanica, ad mul-
ta culinæ opera; cibis admixta ori grata est: cum lacte ori-
zæ modo decocta, probè alit.*

DE ZEOPYRO. CAP. VIIII.

*ANNUM ERAT VR præterea & Zeis, quod Ger-
mani Kern appellant. nascitur hoc, inquit Tragus, eodem
quo spelta modo, nisi quod semen huius non perinde ac zæ
siue*

sue speltæ glumis ac folliculis inuoluatur, sed in area facile exteratur, veluti triticū, cui subluteo colore simile est. Seritur plerisque Germanie locis, ad pistinarum & culinarum opera, in quibus hordei usum præbet. Ζέόπυρον quodam esse videtur, utriusque enim similitudinem ac naturam habet, ζεῖας videlicet ac πυροῦ siue tritici. Cum chondro aut alicaribus factitijs (quod Tragus suspicatur) nullatenus conuenit. Zeopyron siquidem, ut Galenus in lib. de alimentorum facultatibus scribit, utriusque naturam refert: ac sicuti nomine ex zea & pyro compositum, ita substantia eius inter utrumque media quodammodo est, veluti si ex utroque esset commixta.

DE OLYRA AC TYPHA, EX THEOPHRASTO, Galeno & alijs. CAP. IX.

OLYRAM ac typham Mnesitheus idem friumentum, utroque nomine appellatum existimauit, sed eius opinionem Galenus reprobat, Diocli ac Theophrasto accedens: qui olyram à typha distinguunt. Olyram Dioscorides ζεα generi ascribit. Theophrastus olyram ac typham inter ea quæ mature feruntur, ac tritico similia sunt, enumerat, & olyram quidem ait, zea ac bromo molliorem atque infirmiorem; typham vero omnium leuisimam, nam simplici culmo assurgit, & solo tenui contenta est; nec, uti ζεα, pingue letumq[ue] desiderat. Utramque præterea scribit multiplici folliculo includi: ac typham uti zeam in triticum mutari solere, si pista seratur, idq[ue] non protinus, sed tertio anno. Plinius olyram Latinis arincam dici affirmat. Ex arinca, inquit, dulcissimus panis: ipsa spissior quam far, & maior spica, eadem ponderosior, raro modius grani non xxi. libras implet: exteritur in Gallia difficulter, ob id iumentis dari, ab homero dicta; haec est enim, quam ὄλυρον

vocant. Recentiores typham cognominant cerealem, ad differentiam nempe alterius typhae, quae in paludibus enascitur, de qua infra suo loco. Typhae semen, Galenus ait, corticem extrinsecus veluti olyra ac hordeum habet. Quod verò ad colorem naturalem attinet, in hordeis quidem ac olyris est albus; in triticis verò subflavus: typhae autem vel triticis sunt flauiores. Quin & harum corpus coactum est, ac densum, quod fortassis ad seminis paruitatem non nihil adfert mometi. Est enim id tritico longè exilius, quāquam non desint, qui ipsum quoque in tritici numero ponant; velintq; id semen esse, cuius Homerus meminit, quem Hectorēm equos suos alloquenter facit, his verbis:

Τούτην μὲν προτεροῖσι μελίφευνα πρὸν ἔδικεν:

Hoc est, Triticum enim vobis primū prædulce ferebam. Aiunt enim typham paruum triticum esse, eamq; equos sine noxa mandere, verum autem triticum non absq; noxa. Nec absurdè certè typham quis exile triticum vocauerit, quum ei, & colore, & densitate, & caliditate sit assimilis. Vtrumque autem semen olyræ videlicet ac typhae in Asia est frequens, & potissimum in regione, quae est supra Pergamum, adeò ut rustici ipsi panibus ex ijs factis semper vtantur, propterea quod triticum omne in oppida compotent. Olyrini sanè, si modò ex bona olyra fiant, post triticeos saltem sunt præstantissimi: secundi autem ab his sunt typhini. Quod si olyrini ex vitioso semine sunt facti, typhini non erunt eis inferiores. Calidi verò panes ex laudatissima typha facti, olyrinis longè sunt præstantiores; afferuati verò deteriores seipsis euadunt. Cùm enim massa eorum sit tenax ac ductilis, densatur maiorem in modum; & maximè cùm negligenter parati fuerint, adeò ut qui panem huiuscmodi, post unum aut duos dies, ac multò magis sequentes aliquot, comedenter, putaturus sit lutum ventriculo

triculo suo inesse. At calidus adhuc quum est, ab ipsis etiam urbanis expetitur, ipsumq; cum caseo quodam mandunt, quem vernaculo nomine οξυαλάκτινον appellant. Porro hunc quoque tenerum esse oportet, & ipsum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certè hunc in modum est paratus, non rusticis modo, sed urbanis quoque hominibus in delicij s habetur. Qui vero trium, quatuorue dierum est, vel ipsis rusticis manditur insuauius: præterea concoctu est difficilior, ac tardius per aluum subducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametsi ab hordeaceo, quod ad deiectionē attinet, multum relinquitur; non tamen in eo adeò, ut miliaceus, est vituperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus est, nutrit, vt penè triticeo syncomisto par sit. Congeritur autem in panes typhae semen repurgatum, omniq; vsu accommodatur: nam & ex aqua mandatur, haud aliter ac vocatum à rusticis ἀπότερων, hepsemate, quod alij σίρεων nominant, injecto: nonnunquam etiam cum sale esitatur. Et de zea atque ei similibus hæc tenus: nunc ex his factitia sequuntur, quæ apud veteres in vsu esse solent, vt sunt: far, chondrus, halica, tragus, & similia.

DE FARRE FACTITIO. CAP. X.

FAR alias naturale frumentū, quod Græcis, vt ostendimus, ζέα ἡ ζεῖα appellatur; alias res factitia artisq; & non naturæ opus, de illo superioribus capitibus, de factitio verò nunc acturi. Fuisse autem istud apud veteres illos Romanos, quos pulce farracea non pane longo tempore vixisse Plinius scribit, ex farre frumento factum, nomen ipsum & frugi & rei factitiae commune, indicat. Quod inde translatum est, ad cuiusvis frumenti granum, ab viriculis quibus conditur, eo modo, quo Archigenes far consici tra-

dit, repurgatum. atque in partes confractum. Nam & far hordei, Palladius vino conspersum, phasianorum pullis primis diebus dari præcipit: & Plinius in Aegypto ex olyra far confici scriptum reliquit. Modum autem conficiendi farris, Archigenes apud Aetium Sermone i x. ostendit σίτον, id est, frumentum, ait, modico tempore aqua madefacito, indeq; extractum ac in pilam coniectum, veluti ptisanam à cortice repurgato: ubi verò corticem exuerit, tollito atq; in sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita ut granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Porro factitium istud far, præsertim ex zea siue farre frumento, plerique nostræ etatis idem cum chondro aut alica esse existimant, similitudine quadam eorum inducti. Chondro etenim simile est, non tamen idcirco idem, veluti ipse Archigenes ostendit, quando far chondri modo coqui scribit. Differentiam horum præparationis modus efficit. Chondro siquidem gypso harena addita (ut paulò post dicetur) purgatur. Far absq; his cum aqua sola. Dif fert etiam ab halica; far etenim antiquum, quo Romanorum vetustissimi vixerunt: halica verò, ut Plinius ait, res noua etate Magni Pompei nondum cognita, cui non solum aqua, sed & creta candorem teneritudinemq; confert. Differentiam præterea horum etiam ostendit Trallianus lib. & cap. viii. vtrisque vti diuersis vtens, & eorum inter se comparationem faciens. Quod autem Germani ac finitimi Frisi, Hollandi, Bataviq; ex hordeo & auena conficiunt, farri simillimum est, ac eius quoddam genus, Germani Grupē Hollandi goit appellat, & ex hordeo quidem gerstene grupen/ gersten goit / ex auena verò haberent grupen/ haneren goit. Ceterum far quod ex zea factum est, facilitate chondro aut halice quodammodo simile

simile est, nutrit ea de causa valenter, sed tardius descendit ægriusq; concoquitur. Vsus tempore, vt Archigenes tradit, chondri modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoq; admiscetur. Ex hordeo autem vel auena far leuius est, minusq; alimenti adfert. Est & far apud Aëtium cognomen-to clusinum, non naturale aliquod far; verùm puls quadam Far clusinū. farracea, de qua Martialis Epigrammaton lib. xiiii.

Imbue plebei as Clusinis pultibus ollas;

Vt satur in vacuis, dulcia musta bibas.

DE CHONDRO ET HALICA.

CAP. XI.

CHONDROS & ælicæ ex factitiarum similiter rerum numero sunt. Fit autem vtraque ex Zea, & chondrus quidem ex zea dicocco, Dioscoride auctore. Theophrastus & ex hordeo sylvestri bonum fieri chondrum tradit. Galenus chondrum ex tritici genere esse ait, quod nihil aliud sonat, quam ex triticeo genere ipsum confici, non quod tritici aut alterius frumenti aliquod genus sit, veluti nonnulli perperam sibi persuaserunt. Non enim frumenti aliquod genus, sed res planè, vti diximus, factitia. Galeni & aliorum Græcorum medicorum interpretes, chondrum Latinè halicam siue alicam, interpretantur, chondrum omnino idem cum halica esse putantes; qua in re, non parum à veritate recesserunt. Chondrus siquidem & halica differunt, veluti abunde unus pro multis, Paulus Aegineta non uno ostendit loco: aut videlicet de vtrisque seorsim agens, & suas cuique vires ac facultates tribuens, vt libr. i. cap. LXXVIIII: aut unam alterius loco substituens, veluti cap. XIX. XXXIX. & LXII. libri tertij. Differunt au-

tem *hac inter se*, non quidem *toto genere*, sed *quodammodo*, *veluti genus & species*, aut *potius ut vnius generis due species*. Nam *halica* sive *alica*, *Latinis ac Plinio generalius est nomen*, *Græcorum cum χόνδροι*, *tum ἄλικα* *ipsiis peculiariter nominatam*, *sub se continens*. *Est enim una halica ex zea*, *qua & semen appellatur*, *propria quidem ac genuina*, *qua à Plinio, lib. xxii. res Romana esse feruntur*, *Magni Pompei tempore nondum in usu*. *Hæc à Paullo Aegineta Græcè ἄλιξ dicitur*, *& à χόνδρῳ ipso præparationis modo differt*; *non enim gypso & arena veluti hic repurgatur*, *sed creta candorem perfectionemq; suam assequitur*. *Est verò & altera halica*, *ex zea in Africa degenerante, cognomento adulterina*, *Græcorū chondro simillima*. *Gypso siquidem & harena, veluti chondrus perficitur*: *licet tamen halica quidem ex degenerante*; *chondrus verò ex dicocco* ~~zæ~~*, fiat*. *Nam præparandi ratio apud vtrasque nationes consimilis*, *eandē esse rem prorsus ostendit*, *quemadmodum & ea dissimilis res diuersas*. *Non enim tam species frumenti, quam præparandi conficiendiq; ritus ac modus considerandus*. *Frumenti enim aliqua diuersitas*, *speciem rei factitiae non videtur mutare*, *modo in præparandi ratione nihil varietur*. *Siquidem ex zea & hordeo far: ex zea & hordeo sylvestri chondrus: ex hordeo & tritico pifana confici possunt*. *Qua autem ratione chondrus conficiatur ac præparetur*, *in libris de agricultura*, *sive τῶν γεωπονικῶν*, *Constantino Imp. dicatis à Cassiano Basso*, *doceatur his verbis*: *Zea tunditur & in feruentem aquam injicitur*, *ac premitur*; *deinde gypsum album tufum cibratū*, *& harenē albissimā ac subtilissimā ad gypsum pars quarta paulatim admiscetur*, *donec zea probè repurgetur*. *Præparetur autem in canicularibus diebus ne acescat*. *Postquam verò rursus totus perpurgatus fuerit*, *per cribrum densius*

densius excutiatur. Optimus est chondrus, qui primum ex-
 cussus est: secundum locum habet, qui succedit: deterior
 autem tertius est. Halicarum verò præparationem Plinius
 lib. x v i i i. tradit. Halica fit, inquit, ex zea quam semen
 appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, nam
 lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum est, pilo vin-
 etorum pœnali opera, primori inest pyxis ferrea, excussis
 inde tunicis, iterum ijsdem armamentis nudata conciditur
 medulla; ita fiunt halicæ tria genera, minimum, ac secun-
 darium: grandissimum verò ἀφαιρεμα appellant: nondum
 habent candorem suum, quo præcellunt, iam tamē Alexan-
 driæ præferuntur. Postea, mirum dictu, admiscetur creta,
 quæ transit in corpus, coloremq; & teneritatem adfert.
 Deinde paulò infra: Halica adulterina fit maximè quidem
 ex zea, quæ in Africa degenerat. Pin sunt cum harena, &
 sic quoq; difficulter conterunt utriculos, fitq; dimidiij mo-
 dij mensura, posteaq; gypsi quarta pars inspergitur, atque
 vt cohæsit farinario cribro subcernunt. Quæ in eo reman-
 sit, exceptitia appellatur, & grandissima est: rursus quæ
 transit, arctiori cernitur, & secundaria vocatur: item cri-
 braria, quæ simili modo, in tertio remansit cribro angustif-
 simo, & harenas tantùm transmittente. Et hactenus qui-
 dem Bassi, & Plini verba: ex quibus manifestum est, ἀλι-
 xa à chondro differre, & chondrum cum secunda Plini
 halica conuenire; utramq; item rem factitiam esse, & non
 peculiaria frumentorum genera. Cæterum chondrus, uti
 Paulus libro primo tradit, egregiè nutrit & glutinosos pa-
 rit humores; verùm pulse ex eo confecta nocet, quoniā quām
 primum crassescens incocta permanet. Probatur magis
 χύλος ipsius ex integro chondro benè decocto, expressus
 pesanæ similis. ἀλιξ in cæteris chondro quidem respondet,
 sed aliuum magis adstringit. Galenus chondrum valenter
 nutrit,

*nutrire, ac succum lento habere affirmat: siue in aqua
duntaxat coctus, cum mulso, vino dulci, adstringentiae: si-
ue cum oleo saleq[ue] frixus sumatur. Atque eo modo, inquit,
chondrum medici ptisanæ fuisse confectionem dictitant;
χονδρόποτος τινος σάρν. quidam autem ex χονδρίσαντες ορorum fuisse cibatum.
Veterum verò nonnulli, vt Diocles & Philotimus πηλόν
vnu πυρίνν, chondrum hoc modo apparatus appellant. Et
vno quidem horum modorum eo videlicet qui prior est, ha-
licam etiam coqui ac edi apud Romanos solitam, Martialis
in Xenijs hoc disticho ostendit:*

Nos halicam, mulsum poterit tibi mittere diues,
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

DE TRAGO. CAP. XII.

TRAGVS chondri, vt Dioscorides ait, similitudinem
ac figuram gerit, res quoque factitia. Fieri eum, Galenus
in libr. de alimentorum facultatibus, ex nobilissima olyra
ait, quum, vt decet, fuerit excorticata: in commētarijs verò
lib. primi de ratione victus in morbis acutis, ἐκ τῶν ζείων,
hoc est, ex Zeis, quarum utique olyra species est. Cassianus
Bassus tragum ex frumento conficit Alexandrino. Plinius
lib. XVIII. ex tritici semine in Campania duntaxat &
Aegypto fieri tradit. In Aegypto autem, cuius celeberrima
ciuitas Alexandria, olyra facilis fertilisq[ue]: eiusdem lib.ca.
x. A chondro & halica & materia, sed potissimum ipsa
præparatione differt; chondrum siquidem,, gypsum & ha-
rena perficiunt: halicam creta emundat; tragus sola aqua
maceratus excorticatur. Eius conficiendi modum, Bassus
tertio de agricultura lib. sic docet. Frumentum Alexandri-
num appellatum, maceratur decorticaturq[ue], & in sole ca-
lido siccatur; deinde idem rursus fit, donec ei pelliculae &
quicquid

quicquid fibrosum est, in frumento delabatur. Appellatur autem tragus iste, subinde cognomento frumentaceus, ad discrimen eiusdem nominis, & animalis, & herbæ, non quod naturale aliquod frumenti genus sit. Nam ut veterum auctorum testimonij abunde constat, res factitia est. Oribasius ad Euporistum lib. 111. tragum farrim appellat grossam, eum farris quandam speciem esse innuens: quod non absurdum, aut à veritate alienum videtur; farri enim tragus assimilis est, non in alio ab eo differens, quam quod non ut illud mola confringatur, sed integer repurgatus asseruetur; ut ex vtriusque præparandi formula satis patet; quam ob causam tragus farris grossa non impropriè nominatur. Trago autem, Galeno auctore, plerique vtuntur, primum eum in aqua decoquentes, deinde ea effusa ēnua, aut vinum dulce, aut mulsum infundentes, superinjiciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimum intumuerint: multò tamen minus quam zea, Dioscorides ait, nutrit.

DE AMYLO. C A P. XIII.

AMYLOM ex siliagine fit, ut Cato scribit; item & ex Zea: optimum vero ex setanio, auctore Dioscoride. Fit etiam in Germania hac ætate ex eo, quod Amelkorn id est, amyleum frumentū nuncupatur, quod veluti Zea quædam trimestris ac halicastrum (vti scripsimus) est. Rationem conficiendi paucis complexus est Cato cap. LXXXVII. Dioscorides latius his verbis tradidit. Purgatum trimestre triticum madescit quinques die, & si fieri potest nocte, quum emolliri ceperit, effundatur sensim, sine agitatione aquæ, quo minus quod vtile est vna effluat. Vbi mollissimum factū fuerit, effusa aqua pedibus calcare oportet, deinde effusa aqua iterum calcare, tum enatates ibi furfures, cribro exci-

excipiendi, reliquumq; per colum traiectum, confessim in tegulis nouis sub ardentiſimo sole ſiccandum. Nam ſi vel modicē humidum manferit, acorem contrahit. Amylum autem ex eo nomen habet, quod abſque mola, Græcis μύλη dicta, fiat. Officinae corrupta voce amydum appellant; Germani Ammel / Kraftmeel; Brabanti Ameldonck & quod glutine indefacto, mulierum pepla inalbentur, ac fermentur, ſtyfſel. Tritico, inquit Galenus, cum frigidius, tum ſiccus eſt: leuigandi exasperatas partes vim obtinet. Dioscorides ſanguinis reiectiones potu cohibere, contraq; oculorum fluxiones, cœlotetas, pustulasq; efficax eſſe addit; quod verò ex ζεa fit, nullius in medicina uſus eſſe, ad alia tamen conueniens. Galenus, lib. V I I. ηετὰ τόπους amyli loco, ſilagine, id eſt, purissima tritici farina utitur.

DE A T H E R A ET Κ Ο Λ Α Α , S I V E
GLVTINE. CAP. X I I I .

A T H E R A ſorbitio eſt, inquit Dioscorides, ὁσπερ
ἀλτάριον υγρον, id eſt, veluti pulicula liquida. Fit ex
Ζea tenuiſſimè molita. Apud Belgas non ex zea tantum,
ſed ex quauis etiam puriori farina coquitur; veluti ſecalis,
hordei, frequentiſſimè autem tritici, cum tenui cereuifia,
vel alio liquore permixta. Eſt autem edulium quod citò
concoquitur, facileq; nutrit, infantibus idcirco & ſenibus
conueniens, interiora tamen viſcera nonnihil obſtruens.
Datur capite dolentibus, ex tenuiſſima ſecalis, vel hordei
farina; dolorem enim ſopit, & ſomnum clementer conciliat.
Athera crassius & ſolidius eſt gluten, Græcis κόλλα, ex ſimi-
lagine & farina tritici, quo chartæ glutinantur. Quod
propter eam quam habet obſtruendi vim, ſanguinis excre-
tionibus prodeſt. In utriusque medio πλάτος, ſiue puls, eſt
ſoli-

κόλλα.

πλάτος.
puls.

solidior quidem ac spissior athera; liquidior vero glutine, & minus glutine, plus autem quam athera viscera obstruens. Athera, aut potius pultis genus est, edulium, quod Galenus ex multa tritici farina lacti permixta fieri scribit, quo hac etate Belgium, ac vniuersa inferior Germania frequentissime utitur. Cibus boni succi & multi alimenti, sed eos qui ipso assidue utuntur, offendens. Nam in hepate obstructiones parit, & calculos in renibus gignit, auctore Galeno.

DE ROGGA SIVE SECALI.

CAP. XV.

SECALE folio quum primum prodit, rubescit; inde ut reliqua frumenta viret, numerosis culmis assurgit, tritici tenuioribus, longioribus, quatuor, ut plurimum, genicula habentibus, spica in ordines & versus digesta, breuibus non acutis sed innocetioribus aristis cingitur: quae quum floret, erecta est; semine vero prægnans, procumbit ac deorsum dependet. Granum oblongum, nigricans, gracile, ac nudum: quod è gluinis facile concidit, ac sæpenumero sponte exilit: radices multæ, tenues, fibroæ. Nascitur cum in Germania ac apud alias nationes plurimas, præsertim Septentrioni subiectas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam sterilibus quam letis, veluti in Brabantia Campania, quæ hoc frumentum, licet arida ac sterilis, feliciter progignit. Qualicumque enim solo prouenit, quantumvis rigenti, gracili, aut arido; secundiori tamen ac letiori melius præstantiusq;. Seritur autuno, quod & letius; item & vere, astiuū, altero gracilius, paucioribus culmis, spica breuiori ac tenuiori, granoq; leuiori. Germani rocken/ Belgæ rogge appellant: Hispani centeno, Itali segala, Galli seigle, veteris latinæ nomenclaturæ vestigia retinentes. Plinio secale est,
de quo

48

SECALE SIVE ROGGA.

de quo lib. XVIII. cap. XVI. sic scribit : Rarum dictu, esse aliquid cui proft negligentia; id autem, quod secale & farrago dicitur, occari tantum desiderat . Secale Taurini sub alpibus asiam vocant, deterrimum (sed verius aterrimum) & tantum ad arcendam famem vtile, secunda, sed Plinij locus emendatus. gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum, & tamen sic quoque ingratissimum ventri est, nascitur qualcumque solo cum centesimo grano, ipsumq; pro letamine est . Quæ Plinij verba frumentum rocken ac rogge dictum, cum secali conuenire satis commonstrant . Dicitur autem id, vt Plinius tradit, etiam farrago ; verum non secus, quam far, hordeum, autena, triticumue, subinde farragines nominantur, quando videlicet iumentorum, pecudumq; pabulo cedunt . Farrago siquidem, quam Græci Farrago. yerasiv appellant, generale noihen est, ad omnem viridem segetum herbam, quæ pabuli causa seratur . Seritur ea, ex recreementis farris prædensa, admixta aliquando & vicia: eadem in Africa fit, ex hordeo: Plinius, atque inde farrago, quod far sit ferro cæsum: aut quod primùm in farracea segete seri cœptum, Varrone auctore, dicitur. Ex hordeo farraginem facere docet Columella: farraginem, ait, in restibili stercoratissimo loco, & altero sulco serere conuenit. Ea fit optimæ cum Cantherini hordei decem modijs iugerum obseritur, circa æquinoctium autumnale, sed impendiens pluuijs, vt consita rigataq; imbribus, celeriter prodeat, & confirmetur ante hyemis violentiā. Nam frigoribus quin alia pacula defecerint, ea bubus ceterisq; pecudibus, optimè defecta præbetur: & si depascere sèpius voles, usque in mensem Maium sufficit . Quod si etiam semen ex ea voles percipere, à calendis Martijs pecora depeltenda, & ab omni noxa defendenda est, vt sit idonea frugibus . Similis satio auenæ, quæ autumno sita, partim ceditur in fœnum, vel

pabulum, dum adhuc viret: partim semini custoditur. Iam & ex tritico farraginem fieri Plinius quoque testatur. Et in tritici, inquit, genere, pars aliqua pabuli est, quadrupe-dum causa sati: ut farrago. Absyrtus etiam παρίγνυ γράσιν, id est, triticeam farraginem, equulis maximè probat: ea si non adsit, αφεδίνη, quam Eumelus ijs refert, post trimatum dari solitā. Hoc modo & secale farraginis genus est, quan-do videlicet pecudum iumentorumq; per hyemen, pabu-lum efficitur. Recentiores roggam siliginem ferè interpre-tantur, qua in re quantum hallucinentur, satis ex ijs, quæ capite De tritico scripsimus, apertum est. Nam siligo can-didius ac leuius triticum est, ac tritici, vt inquit Plinius, delicie, ex qua lautissimus panis & pistinarum opera lau-datissima fuit, ac secale nigrum est, & ex eo panis ater, pauperum, non lautiorum, mensis ac cibis dicatus. In non dissimilem errorem lapsi videntur, qui rocken cum olyra conuenire autemant: olyra siquidem candida est, ac vtricu-lis multis continetur; secale vero præter quod nigrum est, glumis nullis implicatur. Ruellij conjectura plus verisimi-litudinis habet, qui secalem à briza non longè dissidere cre-di scribit, atque inde putari nomine bizi panis in Gallia vul-gus manasse. Panis siquidem ex secali fit grauis, firmus, con-coctu non facilis, qualis ex briza fieri Galenus tradit, & hunc nigrum ex secali panem; exrita litera r, pain biz Galli nuncupant: sic vt ab iniicem non dissidere existimari possint, nisi secalis granum nudum foret, briꝝ & vero glu-mis implicitum, quod hæc inter se differre manifestè ostendit. Quod vero brizæ semen glumis implicitur, ex his vi-detur colligendum: tum videlicet quod eam typhæ persimile Galenus scribat, quæ multiplici folliculo conditum: tum etiam quod membranosam substantiam panis ex ea factus habeat, ex ipsorum nempe folliculorum admixtione, contra-plane

planè quam secalinus, qui triticeo syncomisto membranas ac furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur. Porro secale proximum inter frumenta à tritico triticeisq; seminibus locum habet: Panis ex eo factus, lensoris atque obstruentis naturæ nonnihil obtinet, difficulter concoquitur, ac ventriculo grauis est, præsertim si furfurum expers fuerit. Nam confusaneus, qui simul omnia recipit, ac ex tota farina concinnatus est, si probè coctus beneq; fermentatus fuerit, minus lentus est, non admodum ægre conficitur, citòq; descendit, nondum tamen triticeo syncomisto par, quo grauior & concoctu difficilior etiamnum est. Alimentum autem corpori solidum, ac firmum præstat, nec mali succi, si ex bono frumento coctus fuerit; ex malo autem frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos succos ingenerat, & diuturniores morbos procreat, veluti morbum, Germanis scorbutus aut scoorbuyck dictum. Admiseretur huic non raro triticū, vt leuiorem gratioremq; panem efficiat, qui secalino puro minus grauis ac lentus est, & teneritudinem suam triticeo diutius retinet. Secale autem vt medicamentum, tritico in calefaciendo ac digerendo potentius est. Panis ex hoc aut fermentum, promptius ac citius abscessus maturant & rumpunt, quam ex tritico facta. Farina confusanea, diuturniores capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata.

C V L M O hordeum est, quam triticum breuiori fragilioriq; pluribus articulis geniculato, folio in stipula latiori, scabriori q; spica longarum, asperarum, mordaciumq; aristarum vallo munitur, ac in versus striata, ordinibus constat, subinde binis, alias ternis quaternisue, vt plurimū,

vti Theophrastus ait, senis, sed, vt Tragus, etiam octonis. Spissior autem posituq; arctior est, quæ pluribus construitur. Granum tenui oblonga palea includitur, radices subsunt frequentes tenuesq;. Hordeum autem (vt Plinius inquit) frugum omnium mollissimum, atque ex omni frumento minus calamitosum, quodq; celerrimè reddit fertilissimumq;. Seritur (auctore Columella) soluta siccacq; terra, & vel præualida vel exili. Nascitur passim, ac vniuersæ familiare Europæ est: cùm autumno, tum frequentius Martio, Aprili, Maioq; mensibus seritur. Græcis κριθὴ dicitur, Germani gersten/ Belgæ gerste/ Itali orzo, Galli orge nuncupant. In huius genere, quod pluribus versibus spicatur, πολυσιχὸν recentiores appellant, ac Germani grosz gersten. Quod sex versuum ξεξιχὸν: Cantherinum hoc Columellæ est. Aliud duorum versuum δισιχὸν, à Columella Galaticum, à Germanis futer gerste/ klein gerst, id est, exiguum ac paruum hordeum nominatur. Quod magnum & plenū, spicamq; gerit erectam, & χιλιάδις ησιδί, ab Hippocrate vocatur; ærugini id obnoxium est: quod verò incuruatur, ἐπέοντες; ab ærugine hoc minus infestatur. Ad hordei genus & reducendum, inquit Ruellius, putauerim, trimestre illud hordeum, quod Gallicè secourgeon. geon dicitur, quod rebus ad egestatem adductis, quum annona premit penuria, plebem alat, & à famis noxa vindictet. Seritur & in Gallia, quod mundum hordeum vocant, Ruellio eodem teste: huius granum nudum est, ac sponte gluma concidit, cætera hordeo simile, γυμνόκριθον ac nudum hordeū, tale à Galeno, in lib. de aliment. facult. appellatur. Cæterum hordeum, vt Galenus in lib. de aliment. facultat. non eandem cum tritico facultatem habet. Siquidem triticum palam calefacit: hordeum verò non modo non calefacit, sed quoquo modo ea vtare, siue panes ex eo fece-

ris, vim quandam refrigerandi habere cernitur. Dissidet præterea à tritico succi specie, quam vtrumque ipsorum gignere consuevit. Siquidem triticum crassum & lentum est: hordeum autem tenuem, & nonnihil detersorium succum in nobis gignit. Panes hordeacei triticeis multò minus alunt, qui tamen ex præstantissimo hordeo conficiuntur, minus à triticeis in eo superantur: qui verò ex laxo & leui, panibus furfuraceis respondent. Panes autem ex hordeo eiusmodi citissimè per aluum subducuntur, quod reliquis non minimum accidit, si triticeis eos contuleris. Sunt autem non modo triticeis, verùm etiam olyrinis, & multò magis typhinis, friabilioreis, nihil in se lensoris, ut illi, habentes. Ex quo perspicuum est, quod exiguum corpori præbent alimentum, & potissimum si facti ex peiore hordeo fuerint, ex quo Hippocrates ne ptisanam quidem fieri voluit: neque enim dum coquitur, succum copiosum ex seipso emittit. Laudatissimum autem quod candidum, ubi pinsitum est, apparet, nonnihilq; densitatis ac ponderis (quantum hordeo datum est) habet. Porro quod totum plenum est, & circumscriptiōnē externā habet tensam, melius eo est, quod gracile est, ac rugosum. Hordeum primi est ordinis in exiccando & refrigerando, ait Galenus in lib. de facultat. simplic. habet etiam pauxillum abstersionis: paulò etiam plus desiccat, quam farina fabacea, cui non insunt cortices. Hordeum, Dioscorides inquit, abstergit, vrinam cit, inflationem parit, stomacho aduersatur, œdemata concoquit. Farina hordeacea in mulsa aqua cum fico decocta, inflammationes & œdemata discutit: duritias, cum pice resina & fimo columbarum concoquit: cum meliloto autem & papaveris calice, dolores finit, qui latus excruciant: aduersus intestinorum inflationes, cum lini semine, fano-greco & ruta imposita iuuat: strumas cum pice liquida,

cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit: cum myrto verò aut lentisco, aut malicorio, aut sylvestribus pyris, aut rubo, alii profluvia sifit: podagrīis inflammationibus cum cotoneis aut aceto prodest: decocta in acri aceto, modo quo ὡμὴ λύσις, & calida imposita, lepris ὡμὴ λύσις. medetur. Est autem ὡμὴ λύσις, Pelagonio auctore, mixtura æqualis, fænigræci, seminis lini, & farinæ hordeaceæ. Cremor verò farinæ hordei ex aqua, aut cum pice & oleo decoctus, puri mouendo est: cum aceto subactus, itidem & cum pice, contra articulorū fluxiones prodest. Habet præterea & hordeum multiplicem usum, nam ex eo ptisana, polenta, mazæ, maltum & ceruisia conficiuntur, de quibus deinceps.

PTISANA ἀπὸ τοῦ πλαστοῦ dicitur, & nomen quidem commune omnium frumentorum à corticibus suis, διὰ τοῦ πλαστοῦ, purgatorum, esse potest, sed propriè tamen & peculiariter non aliam, quam hordeaceam ptisanam significat, quæ simpliciter ac citra adiectionem, πλαστὸν nuncupatur. Nam si hoc modo, frumentorū aliorum querundam semina mundata, alicubi (quod tamē rariissimum) ptisanae nominentur, frumenti appellatio coniungitur. Ita Hippocrates lib. περὶ παθῶν, & Dioscor. περὶ νυχῶν cap. πλαστὸν πρεσβύτερον, & ex oriente ptisanam Plinius, dixit: ad hordeaceæ nempe ptisanæ differentiam, propriè & simpliciter ptisanæ nominatae. Est autem ptisana hæc aliud nihil, quam hordei granum à membranis & corticibus suis mundatum & excorticatum. πλαστόν, id est, macerare, tundendoq; expurgare hoc oportet, ac in sole siccare, deinde rufus πλαστόν, rursusq; ad solem siccare. Quod autem temne ex eo

decussum est, ipsi inspergendum; hoc enim ipsam conseruat,
 vti Didymus in geponicis. Humeat autem & refrigerat ptisana, eduliumq; est (Hippocrates ait περὶ διαιτῆς
 ὀξείων νοσημάτων) in acutis morbis, reliquis omnibus frumentaceis præferendum. Nam viscositas eius leuis, continua, iucunda, lubrica & mediocriter humida: sitim minimè infert, & si quid ablui eget, probè abluit: non adstringit: non male turbat: nec in ventre intumescit, quum saltem, vt decet (Galenus addit) fuerit parata: hoc est, quādo in coctione, quām plurimum intumuerit, postea igne lento, per multū ocium in chylum fuerit redacta, acetum tunc ei admiscetur, quum planè intumuerit: ubi verò cocta exactè fuerit, sub edendi tempus, salem tenuem in ijcere oportet. Oleum autem si initio statim adieceris, coctioni nihil nocueris, aliud tamen nihil miscendum, nisi velis anethi aut porri quippiam, idq; initio statim admiscere: hæc Galenus. Nostro tempore raro aut nunquam, horum aliquod additur, sed sacharum ferè, & aqua è rosis albis stillatitia ei admiscetur; & subinde amygdala aliqua amara, vt palato gratior fiat: aut seminum melonum vel cucumeris non nihil, præsertim quando impensis refrigerandū, aut somnus ea conciliandus est. Admiseretur ei & nonnumquam amygdalarum dulcium χύλος, siue succus, (officinae lac amygdalinum vocant) præsertim quum aluum liquidiore cohibere vtile est. Fit item ex ptisana potus, quem officinae ptisanam nominant, quum tamen nec ptisana, nec ptisanæ χύλος siue tremor sit, sed eius tantum tenuius decoctum, ipsius substantiæ parum aut nihil retinens, quod ferè nō ex sola ptisana, siue hordeo mundato, sed & ex glycyrrhiza, & vuis passis additis, decoquitur. Qua ratione parata potio vtilis est ijs qui inflammatione pulmonis, partiumq; respirationi deseruentiū, vel renum vesicæq; exulceratione

ceratione aut inflammatione laborant. Plus alimenti (inquit Dioscorides) ptisana ob cremorem in decoctione redditum præbet, quam polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atque arteria asperitates, exulcerationesq; pollet.

DE POLENTA.

CAP. XVIII.

P O L E N T A hordei frixi farina est, quam Græci propriè ἄλφιτον nominant, quāquam subinde τὸ ἄλφιτον nomen, de omni alia præsertim rudiori farina, sed impropiè, dicatur. Pluribus hæc, Plinius ait, fit modis: Græci perfusum aqua hordeum siccant nocte vna, ac postero die frigūt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementius tostum, rursus exigua aqua aspergant, siccantq; prius quam molant: alijs verò videntibus spicis decussum hordeum, recens purgant, madidumq; in pila tundunt, atq; in coribus eluunt, ac siccatum sole rursus tundunt, & purgatum molunt. Galenus ex receti hordeo mediocriter frigo, laudatissimam fieri ait, atque ex hac mazas præparari; deficiente autem recenti hordeo, nonnunquam & ex alijs ipsam confici, omnemq; rectè factam boni esse odoris, eam verò suaveolentissimā, quæ ex optimo & recenti hordeo, quod aristam nondum habet sicciam, est cōfecta. Exiguum autem corpori, ut Galenus quoq; tradit, polēta alimentū dat, & priuatis quidē ac ab omni exercitatione abstinentibus satis multū; ijs verò qui quoquo modo exercentur, minus quam satis est. Desiccat verò multò magis quam hordeū: aluum etiam (Dioscorides ait) cohabet, & inflammationes mitigat.

DE M A Z A.

CAP. XIX.

M A Z A ex polenta humido aliquo permixta & subacta cōficitur. Et aliqua quidem, cum sola aqua subigitur;

aliæ verò, aut cum vino, aut cum oleo, aut cum melle, aut cum aliquot horū permixtis . Cum aqua autem eam subigi , præter quod ex libro Hippocratis de dieta secundo satis eidens sit, testis quoque est Xenophon sexto παιδίας Cyri, vbi hic concione conuocata , milites suos ad aquæ potionem adhortatur, & à consuetis non admodū recessuros ostendit .
 ἡ γὰρ ὄσις, φησὶ, ἀλφιτοπτεῖ, ὑδατὶ μεμυγμένη ἀεὶ τὸν μάζαν ἐσθίει· ἡ ὄσις ἀρτοπτεῖ, ὑδατὶ δεδευμένον τὸν ἀρτόν, id est, Etenim qui polenta victitat. mazam aqua permixtam edit; & qui pane vtitur , panem aqua subactum. Subigi verò mazam, & cum vino, ex Hippocratis libro de internis affectionibus apparet , vbi in hepatico morbo , cui suffocatio accedit, & similiter in coxendicum dolore, eam, quæ vino dulci subacta est, nō edendam consulit . Idem mazam oleo & melle quam maximè subactam, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit . Hesychius verò μάζαν interpretatur , polentam aqua & oleo permixtam. Et à principio, Athenæus ait, popularem cibum ex alphitis, mazam veteres vocarunt, ipsamq; præparare μάζαν dicebant, postea verò necessarium victum, ob intemperantiam varietate distinguentes , studioseq; paulatim immutantes nomen ipsum mazæ in μέτναν commutarunt , ita appellantes omnē cibum magnificum; ματνάζειν verò ipsos cibos præparare dixerunt, atque inde fortasse, quæ ex amygdalis & sacharo placente conficiuntur , in officinis massepanes, hac etate adhuc nominantur. Porrò maza, vt Galenus ait, panibus hordeaceis ægrius concoquitur , magisq; ventriculum flatu implet , in quo etiam si diutius manserit , turbationem excitat . Citius autem subducitur , si commixta diutius fuerit ac subacta . Quod si mel quoque addatur , citius etiam ob id , ventrem ad excretionem incitabit.

CRIMNON, inquit Galenus in commentarijs libri secundi predictionum Hippocratis, crassior polenta pars appellatur, quæ grandiuscula effracto inuehitur hordeo, refugiens videlicet molæ exactiorem confractionem. Dioscorides, quem Galenus etiam in lib. de facultat. simplic. sequitur, non polentæ modo, sed & tritici, zea, ac olyrae siue ante a tostorum, siue non tostorum crassiorem farinam κριμνον appellat, crimni nomen ad rudiorem crassioremq; farinam, cuiusvis frumenti transferens. Solo molæ discrimine, ac trituræ modo à farina siue ἀλεύγῳ differt. ἀλεύ- ἀλεύγος. οῷ enim dicitur, quando granum in tenuissimas partes quam exactissimè contritum est; κριμνον verò rudi or farina, quæ fragmenta maiuscula ipsorum granorum continet. τόλτον, id est, pultem ex eo faciunt, inquit Dioscorides, quæ abundè alit, facile conficitur, & aluum vehementius astringit, si Zea ex qua fit, prius torreatur.

DE MALTO SIVE BYNE.

CAP. XXI.

MALTVM à recentioribus nuncupatum, ex hordeo quoque fit. Nam ipsum hordei granum est, primùm donec intumuerit aqua maceratum, quod deinde germen emisit, ac postrem cum ipsis germinibus siue enatis ligulis, tostum ac resiccatum est. Nostri mout/Germani maltz/ recentiores maltum voce à Germanis mutuata appellant. Aëtius Græcus medicus, hordeum hoc modo præparatum βύνν nominat. Ad beræ siue ceruisia decoctionem conficitur, & laudatissimum quidem Martio & Aprili mensibus. Qualitatem habet siccum quidem hordei intensiorem, frigidam verò multò remissiorem: nam εὐτύχευμα quod illi

illi ab assatione diutinaq; tostione inhæret , siccitatem eius intendit , ac frigidam non solum remittit , sed & qualitatem quandam calidam ei imprimit . Galenus lib. de aliment. facult. hordeum ait , quoquomodo quis eo vtatur , siue ptisanam coxerit , siue polentam fecerit , vim quandam refrigerantem retinere . verū id de malto non videtur intelligendum , quod partim ipsa germinatione , partim diuturniore tostione , magis à natura sua recessit , quàm polenta , quæ vel ex crudo nondumq; maturo hordeo , vel in aqua macerato tantū , vt diximus , conficitur . Abstergit præterea & maltum hordeo potentius ; minus lensoris habet , cùm quia farinæ minùs , siliquarum verò plus habeat , quàm crudum hordeum ; tum ab inherente illi empyreumate , quod abstersionem coniunctam habet . Ventris tormentibus alijsq; similibus ex frigida causa doloribus , maltum subuenit , tostū feruensq; in facco appositum . Cataplasma ex bynes farina tumoribus hydropicorū vtiliter , Aëtio teste , imponitur .

DE BERA SIVE CERVISIA.

CAP. XXII.

B E R A ex malto , & lupuli salicetarij floribus modo , proportione q; certis , aquæ dulci permixtis , coquitur : & simplicissima quidem ac propriissima talis est . Proxima , quæ triticū , Zeam , aliasue fruges , vna cum malto hordeaceo admittit . Quæ verò præter fruges , herbas , semina , flores , aromata , aut alia huiusmodi caput implentia , ac ebrietatem inducentia , à frugum natura aliena permixta habent , compositæ quædā berae , siue ceruisia sunt , ac medicatæ , ab hordeacea triticeâ berae & sapore & qualitate disfideentes . Nominant autem huiusmodi ex frugibus potum cùm Germani omnes , tum Britanni reliquaq; Septentrioni subia-

subiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, **Bie-**
re siue **Bere** / Latina autem passim ceruisiam. Veteres ve-
rò ex hordeo potum varijs nominibus appellarunt : &
& οἶνος quidem κεραίνων, id est, vinum hordeaceum omnem ex
hordeo compositum Græci. Eundem Aristoteles, Athenæo
teste, πῖνον dixit: alij βρύτον: veluti Sophocles in Triptole-
mo, & Hecateus in Europæ periodo, vbi Pæonias, βρύτον ait
bibere, ex hordeo; ταραχίνη vero ex milio & conyza. Hel-
lanicus tamē non solum ex hordeo, sed & ex radicibus fieri
βρύτον asserit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρύτον, veluti
Thraces ex hordeo. Aegyptijs hordeacea potionē, ζύδον siue
ζῦδον, Theophrastus ait, appellant. Idem testatur Plinius
lib. xxi. Ex frugibus, inquit, potus, zythum in Aegypto,
celia & ceria in Hispania, ceruisia & plura genera in Gal-
lia, alijsq; prouincijs. Quos lib. xiiii. nominibus quidem
alijs, sed ratione eadem confici tradit. Diodorus Siculus, zy-
thū non in Aegypto solum, sed & in Galatia quoq; fieri af-
firmat. Tanta est (inquit de Galatia scribens) aëris frigidi-
tas, vt neque vinum ea regio, neque oleum, producat; qua-
re coacti homines potum sibi ex hordeo componunt, quem
appellant Zythum. Dioscorides vnum hordeacei potus ge-
nus zythum: alterum curmi nominat. Simeon Zethij ex
posterioris ætatis Græcis, huiusmodi potionem Arabico no-
mine, φουκάρ vocat, alij φουάδιον, siue φουκάδιον: Arabibus
tamen, phoucas non ex hordeo tantum potus est, sed etiam,
veluti Rhasis scriptum reliquit, ex pane heueri, hoc est, si-
milagineo, mentha, ac apio compositus: ac, vt Hali Abbas
testatur, quedam etiam phoucas, ex pigmentis, aut ex ma-
lorum punicorum succo conficitur. Hæc autem omnia si-
ue similia sint genera, diuersis appellata nominibus, siue
proprietate aliqua discrepantia, cum bera siue ceruisia
nostra in eo conuenire possunt, quod ex hordeo, ac fru-
gibus

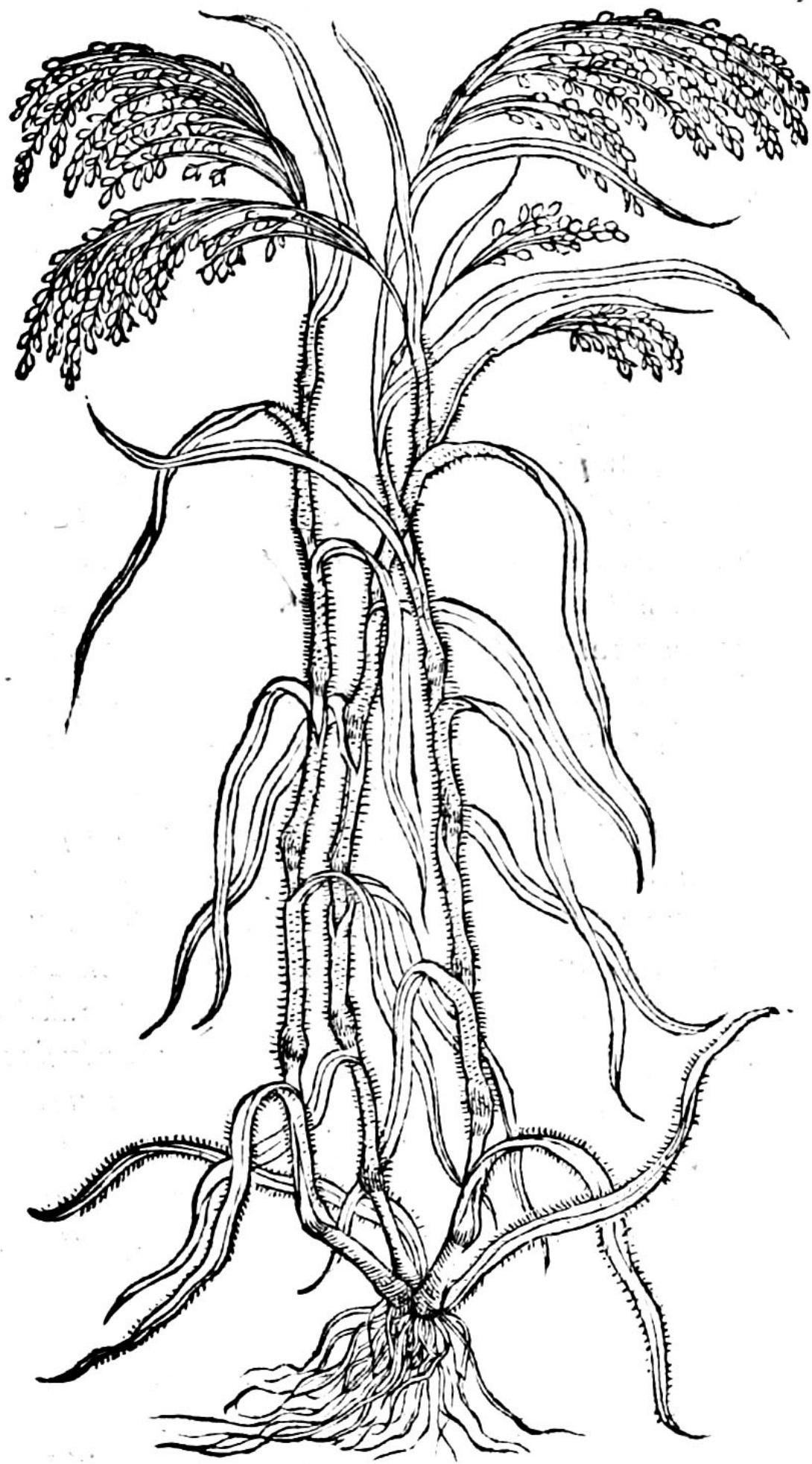
gibis componantur, præparationis tamen modo, vel alia
 qualitate aliqua ab ea fortasse differunt. Nam si zythum,
 vt Galenus ait, lib. de facultat. simplic. medicament. ex pu-
 tredine proueniat, aut ex frugibus fiat aqua madefactis, do-
 nec resoluantur in iuquorem vino similem, veluti Hermo-
 laus Barbarus in corollarij sribit: ac acre maliq; succi sit:
 renes & neruos tentet, quæ à Dioscoride ac Galeno quoque
 ei attribuuntur, cum bera siue ceruisia nostra nequaquam
 conuenire potest. Nam bera ex fruge non fit putrescente,
 multò minus ex ea in iuquorem resoluta, sed ex hordeaceo
 malto, vt diximus, coquitur, ab omni putredine afferuato.
 Est & bera per se suavis, dulcis; ac boni omnino succi. Quæ
 certè beram a zytho, cum conficiendi modo, tum facultate
 dissidere ostendunt. Sin autem zythum non eo, quo Gale-
 nus, aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, sed ex hordeo
 ac tritico fiat leuiter tantum putrefactis, ac à natura sua
 commutatis, vt Theophrastus sribit, zythum & bera si-
 millima sunt. Nam hordeum in maltum transiens, leuiter
 quodammodo computrescit & à natura sua recedit. Verùm
 tunc Galenus, Dioscorides, & qui deinceps eorum senten-
 tiam ac doctrinam insequuti sunt, minus rectè zythi fa-
 cultates cognouisse videbuntur. Propter leuem hanc ete-
 nim putrefactionem siue mutationem, hordeum, aut ex eo
 potius, mali succi statim fieri non potest, non minus quam
 polenta, quæ ex non recenti hordeo, sed ex maturo & sicco
 in aqua macerato conficitur. Siquidem & tūc leuiter quo-
 dammodo hordeum cōputrescit, humoremq; alienum im-
 babit, veluti dum maltum futurum est. Polentam tamen
 hanc ob causam, neque Galenus ipse, neque veterum quis-
 quam, mali succi fore afferuit, sed contra omnem boni odo-
 ris, suaveolentemq; esse, sicuti & maltum rite confectum
 est: Zytum autem, siue ζῦθος, ex hordeo & tritico con-
 fici

fici leuiter putrefactis, Theophrastus lib. de causis sexto, vbi de saporibus agit, his verbis tradidit. Nonnulli verò, ait, naturam commutantes & leuiter putrefacientes, in succos cogimus, ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex hordeo ac tritico conficiunt, quod in Aegypto ζηνδος appellatur. Cæterū vt ad temperiem beræ veniamus, pendet ea ex qualitatibus eorum, ex quibus componitur. At materies eius, vt diximus, sunt, aqua, maltum hordeaceum, subinde triticū aut Zea, & lupuli salictarij flores. Aqua quidem simplex cuiusmodi ad beræ decoctionem sumitur, frigida est & humida: maltum cum exigua caliditate resiccat & abstergit: triticum ac Zea temperatè calida siccaq; sunt: lupuli flores secundo ordine calefaciunt, resificantq;, caput tentant, vrinas mouent, abstergendi quoq;, ac aperiendi potentia præditi. Faciunt hi ad beræ cum saporem, tum diuturnitatem; fruges verò alimenti materiam subministrant. Ex horum autem varia & inæquali mistura, diuersa berarum genera, dissimilibus qualitatibus prædita, fiūt. Tenues quædam, potentes aliae, rubicundæ siue nigræ hæ, candidæ illæ, amaræ pleraque, dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimum admiserunt, potentiores sunt: quæ minus tenuiores: minimum tenuissimæ. Ex hordeaceo malto, diutius tosto, rubicundæ; & præsertim, si diuturnior decoctio accesserit: præcipua autem parte ex zea ac tritico confectæ candidæ sunt, senescentesq; tenue & aquosum vinum substantie tenuitate quodammodo referunt: amariores caputq; citius tentantes, lupuli flores copiosius incocti efficiunt; dulciores eorum parsimonia. fruges enim ex se dulcedinem conferunt. Inter has tenuissima, frigida quidem est & humida superante in ea aquæ qualitate ac substantia, non tamen omnis caliditatis expers. Potentiores caloris plus habent, cuius etiam ri atque potentia, in vase conditæ non secus ac mustum fluctuant

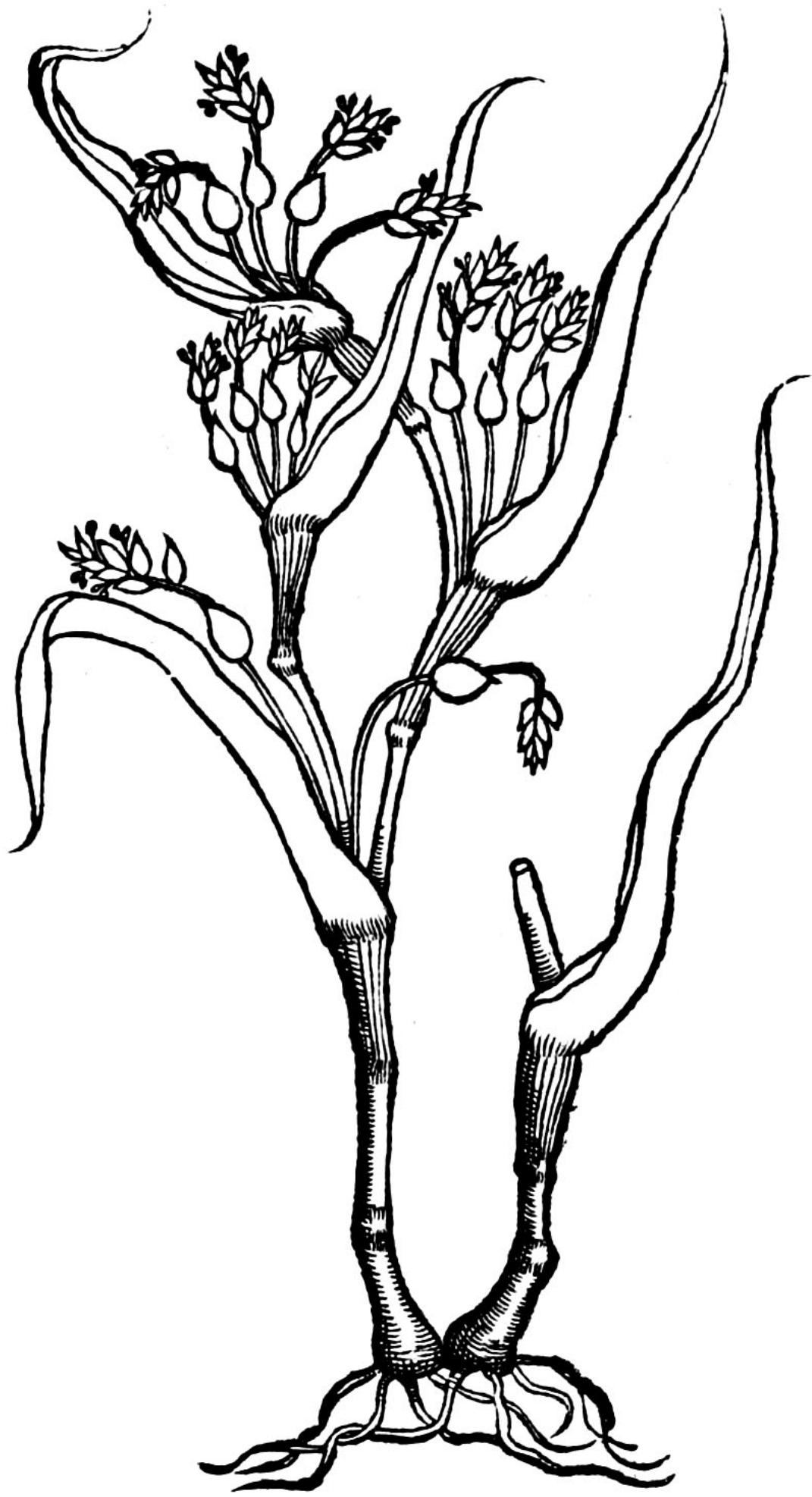
fluctuant ac effervescent, minus tamen quam mediocre vinum calidæ, à quo non solum temperamenti caliditate, sed & tenuitate substantiae superantur. Calefactio siquidem beræ clemens mitisq; est. Alimentum autem præstant illæ quidem exiguum, aut nullum; hæ verò copiosius; copiosissimum crassæ & rubicundæ: omnes probi succi, si ex bonis frugibus & benè decoctæ fuerint. Crassiores circa præcordia aliquantis per hærent, tardeq; descendunt: candidæ, tenuiores & citius digeruntur: amaræ, abstersione aluum leniunt: mediæ, medio se modo habent. Compositæ beræ, quæ videlicet præter fruges ac lupulum, & alias quasdam herbas, vel flores, semina, fructus, aromata, similiæ recipiunt, pro qualitate eorum quæ admiscentur, varias qualitates ac facultates obtinent, subinde etiam noxias. Recens bera quæ nondum subsedit, non secus ac mustum, vitia complura gignit: inflationem parit, aluum conturbat, calculum procreat, ac vrinæ sæpen numerò stillicidium excitat: foris tamen admota, neruosarum partium dolores sopit, si dulci calenteq; ea foueantur: præstat ad hoc recentissima & cui nondum lupulus incoctus est, ac inter omnes potentior. Acida neruos & renes tentat, ventriculum conturbat, ac vitiosum in corpore succū gignit. Acetum quod ex bera conficitur, vini aceto minus acre, minusq; potens est, nec partium adeò tenuium.

DE MILIO. CAP. XXIII.

MILIVM multiplici fruticat culmo, geniculato: folia habet ampla, harundinacea, summo caule, non spicam sed effusam promit iubam, sive φοῖλν, deorsum reflexam, flavi ut plurimum coloris, subinde nigricantem, in qua semen gignitur paruum, durum, splendensq; paucis tenuibus tunicis conuestitum, à quibus facillimè excidit: r adice niti-
tur

tur numerosa, altaqz, leuem solutamqz humum desiderat, nec in sabuloſo ſolum, ſed & in arenoflo quoque prouenit, modo vel humidoflo caelo, vel riguo ſolo: nam ſiccum cretofumqz reformidat, Columella ait. Milio Plinius Campaniam precipue gaudere tradit. Ante ver commode ſeri non potest, teporibus maximè letatur. Milium, Theophrastus ait, ſiccitate ſua diurnum eſſe, plus centum annis feruari poſſe, ſi quo ventus & aer non perueniunt, vt auctor eſt Varro, condatur. Gracis κέχρος, nonnullis κέχρους dici-tur, Hippocrati paſpale, vt Hermolaus ait, Germanis hirs, Gallis millet, nostris hirs & milie. Milij grana ac pale, vt Hippocrates ait, ſiccant & ventrem ſiſtunt: & cum ſicubus, fortibus doloribus conſerunt, Ipsiſum autem milium coctum alit, non tamen alio ſecedi. Primo ordine, Galenus ait, refrigerat, exſiccat vero tertio, aut certe ſecundo intenſo, paululum etiam habet tenuitatis. Panis qui ex milio fit, exigui eſt alimenti, frigidus, praearidus, & friabilis; nihil enim in ſe habet, neq; lentoris, neque pinguedinis: iure ergo aluum humentem deſiccat, veluti & panicum, quo tamen ad omnia eſt preſtantius, ſuauiusqz editur, facilius coquitur, ventrem minus ſiſtit, magis nutrit: foris imposi-tum in ſacculis, idoneum eſt fomentum, ijs qz i: 332 333 sum exſiccari poſtulant. Torretur, auctore Dioscoride, feruēſqz in ſacco ponitur, vt torminibus reliquisqz doloribus, ſi foueat ur auxilio ſit: neque aliud, teste Plinio, vtilius, quoniam leuissimum mollifimumqz eſt, & caloris capaciſſimum. Itaque talis uſus eius eſt, ad omnia quibus calor pro-futurus eſt. Farina eius cum pice liquida, ſerpentum & multipedae plagi imponitur.

MILLI generi asscribitur & quam lachrymam Iobi recentiores nominant, arundinaceæ quoque naturæ cùtov: folia habet longa, lata, & arundinacea; culmos crassos, geniculatos; ex quorum superioribus geniculis duo, tres, aut plures, exeunt pediculi, & in singulis semina singula, dura, rotunda, ochris maiora, à quibus dependent quadam veluti spicæ inanes & muticæ: radices in fibras multas diuidūtur. In hortis Italiæ, Galliæ, ac subinde etiam Belgij seritur; peregrinum siquidem est, & aliunde illatum: nonnulli lithospermi speciem faciunt, propter seminis duritiem, toto tamē genere à Dioscoridis lithospermo differt. Itali lachrymam Iobi appellant: posset fortasse non ineptè arundo lithospermos nuncupari, vt Gesnerus ait: vsum habet nullū, nisi quod mulierculæ, seminibus istis filo traiectis, sphærulas precatorias inde confiant.

DE PANICO. CAP. XXXV.

PANICVM milij similitudine culmis prodit complurimis, intus farctis, multis articulis geniculatis, ac sensim extenuatis: folia ei arundinacea sunt, multò quàm tritici latiora: spicam siue paniculam fert oblongā, crassam, prædensam, ex multis coaceruatam & compactam granis rotundis, duris, splendentibus, folliculis quibusdam intectis, colore subluteis, milio similibus, sed minoribus. Radice nititur fibrosa & valida. Seritur simili, quo milium, solo: calidis & siccis regionibus libentius nascitur: ex vernalium frumentum numero est, que teporibus gaudent: nimia aquatione folium dimittit, vti & milium: sed validius, ait Theophrastus, milium, dulcius panicum ac insirmius: consummatur cœterim & reseruari egregiè potest. Gracis ἔλινος dicitur, nonnullis μελίνη, aut μελίνος. Diocles medicus mel siugū appellauit. Germani heydelpsenich/ aut pſenich;

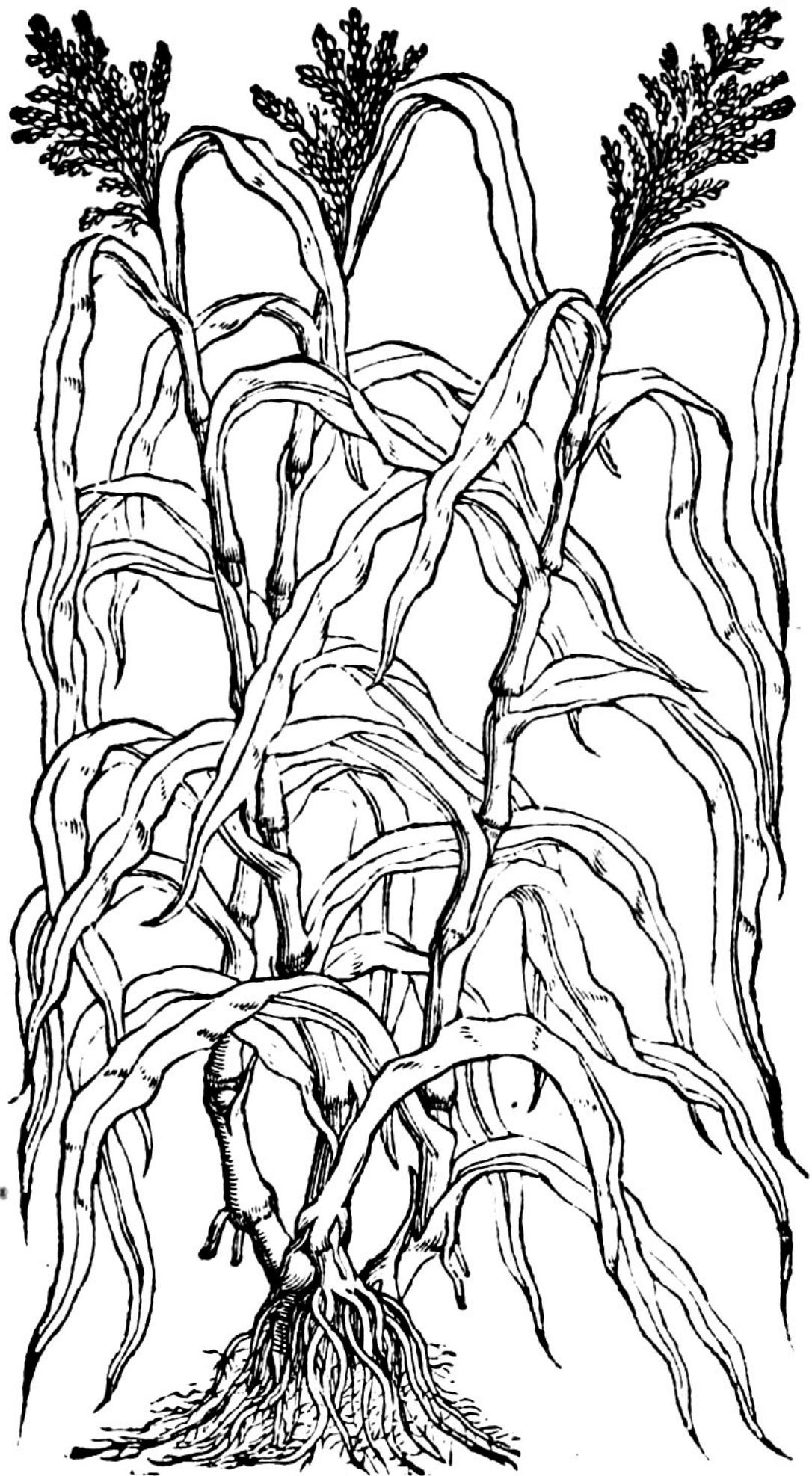
Galli panic; Latini à panicula, nomen panico dedere. Ruellius panicum ab Italibz melicam nuncupari refert, Matthiolus autem melicam sorghum nominat. Errandi occasionem præbuisse videtur Ruellio, nominis melica cum μελίνη, siue μελίνου, vicinitas; quæ fecit ut panicū & sorghum inter se confuderit, & melicæ descriptionem cum panici miscuerit. Panicum autem facultate pauci nutrimenti est, & exsiccatoria, auctore Galeno: sistit quoq; ventris fluxus ceu milium, in lacte caprino decoctum (addit Plinius) & bis die haustum. Si verò foris illinatur, exsiccat atq; refrigerat. Panis, qui ex panico fit, vt & is, qui ex milio, exigui est alimenti, frigidus, præaridus, friabilis, nihil in se habens neque lentoris, neque pinguedinis; quare & aluum humerem desiccat.

DE MELICA SIVE SORGHO.

CAP. XXVI.

M E L I C A tribus, quatuor, aut pluribus assurgit culmis, harundinaceis, præaltis, septem, octo, subinde decem, pedū altitudine vel ampliori, nouem articulis vt plurimum geniculatis, medulla candida farctis; folijs è singulis geniculis cubito longioribus, trium quatuorue digitorum latitudine: iuba dodrantali aut longiori, milij crassiore, erecta, non dependente: grano multò quam milij maiore, ac lentis ferè magnitudine, aliâs in ruffo, aliâs plenius nigricante: radicibus nititur fibrosis, multis ac validis. Tota planta harundinem refert: culni & spica, semine maturecente rubescunt. Solum amat pingue & humidum, ex astiuis sementibus est: autumno maturescit: gignitur in Italia, Hispania, ac alijs calidioribus regionibus. Ab Insubribus melegua, & melega, Latinè melica, in Hetruria saggina, alijs

Italiæ

Italæ locis sorgo, Germanis sorgamen/hoc est Belgis sorglaet/ Lusitanis milium saburrū appellatur: nōnulli panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, t̄dipsum videlicet ex panici genere esse existimantes: quorum certè opinio probabilior est, quam eorum, qui illud inter farris genera reponunt. Cum farre siquidem similitudinem nullam, cum panico verò aliquam habere potest. Conuenire & cum eo milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inuectum, nigrum colore, amplum grano, harrundineū culmo, adolescit ad pedes altitudine septem, prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugū fertilissimū, ut Plinius tradit. Melicæ semen panico sapore & temperamento simile est: cogitur subinde à rusticis in panes, sed friabiles, & parū alimenti subministrantes: frequentius & vt plurimum, gallinacei generis ac columbarum saginæ seruit.

DE ORIZA, EX THEOPHRASTO
& alijs. CAP. XXVII.

ORIZA lolio aspectu similis est, vti Theophrastus refert, non spicam sed veluti iubam effundit milij aut panici modo: folia ei, Plinius ait, carnosa, ac porro similia, sed latiora. flos purpureus: radix gemmeæ rotunditatis. Aristobulus apud Strabonem, orizam tradit in aquis conclusam stare, areolis quibusdam factis: eamq; esse altitudine cubitorū quatuor: multiplicem spicam habere: copiosumq; fructum adferre: meti circa Pleiadum occasum, atque vt Zeam repurgari: nasci in Bactriano agro, & in Babylonio, & in Susio, & in inferiori Syria. Hac autem ætate non in ijs solùm regionibus, sed & in alijs plurimis prouincijs, veluti in fortunatis insulis & Hispania prouenit, vnde in Belgium, pistæ ac ptisana modo repurgata adfertur. Nascitur palustribus ac riguis: vere seritur, & in India quidein, auctore

Eratosthene, quum æstiuis imbris madet. Græcioꝝ av,
aut, vt Theophrastus, ὄρεζον appellant. Latini Græcam vo-
cem retinent, Galli riz, Germani riz & rūs nomi-
nant. Semine hoc, inquit Galenus, omnes in sistenda aluo
vtuntur, ipsum eodem modo, quo chondrum coquentes:
difficilius tamen quam chondrus conficitur, & minus alit.
Belgæ orizam cum lacte coquunt, edulium parantes, quod
mediocriter cum aluum adstringit, tum nutrit.

DE FRVMMENTO TVRCICO,

CAP. XXVIII.

TVRCICO frumento culmus est arundinaceus, so-
lidus, fungosa medulla refertus, multis articulis genicula-
tus, quinum senumue pedum proceritate, inferiore parte
crassus, ac subinde purpureus, superiori paulatim extenua-
tus: folia lata, longa, venosa, arūdinacea: spicæ summo caule
dodrantales, iubæ ferè modo multiplices, muticæ, procum-
bentes, vacuæ, nullum semen gignentes, instar tamen seca-
lis florescentes, flore aut candido, aut luteo, aut purpureo,
prout videlicet fructus coloratus erit; fructum ferunt præ-
grandes veluti spicæ, quæ ex culmi geniculis, atque ab uno
culmo tres quatuorue, alterno exeunt ordine, multis folia-
ceis ac membranosis tunicis, veluti vagina quadam, obuo-
lutæ, è qua longi tenuesq; capilli prominent, singuli singulis
gravis adhærentes. Semina magna sunt, eruiliæ magnitu-
dine, qua media stino heret angulosa, superficie vero rotun-
da: colore alias candida, alias lutea, purpurea, aut rubra;
sapore dulcia ac suauia: quæ in ordines ac versus octo aut
decem digesta arctissimè coniuncta, nascuntur. Radicibus
nititur hoc frumentum multis, fibrosis ac firmis. Seritur in
hortis, idq; Martio aut Aprili: fructus autumno mature-
scit. Ex Asia, quæ Turcorum Imperatori paret, inuestū cre-

E 5 . . . ditur,

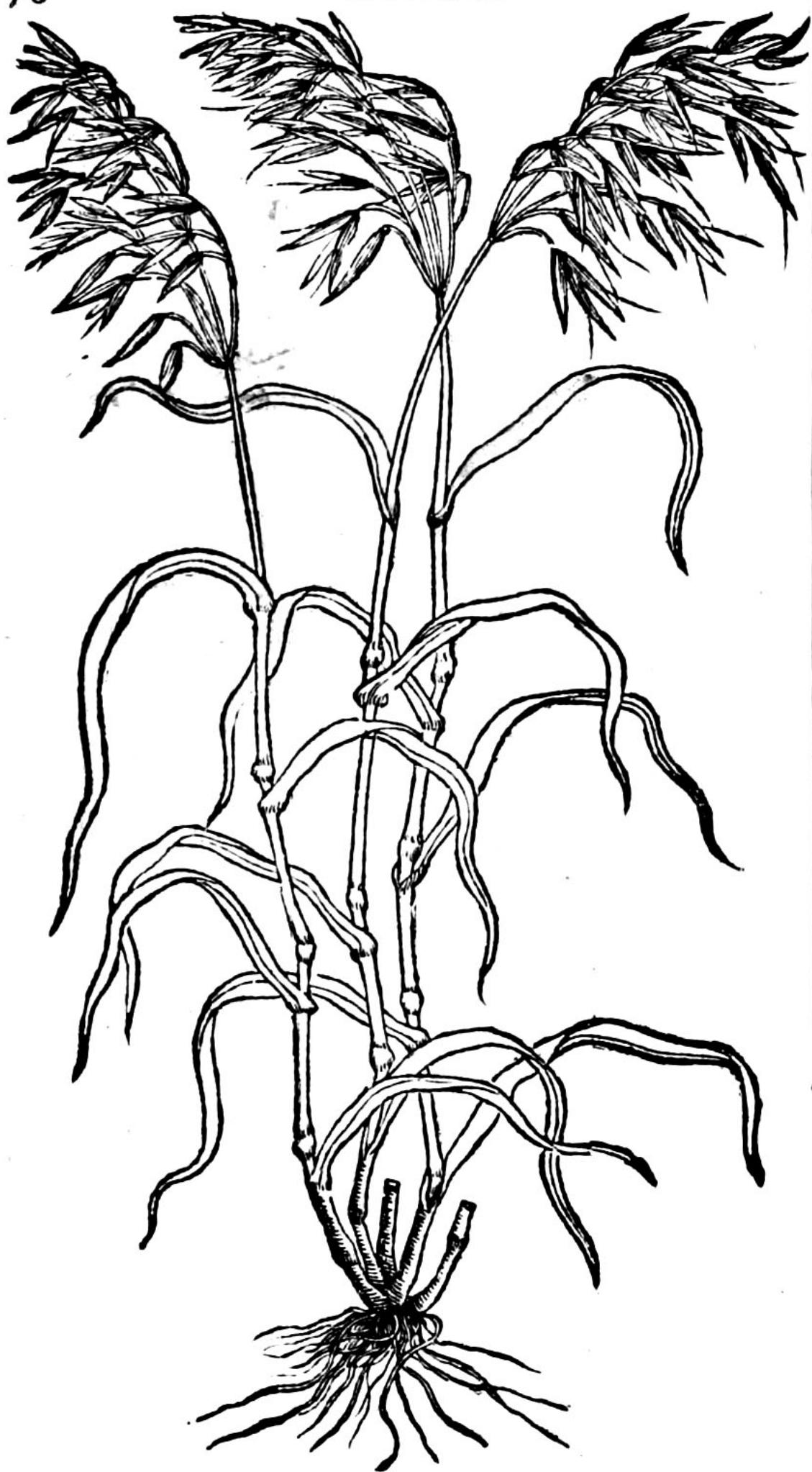

ditur, atque inde Turcico frumento nomen. Germani **Turkisch korn** / Belgæ **Torx coren** / Galli blé de Turquie appellant. Valerius *Cordus triticū nominat Bactri-*
num, sed ratione aut occasione non optima: nam præter Bactrianum
triticum.
quod cum tritico nostro similitudinem nullam habeat, cum
eo etiā, quod à Plinio in Bactris nasci proditur, nequaquam
conuenit. Scribit enim in Bactris Plinius grana tantæ ma-
gnitudinis fieri, ut singula spicas nostras æquent, à qua
magnitudine Turcici frumenti granum longissimè abest.
Extat etiam apud Strabonem, lib. xv. Bosmori mentio, **Βωσμος** —
qui, Eratosthene teste, in Bactriano quoque ac Babylonio
agro, iisdem quibus oriza locis nascitur. Est hoc frumenti
genus, quod in veneratione esse, Onesicritus tradit, tritico
minus: inter annes prouenit, excussumq; areis protinus tor
retur. Iure iurando etenim adiunguntur messores, non aspor-
tatueros se inde, priusquam coixerint, ne semē in alias terras
exportari possit. Huic Bosmoro frumentū istud etiam pa-
rum simile, quum semen eius triticeo dissimile & maius sit.
Quam ob causam, quum duo hæc apud veteres solum re-
periantur, quæ Bactriani tritici nomine appellari posse vi-
dentur, atq; his ipsis frumentum Turcicum dissimile sit, nō
triticū Bactrianum, sed nouo tritici Turcici nomine potius
nuncupandum, donec vetus eius nomen Oedipus aliquis
demōstrarit, qui à veteribus alicubi descriptum, aut cogni-
tum fuisse, persuadere queat. Cæterū in nutriendo fru-
mentū istud Turcicum, triticeis omnibus, ipsoq; non solum
secali, sed & hordeo longè est inferius. Panis ex eo appara-
tus mediocriter quidem candidus est, absque surfuribus
coccinnatus, sed durus ac siccus, veluti biscoctus, nihilq; len-
toris habēs. Concoctu eas ob causas difficilis, corpori q; nullū
aut omnino exiguum alimentū præbens: tarde descendens,
ac aluum constringens, veluti ex milio, aut panico factus.

PHALARIS culmos tres, aut quatuor promit, cubitales, geniculatos, zea aut tritici culmis minores: folia item similia, sed minora quoque: spicas breues turbinatas, exiguis squamis candidantibus compactas, è quibus flores candiduli, à breuibus staminibus dependent: semen deinde inter eas gignitur, splendidum candidumq; vti milium, maius oblongum, lini semini forma ac magnitudine, aut vt Plinius ait, sesamæ simile. Peregrinum hoc semen Belgio est; infertur autem ex Hispania ac fortunatis insulis. Seritur vere, sub finem æstatis hic maturescit: Græcis pariter ac Latinis φαλαισ dicitur, Galeno φαλησ: nostri Canarie saet hoc est, Canariense semen appellant, à fortunatis nimirum insulis, quarum una Ptolomæo Canaria nominatur. Succus & semen ad vesicæ cruciatus utiliter bibi, Galenus ait, creduntur. Pharmacopæi plerique, deficiente milo, eo in fomentis non infeliciter subinde vtuntur. In siccis siquidem fomentis, milij usum habet, ac eius succedaneum est.

CVLMO geniculato, folioq; triticum ac zeam aenam imitatur, in cacumine veluti iubam emittit, ex qua paruulae veluti bipedes locusta dependent, in quibus semen oblongum, superiori parte, exiguis capillis hirsutum, ac glumis inuolutum, conditur. Radicibus nititur copiosis, à quibus plurimis dispargitur culmis. Loca amat rigua, vere sata, sub finem æstatis maturescit: à Græcis βρῶμῳ ή βέόμῳ dicitur, Germanis habern, Brabantis haucre, Gallis auoine. Est verò & βρῶμῳ cognomento πόα, ex frugum vitijs, de qua infrà. Iam & auena quadam est, cuius

cuius semen nudum nullis glumis implicatur , alias vulga-
ri auenæ per omnia similis: nudam auenam quis nuncupa-
uerit . Auena autem , vt Galenus ait , iumentorum est ali-
mentum , non hominum : nisi vtique aliquando extrema
fame , ad panes ex ea conficiendos compellantur . Panis
qui ex ea fit est insuavis , non tamen aluum aut sistit aut
proritat , sed , quod ad illud saltem pertinet , medium locum
obtinet . Ut medicamentum verò , similem hordeo vim ha-
bet . nam cataplasmatis modo imposita desiccatur , & medio-
criter ac sine morsu digerit : temperiem autem habet pau-
lò frigidorem ; non nihil etiam astrictionis obtinet , vt ad
ventris profluvia iuuet . Pulte huius , Dioscoride auctore ,
alius sistitur , & prodest eius in sorbitione tussientibus suc-
cus . Auena farinam , in aceto coctam , tollere nœuos Plinius
præterea tradit .

I N frumentaceorū numero fegopyrum quoq; esse vide-
tur , subinde enim cogente necessitate , panis ex eo , aut cum
eo conficitur : habet id culmos rotundos , leues , striatos , ru-
bicundos : in plures alas diuisos : folia hederæ molliora mi-
nora quod , semydæ proxima : flores paruos , candidos , racemo-
sos , semina sordido colore nigricantia , triangularia , simila-
cis nigræ (malococissum veteres nominant) similia , sed pau-
lulum maiora : radicibus nititur paruis , ac fibrosis . Nasci-
tur qualicumque solo , neque ullum quantumuis aridum ,
macrum quod respuit ; gaudet imbribus ; citò prouenit ; celeriter
maturescit . Seritur Martio aut Aprili , ac non raro autum-
no , pabuli causa . Plerisque Germaniæ locis & Brabantiaæ
Campaniæ vulgare , Italiaæ etiam non incognitum . Tridenti-
na rura formentone , Foroiuliensia saracino , vt testis

Matthio-

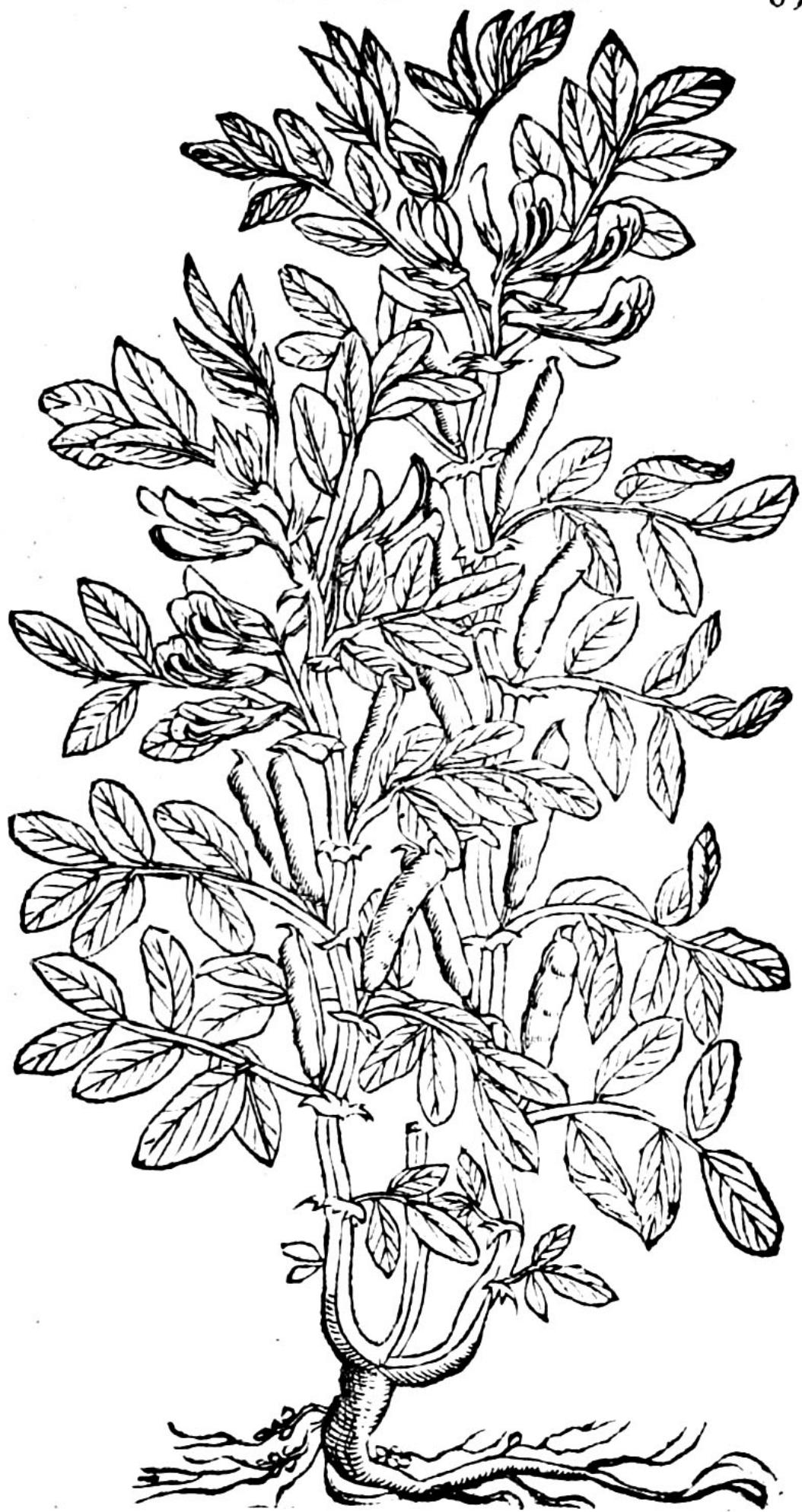
Matthiolus, nominat: Germani superiores heydenkorn, inferiores bockweydt aut bueckenweydt quæ hirci aut fagi triticum sonant, Græcè τραγόπυρον aut φυγόπυρον, Latinè fagotriticum dixeris: à seminis figura, quod faginam glandem, forma triquetra & colore sordido, quodammodo refert, licet quantitate multò minus. Apud veteres nullum nomen habet: nam ocymum quidem non est, siue illud Dioscoridis, siue alterum Varronis & Columellæ. Ocymum siquidem Dioscoridis, aut ut plerique ozimon, herba est odorata, quam nostra etas basilicum nominat. Et Varronis ac aliorum rei rustice Latinorum scriptorum ocymum, non alicuius herbae genus, sed pabuli nomen est, ex segetibus videlicet, ac leguminibus, veluti Varro lib. 11. cap. xxxi. de ocymo scribens, testatur. Id genus pabuli sunt, inquit, segetes virides sectæ antequam siliquas ferant. Item & Plinius lib. xviii. cap. xvi. Apud antiquos, Plinij locus ait, erat pabuli genus, quod Cato ocymum vocat, quo cie- emendatus: bant (exemplaria pleraque minus bene, sistebant, habcnt) aluum bubus, id erat è pabulis, segete viridi dissecta antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, viciæ duos, tantundem & eruiae in iugero autūno misceri & seri solitos, melius & aue-na græca, cui nō cadit semen admixta: hoc vocatum ocymum, bouq; causa seri solitum, Varro appellatum à celeritate proueniendi ait. Ex quibus sanè euidentissimum est, fegopyron propriè ocymum non esse; sed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non usitatam, vel neglectam. Cæterum fegopyron tritico quidem, secali ac hordeo minus nutrit, plus tamen quam milium aut panicum. Pulmentaria ac placentæ quæ ex eius farina conficiuntur, facile con-coquuntur, citò descendunt, alimentumq; corpori adferūt, exiguum quidem, non tamen malum aut vitiosum: Panis

qui ex eo aliquando, cogente annonæ penuria, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus est, citiusq; descēdit, ac flatulenti plus obtinet, quām ex secale coctus. Herbam viridem priusquam semen maturuerit, boues iumentaq; pascuntur. Semine gallinaceum genus pastum citissime pinguescit.

DE BONA SIVE FASELO MAIORE.

CAP. XXXII.

MAIOR bona culmo siue scapo exit quadrangulari, glabro, inani, nullis geniculis intersepto, longo & erecto, qui vbi quidem dense seritur, pedamentis aut adminiculis quibus sustentetur non eget: vbi verò seorsim, facile in terram collabitur; folia ex interuallis promit oblonga, ex pluribus vni costæ siue pediculo adnatis composita, quorum singularia subpingua sunt, venosa, glabra, rotundis longiora: flores spicati sunt, forma oblongi, colore aut candidi litoris nigris conspicui, aut ex purpura nigrescētes: hos succedunt siliquæ longæ, crassæ, carnosæ, inferiori parte tenuiores, interius quodam veluti candido tomento aut mollibus floccis lanosæ & hirsutæ, quæ ante maturitatem virent, post verò sicciores factæ, nigræ sunt ac duriusculæ, veluti & genistæ siliquæ, longiores tamen maioresq;. In quibus fructus tres, quatuor, aut quinque, raro plures, oblongi, lati, compressi, humani ferè vnguis similitudine, magni & semidrachmæ s̄apenumero pondo, ut plurimum candidi, subinde ex rubicundo colore purpurascentes, qui superiori sua parte oblongum nigrum veluti umbilicum habent. Putamen huius densum est, interior pars resiccata dura solidaq;, in duas partes facile finditur, & ab uno latere germinationis principium euidens habet, veluti & ochri, pisa, ciceres,

ciceres, & plura alia legumina. Radices huius longae sunt, ac multis fibris firmantur. Seritur bona haec in agris ac horis: floret Aprili ac Maio mensibus. & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit. Germani boonen/ Galli sebues, Itali fauam, quasi fabam, vulgarem appellationem sequuti, nominant. Hanc etenim veterum Græcorum κύαυον ac Latinorum fabam esse, non solum officinæ, sed omnes passim crediderunt: qua in re quantum à veritate absint, ea vel liquidò ostendunt, quæ de fabæ forma & magnitudine, apud veteres sparsim reperiuntur, quæ parum admodum aut omnino nihil, cum bona, præsertim eius fructu, conueniunt: nam fabæ quidem fructus rotundus est, & parvus; bona vero longus, latuus, & fabæ comparatione magnus. Rotundam autem esse fabam, multorum rotundorum & fructuum & aliorum, ad eam collationes ostendunt. Theophrastus, terebinthi semen, magnitudine fabæ esse scribit: similiter & loti rotundum fructum, quem Dioscorides pipere maiorem facit: tiliae item fructum, & acinos vitis idæ, (passulas corinthiacas nominant) quos hederæ acinis similes etiam perhibet: taxi deniq; fructum, faba minorem affirmat. Dioscor. xyridis rotundum semen fabæ simile asserit. Plinius Tithymali paralij fructū, magnitudine fabæ esse ait. Galenus lib. x i. de simplic. medicament. facil. oniscos; etiam κύαυον, hoc est, fabas appellari refert, quod ubi sese in globum conuoluerint, esculentis fabis sunt persimiles: Libro vero de aliment. facultat. cap. de Aphace & vicia, horum seminum, inquit, figura non est rotunda, veluti fabarum. Cornelius Celsus, acrochordones thymos, exinxictidas rotunda & exigua tubercula fabis similia facit. Quæ omnes similitudines & comparationes, non solum fabæ rotunditatem, sed & parvam eam esse, euidenter commonstrant. Omnia enim ipsis compa-

comparata non solum rotunda, sed & exigua quoque sunt. Paruitatem porro earum, præter illa, & hoc similiter confirmat, quod Dioscorides Aegyptiam fabam, vulgarem Græ corum magnitudine superare tradat: quæ tamen & ipsa parua est, bonaq; longè minor. Pendet enim Aegyptia faba, auctore Galeno, semiobolum tantum. bona verò semidrachmam (vti scripsimus) id est, obolos integros tres, saepe complet. Idem ostendunt, quæ apud veteres nonnullis locis reperiuntur & alia, veluti apud Galenum & alios eius & atatis scriptores, huiuscmodi capituli alicuius titulus: Si calculus aut faba aut consimile quippiā in auditorium meatū illapsum fuerit. Item quod Lucianus in ἐν πτυίᾳ Mycillum adducat adijcentem gallo, quod fabas sublegisset: ac in Icaromenippo formicam fingat fabæ tunicam apportatam: & alia similia, passim occurrentia: sicuti & quod Aristoteles libro de animalium historia sexto, pullorum gallinaceorum oculos, decimo ab incubitu die, fabis maiores esse scribit, qui tamen in exclusis, non admodum magni sunt. Decimo iam die, inquit, pullus totus perspicuus est, & membra omnia patent: caput grandius toto corpore est: oculi capite grandiores hærent, quippe qui fabis maiores per id tempus emineant. Ex quibus omnibus evidentissimum manifestissimumq;, veras fabas rotundas ac paruas esse; bona verò fructum longè maiorem, & ea de causa, ab ijs differentem, Ut interim prætereamus, fabam substantiā habere, vti Galenus ait, raram & laxam: bonam verò resiccata m cornu modo solidam; iam & fabam, eodem auctore, minus alere, quam ciceres, bonam autem ciceribus gratiorem, ac alimentum corpori humano copiosius præstare: & si que alia sunt huiusmodi argumenta, quæ fabarū & bonarum dissimilitudinem aliquo modo ostendunt. Bona igitur non faba, sed omnino alterius nominis legumen. Quum autem

apud veteres nullum aliud reperiatur, quod bona similius esse queat, quam faselus, bonam eandem cum faselo esse consequi videtur: quem Græcorum complurimi φασίλον, Dioscorides φασίλον, Simeon Sethij φασούλον nominauit. Habet enim in primis bona, fructum dolichis forma similem, at maiorem, quæ maior est, cuiusmodi faseli esse dolichus innuit, diminutiua voce, à similitudine faseli, φασέολ. Quuncupatus. Iam & bona alta proceraque est, qualem faselum esse Columella testatur lib. x.

Et grauis at triplici consurgit longa faselus.

Vulgarem item olim per Italiam fuisse faselum, ex libris Columelle, Palladij, Vergilij notissimum est, sationis enim eius & tempus & modus in his docetur: bona vero hac aetate nihil familiarius. His accedit quod minoris bona fructus, sparti fruticis, siue spartij, lobum magnitudine, ac forma, & non raro colore, proxime referat: at spartij λοβούς ὁ στρεφασίλον ή φασόλαν, Dioscorides tradit, id est, lobos veluti phasiolos. Est autem spartum non quæ genista appellatur, siue illa Italica dicta, aut alia quævis, sed alia stirps, Hispanæ familiaris, genista & quidem Italicae virgarum multitudine ac tenuitate quadam tenus similis, nullis aut omnino paucissimis ac minimis foliolis, quæ non siliquas veluti genista, aut legumen aliquod, sed lobos paruos, hoc est, exigua undeque conclusa capitula, in rotunditate oblonga & subcandida fert, bonis minoribus magnitudine formaque equalia, & candidis earum, colore quoque similia, in quibus semen unum, aut alterum, conditur nigrum, aliquantulum compressum, aphaces, à nobis descriptæ, fructum satis referens. Est vero & aliud spartum, quod à Plinio lib. xix. cap. ii. describitur, herba sponte nascent, iuncusque propriè aridi soli, Carthaginensis Hispanæ montes operiens, ex qua strata rusticis, calciamina pastorumque vestes, Plinius etate, nunc

Spartum
frutex.

Spartum
herba.

te, nunc & corbes in quibus vu& passae & fucus aride conduntur, nec non alia texuntur: stirps certe nec alteri sparto (quod ad differentiam huius spartum frutex apposite nominatur) multo minus genistæ similis. Sed ut & genista spartum, & sparti lobi siliquæ sint (ut non dubium est quosdam sentire) nostræ nihil adhuc sententiæ repugnans fuerit, quum & ipsius genistæ siliqua, bωnæ siliquis similiorsit, non modo quam dolichi, sed etiam quam pisi aut consumilis alterius leguminis: nullius enim siliqua nigra est, ut genistæ: quam bωnarum, quæ resiccatæ, veluti & genistæ, nigrae sunt. Neq; enim alio quam colore, genistæ siliqua phasiolorum similis esse potest, quum magnitudine ab his superetur, ac forma per omnia quoque non respondeat. Phasioli autem, quibus sparti lobi à Dioscoride similes perhibentur, idem sunt cum phaselis, à Galeno in lib. de aliment. facult. appellatis. Differentem etenim φασιόλων, à smilace hortensi, qui alias δόλιχος, Dioscorides facit, tertium autem similis nomenclaturæ legumen, nusquam descriptum reperiatur, quam ob rationem, quadrisyllabus φασίολος per iωτα secunda syllaba, à trisyllabo φασίλω per ιτα differre nequit. Duorum præterea bωna est generum, candida videlicet & rubicunda, duplex quoque φασίου apud Simeonem Sethi: unus candidus, rubens alter. φασίου autem nuncupat, quem alijs φασίλον. Reperiuntur postremo in bωna facultates eæ, quas φασίολων Dioscorides tribuit: nam recens bωna nondum q̄, matura esitata, & inflationem parit, & tam egrè difficulter q̄, concoquitur, ut s̄epe vñā cum excrementis alui, non permutata descendat, aluum quoq; commouet ac non raro cit, quæ Dioscorides phasiolo tribuit. Phasioli, inquit, inflant, flatus mouent, egrè concoquuntur, virides cibo aluum emoliunt, ad vomitiones autem idonei. Quæ omnia pariter ac simul, tam manifestè innuunt, ostenduntur.

dunt atque demonstrant, bonam Germanicè dictam, veterum Græcorum & Latinorum φασίλον, ac Dioscoridis φασίλον esse, ut dubitandi nullus locus superesse videatur: nihil enim de phaselō alicubi occurrit, quod non cum bona conueniat. Est autem bona, siue faselus, quod ad facultates eius attinet, in alimentorum numero nō postremo loco, arida ut cetera legumina, decocta & in cibis assumpta: nam recens quidem, inflat, & flatus, veluti mox scripsimus, gignit. At resiccata & arida, probèq; deinde cocta, minus aut parum admodum flatulenta est, corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: descendit autem cum putaminibus quidem, nec omnino facile, nec omnino tarde; absq; his autē aluum constringit, & potentius quidem, quæ rubra est. Farina bonarum, cataplasmatis præsertim resiccantibus, deficiente fabarum eius loco, hac etate admiscetur, & non inutiliter quidem. Sicuti enim temperies eius parum à medio recessit, ita ad multa vtilis est. Talia si quidem medicamenta, auctore Galeno, multis alijs miscentur, ceu materiæ quædam. Abstergendi autem facultatem fabaceæ farinæ, bonarum non habet. Galenus lib. i. de aliment. facult. Phaselus, ait, medium quodammodo locum obtinet inter ea quæ succum bonum & prauum generant: inter concoctu facilia & difficilia: tarde & celeriter transiuntia: flatulenta & flatus expertia: parum & multum nutrientia. Nullam enim effectricem habet qualitatem instar quorundam, quæ acres, aut austeros, aut acerbos, aut falsos, aut amaros, aut dulces habent sapores.

DE BONA SIVE FASELO MINORI.

CAP. XXXIII.

MINOR bona caule, folijs, floribus, ac siliquis, maiori similis est, singulis tamen minoribus, & folijs pluribus multo q;

multòq; crebrioribus, ex quorum exortu, flores in singulis paruis pediculis, ut plurimū seni, spicatim digesti prodeunt, quos totidem ferè succedunt siliquæ, torosiores minoresq; quam alterius: fructus quoque minor est, verùm non omnino latus neque compressus, sed teretis quodammodo figuræ, ac in rotunditate oblongus, colore aliás subalbicans aut subflavus, aliás niger, qui & vmbilicū superiori parte paruum ac nigrum habet. Putamen huius duriusculum quoq; est, interior autem medulla minus densa aut dura, sed rarius & laxior. Fœcundum admodum legumen, quod maiorem bonam non solum multitudine foliorum, sed & florū, siliquarumq; numero superat. Seritur in agris, & frequenter apud Zelandos, equorum iumentorumq; pabulo. Medium quoddam genus est, inter maiorem, ac syluestrem rotundam bonam: maioribus siquidem, minor & rotundior, sylvestribus vero maior ac longior. Brabanti vna cū Flandris, Hollandis, Zelandis, ac alijs finitimijs, vulgo peerts boonen/hoc est, bonam equinam, & cleyn boonkens/ id est, paruas bonas, appellant; plerique etiam zeeusche boonkens/sive Zelandicas bonas. Est vero hæc bona, & phaselus sive phasiolus quidam, & potissimum ille quem Dioscorides videtur solum nouisse; ille certè, cum cuius fructu sparti lobum comparauit, qui huic fructui, & forma, & magnitudine tam similis est, vt sublato eo cui stirpi adhæret, ac adnascitur pediculo, nihil aliud, quam huiuscemo di parua bona, primo aspectu videatur. Cæterum facultate ac temperamento, hæc bona non admodum dissimilis maiori est, non tamen, tam hominum cibo, quam eorum sanguine seruit ac utilis est. In cataplasmati farina huius idem quod maioris potest.

DE SYLVESTRI BONA SIVE FASELO.

CAP. XXXIIII.

SYLVESTRIS siue nigra bona, caule quoque est angulari, inani, nullis geniculis intersepto, & quidem ubi sua sponte est, ut fertur, breuiori ac erecto, in hortis autem nostræ inferioris Germaniae, longiori, ac nisi adminiculis fulciatur, caduco: folijs quoque bonaæ similibus, sed in clauiculas desinentibus, quibus propè assistentia apprehendit, ac complectitur. Flos bonarū forma, colore ex purpura, niger siue puniceus; siliquæ consimiles, per maturitatem quoq; nigrescentes, ac interiore sui parte albos mollesq; floccos continētes. In quibus semina, tria, quatuor, aut quinq;, rotunda, eruiliæ forma & magnitudine, subinde paulo maiora, colore nigra, paruum candidum umbilicum habentia: quorum septem, octo, aut subinde nouem semidrachmam pendent. Substantia horum seminum rarer est, ac minus dura solidáue, quam bonarum maiorum: dum autem manduntur, fætorem veluti quendam in ore ingratum excitant. In Narbonensi Gallia ac Aquitania plerisque locis sua sponte exit: apud Belgas rarum est legumen, neq; alibi quam ubi satum est, prouenit. Siccitatibus hic gaudet: imbribus ac humido cæli statu offenditur, ac æruginosum efficitur, maxime cū in flore est: paucis à satione diebus exit, citòq; attollitur. Nostri wilde boonkens & swerte boonkens, hoc est, sylvestrem & nigrum bonam appellant, à similitudine videlicet & caulis, & foliorum & siliquarum cū bona. Græcorum κύανον, & Latinorum fabam forsitan quis dixerit. Quæ enim de faba sparsim apud Theophrastum aut alios veteres reperiuntur, multa cum hac bona conueniunt, ut ex his, quæ sequenti capite de faba collegimus, satis manifestum est. An autem propter hanc similitudinem, pro vera faba haberri debeat, considerandum relinquimus.

Porro

*Porro vsum bona hæc nigra nullum apud nos habet , cùm,
vt diximus, rara sit, & in paucorum hortis , quos varietas
& studium herbarum delectat, tantum seratur.*

DE FABA, EX THEOPHRASTO
& alijs. CAP. XXXV.

FABA inter legumina sola potissimum , inquit Theophrastus, caule constat erecto, ac, vt Plinius tradit, vnicō, eoq; geniculato (alias ἀγριατωδη, hoc est, absque geniculis) & inani, quamobrem calamus appellatus est: folijs exit rotundis, multis: floret diutissime, diebus quadraginta, & particulatim quidem, alio atque alio flore subinde prodeunte: fructus paruus, rotundus, & numerosus, (inuenitus est enim, teste Plinio, scapus centum fabis onustus) siliquæ adhæret, germinationis principium euidens ostendit: putamen eius crassum: interior substantia rara laxa q;: in colore & sapore differentiam obtinet, candidior autem dulcior: est & nigra quædam. Nam apud Galenum lib. x. de medicamentis secundum loca, Asclepiadi pharmaco admiscetur, ἄλευγον ἐρεγμίνον τοῦ μέλανος, hoc est, nigra fabæ lomentum siue farina. Radice nititur faba parua, non numeroſa: solum amat leue, terramq; solutam. Columella tamen fabæ, ait, pinguissimus locus vel stercoratus destinatur; & si veruacum erit, in valle situm, quod à superiore parte succum accipit. Aquas fluentes his magis prodeſſe quam cælestes affirmat Theophrastus. Solum in quo sata est latificat, steroris vice, ideoq; circa Macedoniam & Thessaliam cùm florere incipit, vertunt arua; Plinius. Ac Columella, sunt qui putent, inquit, in aruis hanc vice steroris fungi, quod ego sic interpretor, non sationibus eius pinguescere humum, sed minus hanc quam cætera semina vim terræ consumere.

Nascitur & sua sponte plerisque in locis, sicuti in Septentrionalis Oceani insulis, quas ob id fabarias Romani appellarunt. Item in Mauritania sylvestris passim, sed predura & quæ percoqui non possit. Seri debet ante hyemem, maturæ imbecillitatis suæ causa, quo serenis diebus radices concipiatis, quibus valenter frigori & tempestatibus hyemis possit resistere: si enim quum sata fuerit, imber plus aequo successerit, prouentu omnino difficilis redditur. Vergilius per veram seri iubet, Circupadanæ Italiae ritu, sed maior pars malunt fabalia maturæ sationis, quam trimestrem fructum eius. Floret vere ortu Vergiliarum: apicula procedens fabam florere indicat, fabaq; florescens eam euocat. Solstitio autem metitur. Prodest fabæ imber cum floret, tunc enim præcipue madefieri cupit, sed posteaquam defluerit, paru omnino aquæ desiderat, imberq; ei tunc nocet. Sentit faba inter legumina ερυθν, hoc est, rubiginē magis: tum quia folia vndique multa gerit, tum quia dense obseritur, tum etiam quia humorem maximè ad se trahit, suæ raritudinis causa, adde quia fructum terræ proximum gerit: putrescut enim inferiora potissimum, quoniam minus perflantur. Fabam autem hanc Græcè κύανον ελλινον appellant, hoc est, fabā Græcam: item & πύρων, vnde πυρέττα Atheniensium festa, Apollini sacra, quibus πύρων: id est, fabæ & legumina coquebantur, à quibus rursus mensis, quo hæc celebabantur, πυρετῶν nuncupatus est, qui ferè cum Octobri conuenit. Nominantur porro κύανοι, etiam testiculi, quod sint, τοῦ κύειν αἴτιοι, hoc est, pariendi auctores, vel εἰς τὸ κύειν δεῖοι, quod est, ferendo utero valentes. Ab his κύανοι abstinendum Pythagoram præcepisse plerique interpretantur, ac rei venerea usum, hoc symbolo, eum detestatum aiunt, non autem esculentarum fabarum. Farina fabarum lomentum, inquit Plinius, appellatur, Græcè ἐπεγμόν.

aut ἐπιγυρός, faba fresa aut fracta nominatur, & ἐπέγυρον ἀλευρόν, fabæ fresæ farina. Flatulentus autem cibus (inquit Galenus lib. De aliment. facult.) faba est, etiam si cocta diutissimè fuerit, ac quouis modo parata. Habent verò substantiam non densam nec grauem, sed fungosam ac leuem : quæ vim quandam habet detergendi. Apparet enim perspicue, ipsarum farina sordes à cute detergere: ob quam sanè facultatem ventrem non cunctanter permeat. Quum autem fabarū puls sit flatulenta, multò adhuc magis erunt flatulentæ, si quis integris ipsis coctis utatur. Si tamen frixa fuerint, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficiliores, tardèq; prætereunt, & crassi succi alimentum corpori exhibent. Quod si virides priusquam maturæ sint atque exsiccate, edantur, idem eis accidet, quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius scilicet alimentum corpori præbebunt: obq; id excrementosius, non in intestinis modò, sed in toto etiam habitu: merito igitur fabæ eiusmodi minus quidem nutriunt, sed promptius deiiciuntur. In lib. verò de simplic. medicament. facult. faba, ait, in utroque medijs temperamenti proximè est in exsiccando & refrigerando. Caro eius paulum quoq; abstergentis facultatis continet, sicuti putamen nō nihil adstringentis: idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam, dysentericis, cœliacis, ac vomentibus exhibuerunt. Excretionibus ex pectore & pulmone idonea est: foris imposita desiccat innoxie in podagrīcis: easæ penumero vñi sumus ex aqua cocta, & ita adipi suillo admixta: ad neruorū tum contusiones, tum vulnerationes farinam eius cum oxymelite imposuimus; ad eos quos ex ictu phlegmone occupauerat, cum polenta: sed & testium, & vberum aptum est cataplasma. Nam hæ partes quum inflamatione tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè quando

quando vbera ex lacce in ipsis concreto inflammationē patiuntur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicuti puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet. Furunculos (addit præterea Dioscorides) sugillata parotidasq; cum senigraci farina, & melle, lomentum eius discutit: cum rosa autem, thure, & oui candido oculorum procidentias, staphylomata & œdomata reprimit: subactum vino suffusionibus & ictibus oculorum medetur. Manducata sine cortice faba, ad sistendas fluxiones fronti imponitur: decocta in vino, testium inflammationem sanat: puerorū pubi ex ea cataplasma impositum, ipsos diu impuberes conseruat: alphos quoque abstergit. At cortices fabarum, capillis euulsis impositi, graciles & ut nō nutriantur eos conseruat: cum polenta scisso alumine, & vetere oleo impositi, strumas discutiunt: decoctum illorum lanas inficit. Faba dempto cortice in duas illas partes diuisa, ex quibus natura coaluit, sanguinis fluxiones ab hirudinibus natas, imposta supprimit, si dimidia apponatur.

DE AEGYPTIA FABA, EX THEOPHRASTO & ALIJS. CAP. XXXVI.

AEGYPTIA faba, folia habet ampla, petasi similitudine, super aquas eminentia; caulem lignosissimum, quadrator cubitorum, (Dioscorides cubitalem tradit) digitri crassitudine, calamo molli, & nō geniculato similem, qui rimas intrinsecus habet, tendentes per totum, lily modo: flos duplo maior, quam papaveris, colore roseus, qui ubi defloruerit, caput profert fauo orbiculato vesparum simile, in cuius singulis cellulis, singulae fabæ continetur, paululum & bullantis, ut Dioscorides, ampulla modo supereminentes, multitudine, ut plurimum, triginta, quæ resiccatae nigrescunt, & vulgares

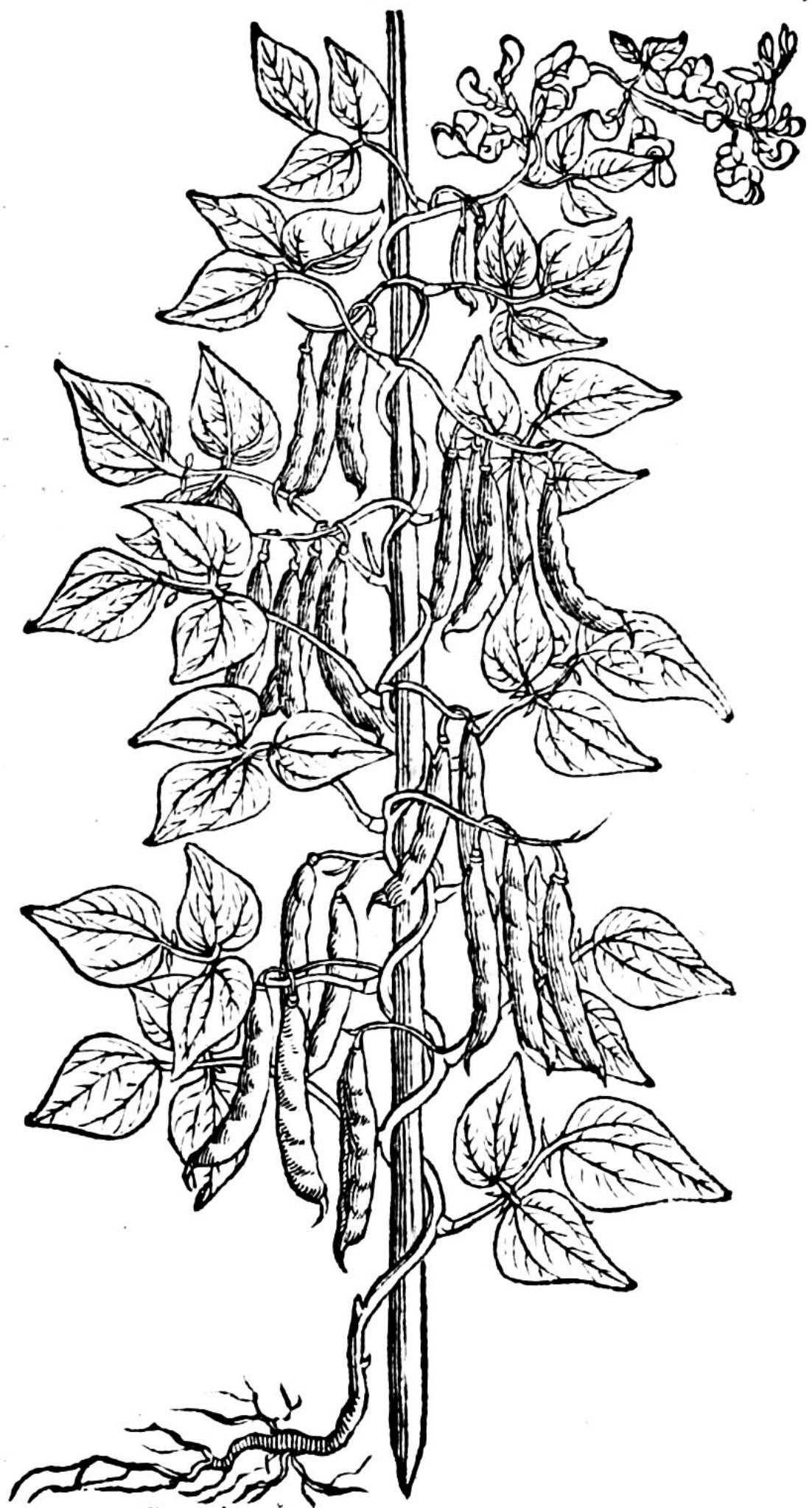
vulgares Græcorum fabas magnitudine superant. In his amarum quoddam est, ex quo fit, inquit Theophrastus, $\pi\alpha\lambda\Theta.$ Radix crassissima harundine plenior, spinosa, rimas similiter ac caulis habet. Nascitur faba hæc in Aegypto; vel sua sponte plurima, in paludibus ac stagnis. Seritur & in limo paleis admixtis, ut descendat, incorruptaq; maneat, sicq; fabeta, siue Græcè κύαμος, faciunt. Si autem semel apprehenderit, perpetuò manet: radix enim valida est, nec harundinum radicibus dissimilis; cæterum spinas ferens. In Syria etiam & Cilicia lacubus reperitur, sed tractus ipsi nō plenè conficiunt. Et circa Toranam agri Chalcidici quodam in lacu exit, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur & perficitur, & in plenū fructificat. Fabam hanc Græci κύαμον άιγύπτιον, id est, fabam Aegyptiam appellant, nonnulli etiam κύαμον ποντικὸν, ut Dioscorides refert. Fructum, inquit Galenus, incolæ κίδη κή κιεώριον nominant. Item κιεώτιον, auctore Dioscoride, quasi scriniolum, aut arculam, quoniam seratur ipsa humenti glebae mandata, & ita in aquam demissa. Radici κολοκασίη nomen est, quæ & cruda & elixa & affa manditur, eoq; cibo qui paludes incolunt, vtuntur. Cæterum Aegyptia faba, vt Galenus lib. I. De aliment. faculta. tradit, sicuti Græcorum magnitudine longe superat, ita & naturam habet humidiorem, magisq; excrementitiam. Adstringendi facultatem obtinet, Dioscorides ait, & stomacho utilis est: dysentericis, cœliacisq; prodest, insparsa, polenta vice, farina: datur quoque in pulte. At cortices in vino mulso decocti, si terni inde cyathi bibantur, magis efficaces sunt. Facit ad aurium dolores, quod in earū medio viride spectatur, gustu amaru, si tritū & cum rosaceo coctum instilletur. Cornelius Celsus Aegyptiæ fabæ amarum cum rosis contritum, oculorum cum dolore inflammationibus adhibet.

DE DOLICHO SIVE PHASEOLO.

CAP. XXXVII.

DOLICHO caules profert tenues, longos, ramosos, perticis ac vicinis fruticibus sese circumvoluentes: folia per interualla hederæ foliis maiora, asperioraq; tria vni pediculo hærentia: flores ex omnibus alis erumpunt numerosi, candidi, lutei, pallidi aut rubentes eruiliæ similes, siliqua deorsum pendent, longæ, rotundis latiores, extrema parte in paruum veluti vnguiculum desinentes, in quibus continentur semina septem, octo, aut nouem, oblonga, in longitudinem compressa, paruis renibus, ac maioribus vulgaribus bwnis siue faselis similia, sed minora, colore luteo, nigro, rubente, aut vario, sæpenumerò etiam candido, qui & reliquis paulo longiores sunt, & renum formam pressius referrunt. Radices subsunt multæ, longæ ac durae. Facile ac citò dolichus assurgit, ac in longitudinem maximam excrescit, longis pedamentis prope affixis, aut iuxta topiarias ac perticales scenas satus, quas ijs sese circumvoluens adumbrat: alias humi procumbit, tardè germinat, difficulter fructificat, vitiosus ac æruginosus, vt Theophrastus ait, redditur. Seritur vere, fructus sub finem æstatis maturescit. Hippocrates, Diocles, Theophrastus & plerique alijs, Λόλιχον appellant; nonnulli à siliquarum magnitudine λόλον ac λόλιον, Latine siliquam: à Dioscoride σμίλαξ κηταια nomi- natur, quod smilacis similitudine concendat, & vicina admicula aut frutices apprehendat. Ab alijs φασέων & dicitur voce diminutiua à φασίλω, cui fructum, vt diximus, similem, sed minorem gignit. Neque enim, vt quidam existimant, φάσην & ac φασέων idem sunt legumen diuersis nominibus appellatum, sed fructus diuersi ac differentes, veluti Galenus lib. I. de aliment. facult. satis ostendit, vbi de utroque agit. Nam primum quidem, de phaselis & ochris,

deinde

deinde postea, alijs interpositis de dolicho, qui & phaseolus, disputat: & licet videatur addubitare, quale legumen sit à Theophrasto dolichus appellatus, tamen dolichum colligit ac resoluit, fructum esse in Italia quidem hortensis plantæ, in Caria verò, in agris nascentis, qui formam habeat lathyris longiore, ac vulgo sua etate faselus nominabatur. Huic accedit Paulus Aegineta; de phaselo & phaseolo, quem dolichum nominant, ut diuersis, eodem cap. tractans, libr. videlicet primo cap. LXXIX. Iam & faselus, Italiæ quidem ac Romæ vulgare olim fuit legumen, dolichus verò peregrinum. Nam sationis faseli, Columella & Palladius rei rusticæ scriptores meminerunt, & vilem eum Vergilius appellat: Georg. primo.

Si verò vitiam seres vilemque faselum.

De satione verò dolichi nemo Latinorum scripsit, ut pote qui in Italiararus fuerit, atque in hortis tantum satus, veluti Galenus innuit, eum subinde plantam hortensem nominans, ac in Caria, ut diximus, seri referens: & similiter Dios. σπιλακα κυπάρισσα, id est, similacrum hortensem eum nuncupans, quod videlicet in hortis seratur. Qui etiam seorsim, separato ac alio capite hanc perstringens, aliam ac differentem eam esse à faselo, quem phasiolum nuncupat, euidenter monstrat. Quas ob rationes dubium esse non potest, faselum trium syllabarum, à faseolo quadrisyllabo diuersum esse, nō minus quam cicer, cicercula, & cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia sunt: ac à veritate recessisse eos, qui vnum legumen diuersimode appellatū esse existimant. At dolichus, ut Hippocrates tradit, magis pisis per aluum secedunt, minus inflant, & probè alunt, & non minus quam pisa, auctore Diocle, nutriunt: præterea flatu similiter carent, quod verò ad suavitatem ac deiectionem pertinet, vincuntur. Siliqua, uti Dioscorides ait, cum seminibus

*nibus cocta oleris loco, veluti asparagus estur; vrinam cit,
& tumultuosa somnia facit: Quod tamen postremum, per- Dioscoridis
peram à nonnullis adiectum existimatur, ac ex capite De locus suspe-
smilace leui, huc, ab imperitis, translatum. etus.*

EST & alius dolichus, minor, breuior, siliquis minoribus, cuius flores & fructus candidi sunt, forma dolichis similes, sed multò minores. Sunt hi fortè fasioli illi quos Alexander Trallianus lib. v i i. φασιόλους μικρούς, & lib. xi. phasiolos Alexandrinos nominat, si modo non per fasolum paruum, dolichus veniat intelligendus, quod verosimillimū videtur. Dolichus enim, vt diximus, fasolo minor est.

DE PISO MAIORI. CAP. XXXVIII.

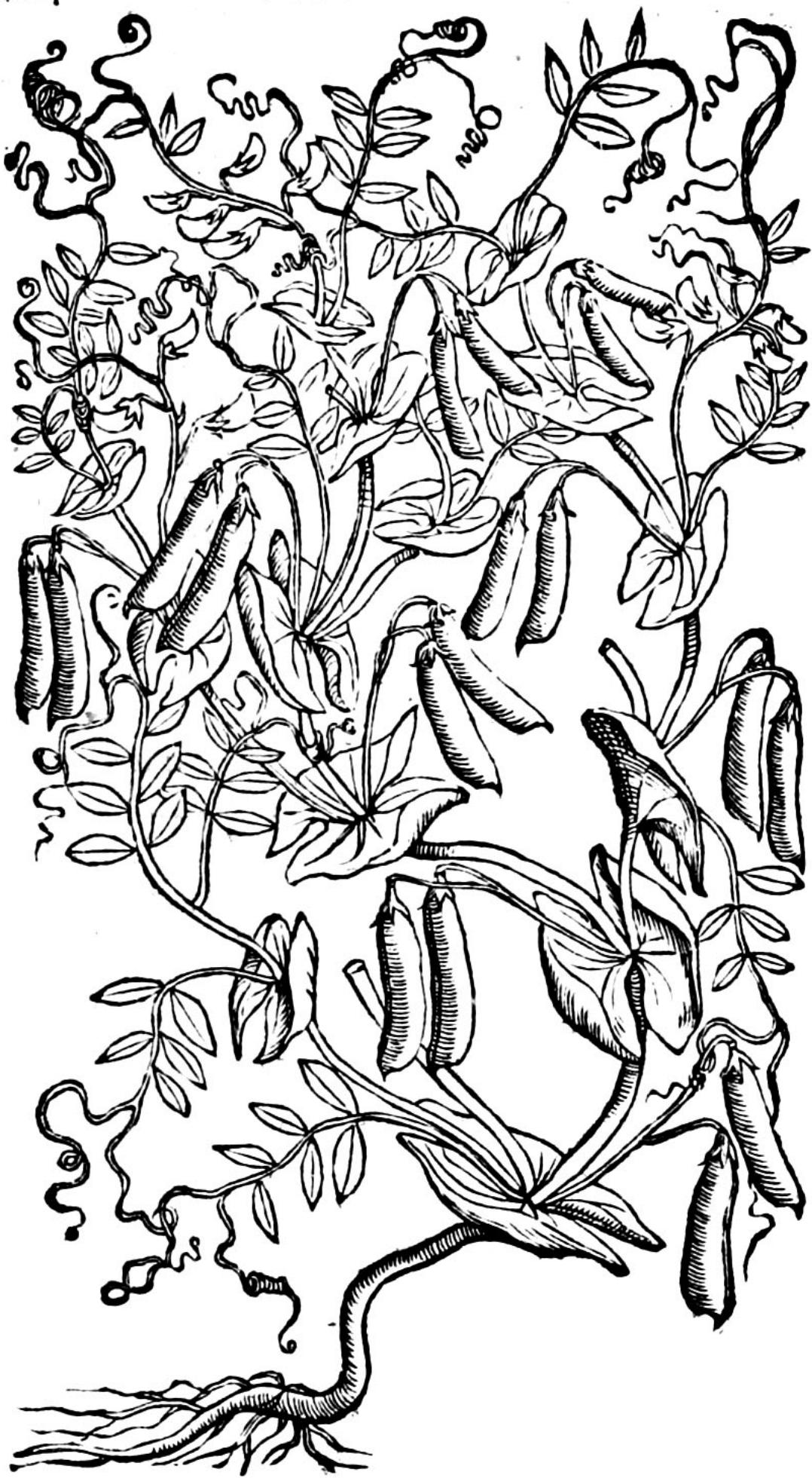
PISVM quod maius vulgò dicitur, caules habet longos, fistulosos, fragiles, ex candore virescentes, ramosos, humili sparsos, nisi propè appositis adminiculis sustineantur: folium frequens, amplum, & longum, ex multis rotundis laeibus ac candidis, vni costæ adnatis, & ex aduerso sitis, compositum, extrema parte in clauiculas, ac capreolos desinit, quibus iuxta assistētibus adminiculis se se implicat. Flos candidus, circa umbilicum purpuream notam habet: siliqua longæ sunt, teretes cylindri figura, in quibus grana continentur, ochris, id est, minoribus pisis, maiora, quæ resiccatæ angulosa sunt, inæqualesq; angulos habent: colore alias candido, alias sordido: radices subsunt paruae. In Germania ac Belgio, subinde in hortis seritur: serendum autem vere, sicuti & leguminæ aliae, cum quibus etiam aestate perficitur. Cæli statu calido felicius prouenit: frigoribus, præser-tim quando flaret, facile offenditur. Nostri vulgò Room-sche erwiten & groote erwiten aut stock erwiten appellant, ac Latinè pisum Romanum aut maius. Theo-

phrastus & alij veteres, Græcè πίσον, Latinè pisum nominarunt. Plerique etiam λέκυθον, sed parū propriè, nuncupant. lechytos siquidem non peculiare aliquod legumen aut frugis genus, sed pulmentarium ex leguminum farinis, uti Galenus lib. de Euchymia & Cacochymia testatur: ετύμος ετύμος. appello, inquit, pulticulam quæ ex decorticatis & fresis leguminibus fit, λέκυθον vero ex molitorum farina, in aqua, λέκυθος. cum aliquo pingui decocta. Pisum autem, veluti Hippocrates tradit, minus fabis inflat, per aluum autem magis secedit. Galenus, pisa cum fabis tota substantia quandam habent, inquit, similitudinem, eodemque cum fabis modo sumuntur. His duabus tamen rebus ab eis discrepant, tum quod non æquè ac fabæ sunt flatulenta, tum etiam quod detergendi facultatem non habent: ideoque segnissimi quam ille per aluum secedunt.

DE PISO MINORI, SIVE OCHRO
AVT ERVILIA. CAP. XXXIX.

PISUM minus, siue ut Græci ωχρόν, caule inani, folijs capreolis siliquisque, maiori piso simile est, singulis tamen minoribus: flores habet ut plurimum candidos, aliquando tamen, ex purpura obscuros; siliquas quoque cylindri figura rotundas ac longas, in quibus semina nascuntur octo, novem, aut decem rotunda pisis minora, colore ut plurimum luteo, subinde virenti. In hortis & agris prouenit; & quod quidem in hortis, maius est, ac nisi prope affixis ad minimis ac pedamentis sustentetur, exiguum fructum eumque serius reddit. Quod vero in agris seritur, amplum vagumque, humi spargitur, ac absque ullis quibus incumbat aut fulciatur adiutorijs fructum perficit, uberiorem tamen loco aprico, & cali statu calido siccocque: nam vliginosis parum proficit,

& veluti pisum frigoribus quoque citò offenditur. Seritur autem vere, Iulio mense ad maturitatem peruenit. Germani erweyssen nostri erwiten Galli des pois, appellat. Græci ωχρον, à luteo videlicet ochræ colore; quem interior fructus medulla refert; Plinius & alij Latini auctores eruiliam, recentiores ac officinæ, passim pisum, & pisum minus nominant: propter eam nempe, quam cum piso, & caulis, & foliorū, & siliquarum similitudinem gerit, licet tamen fructus rotundus, & non angulosus sit, quale, Plinio teste, pisum est. Facultate autem, & viribus pisum istud faselo simile est, nullam effectricem qualitatem insignem habet, & medium quodammodo locum obtinet inter ea, quæ boni ac praui sunt succi: multum ac parum nutriunt: facile ac difficulter concoquuntur: tarde & citò descendunt, flatulenta sunt ac flatus expertia; veluti Galenus lib. de alimento facult. de his, & faselis scriptum reliquit.

DE ERVILIA SIVE OCHRO SYL-
VESTRI. CAP. XL.

S Y L V E S T R I S eruilia, caules promit angulosos, lathyri quodammodo similes, sed latiores, infirmos atq; humili procumbentes, ex quibus per interualla folia exoriuntur, longa, lata, in capreolos desinentia, & inferius quidem singularia, altius verò in plura parua foliola diuisa. Flores candidi sunt; siliquæ lathyri similes, minores, in quibus rotunda semina eruilijs minora ac duriora, sapore subinde subamara: radix, vt aliorum leguminum, fibrosa est. Caules foliaq; pisum, ochrum, ac lathyrum colore referunt. Rarum quidem & peregrinum legumen, quodq; à studiosis herbarum stirpiumq; tantum, ac raro quidem in hortis seritur. Eruiliam, siue Ochron sylvestrem appellauimus, alio destituti nomine, propter eam, quam fructus cum eruilia similitudinem habet.

DE LATHYRO SIVE CICERCULA.

CAP. XLI.

L A T H Y R U S caules habet complures angulosos, utrimque in membranosa latitudinem extensos, vagos, humili procumbentes: folia è caulum geniculis excurrent glabra, angusta, in mucronem desinentia, bina vni insistentia pediculo, inter quæ medius hæret capreolus, intortus, quo adminicula propè assistetia, ac proprios etiā cauliculos apprehendit: flores candidi sunt. Siliquæ eruiliæ siliquis minores non cylindracea, sed late atque compressæ, colore similes; fructus in his gignuntur angulosi, floris candidi, intus lutei, sapore eruiliæ: radix tenuis & fibrosa. Rarū Belgio legumen, quodq; in hortis tantum colitur, & eorum quidem,

quidem, quos varietas stirpium delectat: vna cum alijs leguminibus & seritur, & colligitur. Græci λάθυρον, Latini cicerculam nominat. Substantiam ochris & faselis assimilem, ut Galenus scribit, habet, crassiorem tamen: obq; eam ipsam causam plus aliquantò quam illa nutriunt.

DE ARACO, SIVE CICERA.

CAP. XLII.

S I M I L I S lathyro aracus est, caule enim folijs s̄q; eum omnino refert, flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes; siliquas paulo minores: atque in his grana angulosa quoq; & lathyris similia, sed minora duriora q̄, minusq; compressa, colore obsoleta, nigroq; proxima. Rarum & hoc etiam legumen, quod neq; ab alijs quam rei herbariæ studiosis seritur. Galenus lib. de aliment. facult. ἀπερον appellari scribit, & posteriorem nominis syllabam, per κ, in Aristophanis Holcadibus, notatam iuueniri, ad differētiam videlicet alterius arachi, per χ, qui cerealium frugum vitiū est, Latini cicera nomina, quod videlicet cicerculæ similitudinem habeat, atque solo potissimum colore ab eo dissident. Cicera, inquit Columella, sapore nihil à cicerculâ differt, colore tantum discernitur: nam est obsoletior & nigro proprietor. Item, Palladius in Martio, nūc cicera seritur, quæ quæ distat à cicerculâ solo colore, quo sordet & nigrior est. Usus omnis araci, & facultas, inquit Galenus, lathyri facultati est assimilis, nisi quod araci sint duriores, minusq; facile elixantur: quæ causa etiam est, cur cicerculis concoctu sint difficiliores. Est porro & alius aracus, flore fructuq; candidis, ceterum magnitudine, & forma semenis, reliquisq; omnibus, priori similis, quem non aracum, sed lathyrum minorem esse, fortè quis dixerit.

DE LATHYRO SYLVESTRIS.

CAP. XLIII.

CVM lathyro & araco, similitudinem magnam, sylvestre quoddam legumen habet, quod plerisque Germaniae ac Brabantiae locis, sua sponte exit. Caules id promit, folia, capreolosq; lathyri longiores maioresq; flores araci colore, siliquas deinde paruas, & angustas, in quibus semina parua, rotunda, duraq; continentur, craccæ, siue aracho rotundo similia. Radix huius magna, crassa, dura, lignosa, ac diuturna, singulis regerminat annis. Læto pinguiq; agro, circa eorundem margines, prope sepes, dumos ac senticeta enascitur, que capreolis suis apprehendens concedit ac superat. Sylvestrem lathyrum, aliud eius nomen ignorantes, nuncupauimus, neque enim, ut plerique aliquando perperam crediderunt, eruum est. Eruum enim non viuiradice constat, sed veluti alia legumina, singulis annis seritur, & fruticosum, siue ut Theophrastus ait, πλαγιόναυλον est, sponteq; sua assurgit, istud autem inualidum, & ἐπιγείραυλον, per terram spargitur, nisi prope nascentibus fulciatur.

DE MOCHO, SIVE CICERE
SATIVO. CAP. XLIV.

LEGUMEN quod ab Italib; mochus siue mocho appellatur, caulem habet durum sculum, non quidem erectū, nec tamen procumbentem, sed in latus vergentem, πλαγιόναυλον siquidem (ut huiusmodi legumina Theophrastus nominat) est: folia lentis similitudine ex paruulis & angustis compluribus, vni pediculo, siue costæ aut pæchi vtrimeque adnatis, & sibi iniicem oppositis, componuntur. Flores exigui sunt, subcandidi, post quos paruae, oblongæ, torosæ, à seminibus interceptæ, siliquæ sequuntur, in quibus terna quaternâue

MOCHVS SIVE CICER SATIVVM. III

ternáue semina, plurima quidem parte rotunda, sed uno eminente angulo, arietinis ciceribus quodammodo similia, sed multò, atque ipsis etiam eruilijs minora, gustui non insuauia, sed eruiliæ haud multum absimilia. Radicibus firmatur tenuibus. Nascitur Hispaniæ & Italiæ compluribus locis: In Germania ac Belgio non nisi in hortis, & à paucis seritur. Dioscorides legumen istud ἐρεβίν. δον υμερόν, id est, satium cicer appellat. Theophrastus cicer magnitudine ab arietino differens ὄποιαιον nominat, ab orobi videlicet aliqua similitudine. Plinius verò, Columbinum ac Venereum: Ciceris differentiæ, inquit, plures sunt, magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim arietino capiti simile, vnde ita appellatur, candidum & nigrum: est & columbinū, quod alij venereum vocant, candidum & rotundum, leue; arietino minus, quod relligio per uigilijs adhibet. Deinde mox: dulcissimum, quod eruo similimum. Officinis legumen istud incognitum est, Itali mocho, vti scripsimus, Hispani yeruo & yeruos, quasi eruum appellant, non, vt verosimile videtur, antiqua nuncupatione, sed à quibusdam medicis aut pharmacopœis recens introducta: nam mochum hunc, multi ex recentioribus ὄγοβον siue eruum esse existimant. Sed hi nostra quidem opinione & aliorum rectè iudicantium sententia, à veritate nō parum recesserunt. Mochus siquidem folia non habet angusta, verùm lentis modo alata, nisi singularia, ex quibus totius folij compositio est: ad quæ foliorum angustia nō videtur referenda. Nulla præterea gustabilis qualitas euidenter amara, aut ingrata ei inest: vnde & cum eruo nequaquam conuenire potest. Eruum enim σερόφυλλον, siue angustifolium est, & vt Galenus ait, gustu insuauissimum, ac praui succi, & ab eo quidem homines abstinent, boues vero, in aqua dulcoratum pascuntur. Porrò cicer satium aluo, Dioscorides ait, idoneum

neum est: vrinam cit: inflationem parit: colorem bonum facit: menses ac fatus pellit: lac auget. Cum eruo decoctum imponitur ad testium inflammationes & myrmecias: ad scabiem: ulceris capitis manantia: impetigenes, λειχήνας vocant: carcinomata, & vlcera quæ cacoëthe dicuntur, cum melle & hordeo prodest.

DE CICERE ARIETINO.

CAP. XLV.

ARIETINVM cicer, caules profert tenues, lignos, ramosos, modicè hirsutos, in latus declinantes: folia ex pluribus vni pediculo siue पांखि vtrinque adnatis, & sibi inuicem appositis congesta, quorum singularia parua sunt, lata ac in ambitu crenata, teucrij folijs minora: flores parui sunt, colore aut candidi, aut ex purpura rubescentes, quibus succedunt singule paruae, breuesq; siliquæ, vtriculorum modo ac veluti à flatu distentæ, in quibus duo, aut ad summum tria, clauduntur semina, angulosa, turbinata, unoq; acuto angulo prædicta, arietino capiti non admodum dissimilia, colore aut candida, aut ex subrubente purpura nigra, quæ germinationis principium haud obscurum ostendunt. Radice nititur gracili, candida, longaq;, vt enim Theophrastus ait, radicem inter legumiina altissimam cicer agit. In Italia, Hispania, & Gallia, passim in agris seritur: per utilis eiq; familiaris est saltilago. Natura enim eius, vt Theophrastus tradit, est cum saltilagine nasci, ideoq; solum vrit, & non nisi madefactum pridie, Plinio auctore, seri debet. Græcis ἐπέλυτο οὐφίσ-, Latinis cicer arietinum dicitur, & colore quidem ex purpura subnigrum, cicer nigrū, officinis rubrum cicer: alterum verò candidum, siue album appellatur. Cicer autem edulium est, Galenus lib. de aliment.

DE SYLVESTRI CICERE. 115

facult. scribit, non minus quam faba flatulentum, sed valentius nutrit quam illa. Ad Venerem autem incitat: creditumque est, semen quoque generare, unde quidam equis admissarijs ipsum exhibent. Inest præterea ciceribus, facultas abstergendi maior, quam fabis: adeo ut quidam ex ipsis calculos in renibus constantes manifestè comminuant, nigra autem sunt ea & exigua, arietinaque ipsa nūcupant. Satius autem est, succum ipsorum in aqua coctorum bibere. Dioscorides, arietinum vtrumque, inquit, vrinas cit, dato cum rore marino, hydropicis aut regio morbo laborantibus eorum decocto. Lædunt autem ea exulceratam vesicam & renes.

DE SYLVESTRI CICERE, EX
Dioscoride, CAP. XLVI.

SYLVESTRE cicer, folijs satiuo simile est, odore acri, sed semine discrepat: idem quod satium præstat. Galenus agreste cicer ad omnia, efficacius satiuo, ait, & eo tum calidius, tum siccus, quanto & acrius & amarius.

DE LENTE. CAP. XLVII.

LENS tenuibus exit caulinis, duriusculis ac obliquis foliolis, ab vtraque, medij pediculi parte, multis & angustis, viciæ similibus, sed angustioribus et minoribus: flores exigui sunt, colore purpurascentes: siliquæ paruae latæ, semina in his, tria, aut quatuor, parua, rotunda, plana, compressaque: radicibus firmatur paruis. Solum amat tenue, cælique temperiem sicciam. Græcis oaks nō oaks, Latinis lens & lenticula, Germanis linsen/ Gallis lentille, Italis lenticchia nominatur. Tenent autem lentes, vt Galenus ait, medium caliditatis & frigiditatis, desiccant tamen secundo

ordine, corticem habent adstringentem, & quæ ipsorum est veluti caro, crassi est succi, ac terrei, austera qualitatem habens exiguum, cuius cortex multæ est particeps. Succus porro in ipsis est, adstringenti contrarius. Quocirca si quis in aqua ipsas coixerit, & deinde aquam sale & garo, aut cum ipsis oleo condens sumpserit, potus is aluum deijcit. At si ex biscoctis lentibus, lens apparata, facultatem habet succo contrariam, ut quæ ventris fluxus siccat, stomachum, intestina, & totum denique ventrem corroboret. Quam ob rem cæliacis, & dysentericis, cibus est accommodus. Lens vero decorticata, ut illam adstringendi vehementiam, & ea quæ ipsam consequuntur, amittit, ita magis nutrit, quam quæ cortice spoliata non est; succum crassum prauumq[ue] dignit: tardeq[ue] commeat; non tamen alii fluxus desiccatur, vt ea cui cortex non est ademptus. Iure igitur, qui largius hoc edulio vtuntur, elephantiasin, & cancros incurruunt. Si quidem crassa siccaq[ue] cibaria, succo melancholico generando sunt idonea. Quare ijs duntaxat, quibus aquæ in carnis est naregia, lens in cibo vtiliter præbetur: aridis vero & squalentibus admodum damnosè. Eandem ob causam visum integrum & inculpatum habet, ipsum immoderatè exsiccans: ei vero, qui contrario modo se habet, confert. Ad menstruas autem purgationes nō est accommoda: crassum enim & tardissimum sanguinem reddit: at muliebri profluvio est vtilissima. Somnia tumultuosa (vt Dioscorides præter hæc scribit) excitat, capiti, neruis & pulmoni inutilis. Contra alii fluxiones, melius suo fungitur officio, addito cum aceto, intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut mirti baccis, aut putamine punici, aut rosis aridis, aut mespilis, aut sorbis, aut pyris Thebanis, aut malis cotoneis, aut cichorio, aut arnoglosso, aut gallis integris, quæ post decoctionem abiiciuntur, aut rhoë, quæ obsonijs insparguntur: verum

rūm acetum cum eo diligenter percoqui debet, alias aluum conturbat. Contra subversionem stomachi, triginta grana lenti decorticata, deuorari proderit: decocta cum polenta, & illa podagras lenit: sinus cum melle glutinat: crustis rumpit: ulcera purgat: decocta in aceto duritas & strumas discutit: cum cotoneo malo aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, sedisq; addito rosaceo, verū in maioribus sedis inflammationibus & magnis sinubus, cum putamine mali punici, ac siccis rosis adiecto melle decoquitur: & similiter ad nomas gangrenicas, adiecta maris aqua: Pustulis item & herpetibus, ac erysipelatis, pernionibusq;, ut dictum est. Contra mammas verò in quibus lac in grumos cojt, & quæ lactis nimiam redundantiam non ferunt, cocta in aqua maris, & imposita auxiliatur.

DE ERVO, EX THEOPHRASTO
& alijs. CAP. XLVIII.

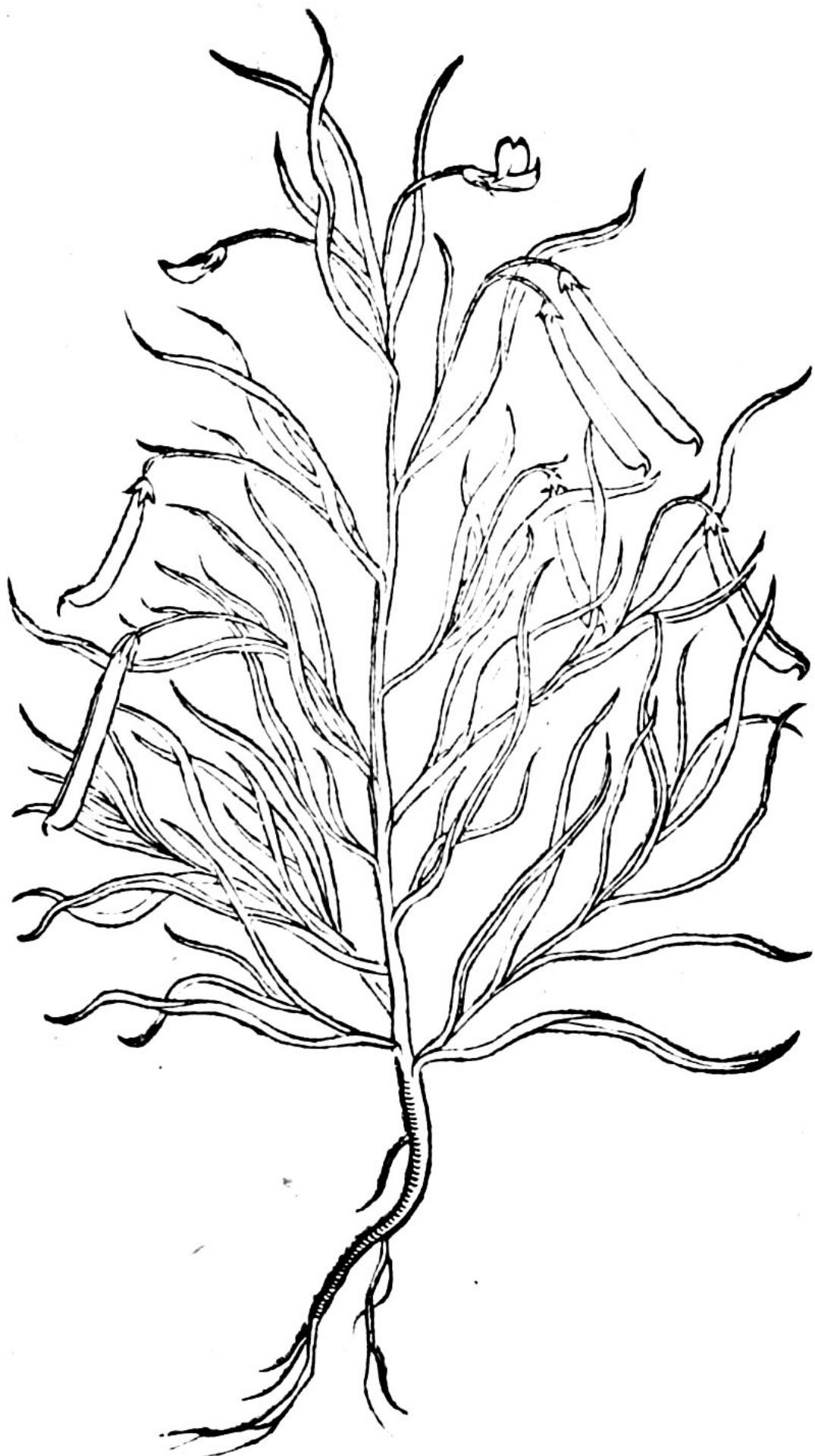
ERVM ex leguminibus est, quorum in latus caulis tendit, ut Theophrastus ait, siue, ut Dioscorides, frutex, parvus est, tenuis, angustis folijs: floris eius productio diuturnissima est, veluti ciceris. ~~cotyledon~~, id est, exigua semina, in siliquis cylindraceis se inuicem contingunt, arachis, Galeno teste, maiora, æthiopidis verò, dorycnij, ac lythospermi similia, lathyridis autem, auctore Dioscoride, minora, sapore insuauissima: que sapore & colore differentiam obtinent, & dulciora quidem, ac minus medicamentosa candida sunt, ijs, que ad flauitatem, siue τρόπος τὸ ξερὸν, aut ad ochræ colorem accedunt. Lætatur solo, ait Columella, macro; mature ac serò seritur, sed si vere seratur, facile gratumq; exit, non graue veluti autumno satum. Seritur inter brassicas, contra papiliones. Græci ὄφος nominant,

officinae Germaniae orobi nomen retinuerunt, rem autem ignorantibus, pro eo viciam perperam substituerunt. Neotericorum plerique, eruum esse existimant, quod ab Italico mocho nominatur, verumquam parum cum eruo conueniat, cum ex capite de mocho siue cicere satiuo, tum ex praesenti erui descriptione, facile animaduerti potest. Eruo similis videtur, sylvestre quoddam legumen, quod subsequenti capite, pro eruo sylvestri ac catanance descriptum est, quamquam nec ipsum verum aut legitimum sit. Nam servorum quidem est, ac πλαγιόναυλον, siliquasque habet cylindraceas, & forma modoque loquendi Dioscoridis, oportuniſſime δάμνισκοι. viro ipſum quis dixerit, nullis enim pedamentis, aut propere assistentibus adminiculis eget, sponteque sua erigitur, & in altum assurgit: cuiusmodi stirpes, Dioscoridem δάμνους δάμνισκον aliquando appellare, πλαγιόναυλον abunde ostendit, quod ipſe δάμνον facit, non alia de causa, quam quod ab humo sursum sponte sua assurgat. Sed quum semen proferat arachio non maius, & durum, colore nigrum, sapore non amarum, non ingratum, pro vero eruo haberri non potest, nisi forte & nigrum quoddam eruum sit, quod in his inferioris, ac maritimae Germaniae regiones translatum, insuavitatem suam deponat, quod verisimile non est. Ceterum ab eruo, ut Galenus lib. i. de aliment. facultat. tradit, homines prorsus abstinent, est enim insuavissimum & prauis succi; boues vero tum in Asia, tum apud alias plerasque gentes in aqua dulcoratum pascuntur. In magna tamen fame, quemadmodum Hippocrates quoque scripsit, necessitate coacti ad ipsum nonnunquam accedunt. Nos vero ad eundem modum, quo lupinos preparantes, cibis cum melle uitimur, ceu medicamentis crassos thoracis ac pulmonis humores expurgantibus. Porro inter orobos, albi minus sunt medicamentosi ijs, qui ad flauitatem aut ochræ colorem accedunt.

dunt. Qui verò cocti bis fuerint, & in aqua identidem dulcorati, insuauitatem quidem deponunt, sed vna cum ea abstergendi etiam & incidendi facultatem, vt sola in eo relinquitur terrestris substantia, quæ alimentum fit: quod citra insignem amarorem, desiccandi vim habet. In libris verò de simplic. medicament. facult. desiccat, ait, orobus excessu secundo intenso, calefacit verò primo: porrò quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, extergit, obstrunctiones expedit. cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per vrinas euocat. Dioscorides, capit. inquit, eruum grauitatem efficit: aluum esu turbat, & sanguinem per vrinam extrahit: elixo tamen boues saginantur apposito. Fit è seminibus farina, quam ὄφοιον ἀλευρον, id est, formam eruinam non minant, ad medendi usus conueniens. Parandæ eius ratio hæc est: Vberiora grana candidaq; deliguntur, permiscendoq; aqua respurguntur, & donec sufficienter cōbiberint, sinuntur, postea torrentur, usque dū cortex disrumpatur, deinde molita trita, farinario cribro incernuntur, farinaq; reconditur. Hæc alio utilis est: vrinam cit: meliorem colorem efficit: frequenter in cibo aut potu sanguinem cum torminibus per aluum, & vesicam ducit: ulcera cum melle purgat, lentigines, item, ephelidas & maculas, quas σπίλους vocant, totumq; corpus emundat: nomas, σκληρώματα, & gangrenas serpere non patitur: mammarum durities emollit: ulcera fera, quæ δηγιώδη vocant, carbunculos, fauosq; emarginat ac rumpit: cum vino subacta moribus canum, hominum, viperarumq; illita medetur: vrinæ difficultates, tormina, tenesmosq; ex aceto mitigat. Prodest etiam ijs, qui alimentum à cibo non sentiunt, frixa & ad nucis magnitudinem melle excepta sumptaq;. Decoctum eius souendo, pernio-nes & pruritus in toto corpore sanat.

S Y L V E S T R E istud à nobis nuncupatum eruum,
cauliculos profert pedales aut longiores, rotundos, erectos,
nō nihil ad latus inclinantes, in exiguos quosdam ramuscu-
los diuisos: folia tenuia, oblonga, angusta, graminis folijs
multo & minora & angustiora: flores tenuibus pediculis,
ex foliorum alarumq; sinubus exortis harent, parui luteo-
li, siliquæ deinde suboriuntur paruulae, forma oblonga, tereti
& angusta, in quibus semiina nouem aut decem vel plura,
rotunda, dura, nigra, splendentia, arachis aut exiguis eruis
similia, gustu nō insuauia, Floret magna æstatis parte, exo-
rientibus subinde nouis, prioribus marcessentibus flosculis.
Nascitur sua sponte plerisque in aruis, & iuxta scrobes fos-
sasq; reperitur etiam locis quibusdam non procul à mari,
quod siliquas non rotundas, sed latiusculas progignere fer-
tur. Herbarum studiosi subinde apud Belgas in hortis se-
runt. Sylvestre quoddam eruum videtur, cum descriptione
enim eius, excepto solo semine, ut superiori capite diximus,
conuenit. Videtur etiam Dioscoridis prima catanance, ta-
metsi etiam semen non in capitulis, sed in siliquis ferat, re-
ptas etenim in quibus semen hanc catanancem ferre
Diocorides scribit, non capitula, sed siliquas hoc loco inter-
pretari debere, quod cum eo coniungitur, ostendit: nam
catananchen κεφαλας veluti orobū habere, Dioscorides ait:
at orobus non capitula gerit, sed siliquas. Verba autē Dio-
scoridis de priore catanance hæc, in veteri exemplari, sunt:
si μέν τις ἀυτῆς ἔχει κύλλα μαρπά, οὐκ ορεωνόπεδος Θ, πίζαν
λεπτήν, σχοινώδην, κεφαλὰς δὲ οὐσοῦσθαι Θ, σ' οὐδὲν
καπτὸς οὖσθαι Θ ερόει: κάμπηται δὲ ξηρανόμεν Θ επὶ τὴν
γῆν, καὶ ικτίου οὐνέτην οἰνοτοινεκροῦ, id est, vna quidem
folia

Dioscoridis
locus expo-
situs.

folia habet longa ut coronopus: radicem tenuem, iunceam, siliquas veluti eruum senas septenāsue, in quibus se:nen eru:uo simile: Arescens in terram flectitur, & se contrahit ad speciem milui exanimati, Plinius catanancem Thessalam herbam, qualis sit, superuacuum scribi ait, quum sit eius usus ad amatoria tantum, ad quae etiam sola cum hac tum altera à Dioscoride utilis traditur. Vtramque, inquit, narrant in amatoria expeti, Thessalicae mulieres his vti traduntur. At erui istius sylvestris nullus omnino est usus.

DE LUPINO SATIVO.

CAP. I.

SATIVVS lupinus caule assurgit singulari, rotundo, intus concauo, firmo, qui absq; adminiculo rectus consistit, modice lanuginosus est, & postquam primi emarcuerunt flores, tres alias ramulos, infra ipsorum spicam, producit, quorum singuli non raro & alias quoque modo binos, alias tres eodem proferunt modo, præsertim si tempestiuè lupinus satus, & statem calidam diuturnamq; nactus fuerit. Folia ex quinque, sex aut septem foliolis cohærentibus composita sunt, viticis similia: quæ superiori parte virent, inferiori vero candida hirsutaq; sunt, & sub vesperam, solis occasum veluti præsentientia flaccida facta deorsum dependent. Flores in summo caulum, spicatum digesti candidi sunt, quos succedunt siliquæ crassæ, latæ, bñnae siliquis minores, dure, subflauæ, foris tenuiter hirsutæ, intus vero glabre, in quibus semina quina, senaue, plana, rotunda ac veluti compressa, foris alba, intus lutea, sapore amarissima, quæ & germinationis principium haud obscurum, & qua parte siliquæ adhaerent, concavitatem quandam, veluti exiguum umbilicū habent. Radice lupinus nititur singulari, tenui, lignosa,

paucis

LUPINVS SATIVVS.

123

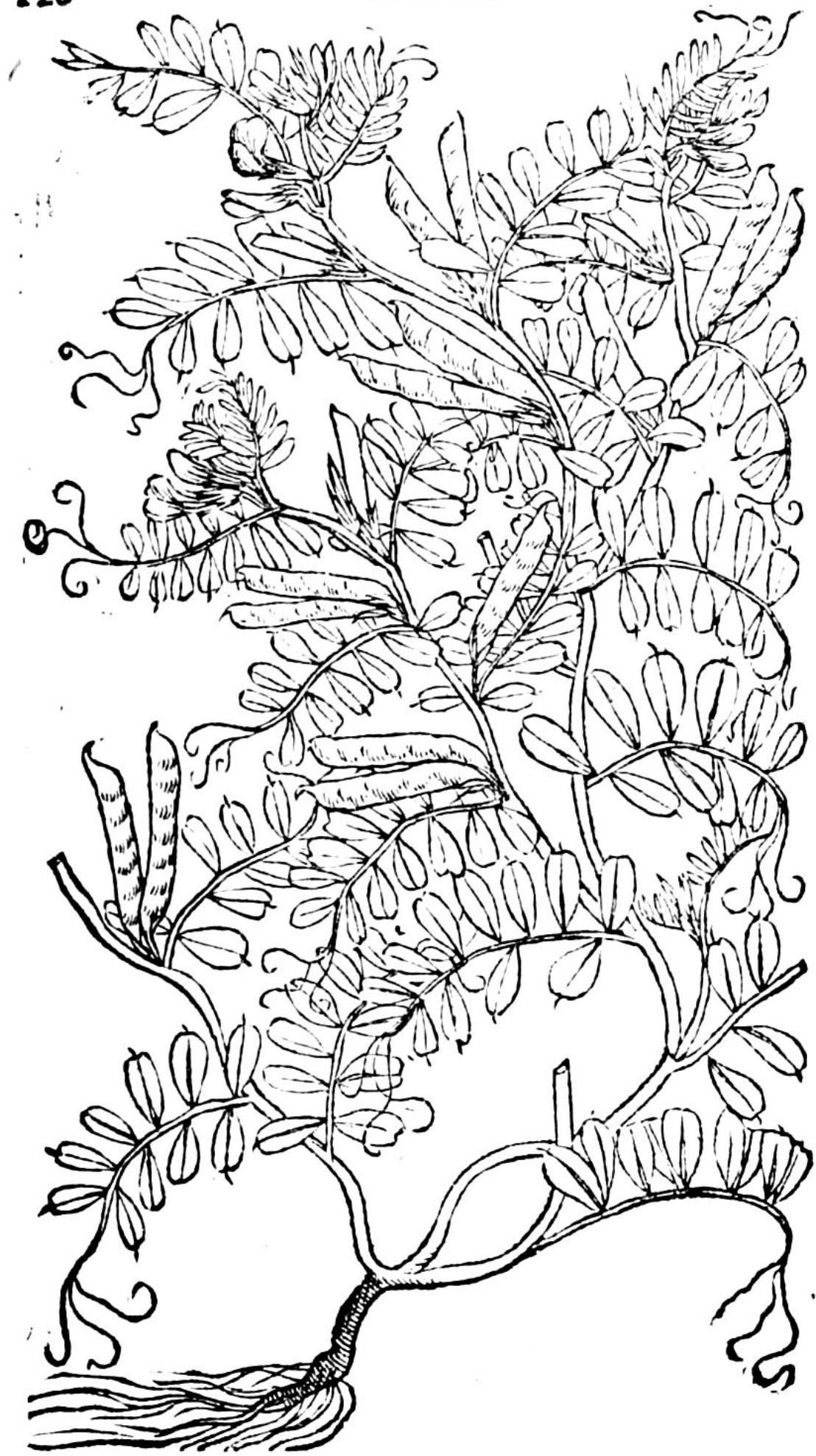
paucis capillamentis fibrata. Poscit, inquit Theophrastus, solum arenosum ac vitosum, cultis & grê prouenit, natura sua sylvestris. Floret in Belgio, primùm quidem, sub finem Maij, deinde Iunio, aut initio Iulij secundo, tertio verò Iulio aut Augusto mensibus, si anni tempestas calida siccâq; fuerit. Fructus duo priores sâpe ad maturitatem perueniunt, tertius in inferiori Germania rarius. Græci hoc legumen Σέρπουν ἥμερον, Latini lupinum, & lupinum satiuum nominant, Germani feigbonen, Itali lupino domestico, Hispani entramocos, Brabanti vijchboonen & lupinen, Galli lupins. Lupini semen τολύχρων, hoc est, frequentis multiq; vsus est, Galenus in lib. de aliment. facult. ait: elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantisper donec in ea omnem sibi ingenitam exuerit insuauitatem, ita demum manditur cū garo aut oxygaro, vel etiam sine his, sale mediocri conditus. Lupini dura & terrestris est substantia: quo circa ipse concoctu sit difficilis, siccumq; crassum gignat est necesse, ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus succus aceruatur. Ceterum quum inter parandum quicquid habuit amaritudinis deponat, τοῖς ἀποίοις, id est, qualitatis que sensu deprehendatur expertibus, similis euadit, & ita preparatus, vt in lib. de medicament. simplic. ait, ex genere est emplasticorum. At ubi nativa etiamdum manet amaritas, extergendi digerendiq; vim obtinet: interficit lumbricos, tū illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos ejcere potest: tum etiam foris identidem perfusum vitiligines, anchoras, exanthemata, psorias, gangrenas, ulcera maligna iuuat, partim extergendo, partim citra moraditatem digerendo siccandoq;. Expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere suavitatis gratia, assumptū: elicit menses ac fatum, cum myrrha & melle impositum. Porro lupinorum

uorum farina, sine mordacitate digerit, nec enim liuida tantum, sed & chœradas & phymata curat; sed tunc in aceto aut oxymelite, aut posca coquatur oportet, idq; pro laborantium temperamento & affectus diuersitate, quod ex vsu est eligendo: digerit item & quæ liuida sunt, & quæcunq; modo diximus prestare posse decoctum, eadem omnia efficit & farina. Decocti pluuiali aqua lupini, Dioscorides præter hæc scribit, donec in cremorem lentescant, faciem abstergunt: medentur ouium scabiei, cum radice nigri chameleonis, si tepente decocto abluantur. Cit vrinam radix cum aqua cocta & pota. Lupini rbi edulcati fuerint, triti cum aceto, poti stomachi fastidium leniunt, & cibi appetitiam excitant.

DE LUPINO SYLVESTRI.

CAP. LI.

SYLVESTRIVM lupinorum duo triaue sunt genera, vnum florem profert luteum: alia purpureum. Luteus caule folijsq; satiuo similis est, vtrisque tamen minoribus ac breuioribus; flores habet pulchros, luteos, suaveolentes, in spicam congestos, violæ luteæ colore & quadam tenus odore: siliquas paruas, duras, aliquatenus hirsutas: semina parua, plana, rotunda, sapore amariſſima, colore vario, sordida, satius multo minora: purpurei, caules longioresq; procerioresq; sunt quam lutei, & in plures alas ramosq; diuisi: folia vero minora tenuioraq; flores parui ac luteis minores, ex purpurea cerulei, aut subrubentes: fructus colore simili- ter vario, amari, & inter omnes minimi. Nascuntur sylvestres lupini plerisque locis sua sponte, verum apud Brabantos non nisi sati proueniunt, florent eode quo satiui tempore. Amariores sunt, vt Galenus ait, & ad omnia valentiores, quam satiui, eiusdem genere cum ipsis facultatis.

VICIA caules habet tenues, quadrangulares, trium
ferè pedum altitudine: folia longa in clauiculas desinentia,
lentis similitudine, ex pluribus vni costæ siue neruo adna-
tis composita, quorum singularia maiora, latiora, crassio-
raq; sunt, quam lentis: flores bona& siue faselo similes, colo-
re ex purpura nigros: siliquas latas, atque in singulis grana
quina senaue non globosa, sed lenticulae instar propemodum
compressa, colore nigra, gustu insuauiæ. Seritur quocunque
solo, cultu facillimo. Latinis vicia, à vinciendo, vt Varroni
placet, dicitur, quòd item capreolos, inquit, habet vt vitis,
quibus sursum versus serpit, ad scapum lupini, aliūmne ca-
lamum, ad quem vt hæreat, eum solet vincire. Galenus in
Asia Pergami Βίκιον, ab Atticis verò σάργανον aut κυάμον
nominari ait. Germani Wicken/ Brabanti Vitzen/ Galli
vesce nominant: officinæ pleræque perperam ὄποτεν ac er-
uum: multum enim eruum à vicia differt. Theophrastus
lib. v i i i. aphaces, cuiusdam leguminis meminit, cuius Aphace le-
siliquæ late, & fructus celeriter perit: hæc an cum vicia no-
stra conueniat, considerandum est. Porro viciam, cum ipsis
siliquis atque integra planta rustici reponunt, vt brutis pe-
cudibasq; sit pabulo. Per famem tamen noui, Galenus ait,
qui hanc quoq; comedent, potissimum vere, quum etiam-
num viret: quemadmodum fabas & ciceres esitare consue-
uerunt. Est autem non insuauiis modò, sed concoctu etiam
difficilis, aluumq; inhibit. Perspicuum ergo est, quòd quum
natura sit huiusmodi, alimentum, quod ex ipsa distribui-
tur, habeat, haudquaquam boni succi, sed crassum & ad
succum melancholicum gignendum idoneum.

DE SESAMO, EX THEOPHRASTO,
Plinio, & alijs. CAP. LIII.

S E S A M O caulis siue culmus est ferulaceus, altus, crassior multiplicitiore quam milio. Seminis ferax & secundum est, quod oleosum ac pingue & vasculis continetur, candidumq; vti Plinius: Theophrastus, genus eius quoddam candidum, inquit, radici singulari cohæret. Viride sesamum nullum mandit animal, propter amaritudinem & grauitatem saporis: sed siccatus, acceptior euadit frutex eius, & suaue semen efficitur, ciboq; idoneum. Nascitur cum in Aegypto, tum in India. Ab Indis, Plinius ait, sesama venit, ex eo oleum conficiunt. Ex æstiuis sementibus est, & qua ante Vergiliarum exortum, Plinio auctore, seruntur. Columella tamen, sesama, scribit, ab æquinoctio autumnali serenda sunt, in Idus Octob. Putre solum, quod Campani pullum vocant, plerūque desiderant: non deterius tamen etiam pinguibus harenis, vel congestitia humo proueniunt. Sed hoc quidem semen Ciliciae Syriæq; regionibus ipse vidi mense Iunio & Iulio conserti, & per autumnū quum permaturuerit tolli. Palladius in Septembri, nunc sesama, inquit, seritur, putri solo vel pinguibus harenis, vel terra congestitia. Quadragesima diebus à flore, Plinius ait, maturatur, magna tamen cœli terræq; differentia. Molestissimum terræ sesamum, plurimum eam posse extenuare putatur; diuturnum est: optimè reponitur, quia pingue. Hanc frugem Græci σῖσαμον, Latini quoq; sesamum ac sisatum, nonnunquam fœminino genere, sesamam nominant: officinis Germania incognitum est. Semen eius, vt Galenus lib. de aliment. facult. ait, pingue est, ideoq; repositum celerrimè fit oleosum: quamobrem eos, qui ipso vescuntur, celeriter implet stomachusq; subuertit, ac tarde cōcoquitur, pingueq; corpori præbet

bet alimentum. Liquet ergo quod ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodū nec aliud quod uis pingue. Est autem crassi succi, ideoq; non propere peruidit. Ipso autem solo non admodum vescuntur, sed cum melle crudo, quas onopaidas vocant effingentes. Panibus etiam inspergitur, temperamento est calidum, ob eamq; causam sitim etiam excitat. In libris verò de facult. simplic. sesam non parum in se continet, ait, viscosum & pingue, quare emplasticum est, & emolliens, ac modicè calidum. Eiusdem facultatis est, quod conficitur oleū, & herbæ quoq; decoctum similem vim obtinet. Dioscorides: Sesamum, scribit, stomacho aduersatur: oris graueolentiam facit, quoties inter mandendum, commissuris dentium inhæsit: neruorum crassitiem impositum discutit: medetur aurium contusionibus, inflammationibus, ambustionibus, artuum doloribus & cerastræ morsibus: capitis dolores, qui ab aestuatione oriuntur, ex rosaceo lenit: eadem efficit herba decocta in vino: præsertim autem inflammationibus doloribusq; oculorum prodest. Ex ea fit oleum, quo Aegyptij vtuntur, quod auri bus, Plinio teste, utile est.

DE CAMELINA, SIVE THEOPHRASTI
Erysmo, & Myagrio Dioscoridis.

CAP. LIII.

CAMELINA surculosa est herba, caule recto, rotundo, in alas diuiso, duos aut tres pedes longo: folia oblonga, angusta, in acutum desinunt, singularibus rubiæ folijs haud dissimilia: flores secundum caulinulos, exigui: semen orbiculatis utrunculis, lini vasculis propemodū similibus, sed compressioribus continetur, minutum fænogræco minus, pingue & oleosum. Plerisque Galliæ locis, ut apud Sueßiones, bene

130 CAMELINA SIVE MYAGRION.

subactis & stercoratis agris, ut Ruellius scriptum reliquit, seritur: seritur & in agro Leodiensi, apud Zelandos, & alijs Belgij locis: in Germania nō nusquam sua sponte, exire refertur, atque vna cum lino enasci, cuius vitium existimatur. Germani flachsdottern & leyndottern nomināt, Galli cameline, quo etiam nomine Belgis innotuit: officinæ plerique sesamum appellant, oleoq; huius pro sesamino vtuntur. Est autem camelina hæc, cereale illud erysimum, quod à Galeno lib. I. de aliment. facult. ac à Theophrasto ἐρύσιμον appellatur, quodq; inter fruges vna cum sesamo referatur. Siccum id, vt inquit Theophrastus, cibo idoneum est, quia quantum in eo amaritudinis difficultatisq;, solis opera percoctum excretumq; est. Viride vero à nullo animali tangi videtur, propter amaritudinem, & grauitatem saporis. Est tamen & aliud ἐρύσιμον, à Dioscoride lib. XI. descriptum, cuius lib. de simplic. medicament. facult. VI. Galenus meminit, ab hoc Theophrasti erysimo multū differens: nam præsentem frugem Dioscorides non ἐρύσιμον, sed μελάγχημον nominat, quod aliqui, inquit, μελάμπυρον vocant, à similitudine fortè foliorum, quam cum altero Theophrasti ac Galeni melampyro, à myagrio differente, habet. Plinius frugem sesamo similem Latinis irionem, Græcis ἐρύσιμον, Gallis velaruim appellari, lib. XXII. cap. XXV. scribit. Libro autem XVIII. cap. X. inter irionem & ἐρύσιμον distinctionem facit, huic (scilicet sesamo) simile, ait, in Asia Græciaq; ἐρύσιμον, idemq; erat, nisi pinguius esset, quod apud nos vocant irionem. Porrò quemadmodum, Galenus inquit, milio panicum, ad simile quidem quodammodo est, verum unde quaque deterius: ad eundem modum & sesamo erysimum, corporis substantia quodam pacto est affine: sed in cibo est insuauius, corporiq; alimentum parcus exhibet, prædictoq; omnino est deterius. Temperamento autem, ca-

lidum quoque vti sesamum est , sicutimq; etiam excitat . Seminis oleosa pinguitudine corporis asperitates lavigari atq; expoliri , Dioscorides ait , creditur . Ulceribus oris herbam succo suo mederi : oleo pauperes in epulis , diuites in lucernis vti , Ruellius auctor est .

DE LINO. CAP. LV.

TEN VIBVS ac rotundis culmis siue virgis linum assurgit , folia ei oblonga , angusta , acuminata : flores in summis virgis speciosi , colore cerulei , quos parua , rotunda , orbicularia capitula , siue vascula succedunt , in quibus semen , figura aliquatenus oblonga , leue , glabrum , splendens , ex fulvo colore punicans : radicibus nititur exilibus . Pingui latog; solo , locis humilioribus no fitientibus , felicius prouenit . Pinguissimum enim , vt Columella ait , locum & modicè humidum poscit . Aliqui , inquit Palladius , macro solo spissum serunt , ita assequuntur vt linum subtile nascatur . Plinius scribit seri sabulosis , maximè uno sulco , nec magis festinare aliud , vrereq; agrum , & deteriorem ipsum facere , quod & Vergilius in Georgicis attestatur :

Vrit lini campum seges , vrit auenæ
Vrunt letheo perfusa papauera somno .

Seritur linum vere , Maio & Iunio mensibus floret , post messem (Plinius lib . x i x . cap . i .) virgæ ipsæ merguntur in aquam , solibus tepefactam , pondere aliquo depresso , maceratas indicio est membrana laxior : iterumq; inuersæ , vt prius , sole siccantur : mox arefactæ in saxo tunduntur stupario malleo . Quod proximum cortici fuit , stupa appellatur , deterioris lini , lucernarum ferè luminibus aptior . Græci λίνον pariter vt Latini nominant , Germani flachs / Itali & Hispani lino , Galli du lin , Belgæ vlas . Hoc semine , Galenus

Galenus lib. I . de aliment. facult. ait, nonnulli quidem frigo
 vti obsonio cum garo , non secus ac factitio sale , vtuntur:
 Utuntur autem & melli permiscentes: quidam panibus &
 ipsum quoque aspergunt. Stomacho autem noxiū & con-
 coctū difficile, exiguumq; alimentum corpori exhibet. Quod
 verò ad ventris deiectionem pertinet , ipsum nec probaueris
 nec vituperaueris : exiguam tamen vrinæ mouendæ habet
 facultatem, quæ magis apparet cum frixum sumitur. Tunc
 autem aliū quoque magis s̄istit. Rustici autem homines,
 eo utuntur s̄apenum erò, frigo tuſoq; mel admiscentes. In li-
 bris verò de simplic. medicament. facult. lini semen esum
 flatuosum est , inquit , etiam si frigatur : adeò sanè recre-
 mentitia humiditate plenum est . Est verò etiam in primo
 ordine quodammodo calidum , at humiditatis & siccitatis
 quodammodo in medio est situm . Lini semen, vt Dioscori-
 des memoriae prodidit , easdem quas fænum græcum vires
 obtinet: discutit & emollit, omnem intus forisq; inflammationē,
 cū melle, oleo, exiguāq; aqua decoctū, aut melle cocto
 exceptum : cutis in facie vitia , quas εφίλεις vocant , crudi-
 dum, & varos cum nitro & sicubus impositum tollit : cum
 lixiuio verò parotidas duritiasq; discutit : herpetas fauosq;
 cum vino decoctum expurgat: vngues scabros eximit , cum
 pari modo nasturtij & mellis : quæ in pectore vitiosa edu-
 cit, cum melle eclegmatis modo acceptum , & tuſim lenit:
 Venerem exstimplat, si pipere & melle exceptū, pro placen-
 ta largius assumatur . Huius decoctum ad interaneorum
 vuluaeq; erosiones immittitur, & alii excrementa educen-
 da: infessu ad vteri inflammations , veluti fænum græcum,
 perquam utile est. Oleum quod ex semine eius exprimitur,
 multiplicem usum habet , nec enim à pictoribus aut statua-
 rijs aliisue artificibus expetitur solum , vel ad lucernas tan-
 tum utile est, sed etiam medico usui seruit. Nam & durities

omnes mollit: neruorum tensiones, contractionesq; laxat; dolores illitum sopit. Sunt etiam, qui bibendum exhibeant lateris aut coli dolore laborantibus, verū recens sit oporet, rancidum enim factum & nauseam excitat, & plus quam par est calefacit.

DE CANNABE. CAP. LVI.

CANNABIS caules profert rotundos, erectos, inanes, quinque aut sex pedes altos, alis compluribus luxuriantes; quando videlicet, sua sponte sylvestris exit: ubi vero in agris seritur, ramis nullis, aut omnino paucissimis: folia ei dura sunt, aspera, subnigra, & si confrentur graueolentia, ex sex, septem, aut pluribus alijs, simul hærentibus coaceruata, quorum singularia angusta, oblonga, acuminata, & per oras serrata: semen ex alarum & foliorum sinubus exit rotundum, duriuscum, medulla refertum candida. Radices multas fibras habent. Est in huius genere quoddam sterile, flores tamen proferens paruos, herbaceos, racematin coherentes, sed inutiles & vanescentes: aliud vero seminis fœcundum, cuius flos non est conspicuus. Est & sylvestris quedam Dioscoridi cannabis, eadem & maluæ sylvestris, siue alceæ species, de qua in olerum historia inter maluas. Solùm autem cannabis, vt Columella scribit, pingue stercoreatumq; & riguum, vel planum atque humidum, & altè subactum depositum. In quadratum pedem seruntur grana sex seminis Arcturo exidente, quod est ultimo mense Februario, circa sextum, aut quintum calendas Martias, nec tamen usque in æquinoctium, si sit pluuius cæli status, improbè seretur. Apud Belgas, hac etate Arcturus ἀργονυχώς exoritur circa Martij diem, & cannabis Martio seritur ac Aprili. Græci κάνναβις ή ἀσέριον nominat, itē σχοινοσπόρον.

Latini

Latini cannabem, officinæ nomē retinent, Germanis ~~zamer~~
 hanff/ Italis canape, Hispanis canamo, Gallis chan-
 ure, Brabantis ~~kemp~~ dicitur. Semen cannabis,
 Galenus in lib. de alimentorum facultatibus prodidit, con-
 coctu est difficile, stomacho ac capiti nocet, prauiq₃ est
 succi. Sunt tamen, qui eo frigo cum alijs tragematis vescan-
 τραγήματα. tur, τραγήματα autem echo, ait, quæ post cenan, volupta-
 tis, inter bibendum excitandæ gratia, eduntur. Multum au-
 tem calefacit, ideoq₃ sumptum paulò largius, caput ferit,
 vaporē sursum ad ipsum mittēs calidū simul ac medicamentē-
 tosum. Flatus autem extinguit, vt lib. de medicament. fa-
 cult. adeoq₃ desiccatur, vt si plusculum edatur, genituram ex-
 siccet. Succus ex recenti herba conuenienter aurium dolori-
 bus, Dioscorides ait, instillatur, ab obstrunctione, vt mihi vi-
 detur, Galenus addit, natis. Rustici in Belgio seminis con-
 tusi medullam, ac liquido aliquo expressam, ictero laboran-
 tibus initio ipsius mali, exhibent, & crebro non absque præ-
 ficio, si quando ex sola obstrunctione, citraq₃ febrim exori-
 tur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digestio-
 nem promouet. Gallinas Matthiolus, hoc semine, ait, ou-
 feriores reddi.

DE FÆNOGRÆCO. CAP. LVII.

C A V L E M fænum græcum emittit singularem, te-
 nuem, virentem, intus concavum, in alas ramosq₃ diuisum:
 folia pratensi trifolio similia, rotundiora tamen ac minora,
 quæ superiori parte videntur, inferiori vero ad cineritium in-
 clinant: flores in summis virgis exiguos candidantes, lupini
 floribus minores: siliquas longas, graciles, angustas, instar
 corniculorum recurvas, in quibus semina non magna, for-
 ma oblonga, angulosa, fluorescentia, quæ resiccata cum gra-
 uitate

uitate quadam iucundè olen : radice nititur tenui & candida. Seritur in Belgio in hortis medicinæ causa, & quidem vere, olim in agris serebatur. Lætum poscit solū, tenui enim, ut Theophrastus ait, in arescit. Duo tempora sationum habet, auctor Columella, quorum alterum Septembri mensis, quum pabuli causa seritur, ijsdem diebus quibus vicia, circa æquinoctium: alterum mensis Ianuarij ultimo, vel Februarij primo, quum in messem seminatur. Græcis τύλις appellatur, item κάρπη, siue, ut Pliniana exemplaria, κέρας: & βούκερως, αἰγόκερως, κεραΐτης, λώτος, Latini fenumgræcum, rustici siliquam, Columella ait, appellant. In Plinio silicia legitur, apud Varronem verò silicula, Germanis **Wucks-horn oder kuhorn** Italis fiengreco, Hispanis alfor-nas & alholuas, Gallis senegrec, nostris fenigrieck dicitur. Semen fænigræci inter manifesto calfacentia, Galenus in lib. de aliment. facult. tradit, censetur, eundemq; hominibus in cibo usum præstat, quem lupini. Sumitur enim ipsum cum garo, alui subducendæ gratia: estq; huic rei multò quam lupini accommodatius, quum nihil ex propria sub-stantia habeat, quod transitum remoretur. Manditur au-tem & cum aceto & garo, sicut lupini. Multi præterea & fenumgræcum & lupinos ex vino, garo, & oleo sumunt: aliij etiam panem addunt, eoq; obsonio sunt contenti, quod vt ventrem minus subducat, caput certè (ceu nonnullis fænumgræcum ex garo facere solet) non ferit: præterea stomachum non subuertit: nam id quoque fenumgræcum in qui-busdam efficit. Vescuntur autem nonnulli fænogræco, prius quam planta ipsius semen produxit, aceto & garo intin-gentes: quidam autem oleum affundentes, eo obsonij vice, cum pane vtuntur: sunt qui cum aceto quoque & garo ip-sum mandunt. Caput autem, hoc quoque sumptum copio-sius ferit: quod faciet impensis, si quis ipsum sine pane sum-pserit:

pserit: quibusdam item stomachum subuertit. Succus autem elixi fænigræci, cum melle sumptus, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est accommodus, suo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem abstensoriae facultatis quoque sit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat, sed parcus mel ei est admiscendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrem affectibus, pingues cum eo palmulas elixare quidem oportet, ubi autē succum ipsum expressum, copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitatem coxeris, tum demum longè ante cibum vti. In lib. de simplic. medicament. facultat. fænum græcum, ait, calidum est, secūdi ordinis, desiccat primò: proinde feruentes phlegmonas irritat acerbatq; : quæ verò minus sunt calide & magis duræ, eas digerendo curat. Fænigræci farina, Dioscorides tradit, vim habet emolliendi discutiendiq; : cum melicrato decocta & imposita, facit ad inflammationes, tam internas, quam externas; lienem cum aceto & nitro subacta, & imposta extenuat. Decoctū eius infessu, ad muliebria mala, quæcunque ex inflammatione, aut præclusione consistunt, utile est. Expressus in aqua decocti succus, capillos, furfures & manantia capitis ulcera, ἄχωπας vocant, purgat: cum anserino adipe pessi vice subiectum, locos circa uterum dilatat & emollit. Viride cum aceto debilibus locis, & exulceratis prodest. Decoctum eius aduersus tenesmos, & grauiter orentia dysentericorum excrementa confert. Oleum quod ex eo exprimitur, capillos & in genitalibus cicatrices abstergit.

DE SPERGVLA. CAP. LVIII.

S P E R G V L A cauliculis exit tenuibus, rotundis, geniculatisq;, dodrantem aut pedem altis: foliola circa genicula

cula radiantis stellæ modo, in orbem disponuntur, parua, tenuia, & angusta: flores in summo caulicorum candidi, alsines persimiles, emicant: parua deinde rotunda ac orbiculata vascula, lini capitulis similia, in quibus semen conditur, paruum, rotundum, nigrum, rapi semine minus. Radix tenuis est. Seritur in aruis, & potissimum quidem autumno, ut hyeme, ac primo vere, quum alia pabula defecerint, bubus præbeatur. Vulgo in Brabantia spuerie appellatur, atque inde Latinè spergula. Nonnulli polygalum nominat, quod lactis abundantiam bubus promoueat. Non est tamen Dioscoridis πολύχαλον, quod multum ab hac differt. Pabuli, ut diximus, causa seritur, nec alium usum, quod sciam, habet. Semen vomitione pituitos humores educere plerique referunt, estur tamen à gallinis, quæ nō solum citra noxam id ipsum sublegunt, verum etiam, hoc pastæ, & oua plura, & citius excludere creduntur.

DE LOLIO. CAP. LIX.

DE frugibus huc usq; egimus, nunc ad earum vitia, pabulorumq; reliqua genera, & si quæ quoque ipsarum vitia, ac ad alias consimiles transire consentaneum est, primùm autem inter vitia locum lolio concessimus: gerit id folia culmosq; tritici aut hordei, hirsutiora tamen; spicam longam veluti ex multis paruulis παραλλήλως ac alterno ordine digestis, compositam, quorum singulæ bina ternæ grana continent, triticeis minora, quæ nullis quoque aut exiguis glutinis includuntur, & facillimè similiter exteruntur. Nascitur in aruis cum tritico ac hordeo, seminibus ipsorum corruptis ac in deterius, ut Galenus ait, permutatis, & solo quidem, præsertim vliginoso, per cali, mensibus potissimum hibernis, tempestatem humidam. Græci ἀίφεν nominant, Arabes

bes zizaniam & sceylem, Galli yuraye, Itali loglio. Desiccat, vt Galenus lib. v i. de simplic. medicament. facult. & excalefacit efficaciter, vt propinquum sit acribus, magis quam iris: sed non est perinde vt illa subtilis essentia, verum multum ab hac deficit. Secundum hoc, ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalefacentium, secundi vero in fine exiccantium. Dioscorides, lolium molitū, ait, vim habet compescendi nomas, putrescentia ulcera, gangrenasq; cum raphanis & sale impositum: feras impetigines siue λειχῆνας, & lepras cum sulfure viuo & acetoso sanat: cum fimo columbino & lini semine in vino decoctum, strumas discutit, & que a grē maturantur rumpit: decoctū cum μελικράτῳ, & impositum ischiadicis prodest. Cum polenta autem, aut myrrha, aut croco, aut thure suffitum, conceptionem adiuuat.

DE AEGILOPE SIVE FESTVCA.

CAP. LX.

AEGILOPS folio triticū quoq; emulatur, sed culmo tenui, spicaq; siue iuba auenæ similis est: grana eius oblonga sunt, hirsuta, subrubra, folliculis inclusa, ac tenuem capillaceam longamq; aristam habent: frequens, vt Galenus ait, in hordeis inuenitur, apud Belgas non in hordeo modo, sed cum secali frequentius nascitur, potissimum ubi hiemis anniq; constitutio tepens humidaq; fuerit: aut ager fimo columbino, vt pleriq; aiunt, stercoratus. Græcis ἀγρίων dicitur, Latinis, Plinio teste, festuca, Brabantis ghebaerde euene. Digerēdi vim obtinet, Galenus ait: id quod ex gustu patet, leuiter enim est acris: verum & ex eo liquet, quod phlegmonas induratas & aegilopas sanat: medetur, inquit Dioscorides, herba aegilopis & duritiis discutit, cum farina imposta: Succus ad eadem seruatur, farinæ admixtus & resiccatus.

ALTERA *festuca culmis folijsq; secale refert, culmos obtinet tritico hordeóue tenuiores, in quorum summo veluti*

effusa

effusæ pendent iubæ, auenæ propemodum similitudine, sed breuiores arctiusq; coniunctæ. Semina oblonga sunt, longitudine grani secalini, sed angustiora, tenuiora, leuiora q; multò, quæ membranulis sive utriculis paruis continentur, è quibus quum in area teritur, concidunt. Propriè secalis est vitium, cum alijs enim frumentis, aut non aut rariissimè reperitur: succrescit, veluti & alia huius generis, per imbræ frequentes: anni hyemisq; constitutionem clementem ac tepidā. Germani dōrt & lulch appellat, Brabanti d'rauick/ Latinè festucam etiam, aut festucam alteram, nō male quis dixerit: nam inter frugum similitudinem gerentia, quæ illas infestant, minimum ac lœuissimum est, festucis ea de causa simillimum.

DE PHOENICE. CAP. LXII.

PHOENIX culmis, folijs spicaq; lolio similis, singulis tamen minoribus: culmos habet multos, breues, geniculatos: folia hordei minora angustiora q; spicas lolio similes, sed minores, tenuiores, breuiores ac rariores. Nascitur in aruis, secus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia & Gallia frequens & ubique ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus. οοίνη Græcis à phœnicio colore dicitur, Latinis etiam lolium rubrum & lolium murinum: Plinius hordeum murinum nuncupari scribit. Appellatur autem Belgis hordeum aut triticum murinum (vulgò myse Triticum coren) aliud omnino herbae genus, breue ac humile, frequenter tibus breuibusq; culmis, dodrantis altitudine, folijs angustis, quod spicas gignit complures, frequentibus aristis cinctas, hordeo similes, sed breuiores, tenuiores, mollioresq;: nascitur secus vias: nullius plane usus ac omnino inutilis. At phœnix, vt Dioscorides scriptum reliquit, vim habet, vt in vino aī-

stero pota diarrhoeam, sanguinis ex utero profluum, & copiosorem urinæ fluxum sistat. Sunt etiam qui sanguinem eam supprimere prodant, phœnicio lanæ involutam & corpori alligatam.

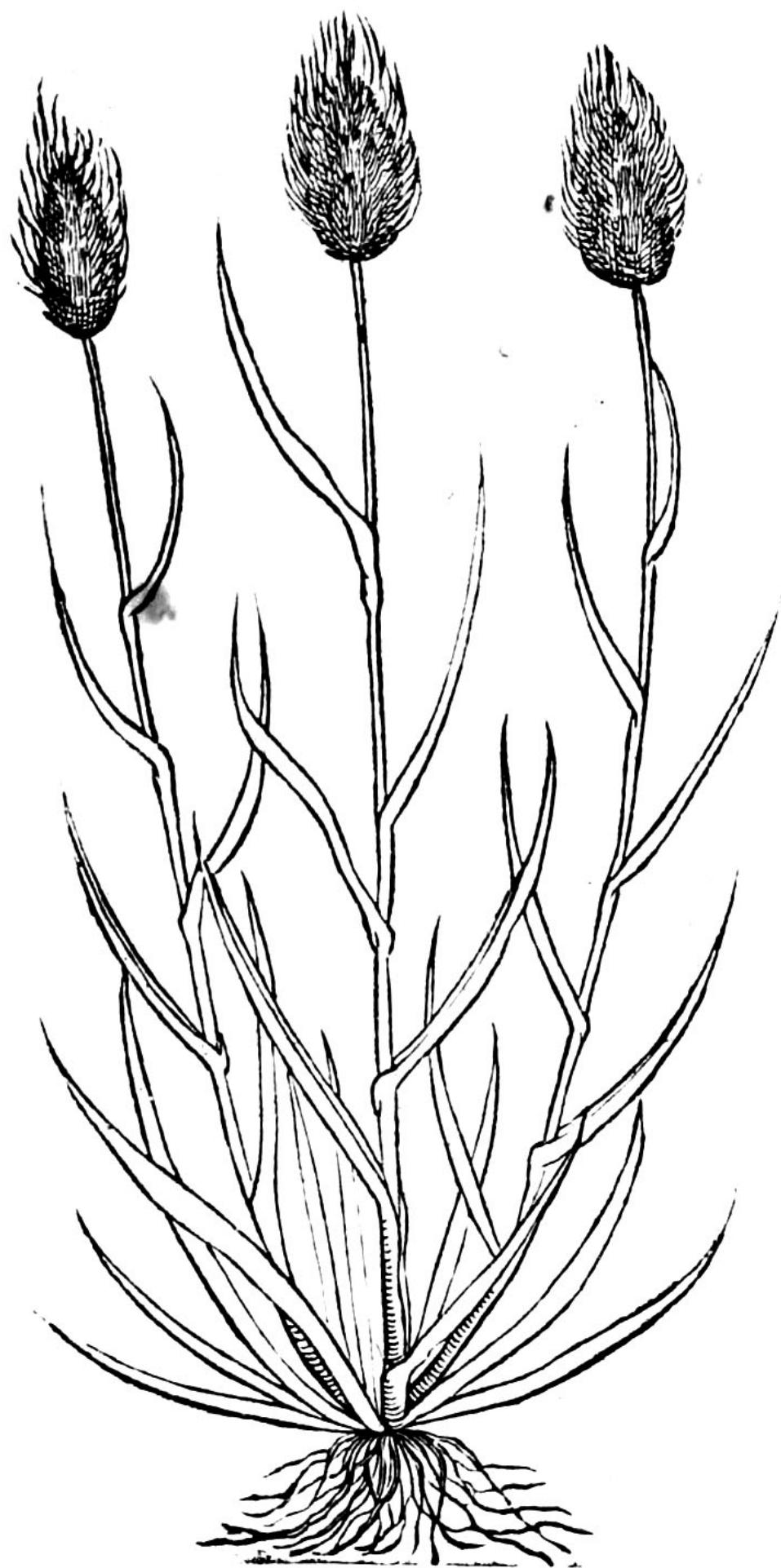
DE BROMO HERBA.

CAP. LXIII.

BROMVS herba auene & agilopis similis est, habituq;₃
ipso sylvestris quedam auena, multiplicibus enim genicula-
tisq;₃ culmis, folijsq;₃ eam refert, licet utrisque tenerioribus:
iubarior, aristas asperiores, longioresq;₃ habet. radice fir-
matur copiosa ac tenui: herba natura sua in totum sylue-
stris, & state secus vias & agrorum margines reperitur. No-
minant eam Graeci βρῶμον πόαν, id est, bromum herbam, ad
differentiam auene, quæ Gracis quoq; βρῶμα aut βρόμα
dicitur. Exiccatioriam, Dioscorides inquit, vim habet. De-
coquitur cum sua radice in aqua ad tertias, colatur, deinde
mellis tantundem admiscetur, rursusq;₃ decoquitur, ad liqui-
di mellis spissitudinem: facit ad narum ozenas & satida
ulceras, linteo eo humore imbuto naribus indito: aliqui tri-
tam aloen addunt, & eo modo utuntur: facit & cum rosis
secisis in vino decocta, ad oris graueolentiam.

DE

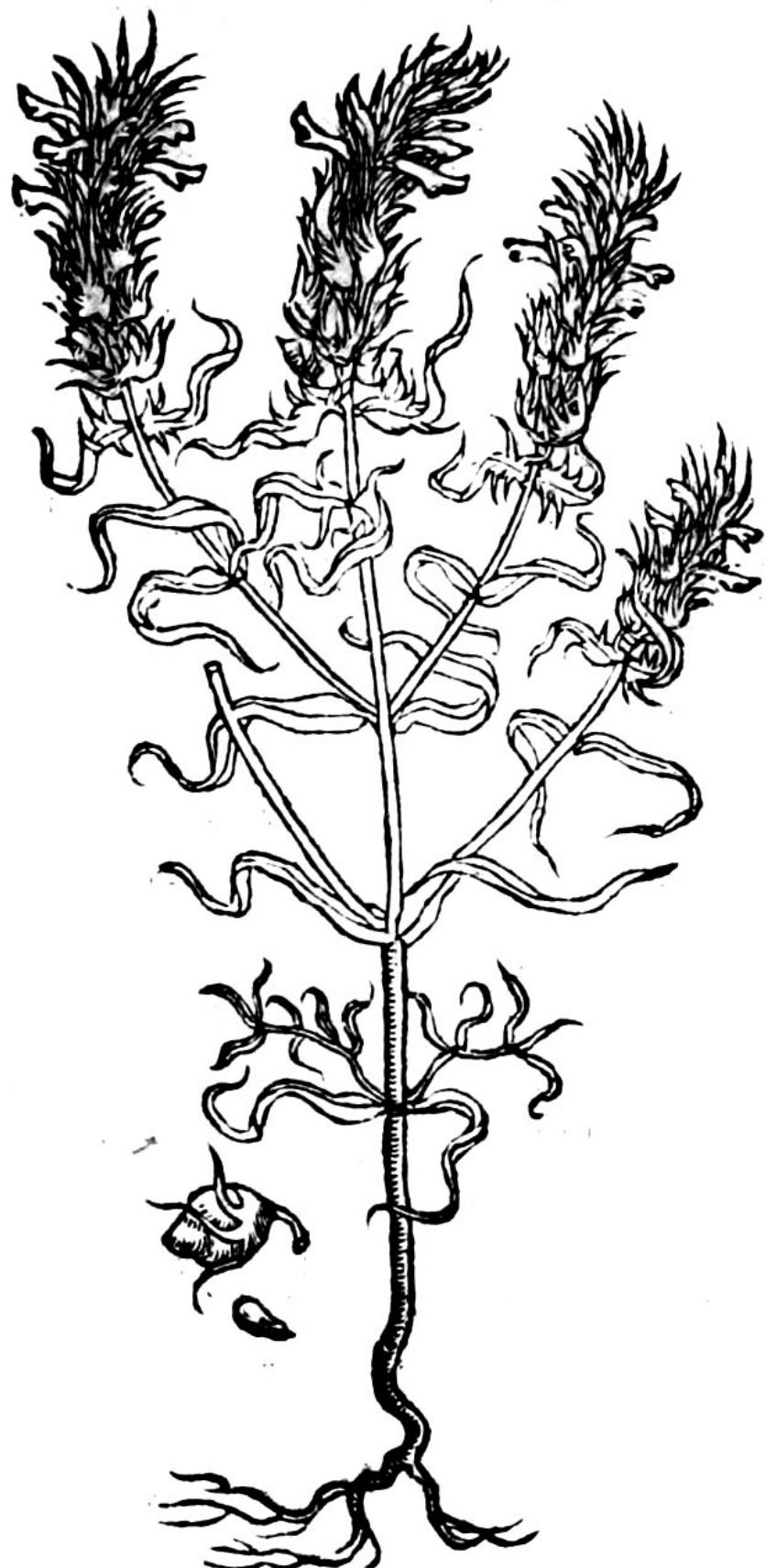

DE ALOPECVR O. CAP. LXIII.

ALOPECVR O S geniculatis culmis folijsq; frumentaceis similis est, culmos tamen habet breuiores, foliaq; minora & angustiora. Spica eius nec acuta nec aristata est, sed mollis, hirsuta, densa q; lanugine constans, haud multum dissimilis vulpium caudis, vnde & nomen obtinet. Nascitur in aruis vna cum frugibus estate, reperitur in pluribus Galliae, præsertim Narbonensis, agris. ἀλωπέκου πον Græcè Theophrastus nominat, Latine caudam vulpinam dixeris, Gallicè queue de renard, nostrate idiomate vosßen steert. Nullius, quod scitur, est usus; de viribus enim eius, Theophrastus vel Plinius, nihil scriptum reliquere.

DE TRITICO VACCINO, SIVE ME-
LAMPYR O. CAP. LXV.

VA C C I N V M triticum, caulem gerit cubitalem aut minorem, in alas diuisum: folia oblonga, acuminata, nigricantia, per oras serrata: spicas in summo caulum latas, crassas, aspectu pulchras: foliorum florumq; purpureorum plenas, quæ, posteaquam defloruerunt, virent, ac complures folliculos latos proferunt, in quibus bina ut plurimum semina, triticeis similia, sed minora nigriora q; exit in aruis vna cum tritico ac secali, & leto potissimum pingui ac restibili agro. Theophrastus ex tritico, aut hordeo corruptis nasci ait: vna cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit. Germani kuweyssen hoc est, triticum vaccinum aut bouinū, nonnulli braun fleischblunien/ Brabanti peerts bloesmen nominant. Galenus Græcis μελάπυρον dici ait, quasi dicas, nigrum triticum; & ex tritici quoque mutatione generari, sed prauitate quam plurimum à lolio relinqu.

Theophrastus quoque, res innocens ait, neque sicuti lolium
graue, & caput tentans.

DE

DE VSTILAGINE. CAP. LXVI.

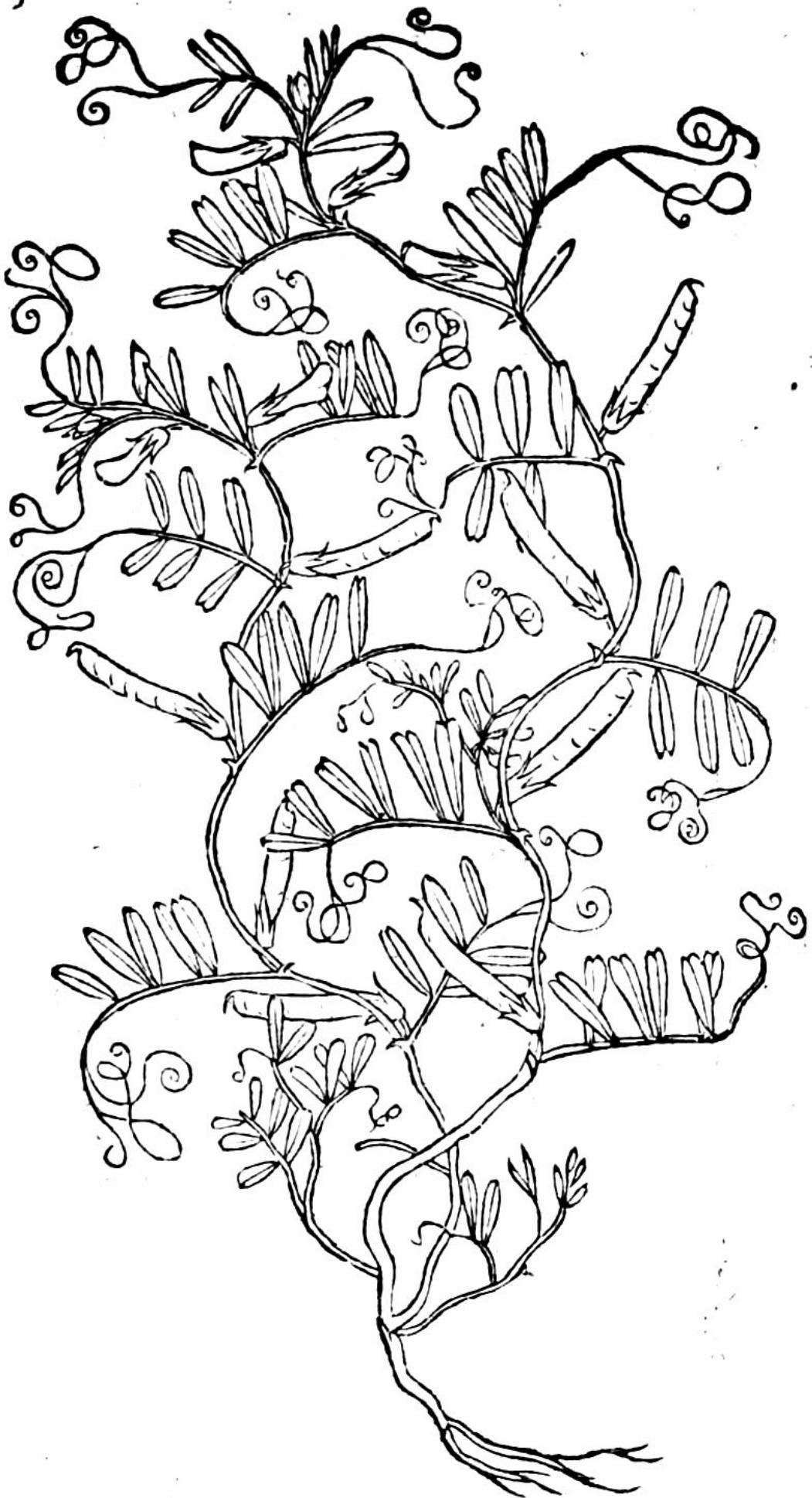
QUAM recentiores vſtilaginem nuncupant, auenæ ac tritici propriè morbus & vitium est, ſpicas ſiue iubas eius, priusquā perfectè è vaginis suis erumpere queant, infestans. Marcescūt hoc vitio ſpice, & atro puluere obſidentur. Nas- citur Aprili & Maio mensibus, quum cæli tempeſtas crebrò inconstans, aliás nimboſa, aliás ſerena, feruensq; fuerit; tūc enim ſpice humore madide, à ſolis feruore corrumpuntur, ac quodammodo, vti aiunt, aduruntur. Germani vulgo brant/ Latinè vſtilaginem appellant. Videtur ἐριθίn quædam, La- tīnē rubigo, ac robigo dicta: quæ, veluti Theophrastus ait, ἐριθίn corruptela quæda est residentis humoris, ac commune quod- dam vitium cerealium ſeminum, frumentacea tamen magis quam legumina infestans: frequentiſſima hæc in roſcido tractu conuallibus ac perflatum non habentibus: è diueroſo carent ea, ventosa & excelsa. Gignitur plenilunio.

DE CRACCA SIVE ARACHO.

CAP. LXVII.

FRVGVM, ac frumentorum præcipuè, vitium quoque cracca ſiue arachus est: cauiculos promit graciles, an- gustos: folia ex pluribus, paruis, angustis foliolis, viii costæ, ſiue pýx adnatis ac ſibi inuicem oppositis, congeſta, in ca- preolos ſiue viticulas deſinunt. flores parui & purpurei: ſili- quæ paruae, rotundiores minoresq; quam viciae: ſemina in his ſena, ſeptenāue, rotunda, nigra, duriſcula, cruo, vt Ga- lenus inquit, minora. Græci huimodi vitium ἄραχον no- minant, & tertiam nominis syllabam per χ exprimunt, ad differentiam alterius araci per ς scripti, Galli velle ſauua- ge, & vfferon, quaſi viciolam aut viciſtrum dicit, Ger- mani wilde wicken & Hant Chriſtoſſels kraut.

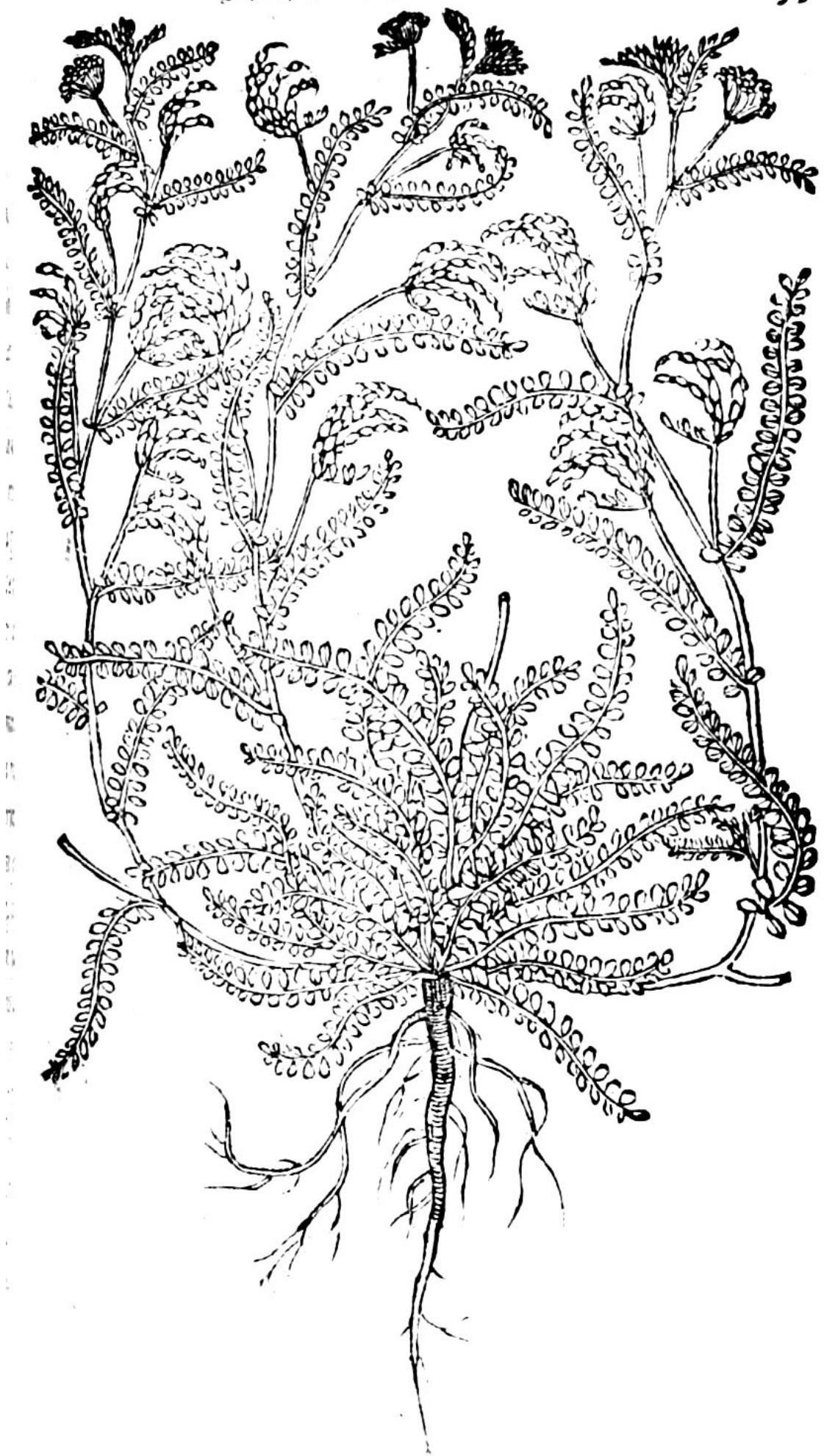
152 CRACCÆ PRIMVM GENVS.

Brabanticrock. Ruellius craccam etiam appellari refert. Leonhartus Fuchsius in commentarijs suis de stirpiū historia, craccam hanc aphacem appellat : Matthiolus verò, in commentarijs in Dioscoridem, aphacem nominans quam pañim viciam, craccam non aphacem, sed viciam fecit : quantum autem vterq; hic à veritate recesserit, feminis craccæ figura ostendit, exquisitè globosa: nam viciae & aphaces seminum forma non est rotunda, sed aliquanto latior veluti lentium:

- 2 testatur Galenus lib. 1. de aliment. facult. Craccæ autem huius, & aliud simile genus est, caule folijs q̄, paulò minus: flosculis, in paruis spicis, candidulis; siliquis deinde breuioribus ac paruulis, in quibus bina, terna aut quaterna gignuntur grana, rotunda, colore & sapore prioris craccæ similia. Appellatur & istud genus, Brabantis *crock* & arachus quoq; quidē est, aut potius ἀράχις quædā: nam vt in expositione linguarū Hipp. scribitur, minuta tritici legumina, Gra ci ἀράχιδα nominant. Prouenit vtrumq; vitium vna cum segetibus, quibus cæli statu humido admodum pernitiosum est, tunc enim citò incrementum sumens, confestim segetem preoccupat, teneramq; pertinaci vincitu, crebrisq; circumuolutionibus, deorsim trahit, delapsamq; erigi non patitur, ac calamitosam ipsam efficit. Seligunt hæc, Galenus ait, rustici apud nos, & abiiciunt vti securidacē semen. At nostri cum herbas ipsas virentes & state, tum resiccatas hyeme, cū alijs frugum repurgamentis, bubus non iniucundè obiciunt. Craccæ granum, vt auctor Ruellius, columbarum cibo gratissimum habetur, serunt ea de causa eam villici, qui numerosa fieri columbaria cupiunt, siquidem illectæ eo cibatu columbae, quum emittuntur ad peculiares cellas tam cicures alias, quam feras aduersere noscuntur.

ORNITHOPODION paruulis, multis, tenuibus ac gracilibus exit caulinis: foliola ei sunt parua, arachi ac lētis, minora & tenuiora: flosculi in exiguis corymbis luteoli: siliquæ paruae, tenues, oblongæ veluti articulatae, extrema parte recurvæ, in quibus sena, septenâue minuta, rotunda semina, napi ac rapi similia. Nascitur in aruis, segete potissimum demessa: reperitur & locis incultis, veluti in collibus pratisq; siccis & apricis, ac secus vias, quod in aruis nato, minus etiam ac tenerius est. Brabanti vogelvoet appellant, id Græcè est ὄψις πόδος, Latine avis pes, à similitudine nempe pedum paruarum auicularum, quos simul coniunctimq; nascentes, tenues, recurvæ articulatæq; siliqua referunt. Ex arachidum quoq; est numero ac genere. Non nulli τωλύαλον esse existimant, quod Dioscorides tradit, exiguum fruticem esse, palmi altitudine, foliaq; habere lenticelesimilia, & gustu esse subacerbo, qui potus lactis abundantiam facere credatur. Porro ornithopodium eundem quem arachides usum habet: bubus enim ac iumentis letum iucundumq; pabulum est.

Polygalon.

DE APHACE. CAP. LXIX.

APHACE tenuibus, angulosis, geniculatis, longis, lenteq; altioribus caulinis assurgit: folia ei sunt parua, tenuia, latiuscula, in acutum desinentia, è singulis geniculis bina, sibi inuicem opposita, & circa hæc, tenues viticulae, & graciles pediculi flores ferentes, paruos ac luteolos: quos siliquæ sequuntur latæ, lentis longiores, in quibus semina quatuor, quinâue lata, nigra, dura & lente minora: radicibus nititur paruus ac fibrosus. In agris frumentarijs Leto pinguij, solo, vna cūtritico, secali ac alijs frugibus exit: floret Maio: semen Iunio ac Iulio maturu est, nostris àvârâu. licet tamen

Aphace
Theophrasti.

Aphace olus

tamen non infrequens sit. Dioscoridi verò & Plinio ac simili-
liter Galeno ἀφάκη est : est tamen & ἀφάκη quadam apud
Theophrastum , cuius siliquæ & fructus celeriter perit, qua-
cum hac Dioscoridis aphaca non conuenit, sed viciae, de qua
suprà scriptum est, similior videtur. Nam aphace, hoc capi-
te depicta durabilis est, ac diutinè asseruari potest . Est item
& aphace apud Theophrastum , ex olerum & intubaceo-
rum numero, herba ingustabilis & amara, quæ & cum hac
aphaca nihil habet commune. Cæterūm aphace, vt Galenus
lib. de facult. simplic. medicam. ait, facultatem obtinet ad-
strictoriam , sicut & ipsa lenticula : sed & similiter vt ipsa
lenticula edi solet ; verūm ægrius quam illa concoquitur : va-
lentius autem desiccat & moderati caloris est : his haud dis-
similia de aphace, Dioscorides scribit : Semina, inquit, ad-
stringendi vim habent, quapropter stomachi & alui fluxio-
nes tosta, fracta & decocta lentis modo, sistunt . Hanc au-
tem adstringendi facultatem ac vim aphacem, quam descri-
psimus, habere, certo experimento cognouimus.

DE HEDYSARO. CAP. LXX.

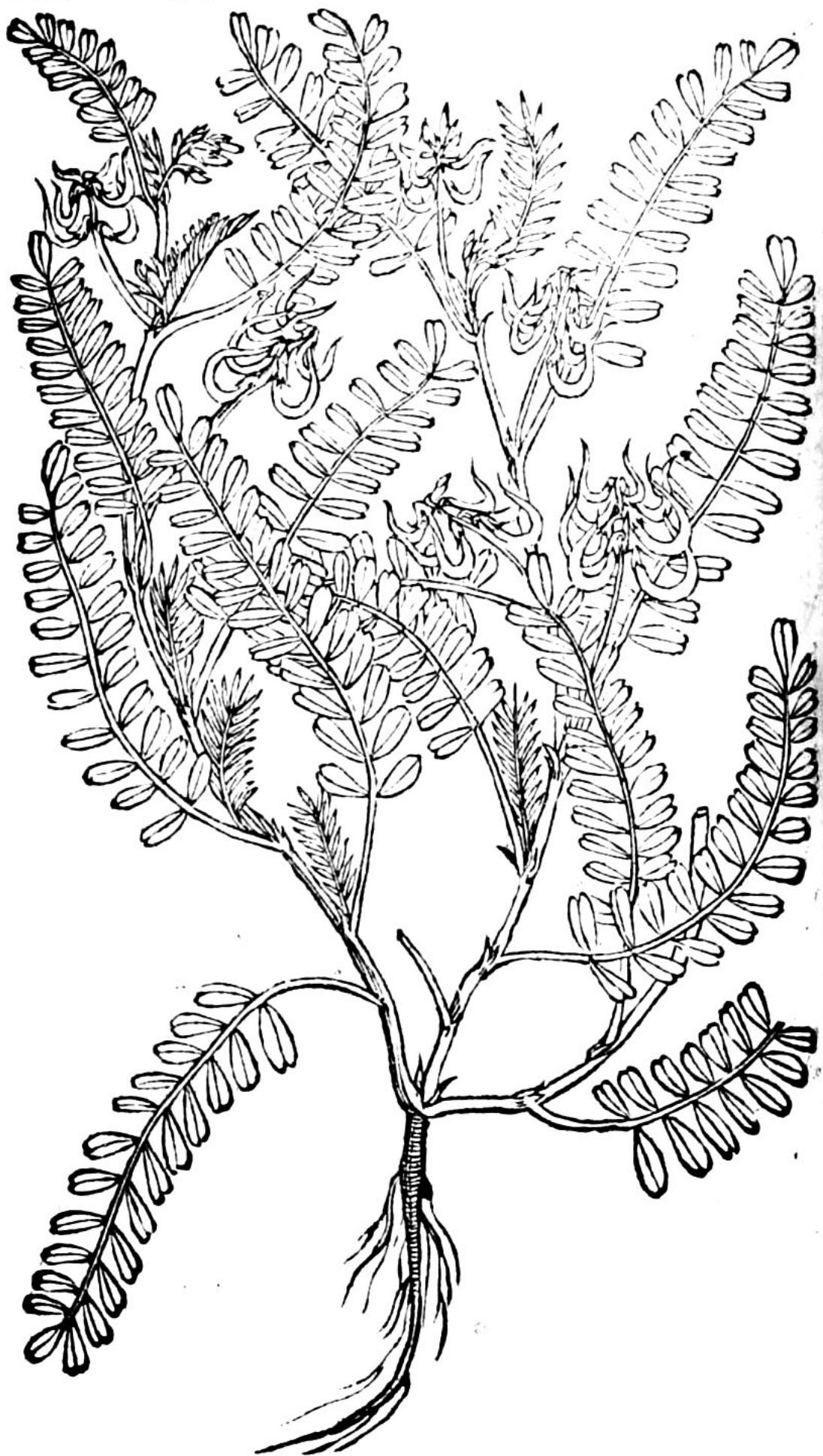
H E D Y S A R V M caules promit à radice multos , cu-
bitales , rotundos : folia oblonga ex multis lentis foliolis ro-
tundioribus, vt arachi viciae & similium, congesta: flores in
corymbis, luteos: siliquas deinde oblongas , planas , nonnihil
recuruas, in quibus semina complura , angulosa , ruffa , &
amara securis effigie . Est huius & alterū genus, superiori
caule folijsq; simile, vtrisq; tamen minoribus : siliquæ huic
breuiores sunt & magis recuruae, in quibus & semina qua-
drangularia, ancipitem quoque securim emulantia . Nasci-
tus

Herbarium Dr. J. C. Gmelini
in Göttingen. Dr. A. Brongniart et al.
et M. J. Sennar. 1800.

160

HEDYSARON ALTERVM.

tur hedyaron, Dioscorides ait, in hordeis & triticis. Galenus lentis vitium esse, atq; vna cum ea enasci, lib. i . de aliment. facult. scribit . Idem testatur Plinius. Theophrastus autem, cum aphace exire refert . Primum in Germanijs incultum non prouenit, floret in hortis Maio ac Iunio mensibus : alterum sua sponte, plerisq; superioris Germaniae aridis & apri- cis locis exit , Gesnero in hortis Germaniae teste. Græci hoc, siue legumen siue cerealium frugum vitium ; ήδυσαρον & πλεκτινον nominant , Latini à seminis figura securidacam, officinis incognitum est. Huius semen , Galenus lib. de sim- plic medicament. facultatib. vi . ait , amarum & suba- cerbum apparet . Quamobrem potum gratum est stomacho, & viscerum obstrukciones expurgat : idem praestant totius fruticis germina . Dioscorides, stomacho etiam in po- tu commodum refert, & antidotis admisceri, ante verò coi- tus, existimari, cum melle appositū conceptionem impedire:

DE FERRO EQVINO.

CAP. LXXI.

FERRVM equinum vulgo Italorum nuncupatum, caulinulos habet multos , tenues , & procumbentes : folia tenuia hedyaro minora : flores secundum ramulos paruos: siliquas deinde oblongas , latiusculas , & nonnihil recur- uas , quæ ab uno latere , profundas , rotundas , ac sinuo- fas incisuras , soleam equi ferream quodammodo præ se ferentes , obtinent. Radix longiuscula est . Prouenit in- cultis quibusdam & apriis Italiae & Narbonensis Gallie locis . Ferro de cauallo Itali vulgo nominant , Latinè ferrum

*ferrum equinum dixeris. Tota amara est, & hedyfaro na-
tura assimilis.*

DE SYLVESTRI FÆNOGRÆCO.

CAP. LXXII.

S Y L V E S T R E istud appellatū à recentioribus fænū-
græcum, multis, rotundis, & longis repit caulis : folia ei
oblonga sunt, veluti viciae, tigulis particularium tamē ma-
ioribus,

ioribus, latioribus ac rotundioribus: flores ex foliorum sinibus prodeunt, albantes: siliquæ oblongæ sunt & aliquantulum recurvæ, & nigræci similes, sed minores, in quibus semen angulosum, sapore viciæ. Radix longa & sepe tricubitalis, quæ non facile intermoritur, verùm singulis annis primo vere regerminat. Reperitur in utraque Germania, locis siluosis, opacis & incultis. Germani wild fenigrieck id est, sylvestre fenumgræcum appellant. Nullius in medicina, aut cibatu, quod scitur, usus.

DE GALEGA. CAP. LXXIII.

GALEGA caulis constat rotundis ac erectis, folia arachi maiora ac longiora: flores spicati sunt, colore aut cerulei aut candentes: eos siliquæ succedunt forma oblongæ, rotundæ & angustæ. Radix breuis & lignosa, multas fibras habet, & diuturna est, aliquot continuis annis primo vere regerminans. In Italia passim locis pinguibus humectis, & prope aquarum riuos copiose prouenit. In Germania vero & Belgio non nisi sata. Itali galegam & rutam caprariam, nonnulli corruptè grælegam nominant. Hieronymus Frastorius herbam Gallicam, Hetrusci lauanese. Appellatur vero & alijs differentibus nominibus in diuersis Italiae locis, vt Gesnerus ait, vt sunt: Castracane, lauanna, thorina vel taurina, martanica, sarracena, capragina, herba nesa, fenumgræcum sylvestre, & teste Brasavolo, giarga. Quidam onobrychim à veteribus nuncupatam esse iudicant, alijs glaucem, nonnulli polemonium esse volunt: verùm omnibus, non tam Petr. And. Matthiolus in suis commentarijs, quam singularum descriptiones à Dioscoride memorie mandatæ, ac scripto traditæ, contradicunt: quemadmodum & ijs, qui galegam polygalon esse autumant, & galega nomine

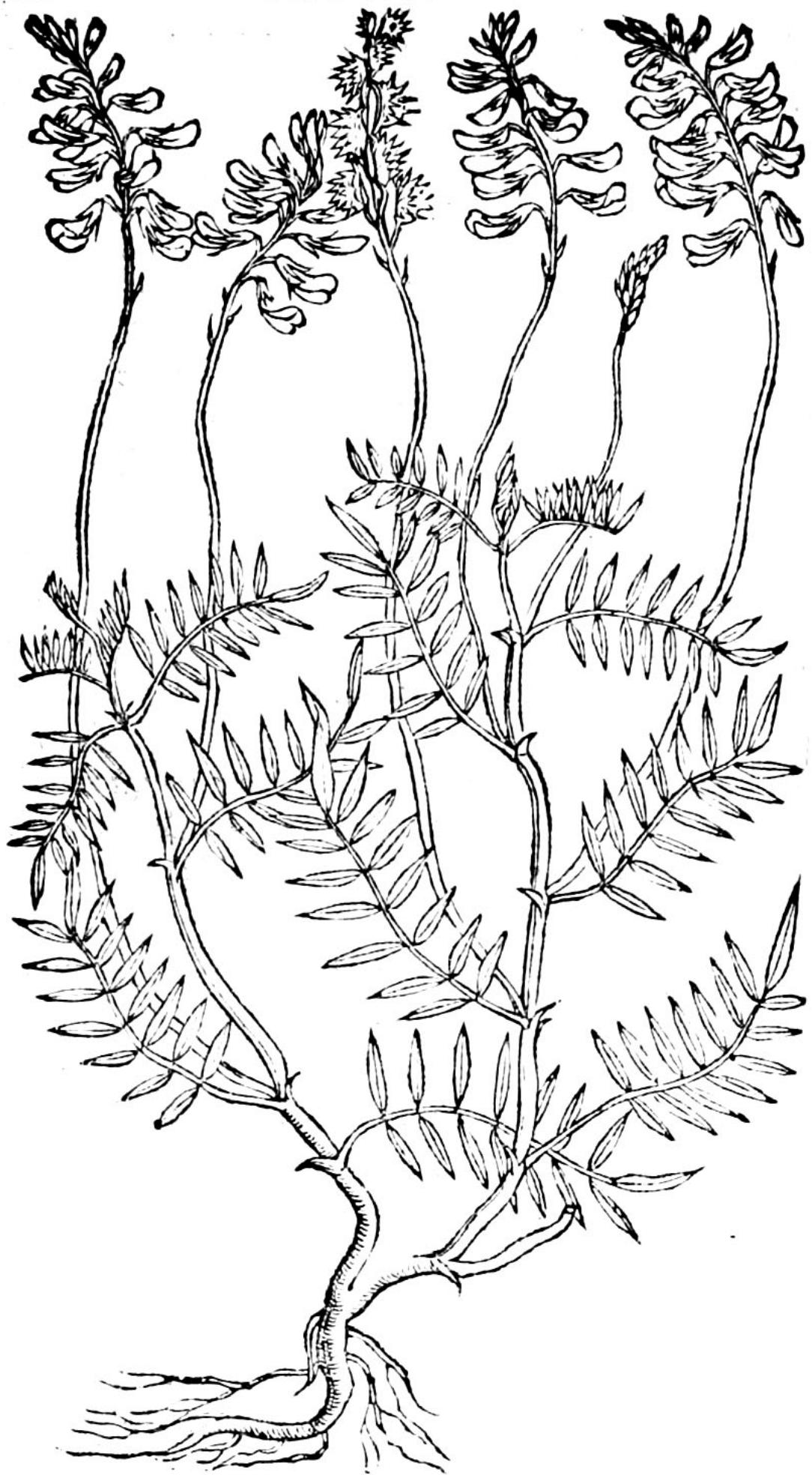

à polygalo luxatū: ipsa quoque polygali descriptio repugnat: altior enim & maior galega est, quam exiguis frutex palmum tantum altus, dici possit.

G A L E G A autē huic & alia quedam, altera veluti gallega, similis reperitur, quae caulis, folijs floribusq; eā emulatur. Cauliculis hæc est tenuibus: folijs oblongis in exiguos capreolos desinentibus, aracho similibus: flores in spicis ex purpura cerulei sunt: siliquæ verò paruae, latiusculæ, & semina in his parua, viciæ minora. Radix durabilis quoq; naturæ pluribus annis, primo vere regerminat. Nascitur subinde in sentibus circa margines agrorum, frequentius autem in pratis secus fossas fluminum ac riulorū siue torrentium ripas. Nostri wilde vitzen hoc est, viciam syluestrem appellant: galegam autem sylvestrem aut Germanicam non impropriè quis ipsam nominauerit: nam galega quædā species videtur. Porrò galega, vt Baptista Sardus, & alij scriptum reliquere, ad omnes pestilentes morbos, contra ventris lubricos, & venena assumpta efficax est: remedio quoq; est, aduersus animalium venenosorum cùm morsus, tum ictus, & succo epoto & herba contusa plagis imposita. Pueris etiam conuulsis, ac comitali morbo laborantibus, succus diuidiæ vnciæ pondo sumptus prodesse fertur.

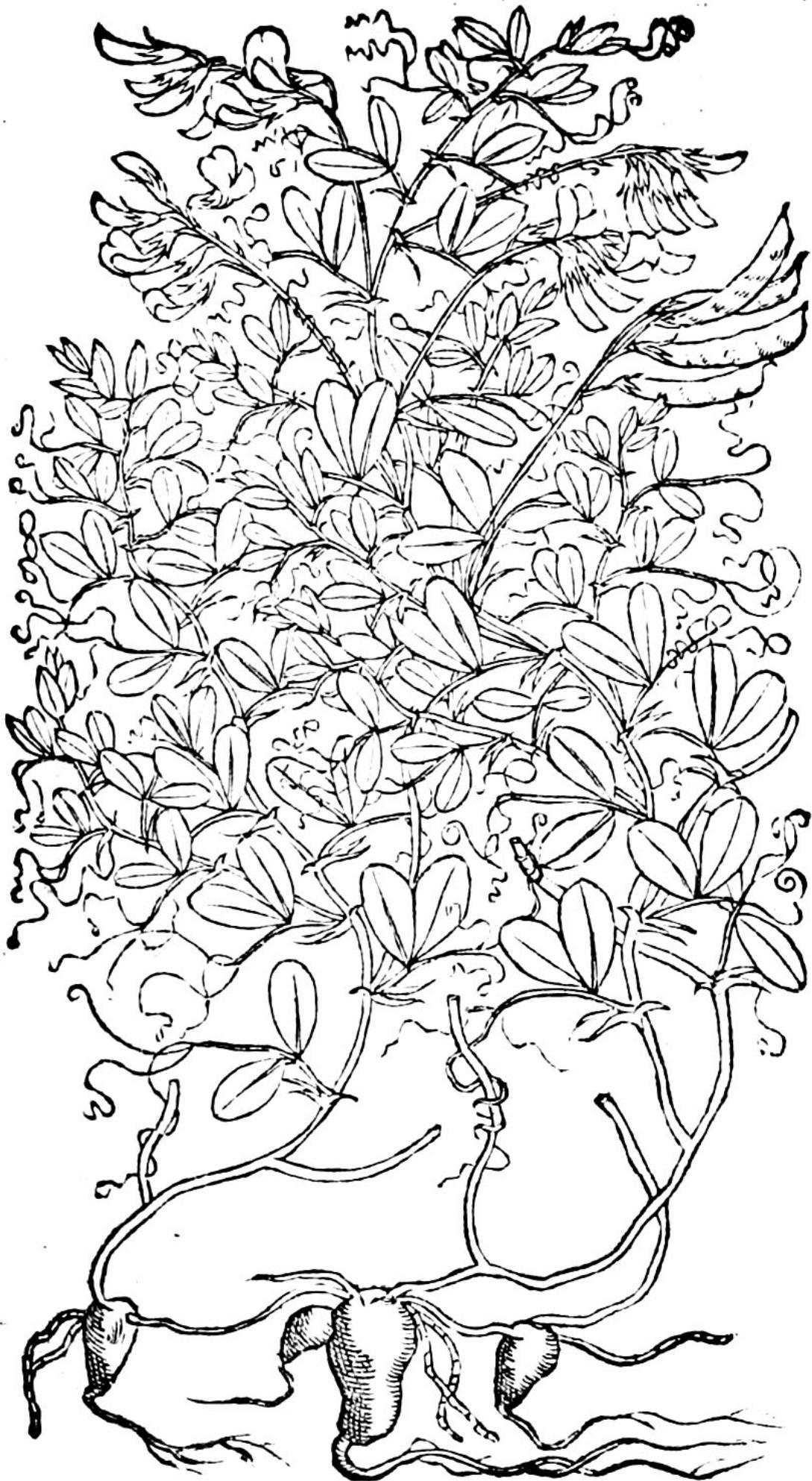
DE ONOBRYCHIDE. CAP. LXXIIII.

Q V A M onobrychim hoc loco nominamus, caules profert à radice multos, cubitales, non sua quidem sponte erectos, sed procumbentes, & per terram reptantes: folia galega similia, tenuiora tamen, subtus albicantia, ex pluribus angustis in acutum desinentibus, coaceruata: flores in longiusculis spicis rubent, fructus echinati sunt, asperi, plani, ac subrotundi. Nascitur plerisque superioris Germaniæ locis,

circa Curiam, inquit Gesnerus, in pratis abūdat: apud Brabantos ac Flandros ab herbarum studiosis in hortis subinde seritur. Avōvūꝝ recentioribus herba est, à veteribus autem ὀνοβρύχισ dicta est: que enim de onobrychide apud Dioscoridem aut Plinium reperiuntur, ea omnia huic maximè conuenire videntur. Scribit autem Dioscorides quidem sic: Onobrychis folia habet lenti similia, longiora: caulem do- drantalem, florem phœniceum, radicem paruam: nascitur in humidis & incultis. Plinius verò hunc in modum: Onobrychis folia habet lentis, longiora paulò; florem rubentem; radicem exiguum & gracilem: nascitur circa fontes. Que omnia & singula ἀνώνυμον hanc herbam habere euidens est. Quam ob causam & eam veterum esse onobrychium minime dubium esse videtur. Est & eadem fortè onopordon Onopordon. Plinij, nam eadem hæc herba cum onobrychide à nonnullis existimatur, altero eius nomine à crepitu, altero à ruditu dicto: Onopordon enim, inquit Plinius, si comedent asini, crepitus reddere dicuntur. Onobrychis verò asini ruditum sonat. Fieri autem possibile est, vt viuis herbæ esu, & pedat, & ruditat asinus. At onobrychis, vt Galenus libr. de facult. simplic. medicament. scriptum reliquit, rarefaciendi digerendig, vim obtinet, proinde folia eius virentis, etiamnū imposita ad more cataplasmatis phymata digerunt: arefacte vero si in vino bibantur, strangurias sanant. Quin etiam sudores elicit, cum oleo inunctū. Que, & de onobrychi Dioscorides quoque, his verbis perhibet: Vim habet herba phymata discutiendi trita & imposta, cū vino vero pota strangurias sanat; cum oleo autem illita sudores mouet. Onopordon vero, vt Plinius ait, trahit vrinas & mēses, alium sifit, suppurationes & collectiones discutit.

T E R R A E glandes exilibus & infirmis caulinis exeunt: folia tenuia & paruula, oblongis & tenuibus adnascuntur pediculis, qui in viticulas desinunt, quibus propè assistentia complectuntur atque apprehendunt: flores summis caulinibus, piso similes, sed minores, ex purpura rubent, odoris non ingrati, quos paruulae, oblongæ siliquæ succedunt, in quibus semina bina ternâue rotunda. Radices crassæ, oblongæ, glandibus forma quodammodo similes, sed multò maiores, foris nigrae, intus albicantes, sapore ferè castaneæ, à quibus inferius longa tenuisq; fibra dependet. Exeunt ab iisdem & aliæ fibræ, iuxta caulis exortum, quibus transuersim serpentibus aliæ adnascuntur glandulosæ radices, ita se multiplicante stirpe. Proueniunt in agris frumentarijs tum vna cum ipsis frugibus, tū circa margines agrorū in rubetis ac senticetis. Reperiuntur in superiori ac inferiori Germania, Belgioq; locis plurimis, & vt Ruellius testatur, in Gallia quoq;. Seri & semine et radice potest, sed radice citius perficitur, vna enim glans sata, in plures breui tēpore multiplicatur. Florēt Iunio & Iulio, post messem effodiuntur ac colliguntur radicū glandes. Germani erdnussen / erdeychelen / grundyeychelen / ackerchyhelen / erdfeygen: Belgæ cerdnoten & cerdeeckelen appellant, & subinde muysken met steer-ten / hoc est, mures caudatas, à domesticorum paruorū murium similitudine, quam nigrae, rotundæ, oblongæ, glandes retro propendente tenues fibræ parte referunt. Recentiores Latinè terræ glandes, siue terrestres glandes nominant, & Græcè quidem χαροβαλάρους. Est tamen & alias χαροβάλαι, qui ἄπι, & ἵτχας dicitur, cum quo terrestres glandes non conueniunt, utpote & forma non parum, viribus autem plurimum ab eo differentes. Nam apios qui-
dem

dem radice sua aluum vtrimeque mouet, glandes verò iste eandem constringunt, non secus ac astragalus, cui similiores videntur. Talorum siquidem similitudinem quandam gerunt, ac formam etiam quodammodo referunt, vnius satue rotundioris, ac breuioris raphanidis minores tamen, plures quoque παραγόντες iuxta ipsas nascentes, sibi inuicem implicatas habent, & resiccatæ duræ sunt, ac agrè tunduntur. Porrò terræ glædes coctæ ac in cibo assumptæ, difficilius quidē quam rapæ aut pastinacæ cocoquuntur, sed alimēti tame nō minus quam pastinacæ subministrat, minus quā illæ inflat, tardius descendunt, ventrē etiam adstringentes: crudæ verò esit atque difficilius concoquuntur, & ægrius descendunt. Temperiem autem obtinent calidam quidem mediocrem, sicciam verò paulò intensiorem, cum non exigua adstrictione coniunctam, vnde etiam non solum ventris fluxus, sed & sanguinis fluores, præsertim ex vtero, aut per vesicam reprimūt.

DE ASTRAGALO, EX PLINIO
& aliis. CAP. LXXVI.

A S T R A G A L V S , vt Plinius tradit, folia habet longa, incisuris multis, obliqua circa radicem : caules tres aut quatuor foliorum plenos : florem hyacinthi : radices villosas, implicatas rubras præduras. Dioscorides verò, astragalus, ait, parvulus in terra frutex: folijs & ramis ciceri similis: flores purpurei, parui; radix rotunda veluti raphanus grandis, propagines habet firmas, nigras, duras, veluti cornua, inter se implicatas, gustu adstringentes. Nascitur in petrofis, apricis, & ijsdem niualibus: Plinius. Aut, vt Oribasius, in ventosis ac niualibus. Dioscoridis exemplaria addunt, τυρκίοις, id est, opacis. Copiosa in Pheneo Arcadiæ, vt Galenus & Plinius. In Dioscoridis exemplaribus èν μέμοντι
Dioscoridis
locus anim-
aduertitur.

τῆς ἀρκαδίας legitur: at Memphis Aegypti ciuitas est, in Arcadia verò nulla. Radices habet Astragalus, inquit Galenus, adstringentes: quamobrem etiam ex numero est non instrennuè exsiccantum: nam ulcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatum sistit, si quis in vino decoctam radicem bibat. Eadem quoque de astragali viribus memoriae Dios. prodidit: alui fluxum, ait, sistit radix in vino pota, & vrinam mouet: facit ad vetusta ulcera sicca inspersa: sanguinem suppressit: ægræ autem propter duritiam tunditar.

DE LIMODORO SIVE OROBANCHE.

CAP. LXXVII.

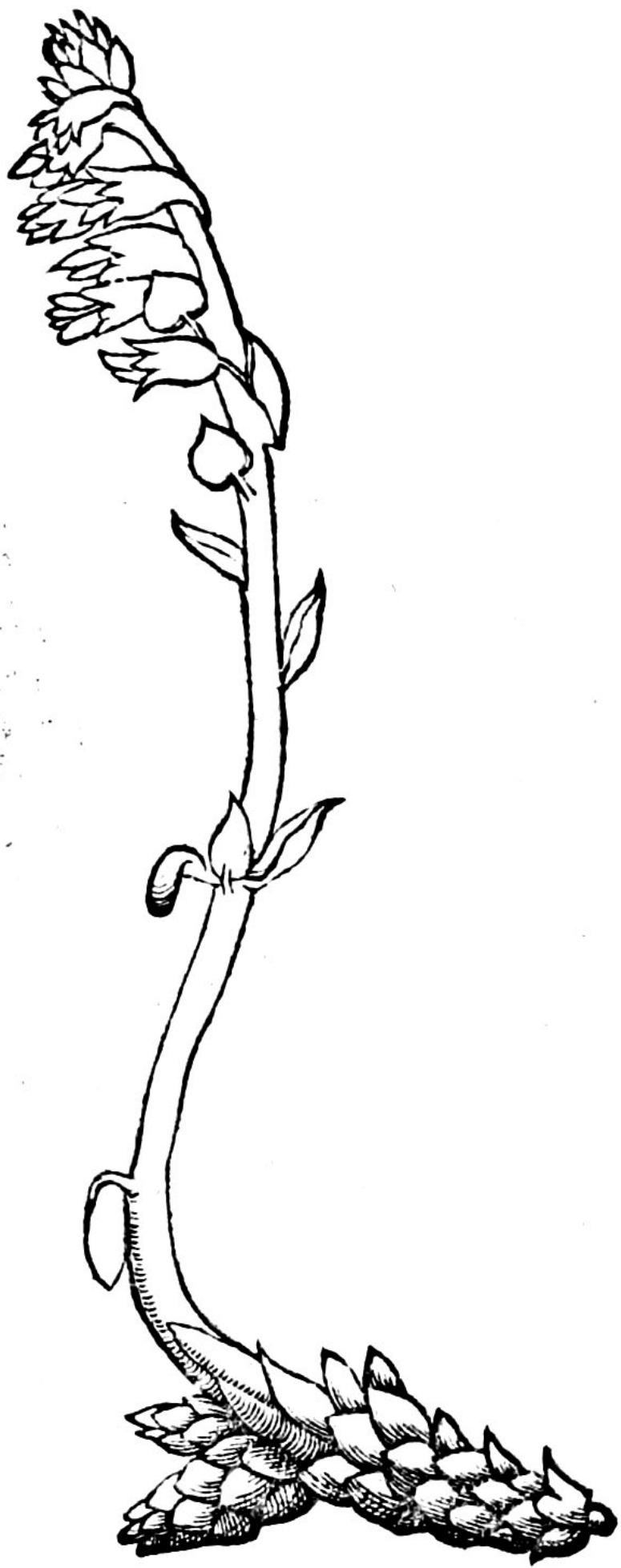
LIMODORVM caulinus est pedalis aut maior, subrubens, fistulosus, fragilis: flores secundum caulem, parte superiori nascuntur, subcandidi, aut sublutei, vrticæ inertis floribus haud multum absimiles, floribus succedunt oblongi caliculi, in quibus semina minutissima, candidantia, & inutilia. Radices subsunt rotundæ, turbinatæ, digitæ aut pollicis crassitudine, foris squamis nigricantibus concretae; intus verò subcandidæ aut subluteæ, quæ recentes succum habent lentum, ac facile franguntur; aridae verò cornu modo durescunt. Gignitur in agris, inter legumina quidem frequentius, cum lino quoq; cannabe, & fænogræco non raro: exit etiam vna cum segete: iuxta vias quoq; secusq; agrorū sepes, vt Matthiolus scribit, in Italia frequens prouenit: In Belgio in arenosis maris littoribus non raro reperitur. Theophrastus huiusmodi vitium λιμόδωρον appellat, veluti λίμων, hoc est, famem adferens, frugum enim alimentum ad se trahit, ipsasq; & extenuat, & incrementum sumere, perfecteue adolescere, non sinit. Sotioni ὁπρολέων siue leguminum leo est, alijs κυνομόριον, à similitudine canini genitalis, vt Plinius refert,

refert, Dioscoridi verò ὄπος ἀγχη nominatur. Est tamen & alia orobanche, quæ complexu ac circumligando se, leguminæ eruumq; enecat, quam Theophrastus & Plinius peculia- riter orobanchem nominant. In olerum, inquit Dioscorides, numero est, & tum cruda tum cocta in patinis asparagi mo- do editur: cum leguminibus decocta facere creditur, ut ipsa citius percoquantur.

DE AMBLATO NEOTTIA, ET ALIIS
Limodori generibus. CAP. LXXVIII.

AD limodori genera referenda sunt quoque Valerij Cor- di amblatum, & quam neottiam ex vernaculae vocis signifi- catione dixeris. Sunt autem amblato folia quidem nulla, caulinus verò dodratalis, erectus & succosus, à cuius me- dio summum versus, flores in ruffo candicantes, ab exiguis veluti caliculis squamosisexeunt, omnes antrorsus & ad eandem partem spectantes: post quos parua acuminata va- scula prodeunt, in quibus semen paruum. Radices habet suc- culentas, & squamis, ut limodori coniectas. Nascitur putri & vmbroso solo, locis syluosis.

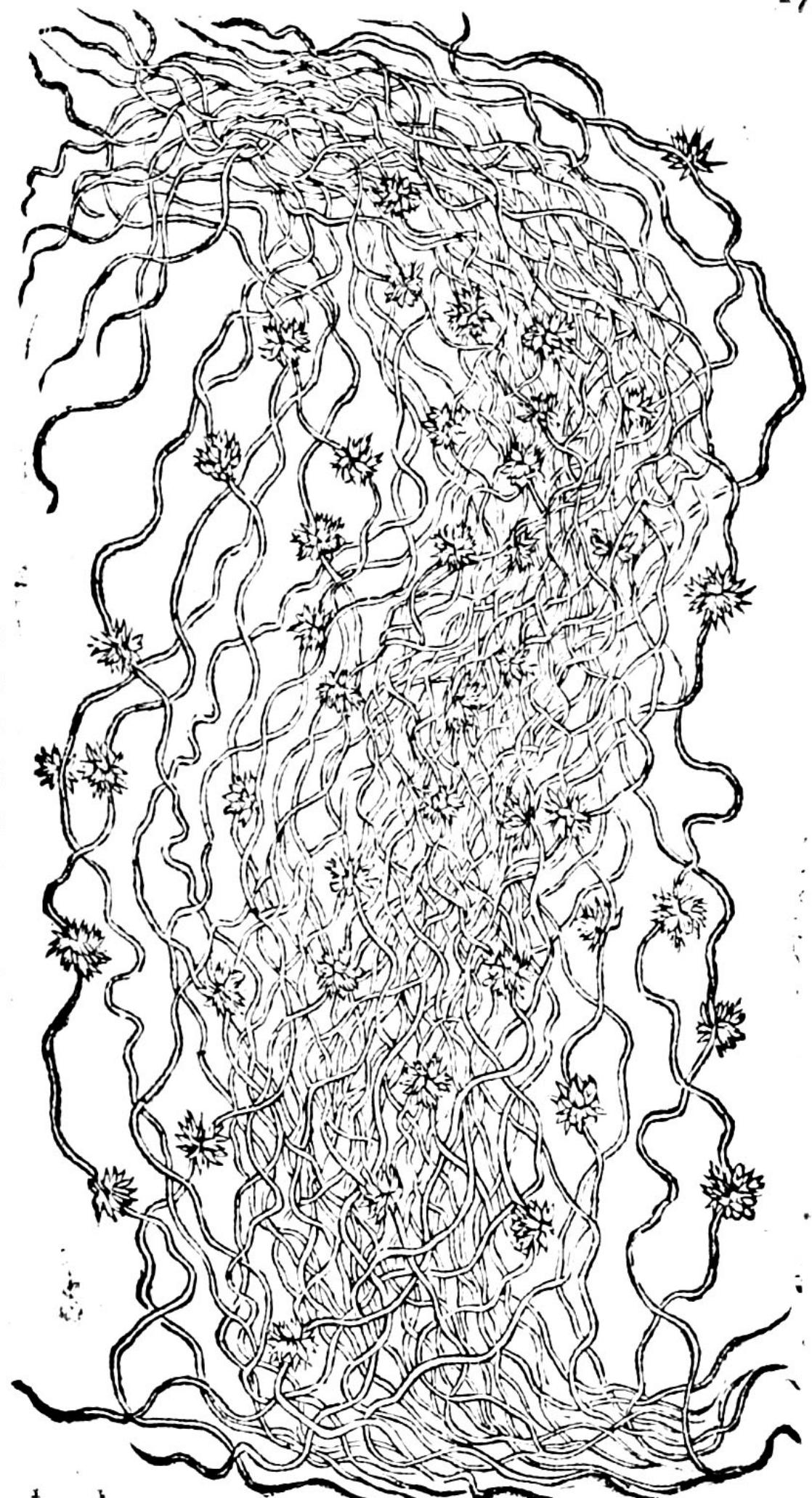
PRO FERT & neottia caulem absque folijs, limodori colore quidem similem, sed tenuiorem, teneriorem, ac mino- rem, in cuius summo flosculi veluti in paruam spicam con- gesti, eiusdem cum caule coloris. Radices multæ fibrosæ sibi inuicem, nisi alicuius auis modo, implicantur; vnde νεόθιαν, auis nidum, & vulgo nostrate Brabantica lingua vogels nest nominarunt, Gallicè nid d'oyseau, Germani autem margini drehen appellant. λειμωδώρου, vt diximus, genus quoddam est, quod forte etiam λειμωδωρον per ei primasyl- laba, aut λειμωνόδωρον potius, haud abs re, quis nuncupau- rit, veluti τῶν λειμωνῶν δῶρον, hoc est, pratorum donum:

nam in palustribus & viginosis locis prouenit, ac in sylvis
humidioribus, veluti & amblatum, quod eadem ex causa
& λειμωνόδωρον esse potest. Sunt porro & alia limodori
genera, ut quae à cisti radicibus exit hypocistis, & rapum
quod paſſim cum in superiori, tum in inferiori Germania
genista connascitur. Sed de his in capitibus de cisto & geni-
ſta, suis locis agetur.

DE CASSVTHA. CAP. LXXIX.

CASSVTHA plurimis lyrarum fidibus similibus,
longis repit cirris, alias crassitudine capreolorum ac clau-
cularum vitis, alias tenuibus ac capillamentorum quorun-
dam instar, qui statim ab ipso exortu, herbarū fruticumq;
ramulis ac folijs fere implicant, atque crebris voluminibus
proserpentes, comas complectuntur, tam ſpiſſo non raro con-
textu, ut & propriam parentem subinde laqueis suis stran-
gulent, ſic vt, aut mole onerat & stirpes procumbant, aut na-
tiuo alimento deſtitut & contabefcant. Cirri autem vel can-
didi ſunt, vel ex dilutiore purpura rubent. Flores edit caſ-
ſutha paruos, cirros ipſos quibusdam locis veluti ambien-
tes, à quibus ſemina quædam exigua, ſed inutilia prodeunt:
folia habet nulla: radicibus nititur nullis, in terra enim non
gignitur, ſed fruticibus herbisq; tantum innascitur. Repe-
ritur Iunio, Iulio & Auguſto mensibus: in rubo, vepribus,
lupulo & lino, maior, crassior & candidior: in thymo verd,
thymbra, & alijs humilioribus ac durioribus, ut eryngio,
genista, & alijs tenuior ac ruffior. Maiorem crassioremq;
officinae paſſim cufcutam appellant, nonnulli quòd linum
amplectatur, podagram lini, doctiores cassutham aut caſſy-
tham, Gesnerus λινοδεσμὸν, Arabes keſſuth ac chasuth,
Brabanti vulgari ſua lingua ſcorſte & wranghe/ Ger-
mani

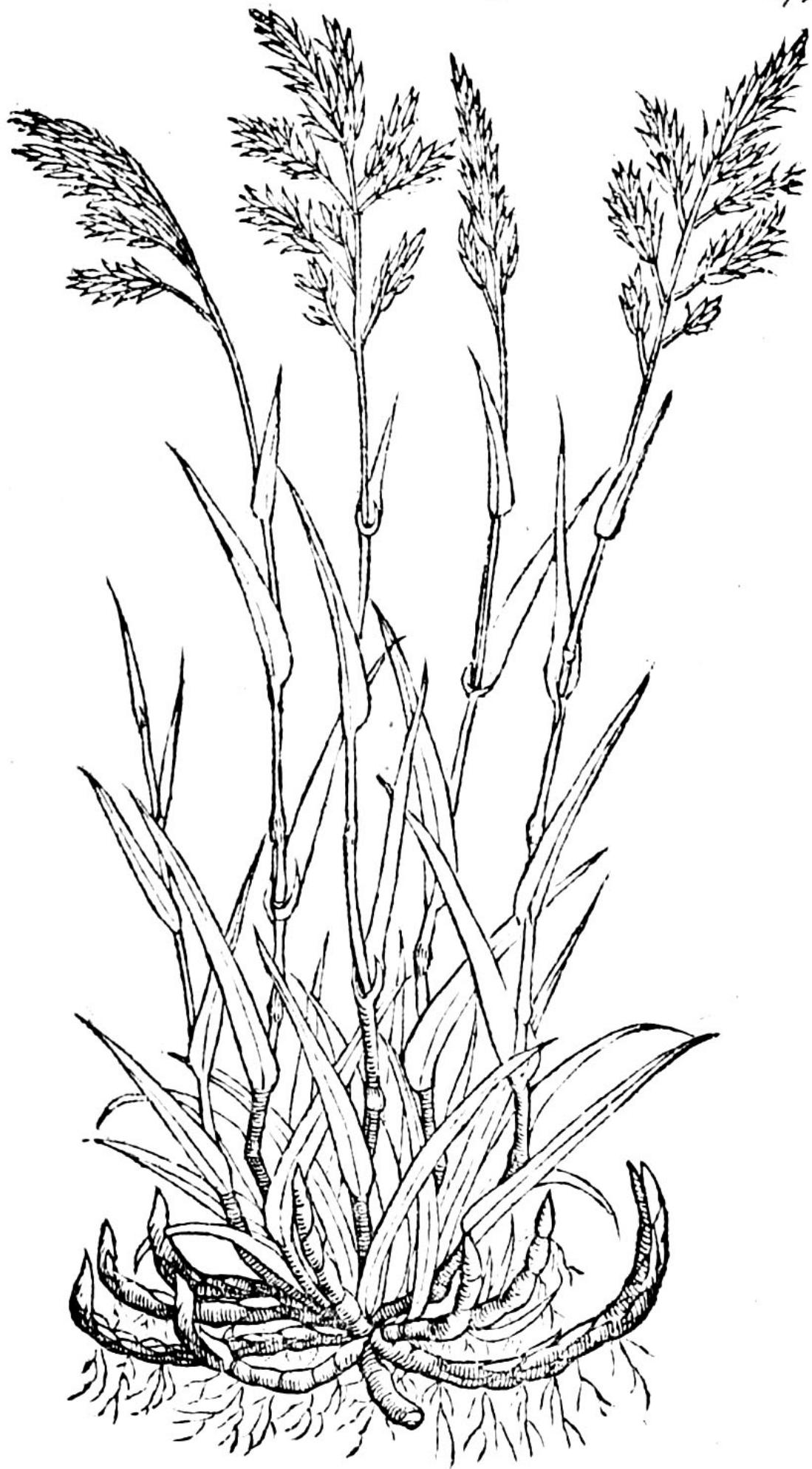
mani filtz̄kraut & todtern flaschseyden Galli gouie
 de lin, & augurre de lin. Minorem ac tenuiorem, qua
 iω iρυμον.
 duriori thymo thimbræq; se implicat. Dioscorides επιθυμον
 nominat, officinæ nomen seruant: alijs inter quos Actuarius
 solius thymi epithymum, quod verò thymbræ epithymbrum,
 itisōlēn.
 & similiter quod stæbæ innascitur epistæben nominauere,
 singularem cuique generi appellationem tribuentes. Videtur
 autem cassutha, nonnullis quidem huius etatis doctis, eadem
 esse cum cadyta, quam Theophrastus Syriacam herbulam
 tradit, arboribus, vepribus, & alijs quibusdam innascentem.
 Verum quum cassutha non solum non βοτάνιον, hoc est, her-
 bula, siue exigua herba, sed nec herba propriè videatur, ut
 que longioribus tantummodo cirris constet, ac vitiū siue mor-
 bus potius sit, quam herba: nec in Syria solum, sed nusquam
 ferè non reperiatur: ac non arboribus quidem, sed herbis ci-
 tius, vel herbosis fruticibus, vepribusq; se implicit, cum ca-
 dyta non admodū conuenit. Cadytas etenim, ut Theophra-
 stus ait, βοτάνιον est & Syriacum quidem, quod etiam ar-
 boribus innascitur, modo quo viscum: stelis, hyphear, polipo-
 dium, & alia similia quedam, de quibus eodem loco Theo-
 phrastus agit, quo de cadyta scribit. Meminit cadytæ Plinius
 quoq; lib. x v 1. exemplaria quedam casythas, sed emen-
 datoria cadytas habent. Alij cassutham siue cuscutam, Dio-
 scoridis androsacem esse existimant, sed quantum & illi à
 vero aberrarint, Antonius Musa Brasavolus in examine sim-
 plicum dilucide commonstrat: tametsi enim androsace
 ἀφυλλη ac sine folijs sit, alia tamen ac diuersa à cassutha
 est: nam maritima androsace est herba, breuis, tenuibus ve-
 luti iuncis aut cirris, ab una radice constas plurimis, in quo-
 rum summo exigui nascuntur folliculi semen continentis,
 amara insuper, totaq; candida est, & non vepribus aut alijs
 herbis innascitur, sed è terra, Musa teste, prodit. Probabilior
 at

ac verosimilior, eorum videtur sententia, qui cuscutam siue cassutham, orobanchæ similem, & genus quoddam eius esse existimant: non quidem Dioscoridis orobanches, sed eius de qua Theophrastus, & quam Plinius libr. XVII. ait, circumligando se, cicer enecare ac eruum. Hec etenim orobanche cassuthæ quædam species esse videtur, erui videlicet cassutha. Orobanchem siquidem Theophrastus erui vitium esse scribit, eruumq; ipsum superare, & amplexu compressuq; suo necare: atque in hoc ei similem aparinem facit, quod ea videlicet lentem ita aggrediatur, ac veluti laqueis, vel retibus totam capessat, sicuti eruum orobanche siue eruangina, ut Latinè Theodorus Gaza vertit. Temperiem autem cassutha habet calidam quidem remissiorem, sicciam verò paulò intensiorem, secundi nempe ordinis, abstergendi deinde facultatem, cum quadam adstrictione coniunctam, & præser-tim ea quæ in rubo reperitur. Parentis enim sue, cuiq; innascitur stirpis, naturam ac facultatem aliquam sibi quoq; adsciscit: quæ enim calidioribus herbis, thymo videlicet, ac thymbræ adnascitur, calidior, siccior, tenuiorumq; partium redditur. Quæ genistam superat, vrinas potentius mouet, & ad alii deiectiones magis efficax est: humidior quæ lino im-plicatur: adstringendi, ut diximus, facultatem admixtam habet, quæ rubo insidet: quæ & propter hanc potentiam ad-iunctam, alijs ad iocinoris lienisq; affectus merito prefer-tur: quum enim abstergendi adstringendiq; facultates simul habeat, visceribus istis in primis utilissima est. Talia enim iocinoris lienisq; oportere esse medicamenta, Galenus lib. XI. methodi medendi abundè docet. Expedit autem hec cassuthæ ex iocinoris infarctus, lienisq; obstructi vitia: venas à rubo vites. pituitosis biliosisq; corruptis ac superfluis humoribus exone-rat: vrinam mediocriter pellit: renes aperit: regio morbo quem iocinoris fellisq; obstructio comitatur, succurrit: febri-

bus auxiliatur diuturnis , vt tertianis impuris ac longioribus , item quartanis , & propriè infantū febribus , vt Mesues apud Serapionem ait : Qui & naturam cassuthæ esse tradit,
flauam bilem per aluum deducere : ac efficaciorem cum ab-
synthio præbere effectum : nimio deinde eius vsu ventriculū
grauari : Auicenna tamen non grauare eam , sed fortem effi-
cere ventriculum qui debilis sit , scriptum reliquit , quod &
nobis magis probatur . Epithymum , cassutha de qua scripsi-
mus , calidius est & siccus , ad tertium videlicet vtriusque
qualitatis gradum , Galeno teste , accedens ; partium item te-
niorum , & extergendi aperiendiq; efficaciori potentia pre-
ditum ; lieni idcirco utilissimum , & longè quam iocinori uti-
lius . Nam vt Galenus lib . xiiii . methodi scribit , valentiora
lienis medicamenta esse debent , quam iocinoris , tantò vide-
licet , quantò crassiori vtitur alimento . Opitulatur igitur
epithymum cunctis ferè lienis affectionibus : obstructionibus
ac scirrosis eius vitys omnibus succurrit : ad diuturnos capi-
tis dolores , morbum comitialem , melancholiam , & potissi-
mùm hypochondriacā efficax est , aliosq; ab atra bile morbos
exortos : prodest lue venerea , malignis ulceribus , elephantiasi
& scabie laboratibus : datur etiam utiliter aduersus quarta-
nas . Purgat humores atros & melancholicos per inferna ,
vt Aëtius , Actuarius & Mesues scribunt , nec non pituitam ,
Dioscoride teste . Purgat item & inferiorem ventrem , quod
in thymbra ac stœbe nascitur , sed facultate , vt Actuarius
ait , est imbecillus .

DE GRAMINE , Q VOD GRÆCIS
 $\ddot{\alpha}\gamma\omega\sigma\iota\varsigma$ dicitur . CAP. LXXX.

FOLIIS , culmis , ac iuba parue harundini gramine istud
haud multum absimile est : folia enim ei sunt angusta in
acumen

acumen fastigiata, harundinis quidem longè minora, praten-sis tamen graminis duriora ac maiora: culmi rotundi, sesquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinq; genicula habentes: non spicam, sed iubam fert, miliū aut harundinis similitudine, minores tamen ac rariores. Radicibus serpit longis, candidis, geniculatis, nodosis, gustu non ingratæ dulcedinis, sibi inuicem implicitis, que plurimis locis emicantes progerminant, folia caulesq; proferunt. Nascitur potissimum in aruis, & agris frumentarijs, tam frugum quam agrorum vitium ac pestis, agricolis ingratū: nam agro proscisso radices rastris eruunt, ac collectas, flammis ne renascantur exurunt. Facile enim licet semiarida, terra obrutæ radices reuirescunt: tam pertinacis est vita, & ægrè intermoritur. Floret æstate vnā cum frugibus, autumno radices leguntur: rura Brabantiae pēen nominant, alijs ledt gras/ ac knoop gras/ Græcis ἄχεωσις est, Latinis communi nomine gramen; & nonnullis ad differentiam aliorum, gramen nodosum. ἄχεωσις autem ab ipsis agris dicta putatur, qui Græcis quoq; ἄχεοι nominantur. Appellatur porrò idem & ἀπαξίτης, ἀρινδόν, sanguinalis & vniola. Radix graminis mediocriter frigida est et sicca, sapore dulcis instar aquæ, acrè tamen quiddam exiguum ac subacerbum, vti Galenus scribit, obtinet: cruenta vulnera glutinat. Decoctum radicis, renibus & vesicæ prodest: vrinam mediocriter mouet: calculos subinde pellit. Dioscorides easdem grami, quas Galenus, tribuit vires. Radix, inquit, trita & imposita vulnera glutinat: decoctum eius potum ad tormina facit, & vrinæ difficultatē: calculosa etiam circa vesicam excrementa conterit. Recentiores decoctum radicum infantium ac puerorum vermes necare, ac excludere potum, aut mant.

DE ALIIS GRAMINIBVS.

CAP. LXXXI.

Sunt verò & alia graminum genera, quæ angustis folijs, & gracilibus quoq; exeunt culmis, quorum quedam lolij, aut milij, aut panici, aut alterius omnino frugis, nonnulla peculiarem, ac sibi propriam spicam, aut iubam proferrunt. Radices omnibus tenues, plurimis fibroſe, capillamentis similes, paucissimis longæ & serpentes. Nascitur frequenter in pratis ac locis palustribus, non raro tamē & in montibus, & quibusuis alijs incultis, aut desertis locis virent. Hæc genera Theophrastus πόας, hoc est, herbas nominat. Est tamen & τόξ, eodem auctore, generaliter omnis herba à radice foliata, nō ramosa, quæ caule semen fert, ut frumenta, & pleraq; olera. Huiuscemodi autem grāmē Latini generali ac cōmuni graminis nomine appellant, Gallis de l'herbe dicitur, Germanis ac Belgis GRAS. Pascuntur id boues & iumenta, cùm viride, tūm siccum & iam fenum factum. Est etiam & in graminum genere, minimum quoddam ac tenuissimum, subinde vix palmum altum, cui pro folijs iuncis sunt tenuissimi, inter quos geniculati, & tenuissimi simili-
ter culmi exeunt, dodrantales, aut breuiores, mollem, linu-
ginosam, inconditamq; spicam, aut potius φοειν, siue iubam,
proferentes. Pro radicibus fibræ sunt capillis similes. Nasci-
tur non in palustribus, sed tenui ac macro solo, locis aridissi-
mis. Spicæ siue iuba, Iunio & Iulio mensibus emicant. Gra-
men quis dixerit iunceum, propter eam, quam cum tenuif-
simis iuncis, folia similitudinem habent. Sparti autem her-
ba, quæ in Carthaginensi Hispania gignitur, species fortè
quædā est. Nam & huic sparto, pro folijs, styli iuncei sunt,
lenti, obsequiosi, ad omnia vitilia utilissimi: locis quoq; gig-
nitur aridis: Plinio etenim auctore, spartum istud, iuncus
propriè est aridi soli: culmos etiam profert, in quorū summo

*spartum
herba.*

spicæ eminent, uti ex iconæ eius cognoscere licuit, quam nobis nuper amicus noster Carolus Clusius ostendit, vna cum multarum aliarum rariissimarum & nondum cognitarum stirpium imaginibus, in sua per Hispanias peregrinatione diligentissime obseruatarū. quæ omnia similitudinem huius graminis cum sparto herba ostendunt. Sed spartum altum & magnum est, gramen verò istud humillum, & non sparto aut iunco modo, verùm & gramine longè minus ac breuius.

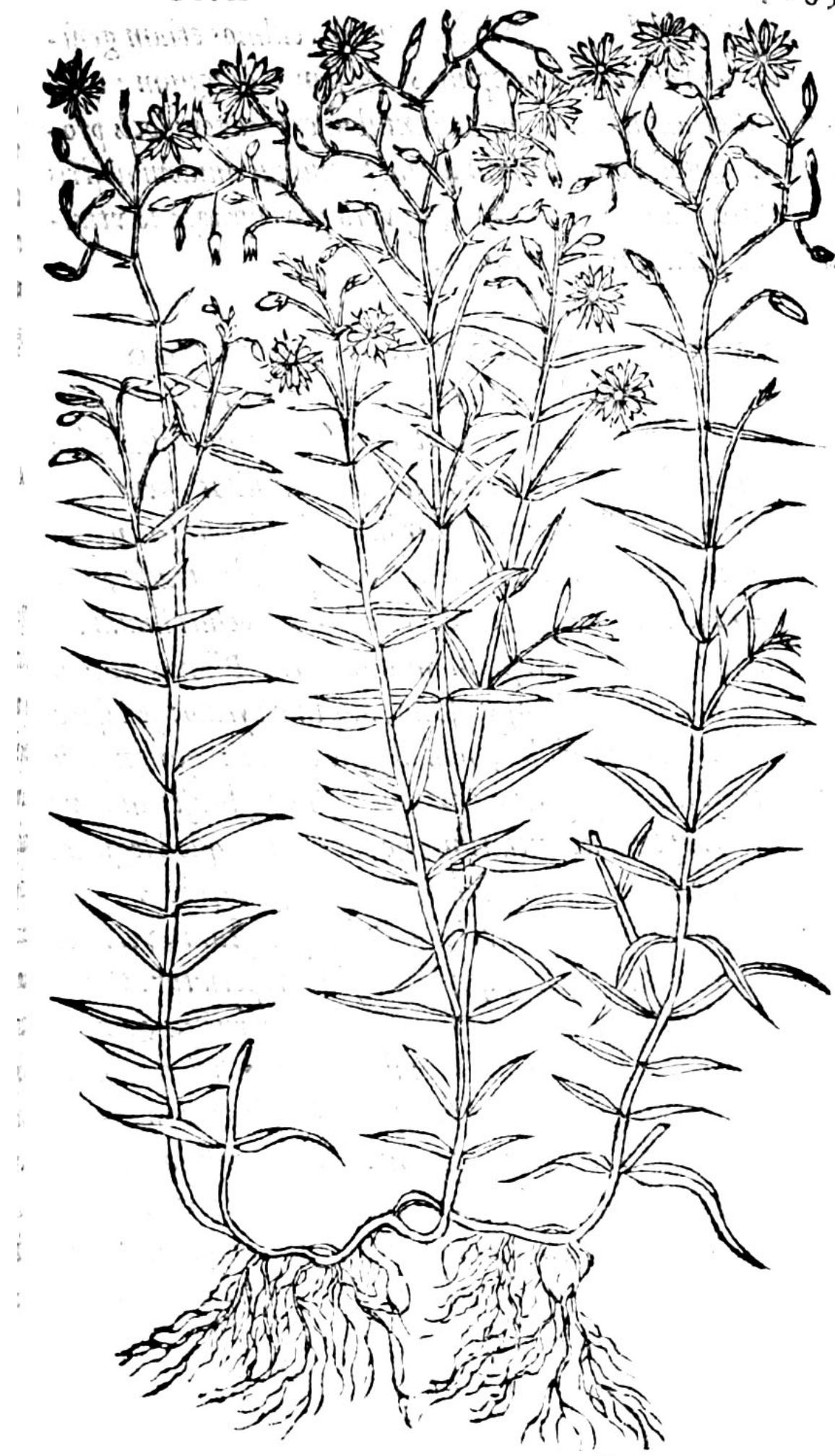
DE GRAMINE LEVCANTHEMO.

CAP. LXXXII.

LEVANTHEMVM gramen caulinulos gerit à radicibus multos, tenues, teretes, crebrò geniculatos, facile in terram nisi propè nascentibus fruticibus fulciatur, procumbentes: folia ex singulis geniculis bina, contra se posita, angusta, oblonga, duriuscula, graminis tamē breuiora. Flosculi summis caulinibus erūpunt plurimi, singuli suis insidentes pendulis, candidi, ex decem ferè exiguis & angustis foliolis congesti, Leucoij floribus minores; quibus pereuntibus, folliculi succedunt oblongi, in quibus semen paruum milio simile: radices tenues & geniculatae, latè veluti agrestes serpentant, secus scrobes, agrorum aggeres, locis fruetosis ac opacis crebrò reperitur. Floret Maio & Iunio mensibus, & non raro serius quoq;. Recentiorum plerique eufragiam faciunt, verūm perperam; multūm enim ab eufragia differt. Germani augentroost græz / Brabanti ooghentroost gras nominant: cum καταγόρω autem Dioscoridis similitudinem habet nonnullam, quod à nonnullis καταιον, à Theophrasto verò καται & appellatur. Nam folium quidem habet myagrio, quod à Dioscoride melampyron quoq; dicitur,

haud

GRAMEN LEVCANTHEMVM. 183

haud multum dissimile, verum minus; culmos etiam geniculatos, ab radice vna complures, & semen exiguum; conueniunt etiam natales, nam similibus cratæogoni locis prouenit. Quod vero ad usum attinet, nullius quidem nostris hac aetate gramen istud est. Qui vero pro eufragia eo utuntur, non parum hallucinantur.

DE CRATÆOGONO, EX DIOSCORIDE & ALIJS. CAP. LXXXIII.

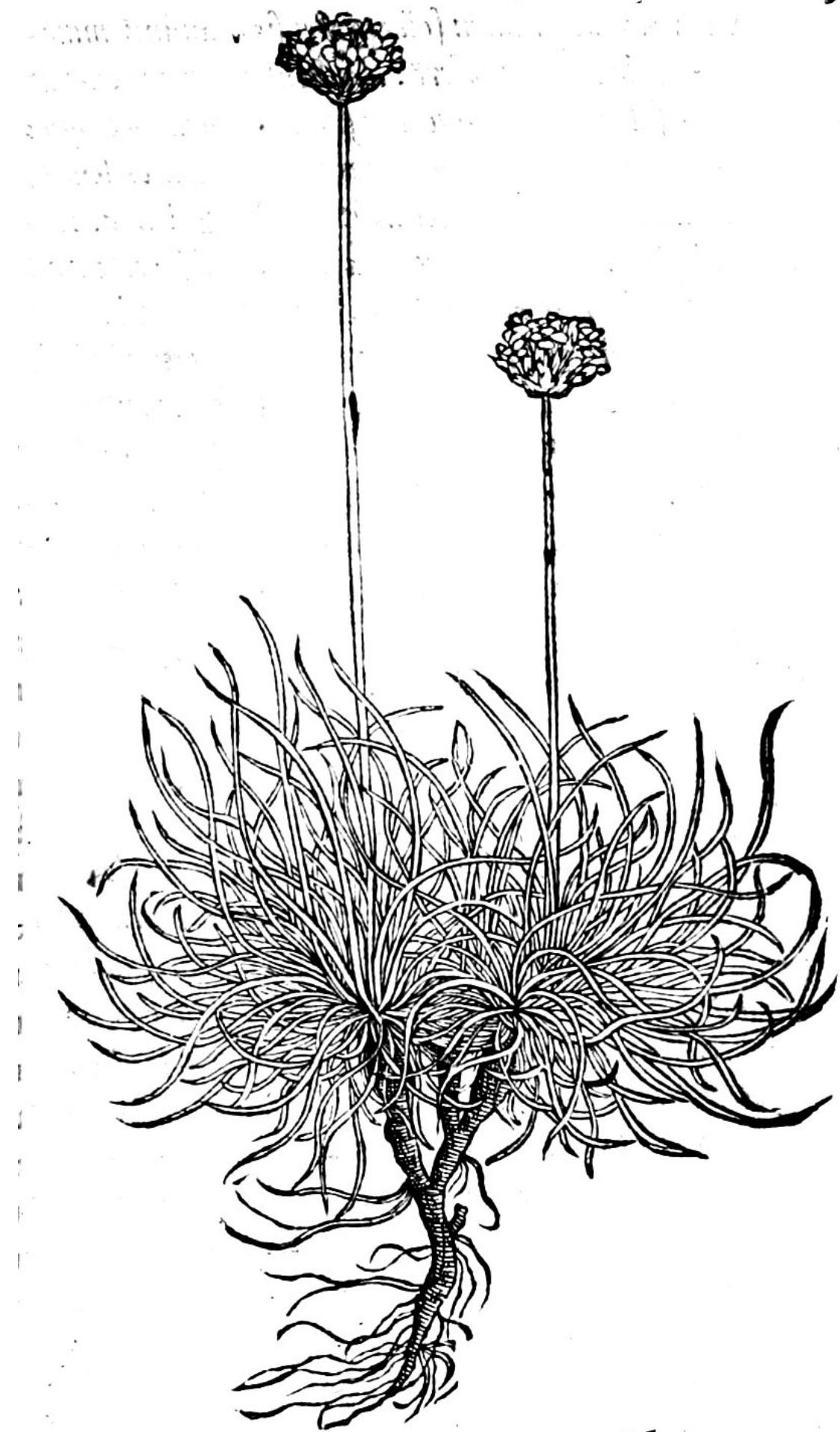
CRATÆOGONON, ut Dioscorides ait, folia habet melampyro similia: caules ab vna radice multos, geniculatos: semen milio simile: nascitur in umbrosis ac fruticosis, vehementer autem acre. Porro, ut Theophrastus tradit, ^{xp̄atāi} nascitur ὡς τερπίνη πύρινον, hoc est, veluti linum triticeum, & fructum tanquam milium fert. Plinius autem cratæogonon non melampyri folio, aut lino pyrino: sed spicae tritici simile esse prodidit, non absque errore: qui vti satis evidens est, ita & suspicionem mouet, Theophrasti quoque locum corruptum ac vitiatum esse, ac pro eo, quod legitur, ὡς τερπίνη πύρινον, legendum esse, ὡς τερπίνη μελάμπυρον: praesertim quum lini pyrini, vel apud Theophrastum, vel alios etiam auctores, ne nomen quidem uspiam reperiatur. Ceterum cratæogoni, ut Galenus inquit, herba fructus & acris gustanti est, & utenti admodum similis milio. Traditum est à quibusdam, Dioscorides scribit, seminis huius potionem efficere, vt mulier masculum pariat, si post mensium purgationem, priusquam concipiatur, iejuna ter in die, trium obolorum pondo, in cyathis aquæ duobus, per dies quadraginta bibat, similiter & vir, totidem diebus, deinde cum ea coeat.

DE GRAMINE MARINO.

CAP. LXXXIV.

Mari-

Plinij error.
Theophrasti
locus corri-
gitur.

MARINUM gramen folia pratensis graminis minora, tenuiora ac breuiora profert: caulinuli inter hæc exeunt dodrantales, folijs vidui, in quorum summo flosculi in exigua vmbella compacti, in candido leuiter purpurascentes, leucoij floribus tiguli minores. Radice nititur tenui & longa. Reperitur palustribus locis non procul à mari, plerisq; etiam, ut fertur, iuxta Rhenum ac Mosam in Eburonum ac Vbiorum finibus; atque ibi non in palustribus modo, verùm in ipsis etiam montibus, præsertim vbi Cadmia subest. Translatum in hortis diutinè permanet. A Maio mense, vsque ad cestatis finem floret. Gramen appellari poterit marinum aut montanum, alio nempe destitutū nomine; nam quum μώλου similitudinem nullam habeat, propriè Λευδομώλου esse non potest. Usum habet nullum, flosculi gratiam aliquam obtinent, & coronis subinde adduntur.

DE TRIFOLIO PRATENSI,

CAP. LXXXV.

PRATENSE trifolium caules cubitales aut longiores promit, rotundos, subinde nonnihil hirsutos, plurima sui parte per terram serpentes, folia circa hos per interualla ex tribus simul hærentibus composita, quorum singularia, quæ quidem terræ ac radicibus proxima, rotundiora sunt, quæ verò secundum caules enascuntur, oblongiora, & crebro cadiorem maculam διχοτόμou, Luna fere similitudine in medio habent. Flores in summis caulinibus exeunt ab vmbella crassiori ac breuiori veluti spica, colore alias in rubro purpurei, alias candidi, gustanti dulces: semen in exiguis folliculis rotundum. Radix longa & lignosa. Nascitur in pratis ac palustribus locis, præsertim ijs, quæ subinde fluiali aqua rigantur. Seritur & in aruis apud Brabantos nonnūquam huīus generis trifolium: est hoc, eo quod in pratis gig-
nitur,

nitur, lætius & procerius: floret Maio & Iunio, ac reliqua deinde æstatis maxima sæpenumerò parte. Græci huiusmodi trifolium, τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπεῖοις γενώμενον, & non raro, λωτὸν δὲν χορτοκοπεῖοις nominant, Latinis trifolium pratense dicitur, Germanis Wiesenklee vñ fleysblumen nostris clauerent; Gallis treffle, & veteri eiusdem gentis lingua, visumarus, vt tradit Marcellus scriptor antiquus. Quod in agris seritur, medicam, imperiti cognitionis herbarum ac simplicium perperam nominant. Trifoliū autem huius, cùm folia, tū flores refrigerandi ac resiccandi potentiam obtinent. Fertur, ex horum decocto addito melle enema, intestinorum rasiones ac dolores sedare, & viscidos lentoſq; adhærentes intestinis humores educere: ex ipsa verò herba cataplasma utiliter inflammationibus imponi. Pascuntur herbam cùm boues & iumenta, tum utilissimè vituli & agnelli. Flores apibus grati sunt. Trifolium quoque inhoreſcere & folia contra tempeſtatem surrigere certum est, Plinius ait.

DE TRIFOLIO BITUMINOSO.

CAP. LXXXVI.

TRIFOLIUM bituminosum, virgis fruticat tenuibus, magna ex parte erectis, bicubitalibus & altioribus, vnde longiores enascuntur pediculi, tenues, veluti ramuli, in quibus terna folia, oblonga, veluti in mucrone desinentia (quæ tamen ante caulemexeunt rotundiora sunt) pratensis trifoliū, latiora, maiora ac nigriora, è quorum sinibus rursus alij tenues prodeunt caulinī, umbellas ferentes, scabiosæ umbellis siue σκαβιδίοις, minores, plenas florū, coloris cœrulei, siue hyacinthini, id est, eius quem hyacinthus refert cœruleus. Semen inde subsequitur oblongum, & vti Dioscorides

188

TRIFOLIVM BITVMINOSVM.

tradit, aliquatenus latum, hirsutum, & ab altera parte summoq₃ cacumine, veluti apicem habens. Radix tenuis est & oblonga. Odorem herba, foliaq₃ bituminis referunt. Nascitur, Hippocrates non Coss, sed Hippiatros ait, locis fragosis, vt Ruellij conuersio habet. In Belgio ac Germania, nusquam sua sponte, sed in hortis tantummodo satum prouenit, vbi Iulio & Augusto demum mense floret. Græci τριφύλλον, & vti Dioscorides scribit, ὀξυτρίφυλλον nominant: plariq; μυρυαρδὲς; alijs ἀσφάλπιον; nonnulli κνίκιον: Nicander etiam τριπέτηλον: Romani trifoliū acutū aut odoratū: nostra etas trifoliū bituminosum. Auicennæ tarifilon est, nō autem, vt quidam existimat, handacocha. Sub handacochæ siquidem nomine Dioscoridi lotos dictas comprehendit, urbani videlicet, sylvestrem, & Aegyptiam, quas uno capite inter se confundit. Describit trifoliū istud Scribonius etiam Largus cap. c l x i i i . his verbis: Quod ὀξυτρίφυλλον Græci appellant, nascitur hoc Siciliæ plurimum, nam in Italiae regionibus nusquam eam vidi herbam, nisi in Lunæ portu, quum Britanniam peteremus cum Deo nostro Cæsare, plurimum super circumdatos montes. Est autem folijs & specie & numero similis communi trifolio, nisi quod huius pleniora sunt, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte veluti aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem grauem emitit, quorum nihil circa pratense trifolium inuenitur. Vis autem trifolio, quod asphalteon dicitur, calida & sicca, Galenus ait, vti bitumē, vtrimeque tertio ordine, proinde potum laterum dolores ab obstructione iuuat, et vrinam mensesq₃ prouocat. Hippocrates trifolium non solum menses prouocare, sed & fætus cum sumptum, tum appositum expellere tradit: Mulier, inquit, si ex partu non fuerit purgata, trifolium in vino albo bibendum

dato, hoc etiam menses educit & fatus. Et alio loco : Idem etiam (de trifolio scribens) appositum menses erumpere facit, & fatum ejicit. Dioscorides, semen, ait, & folia in aqua pota, pleureticis, vrinae difficultati, comitialibus, ijs, qui aqua inter cutem principia sentiunt, & hystericas auxiliantur. Dari autem debent seminis drachmae tres, foliorū vero quatuor. Præsidio etiam sunt commorsis à serpentibus folia trita & ex aceto mulso pota. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum, fotu dolores eorum finire, quos serpentes momorderint : qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam aliis vlcus habens soueatur, perinde eum affici ac à serpente ictus. Quidam etiam terna folia, aut semina in tertianis cum vino exhibent, & in quartanis quaterna, veluti febrium circuitus exoluentia. Radix quoque antidotis additur, Dioscorides ait. At veteres alij non radicem modo, sed & semen ipsis admiscuerunt, vt ex plurimis compositionibus, lib. II. de antidotis apud Galenum videre est; Theriacis videlicet Aelij Galli, Zenonis Laudocei, Claudi Apollonij, Eudemii, Heraclidis, Dorotheti & Heræ.

DE TRIFOLIO ODORATO SIVE
MELILOTO. CAP. LXXXVII.

TRIFOLIVM odoratum, sive ut Pharmacopeorum officinæ nominant, melilotus, stirps est tres aut quatuor pedes alta, caule in alas ac ramulares adnascentias complures, mox à radice diuiso : folia ei terna trifolio aut citius fœnogræco similia, candidiora, per oras lentè ac minutè fimbriata : flores lutei melini coloris, in breuibus spicis exeunt: semen inde subsequitur in exiguis, nigris ac latiusculis siliquis, paruum, colore pallidum. Radix longa est. Refert tota herba odorem gratū, ac præcipue flos eius, qui & siccescen-

TRIFOLIVM ODORATVM.

191

tibus ipsis intenditur, exiguum quoque amaritudinem cum folia, tum flores gustatu referunt. Est & alterum huius genus flore candido, caule, folijs & reliquis pricri simile. Nascitur lutea non in Germania, Gallia ac Italia modo, verum & in Belgio, circa aruorum & pratorum margines, fluuiorum ac torrentium ripas, ac subinde secus vias, locis asperis & in ruderibus. Similibus locis & candida in multis regionibus exit, apud Belgas tamen rarer, nonnunquam in hortis seritur. Nominant utrumque genus recentiorum nonnulli trifolium odoratum: plerique trifolium equinum & caballinū, quod videlicet ab equis audiissimè in pabulo expetatur: Germani grossc steinklee / id est, nostra lingua, groote steenclaueren: item & beren klee / id est, trifolium vrsinum: Romani ac Hetrusci tribolo, vt Matthiolus scribit. Et prius quidem Saxifragam luteam Fuchsius, alij melilotum Germanicam aut officinarum, appellare malunt, quibus & posterior melilotus alba est: vtuntur luteo hoc trifolio odorato, vniuersæ Germaniæ officinæ in omnibus medicamentis ac compositionibus, pro veterum vera meliloto: reprehendunt id ex recentioribus complurimi, qui veram eam esse melilotum pernegant: quorum rursus nonnulli nouum & veteribus incognitum trifoliū genus: alij cythisum veterum esse contendunt: verum neutri horum veritatem videntur assequuti. Cum cythiso enim exiguum similitudinis habet, vt ex ipsa cythisi descriptione, proxime sequenti capite tradita satis evidens est: nec etiam prioribus seculis incognita stirps est. Nam etiam si non alterius (quod tamen non verosimile) ipsius certè Auicennæ melilotos est, quam eandem cum Dioscoridis meliloto esse, de viribus ac facultatibus eius, ipsius Dioscoridis testimonium adductum, conuincit. Duorum autem generum melilotum Auicenna facit, unam videlicet lutei floris: alteram candidi: utramque odoratam,

& nonnulla amaritudinis participem, ac simul digerendi facultatem cum nonnulla ad strictione habentem. Qualis vtiq; est praesenti capite delineata, qua officinae & huius inferioris & superioris Germaniae, vtuntur. Quia de causa nec noua nec veteribus incognita stirps, sed ipsa veterum verissima videtur melilotus: præsertim quum ei nullæ verae meliloti notæ desint, & in qua facultates ac vires omnes, meliloto à veteribus asscriptæ reperiantur. Est enim odorata herba, quæ & plenius resiccata redolet, ac talis aliquandiu perdurat, qualem melilotum esse, Theophrastus libr. de causis sexto, xxii. & xxiii. cap. memoriae prodidit. Florem etiam habet lutei coloris, veluti eius esse, quæ in Campania nascitur, Dioscorides tradit, (color enim ad florem contrahendus, nam herba, Plinius ait, incana est) laudatissimam siquidem in Attica, Cyzico & Chalcedone natam ait, quæ colore croco vicina est, & boni odoris; at eā, quæ in Campania, in luteum languescere ac odore infirmiorem. Vnde colligendum odorem & colorem floris, remitti atque intendi, pro locorum ac regionum varietate. Iam & habet melilotus nostras amaritudinem, quam Auicenna, vti diximus, meliloto inesse scripsit. Digerendi quoque potentiam obtinet, quam non Auicenna modo, sed & Galenus meliloto tribuit. Cataplasmatis siquidem, ac emplastris digerentibus resoluentibusq;, necnon cocoquentibus, tum & acopis omnibus utiliter admiscetur. Quæ certè omnia satis luculenter ostendūt, vulgarem melilotū à veterum nō discrepare, quam Græci quidē μελιώτον; Latini Sertulam Campanā, Cato Sertam Campanam, plerique coronam regiam nominant. Copiosior autem, vt Galenus ait, in meliloto substantia est calida, quam frigida, (primi videlicet ordinis calida & sicca) habet etiam quiddam adstringens, sed & discutit & maturat. Dioscorides melilotum tradit adstringentem & malacticam vim

habere: At malacticam habet non propriam, sed quatenus in inflammationibus, aut alias collectos humores discutit ac digerit: nam eatenus, quod durum est, ac tensum emollit, quæ proprie^{nō} emollitio sed digestio & per halitum discussio est, cuiusmodi facultatem διαφορητικὴν Græci nominant.
Atque hoc modo inflammationem omnem emollit, præser-
tim, ut Dioscorides tradit, circa oculos, uterum, sedem, aut
testes, cum passo cocta & imposita: interdum autem addito
oui luteo assato, aut fænigraci farina, aut lini semine, aut
tritici farina, aut capitulis papaveris, serideue. Sanat idem
recentes melicerides per se in aqua: & ἀχωφας siue manan-
tia capitis ulcera, cum terra Chia, vino aut galla illitus: sto-
machi item dolorem & coctia, & cruda, cum aliquo ex ante-
dictis leuat. Aurium etiam dolores crudæ expressæ, succus cū
passo instillatus, sedat. Capitis dolorem quem κεφαλαλγίας
nominant, lenit, cum aceto & rosaceo irrigatum.

DE CYTISO, EX DIOSCORIDE,
 Galeno & aliis. CAP. LXXXVIII.

F R V T E X cytisus est, vt Dioscorides ait, candidus to-
 tus, vt rhannus, (aut, vt Plinius, aspectu canus, breuiterq;
 si quis exprimere similitudinem velit angustioris trifoliij fru-
 tex) ramos spargit cubitales aut longiores, in quibus folia
 fænograci aut loti trifoliae, sed minora, & medio eorum ner-
 uo maiore ac eminentiore, quæ digitis contrita erucam olen,.
 gustu cicer nondum maturum resipiunt: Galenus libr. 1. de
 antidotis, cytisum fruticosam plantam esse tradit, eam alti-
 tudinem attingentem, ad quam myrthi crescunt. Theophra-
 stus χαρεπὸν, siue molestum eum esse scribit, ac omnia sibi
 prope assistentia enecare, sed eo tamen valentiorem ἄλιμον,
 qui ipsum etiam cytisum interimit. Materies cytisi nigra
 est,

est, & proximè ad hebenum accedere videtur, vt Plinius post Theophrastum lib. xvi. refert. Inuentus est hic frutex in Cythino insula, inde trāslatus in omnes Cycladas: mox in vrbes Græcas, magno casei prouentu, propter quod maximè miror rarum in Italia: nō æstuum, non frigorū, non gran-
dinum aut niuis iniuriam expauescit: Idem, Galenus in Mystra, qua parte Græciæ finitima est, tractum quendam occurrere, memoriæ prodidit, quem Britum nominant, vbi collem non magnum, thymo, & origano refertum, alibi lo-
cum cytiso plenum vidisse se, scribit. Satio autem cytisi (Co-
lumella ait) vel autumno circa Idus Octobris, vel vere fieri
potest. Cùm terram benè subegeris, areolas facito, ibi quod, ve-
luti ocyti semen, cytisi autumno serito, plantas deinde vere
disponito, ita vt inter se, quoquo versus quatuor pedum spa-
tia distent. Si semen non habueris, cacumina cytisorum vere
deponito, & stercoratam terram circumaggerato. Si pluuiæ
non incesserit, rigato quindecim proximis diebus, simulatquod
nouam frondem agere ceperit, sarrito. Potest etiam ante
Septembrem, satis commode rarius cytisis seri, quoniam
facile in quovis agro, quamvis macerrimo comprehendit, &
iniuriam omnem sine noxa sustinet. Nuncupant hunc fru-
ticem Græci ac Latini κυτισόνν, Theocritus etiam κυτλὸν,
nonnulli κυδίον per ḍ, alijs τηλίν. A Cythno, aut vt alijs,
à Cythisa insula nomen, auctore Seruio, habet. Refrigerant
porrò cytisi folia, Dioscoride auctore, tumores intra initia
discutiunt, si cum pane trita imponantur: decoctum vrinam
cit potum. Galenus cytisi folia digerendi facultatem obtine-
re refert, aquæ ac temperata mistam, sicut & malue. Mu-
lieres, Columella ait, si lactis inopia premantur, cytisum ari-
dum in aquâ macerare oportet, & quum tota premaduerit,
postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico
vino, atque ita potandum dari, sic & ipsæ valebunt, & pueri

abundantia lactis confirmabuntur. Hippocrates cytisum etiam inter ea, quæ lac extinctum reuocant, libr. de natura muliebri, & de morb. mulieb. enumerat. Aristomachus quoque Atheniensis apud Plinium, nutricibus in defectu lactis, aridum, atque in aqua decoctum potui cum vino dari iubet. Apes non defore cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus & Aristomachus. Siquidem de cytiso scriptores vno ore, Galenus inquit, tradunt, apes ex cytisi flore plurimum mellis excerpere. Columella cytisum etiam utilissimum tradit gallinis, apibus, capris, bubus, & omni generi pecudū, quod ex eo citò pinguescit; & lactis plurimum præbere ovi bus. Marcellus antiquus auctor, alium quendam cytisum describit, à superiore differentem, quem non iumentorum pabulo laudat, aut ad lactis copiam augendam commendat; sed mirum esse remedium tradit aduersus ischiadem & arthritim. Herba est vel fructetum, ait, quod maximè circa sepes vinearum nascitur, Latine cytisus dicitur, virgultis est subtortis vel curuis, folijs oblongis, benè virentibus, floribus conclusis, oblongis, albis vel etiam galbineis, benè olentibus, id est, mellito odore, fructetum ipsum semper virens & stante atque hyeme.

Cytisus
Marcelli.

DE TRIFOLIO FRVTICANTE. *

CAP. LXXXIX.

TRIFOLIVM fruticans virgulas profert tenues, vi rentes, bicubitales & longiores, in obliquas, breues, ramula res adnascentias, subinde diuisas: folia circa has proximè ab ipsis radicibus plurima, singulis pediculis terna, sed medio eorū maiore ac longiore, trifolijs angustiora & minora, ex nigro virentia, inferiori tamesi parte viridiora: flosculi in ramulorum summo, exiguis insident pediculis, glutei, ab angu stiori

stiori exigua velutifistula, sese in quinq; aut sex foliola pandentes, buglossi vulgaris floribus quodammodo similes, sed minores: fructus rotundus est, magnitudine erubet, initio viridis, per maturitatem vero niger, in quibus semina lata, lentibus similia. Radix alba, longa, late sub terra serpit, ac plurimis non raro progerminat locis. Reperitur istud trifolium apud Belgas in studiosorum hortis aliunde inuenctum. Floret aestate: autumno semen maturatur: frutex ipse perpetuo viret, & viu iradice constat. Cytisum plerique appellant, nos trifolium fruticans nominare maluum: cum cytiso etenim non conuenit, ut ex eius descriptione superiori capite satis manifestum; nisi Marcelli cytisus sit, cum quo aliquam forte similitudinem habere videri posset, si flos qui ei luteus est, albus esset aut galbineus. Galbineus autem color idem videtur cum ceruleo, aut similis. Vegetius enim Renatus in sua veterinaria, lib. i. cap. xvii. & lib. i i i. cap. i. eryngium herbam describens, florem, inquit, habere aureum vel galbineum. Reperitur autem eryngij flos ceruleus & luteus. Sunt vero & nonnulli, qui trifolium istud polemonium esse existimat, quod videlicet cum vulgaris ruta, aliquam huius folia similitudinem habere videantur. Polemonium enim ruta est folio: sed an passum cognitae & vulgo sic dictae, vel potius alterius & sylvestris ruta, ex dictione Dioscoridis non liquet. Quod si autem vulgaris ruta folio polemonium est, haud parum istud trifolium cum eo conueniet: nam praeter folia ei satis similia, flores complures in laxioribus veluti corymbis coherent, fructus (qui saepe pro semine nominatur) niger, & radix alba, que omnia polemonio talia sunt. Si vero alterius & sylvestris dictae ruta folio polemonium sit, veluti verisimilius, multum a polemonio trifolium istud aberrit. Huius etenim ruta folio, trifolijs istius folium, parum simile est. Est autem hæc sylvestris ruta, ea cui similia habent

folia

Galbineus
color.

folia hypericum, androsænum, anonis, centaurium minus: que in vetustis Dioscoridis exemplaribus descripta reperiatur, proximo loco à ruta, sed in posterioribus editionibus inter notha caput eius reiectum est. Describit autem polemonium, Dioscorides quidem his verbis: Polemonium, ali-
qui φιλεταιρίον, Cappadoces χιλιοδύταμην appellant, cauli-
culos habet tenues, τετράγωνος (pinnatos reddunt interpretes) folia paulò maiora quàm ruta, sed longiora, ad poly-
goni accedētia: in summo veluti corymbi sunt, in quibus se-
men nigrum, radix cubitalis, & alba struthij radici similis.
Exemplaria vulgaria vbi legitur, πρὸς τὰ τὰ πολυγόνου, ad-
dunt, ἢ τῆς καλαμίνης, sed perperam id, ex alterius polemo
nij descriptione acceſſit: Plinius certè in polemonij descri-
ptione, calaminthes non meminit, sed nec polygoni. Est au-
tem alterum polemonium cuius Absyrtus meminit, quod la-
tioris calaminthæ similitudinem refert, sed magis incanescit,
amarius est, odoremq; grauiorem habet, & in viginosis
pratis nascitur: cum hōc autem, trifolium fruticans muliò
minus, quàm cum priore conuenit. Porrò trifolium fruti-
cans nullius quidem usus est, nec animantiū cuiquam, mul-
tò minus apibus, quod sciatur, gratum.

Polemoniū
Dioscoridis.Dioscoridis
locus emen-
datus.Polemoniū
Absyrti.DE TRIFOLIO ODORATO ALTERO,
SIVE LOTO SATIVA.

CAP. XC.

TRIFOLIUM odoratum alterum, caulinulos habet
erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulares
adnascentias multis: folia singulis germinationibus trina,
trifolio similia, leniter ac superficie tenus per ambitum cre-
nata, ex quorum alis in singulis pediculis: flores in exiguis
veluti spicis, pallidi ex ceruleo albicantes, quos aspera se-

N 4   quantur

200 TRIFOLIVM ODORATVM ALTERVM.

quuntur capitula, in quibus semen fænogræco minus. Radix fibrosa est. Tota herba cum caulis & folijs, trifolio non solum bituminoso, sed & prætèsi candidior est, odorata item est & aroma cum grauitate quadam sentit, & plenius resiccata quidem, qui in decerpta aridaq, diu etiam odor inhæret, & pluuiosa ac humenti cæli constitutione intenditur. Fertur virens atque crescens septies in die odorem mutare, unde & Germanicè **sieben gezeiten kraut** annosæ anus ipsum appellant. Floret Iunio, Iulio ac Augusto eiusdem quo satum est, anni mensibus: in hortis cum in superiori, tum in inferiori Germania, in Italia, Gallia, ac alijs in regionibus seritur: trifolium vulgò odoratum appellant, Germani, ut diximus, **sieben gezeiten nostri seuen ghetycruyt** hoc est, septem temporum herbam, Galli trefle odoriferant dixerint. Lotus videtur urbana, siue satiua, de qua Dioscorides lib. IIII. quæ Græcis λότος ὑμερός, & à quibusdam τριφυλλον, ab alijs τριπόδιον nuncupatur: Vim autem urbanam siue domesticam lotum mediocriter concoquendi, & resiccandi possidere, Galenus ait, & in caliditatis frigiditatisq, coniugatione medium quodammodo ac temperatam esse. Quæ certè facultates in hoc odorato trifolio euidenter conspicuæ sunt. Dioscorides, extractus, ait, succus addito melle oculorum argemas, nubeculas, λευκώματα (albugines vocant) & quæ pupillas oculorum obscurant, expurgat: nostri oleum in quo folia floresq, odorati huius trifoliū mace-rata, recentia vulnera glutinare tradunt, & ad puerorum enterocælas, bubonocælasq, plurimum commendant. Interponitur & arida herba vestimentis, quæ ne à tineis rodantur, defendere putatur.

DE TRIFOLIIS CORNICVLATIS.

CAP. XC I.

CORNICVLATORVM trifoliorum primum genus, multis exit tenuibus & infirmis caulinis, humili pro-cumbentibus, circa quos foliola incana, trifolijs, minora & angustiora: flores habet splendentes auri penè coloris, in summo virgularum, in exiguis veluti spicis aut iubis, ochri floribus minores, cæterū figura assimiles: post flores siliqua tres aut quatuor succedunt, paruae, oblongae, tenues, teretes ac angustae, in quibus semina parua & rotunda. Radix durabilis naturae, dura, ac lignosa, singulis annis regerminat.

2 Alterum genus caulinulos quoque habet tenues, longos: & folia trifolijs aut fœnogræci, in ambitu serrata: flores luteos, pallentes, in sciadio siue umbella pratensis ferè trifolijs similitudine, post quos ex singulis umbellis complures exiguae lunatae ac corniculorum modo recurvae siliquæ exeunt, in quibus semina parua, sapore ac forma seminis genesta: radicibus firmatur longis, tenuibus & fibrosis.

3 Tertium genus caule, folijs, ac radicibus, prioribus, vii Tragus ait, simile, flores autem maiores, & in luteo splendidiores, siliquæ verò ei longiores, ex singulis tres, aut quatuor, auium vnguibus persimiles, in quibus semina rotunda, ut arachi. Nascuntur hæc genera, pluribus Germaniae locis sua sponte, primū Belgio familiarius est, ubi secus vias, & agrorum margines paßim reperitur: florent aestate. Trifolia corniculata, ad differentiam aliorum nominari possunt, aut lotii sylvestris. Differunt tamen non parum, à Dioscoridis sylvestri loto, quæ in Lybia prouenit. Nam Dioscoridis sylvestris lotus, caule est bicubitali, & sepe maiori: alis multis: folijs trifolijs pratensis: semine fœnogræci, multò minore, gustu medicato: Quale in totum nullum horum corniculatorum trifoliorum

Sylvestris
lotus.

TRIFOLIVM CORNICVLATVM 203

foliorum est. Habent autem ista corniculata trifolia, cum Serapionis, aut Ysaaci meliloto similitudinem maximam. Serapio enim ex Ysaaco melilotum describēs, vaginas ipsam facere ait, veluti & ista trifolia faciunt, quam ob causam (ceteris notis non repugnantibus) Ysaaci & Serapionis meliloti videntur: non tamen idcirco Dioscoridis, aut Galeni, licet tamen has inter se Serapio confundat, ut sēpe multas alias confundere Arabibus proprium quodammodo est vitium. Differentiam vtriusque, ipse siue Ysaac, siue Serapio ostendit, vaginam & semen huius meliloti prēcipue commendans: nam alterius meliloti floribus potissimum, veteres Græci usi sunt non siliquis aut semine, ut ex emplastrorum malagmatum, & aliorum compositionibus, quæ apud Galenū, Paulum, Aëtium, & alios reperiuntur, euidentur. Meliloti siquidem quod à Dioscoride describitur in floribus prēcipua facultas est. Describit autem melilotum suam ex Ysaaco, Serapio his verbis: Alchilel, siue Melich (ita enim melilotum Arabes hi nominant) herba est, quæ habet folia rotunda, viridia: ramuli eius sunt subtiles multum, & folia rara, & fructus habens vaginas subtilem, rotundas [sicut virge puerorum parvularum] & sunt in eis grana pauca, glauca coloris, rotunda, minora granis sinapis, & quod de ipsa administratur, sunt illæ vaginæ, cum eo, quod est in eis ex granis. Quæ certè descriptio istis corniculatis trifolijs satu*1* respondet, & præsertim primo ac tertio generibus. At pri-mum horum Germani wilden klee / steinklee / onser-frauwen schuchlin / vnd vogels wicken appellant: nostri steenclaueren & vogels vitsen: nonnulli her-bam leporinam: Fuchsius melilotum Germanicam facit.
2 Alterum genus idem melilotum Italicum, & Germanus welscher steinklee nuncupat, & cum vera meliloto con-uenire existimat, cum qua tamen per omnia non commu-nicat.

Melilotus
Ysaaci aut
Serapionis.

[ ] Videtur
redundare.

nicat. Facultatem autem primum genus possidet euidenter adstringentem, frigidum ac siccum natura sua, incipientibus idcirco inflammationibus utile, & omnibus, quæ reprimi ac refrigerari desiderant. Caterorum duorum non ita exploratae, aut cognitæ nobis vires sunt.

DE TRIFOLIIS COCHLEATIS, HOC
est, quorum siliquæ testæ cochlearum si-
militudine, in vertigineim tortæ sunt.

CAP. XCII.

H V I V S C E M O D I trifoliorum duo potissimum sunt genera: caulinulos habent tenues, rotundos non erectos, sed per terram repentes: folia trifolio similia, verum minora, teneriora, & priori generi per ambitum crenata: flores ex luteo pallentes, paruulos in summo pediculorum: radices tenues: fructus vni quidem est latior ac breuior, aliquot circumvolutionibus in spiras cochleæ modo contortus: alterius vero & in nonnullas quoque vertigines tortus, sed longior, & breuibus aliquot, veluti spinulis, echini alicuius modo asper. Semina in utriusque siliquis parua, candida, non nihil recurua. Galli huiuscmodi trifolium l'herbe au limasson nuncupant. Recentiorum plerique hæc trifolia medicas esse iudicant, nos trifolia cochleata appellare maluimus, à siliquis cochleæ alicuius modo conuolutis: nam cum medicæ descriptione (licet fortè similitudinem aliquam habeant) in totum tamen non conueniunt. Lentis enim magnitudinem, fructus siue siliqua multum excedit, semen vero quod in ipsis continetur, non modo lentis formam non habet, sed nec magnitudinem, multò lente minus. Iam & iumentorum aut boum pabulo hæc trifolia nec requiruntur,

206 TRIFOLIUM COCHLEATVM. I.

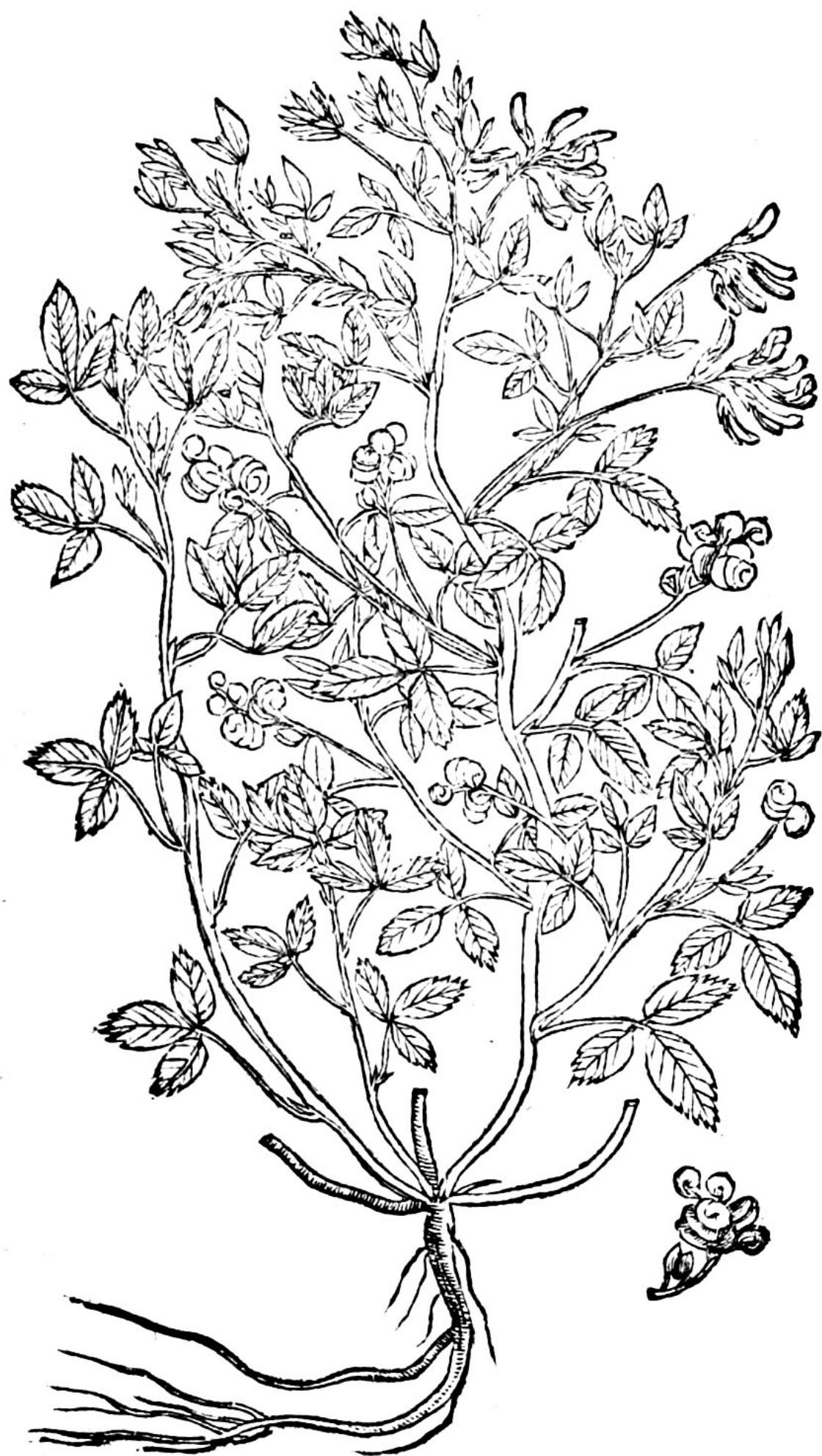
TRIFOLIVM COCHLEATVM. II. 207

tur, nec utilia habentur, ita ut his de causis (præter alias rationes) non esse veras medicas, abunde constare videatur.

DE MEDICA. CAP. XCIII.

*E*x trifoliorum genere & medica est. Virgulas hac siue caulinulos habet complures, rotundos, virentes, folia trifolio similia, circa caules minora & contractiora: flores in umbella, breui, crassæq; spicæ quodammodo persimili exeunt, pratensis trifoliū angustiori & minori; colore ut plurimum in ceruleo purpurei: sequuntur inde siliquæ, siue cornicula cochlearum similitudine quoque intorta, sed multò, quam cochleatorum trifoliorū angustiora, lentis videlicet tantum latitudine aut paulò ampliori, ac in pauciores spiras contracta, duas videlicet aut tres tantum, in quibus semen minutum & candidum. Radices subsunt, uti aliorum trifoliorū, longæ, tenues, & lignosæ. Nascitur plerisque Hispaniae locis sua sponte, quod satiuo tenuiora habet folia, & flores subinde subluteos. In Valentino regno, & vocata Catalonia, Tarragonensis Hispaniae prouincijs, in agris seritur, ubi crebro singulis aestiuis mēsibus resecatur, & in decem aut duodecim annos perdurat. Semen illinc transmisit Carolus Clusius, quod in horto variarum stirpium generibus instructissimo verè nobilis viri D. Ioannis Brancion, Mechliniae, hoc anno à nativitate Christi M. D. L X V. feliciter adoleuit. Serendam medicam, Varro ait, in terra non nimium arida, aut varia, sed temperata. Palladius Aprili mense, serendam esse medicam scribit, ac semel satam decem annis permanere, ita ut quater vel sexies posset per annum recidi. Appellant hanc herbam Greci μηδικὴν, Latini similiter medicam, Castellani mielguas, Valentini ac Catalani alfafa, voce aut Barbara, aut ab Arabica deflexa: nam Arabum princeps

Auicenna medicam cot, alaseleti & alaffasa nominat:
 Veram autem & legitimam hanc esse medicam, ipsa medica dilucida apud Dioscoridem descriptio, euidenter ostendit,
 quæ talis est: μηδικὴ ἐστὶν μὲν ἀπὸ φυρέων τριφύλλων τῆς
 χορτοκοπίαις, προάγουσα δὲ σεροφυλλοτέρα γίνεται, καυ-
 λοὺς ἀνιεῖσα τριφύλλων ὄμοιόν εστί, οἷς τὸ αὐτέρμα προσθέψυ-
 νε φανοῦ τὸ μέγεθος, ἐπεραμμένον ὡς κεράτιον, hoc est,
 Medicæ quum recenter prodijt similis est trifolio pratensi,
 verūm in progressu folia eius angustiora, caules producit tri-
 folio similes, quibus fructus accrescit lantis magnitudine,
 corniculi modo intortus. In qua descriptione αὐτέρματο-
 nomen ad totum fructum (vt non raro alias) referendum,
 qui, uti scripsimus, lantis magnitudinem proximè exprimit,
 & corniculi implicati ac contorti similitudinem refert. No-
 minatur autem medica à Media. Externa, inquit Plinius,
 Græciae per bellum Persarum, quod Darius intulit, inuecta.
 2. In medicæ vero nomen & appellationem recipi quoq; posse
 nonnullis videtur trifoliū quoddam genus, quod in Germa-
 nia ac Belgio securis vias, agrorum margines, in agris frumē-
 tariis, ac subinde in hortis reperitur. cauliculi huic sunt te-
 nues: folia ex interuallis trifolio similia, verūm minora, per
 oras leniter crenata: flores exigui & lutei, in breues veluti
 spiculas aut paniculas compacti, quos succedunt parua capi-
 tula, ex multis nigricantibus, latis, recuruis seminibus con-
 gesta: radix tenuis est & fibrosa: plurima æstatis parte flo-
 ret. Plerique nostrate idiomate steenclaueren / & Ger-
 manico veltklee nominant, proprius tamen veltklee &
 veltclaueren /, ac Latinè trifolium agrarium quis nuncu-
 pauerit: existimatur, uti diximus, medicæ esse species, pro-
 pter seminis cum lente aliquam similitudinem, quod tamen
 non rotundum est, nec corniculi alicuius intorti, vel cochlea
 modo in spiras ullas contractum: unde manifestum eius cum
 medicæ

Trifolium
agratum.

medica discrimen. Iam & herba ipsa iumentorum, pecudum & quadrupedum pabulo, non expetitur, sed ferè neglijitur. Medica enim, auctor Dioscorides, pro gramine utuntur, qui pecora alunt. Facultatem autem medica frigidam habet, ea de causa, quibus refrigeratione opus est, viridis imposita prodest.

DE TRIFOLIO CANDIDO.

CAP. XCIV.

CANDIDVM trifoliū, rectis assurgit caulis com-pluribus, sesquipedalibus, aut altioribus: folia ei trifolio, aut fænogræco minora, in singulis pediculis trina, acuminata: flores candidi, aut tenuiter ex albido purpurascentes. Radix lignosa & viuax est. Tota herba, vna cum caulis & folijs, ab vtraque parte, incana est, & molli tenuijs, lanugine hirsuta. Nascitur in quorundam hortis: peregrina enim Belgio & aliundè inuecta, floret hic sub finem æstatis. Studiosorum plerique glaucem, alij cytisum faciunt, nonnulli Scribonij oxytriphylon. At Scribonij oxytriphylon à trifolio bituminoso non differt: Cytisus verò frutex est, ut paulò antè scripsimus, lignosus, apibus & iumentis grauis, at istud trifolium nec lignosum est, nec vel apibus vel animantium cuiquam iucundum esse, obseruari potuit. Cum glauce autem similitudinis quoque nihil aut exiguum omnino habet, neque enim caulis suis serpit, neque flores habet purpureos, & ramuli eius dodrante sunt longiores. Describit verò glaucem Plinius his verbis: Glaux antiquitus ἐγαλαξίδην Glaux vocabatur, cytiso & lenticulae folijs similis, auersa candidiora (superna virent, Dios. addit) rami in terram serpūt qui-ni, seniue admodum tenues (dodrantales, Dioscorides) ab radice: flosculi purpurei excunt, inuenitur circa marc.

Eugalacton ab effectu nominatur, & idcirco à quibusdam non γλαῦξ, sed γλᾶξ aut γάλαξ pronunciatur: hæc, inquit Dioscorides, decocta cum farina hordeacea & sale, & oleo, & in sorbitione exhibita, extinctū lac reuocat: eamq; quæ hauserit, Plinius superaddit, balneis uti cōuenit. At candidū trifolium cuius facultatis sit, aut ad quæ vtile, incompertū.

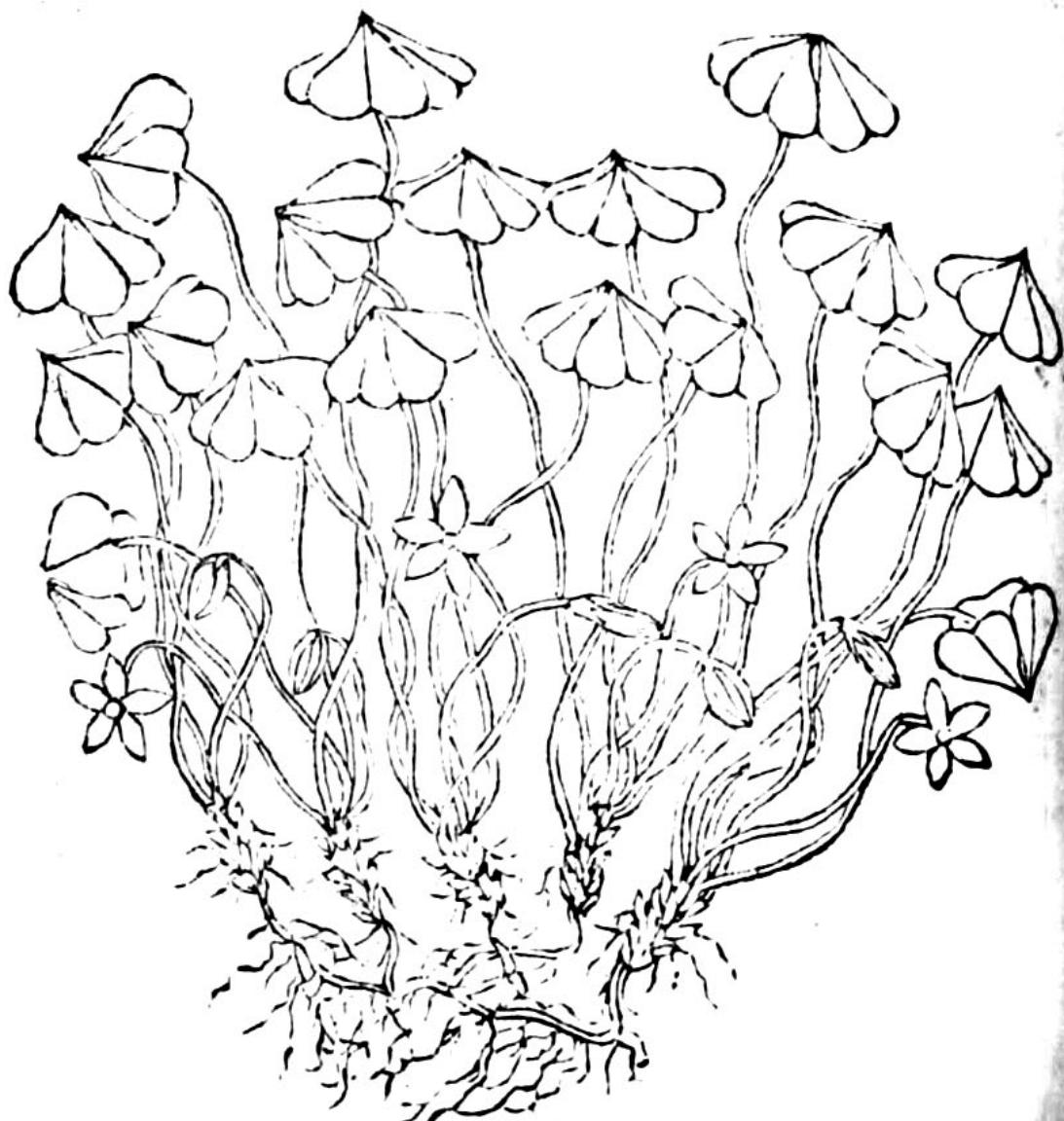
DE LAGOPPO. CAP. XCV.

L A G O P V S caule enascitur rotundo, erecto, folijs trifolijs minoribus, paucis: paniculas, siue spicas, in summo caulinorum & ramulorum gerit, molles, lanuginosas, leporinis pedibus simillimas: flores ut plurimum luteoli: semen paruum: In segetibus & hortorum areis Iulio & Augusto mensibus reperitur: & quibusdam locis maior & altior, alijs minor & humilior: Græcis λαγώποις, Latinis leporinus pes, & pes leporis, à similitudine dicitur, Germanis **hæsen füsz katzen klee**: nostris **hasen pootkens** & **hæsen voekens**: Gallis pied de lieure: nonnullis trifolium humile: quibusdam Hippocratis λαγώπη videtur. At lagopyrus, non trifolio, sed tritico similis est ubi arescit, & folio paruo velut olea, sed longiore, ut Hippocrates scribit. Adstringit autem lagopus & exsiccat: vim habet, Dioscorides ait, sistendi aluum, cum vino pota; febrentibus autem, cum aqua danda. Alligatur eadem, contra inguinum inflammaciones.

Lagopyrus.

DE

DE TRIFOLIO ACETOSO,
CAP. XCVI.

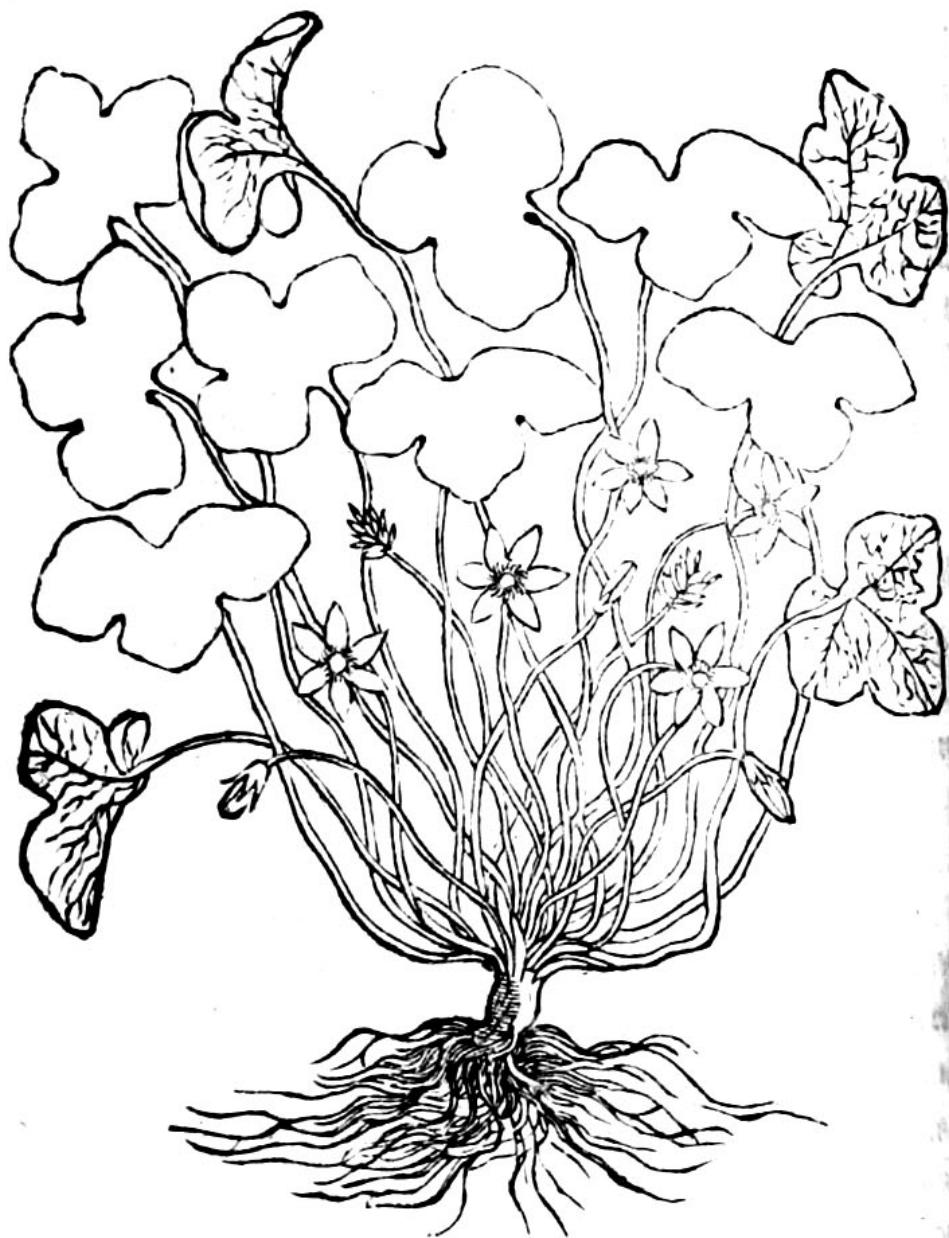
HVMILIS herba trifolium est acetosum , caulinis
è radice tenues exeunt,in quorum singulis tria insident fo-
liola, exigua, tenuia, pallidè virentia,sapore acida, quorum
singula cordis effigiem quadamtenus referunt. Flores in bre-
uibus pediculis inter folia è radice prossiliunt, candidi, quinq;
foliorum, post quos capitula ochris minora, pentagona, in
quibus semen exiguum & luteum: radix obliqua, tenuis &
ruffa. Nascitur locis syluosis, humidioribus , iuxta arborum
radices, ac circa aquosa, & nō raro petrosa loca: floret Apri-
li & Maii initio. Trifolium nominant acetosum, officinæ &

vulgò Alleluya, & panem cuculi: quod vel cuculus avis eo vescatur, aut quia hoc erumpente, ac florente vocem potissimum edat, quo etiam tempore Alleluya in templis cani consuevit. Alexander Benedictus vulgò alimoniam vocari tradit, Germanis sauerklee / buchklee / buchampfser / buchbrot / guckgauchklee / gauchklee / & hasenklee: Belgis coeckcoecxbroot: Gallis pain de cocu appellatur. Plinio oxys dicta putatur, de qua sic lib. xxvii. cap. Oxys Plini. xii. Oxys folia terna habet, datur ad stomachū dissolutū, edunt & qui enterocælem habent. Galeno autem lib. iiii. de simplicibus, oxys eadem quæ & oxalis. Dicitur Plinio oxys etiam iunci species. Porro temperiem trifolium habet acetosum, frigidā & siccā. Putridis ac fætidis oris ulceribus medetur: sitim arcet, & eadem, quæ oxalis potest.

DE TRIFOLIO AVREO.

CAP. XCVII.

AVREV M trifolium absque caule herba est: folia habet lata, magnitudine foliorum asari, sed in tres diuisa partes, & magno alicui trifolio similia, inter quæ medijs ex ipsis radicibus graciles, teretesq; subhirsuti, ac modicè ex virore rubentes, erumpunt coliculi, dodrante breuiores: in quorum summo singuli flosculi, forma & magnitudine, ranunculi hortensis floribus similes, colore cæruleo diluto, ex senis, septenisq; foliolis commissi, quorum medium exiguum occupat capitulum, paucis & exiguis staminibus candidis circumdatum, in quo semen deinde nascitur parvū candicansq;, quod sua sponte maturum exilit. Radices subsunt graciles, numerosæ, nigrae, & in diuersa tendentes: folia hyeme permanēt: flores, si cælum clemens fuerit, Februario medio erumpunt; sin rigidius: mense Martio. Semen Maio maturescit. Post florum defluuium noua erumpunt folia, quæ auersa parte nonnihil purpurescunt, sed minus quam cyclaminus minor.

Nascitur plerisque Germaniae superioris locis in syluis umbrosis, inter fruteta: in inferiori hac non nisi satum prouenit. Herbarij nostræ etatis hepaticam appellant, Germanicè **edel leberkraut** / item & **guldenklee** / hoc est, trifolium aureū, nostris **edel leuercruyt** & **gulden leuercruyt** / Gallis hepatische: Baptista Sardus, Trinitatem & Trinitatis herbam nominat. Sunt qui **βάλαρις** esse suspicentur, quam trifoliam herbam esse Hesychius scribit. Sed Balaris descriptione nusquam extante, nihil definiri potest. Refrigera-

βάλαρις.

randi

randi autem ac resiccandi potentia cum adstrictione, hæc herba prærita est, hepatici per caliditatem debilitato conferre fertur, nam & refrigerat, & robur ei non exiguum confert. Laudatur, & ad ramicem efficax à Bapt. Sardo perhibetur, si resiccatæ puluis cochlearis mensura, ex vino aut iure aliquo, aliquot continuis diebus exhibeatur.

DE TRIFOLIO PALVSTRI.

CAP. XC VIII.

PALVSTRE trifolium caulibus exit cubitalibus, viventibus, leuibus, interna parte porosis: folia ei lata, glabra & carnosa, faselorum, siue bonarum folijs similia, nisi quod in singulis pediculis non plura, sed tria tantum ut trifolio: flores à medio caulis sursum versus ordine digesti, candidi, foliosi: folliculi inde parui, rotundi, in quibus semen ruffum milio simile: radicibus serpit pluribus, geniculatis, intus candidis, & porosis, in diuersa tendentibus, quæ & pluribus locis erumpunt, & caules foliaq; promunt, vnde facile herba ipsa latè propagatur. Saporem habet semen nonnullæ amaritudinis participem. Nascitur viginosis palustribus locis, sterili ac macro solo. Germani biberklee id est, Castoris trifoliū, siue trifolium fibrinum nuncupant: Belgæ autem à similitudine foliorum cum bona siue faselo, voxxboonen/ hoc est, faselum hircinum aut bonam hircinam: Recentiores trifolium palustre nominant. Cum isopyro autem non exiguum similitudinem habet, nam phasiolo, siue faselo, folijs simillimum est, ita vt propter hanc quoque similitudinem, vulgo etiam à Belgis, vti iam diximus, faselus nūcupetur hircinus. Isopyron enim & phasiolum dici, propter eam quam cum phasiolo similitudinem habet, Dioscorides auctor est. Additur & alia in vulgaribus Dioscoridis & Plinij exemplari-

bus ratio: & in illius quidem, τῷ κατ' ἄκρου τὸ πέταλον ἐλί-
κα φέπειν, id est, quod in summo folio claviculas ferat. In hu-
iis vero, quoniam folium, quod est aniso simile, in pampinos
torquetur. Quæ utriusque auctori, perperam accessisse, satis
manifestū: nec etenim faseli, nec faseoli, siue dolichi, foliū
claviculas habet, & anisi folium, præter quod claviculis ca-
reat, cum faseli aut etiam faseoli folijs, nullam habet simili-
tudinem. Emendandum igitur Dioscor. exemplar, & hoc
modo legendum: Ισόπυρον, διὰ μὲν φασιολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ
ἰομέραις φασιόλῳ, ἔπειτα δὲ κεφαλαι ἐπὶ ἄκρου τοῦ καλοῦ,
λεπται, σπερματίων πλήρεις, παχυπλοσίων μελανθίῳ τὸν γεῦ-
σιν, hoc est, Isopyron aliqui phasiolum nominant, à similitu-
dine phasioli, capitula ei sunt in summo caule tenuia, plena
seminis, in gustu melanthio similis. Quod verò deinde sequi-
tur: τὸ δὲ φύλλον ἀνίστῳ, id est, foliū verò aniso, aut accesso-
rium similiter est, aut de gustu quoque venit intelligendum:
forma siquidem folium Isopyri anisum referre non potest,
quum phasioli folijs simile sit: sed verosimilius est ab aliquo
adiectum; Oribasij enim liber ex Dioscoride transcriptus,
hoc postremum non habet. Atque hoc quidem modo, Isopyri
descriptione emendata & castigata, trifoliū palustre ei tam
simile est, vt non aliud quam verum isopyrum videatur. Iso-
pyri autem semen, vt Dioscorides ait, contra tussim & do-
lores circa thoracem cum melicrato sumptum prodest: con-
fert etiam hepaticis & sanguinem exscreantibus. Extergit
enim, inquit Galenus, & incidit humores crassos, cum hoc,
vt corpora contrahat & constringat.

T E N V I S & erectus caulis altitudine pedis crista galli
est: folia angusta per ambitum crenata: flores lutei aut can-
didi,

didi, inertis vrticæ haud multum absimiles : semen latum, colore nigrum aut subluteum, in valuulis latis, quæ quodam veluti folliculo breui, conteguntur. Radix tenuis & parua. Nascitur in aruis & non raro in pratis, utrobiq; inutilis & vitiosa: plurima æstatis parte floret, Belgæ ratelen & geelrodel. ^{alij hoort. r/ho} Nominant, & pleriq; hanec aminekens/ vul-^{gò Latinè crista galli, & gallinaceam crista,} Germani ^{vulniforii!} geel rodel. Videtur nonnullis $\alpha\lambda\epsilon\chi\lambda\omega\sigma\lambda\phi\Theta$ veteribus dicta, aut mimmulus herba. De priore Plinius lib. XXVII. cap. V. sic: Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei crista, plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. Mimmulum autem in pratis pessimam, siliquis etiam dirā ferendis tradit, lib. XVIII. cap. XXVIII. Sed alectorolopho similior, quam mimmulo, crista galli nostra videtur. Qua autem hæc facultate aut potentia prædicta, cognoscere, curæ adhuc nulli fuit, cum inutilis habeatur.

Alectorolo-
phos.

Mimmulus.

DE FISTULARIA. CAP. C.

FOLIA fistularia parua habet, crebris incisuris crista; caules tenues, breues, quosdam per terram serpentes, alios erectos, circa quos flores ut crista gallinacea, sed minores & colore rubentes, siliquæ deinde haud absimiles, paruae, in quibus semen latu, & nigricans: radix tenuis & fibrosa. Nascitur in vliginosis pratis: herba non solùm parum vtilis, sed & noxia, ac pratorum ipsorum vitium. Maio ac Iunio mensibus cum flore ac valuulis reperitur. Germanorum plerique braun rodel / alij leuszkraut & braun leuszkraut/ Græce φίπιον, Latinè pedicularem ab effectu nominant, quod pecori ac iumentis, quæ in pratis, ubi hæc prouenit, pa- cuntur, pedicularum copiam gignat, nostri roode ratelen/ recentiorum nonnulli fistulariam, non pauci crista etiam galli

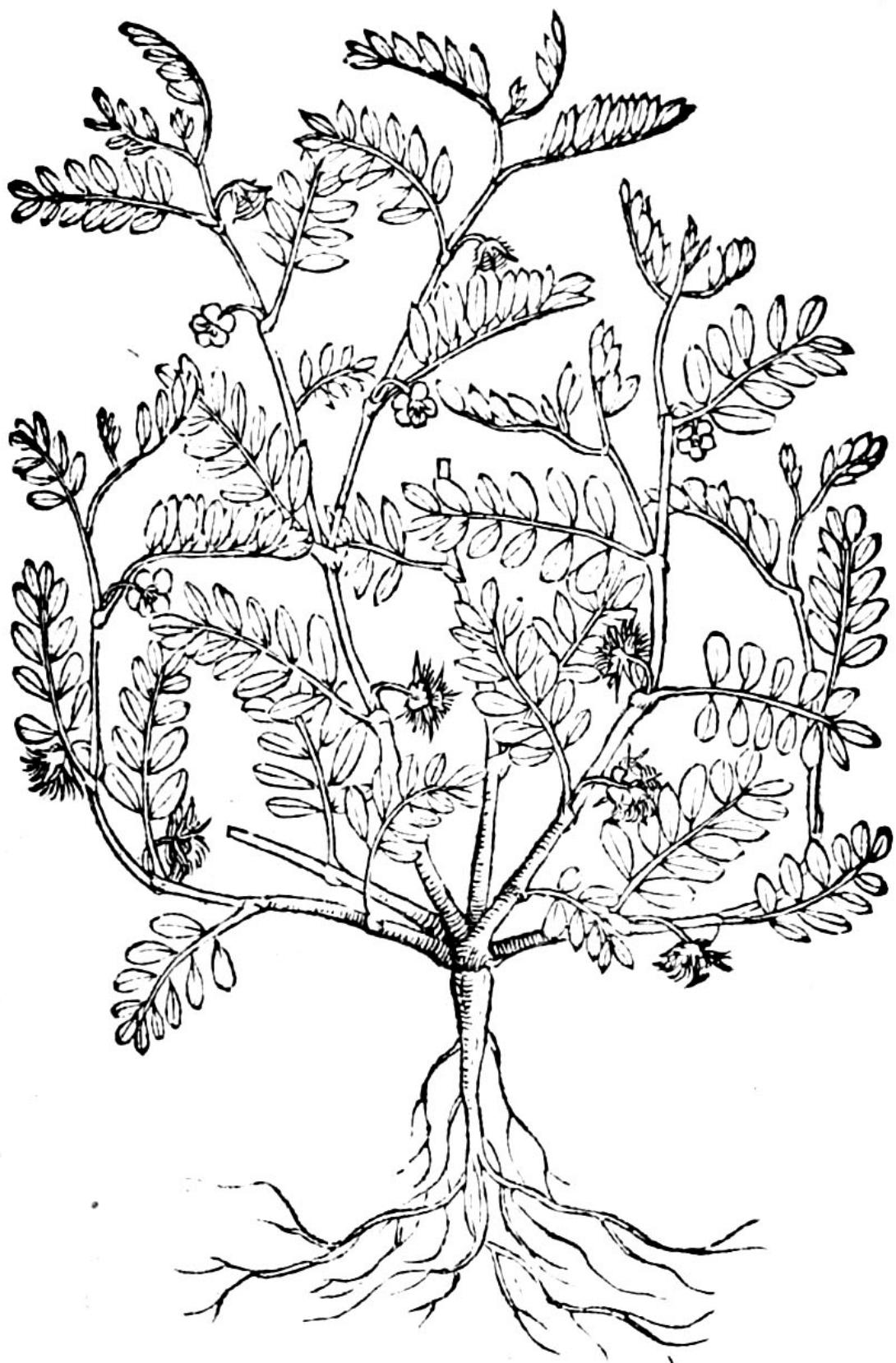
galli appellant. Cū minimo Plinius plus similitudinis, quam superior habet. Creditur ad fistulas & sinuosa ulcera utiles esse, nec non menses, & aliunde profluentem sanguinem, in vino austero decocta, potaque sistere.

DE TRIBVLO TERRESTRIS.

CAP. CI.

TERRESTRIS tribulus, quem nunc describimus, caules promit tenues, foliosos, circa quos folia ex multis vni costae adnatis congesta, mochis siue sativi ciceris aut citius lentis folijs similia: fructus secundum caules, post quinq; foliolorum flosculos, iuxta foliorum exortus, à brevibus dependent pediculis, duri, multis aculeis ac spinis horridi, in quibus semen; radice nititur fibrosa. Apud Hispanos in aruis frequens, frugibus infestus, sed tamen, ut Plinius ait, inter frugum morbos potius, quam inter terræ pestes numerandus: reperitur & plerisque Italæ ac Gallæ locis: fructus estate perficitur. τριβολη̄ Græcè, & Latinè tribulus dicitur, & ad differentiam alterius in aquis nascentis τριβολη̄ χερσαῖ, & tribulus terrestris. Est autem terrestris tribulus Theophrasto duplex, unus folio exit ciceris: alter spinoso constat, hunc φυλλάνδρον appellari ait, serius germinare, & semen nigricans in lobo ferre: illum verò πρωτόν sine praecoquū esse. Cum πρωτίω autem, qui hoc loco descriptus, magis conuenit. Quem & terrestrem Theophrasti tribulum, non omnino abs re, quis nuncupauerit. Dioscorides enim, qui unius terrestris tantum meminit, huc omisit. Suū siquidem tribulū, non ciceri, sed portulacæ, similia tradit habere folia, ac tenuiora, & κλίματα, siue tenuiores tenerosq; ramos, per terram strata, in quibus spine acerbæ & durae. Qui certè tribulus φυλλάνδρω, altero videlicet Theophrasti tribulo,

Tribulus ter-
restris Dios-
coridis.

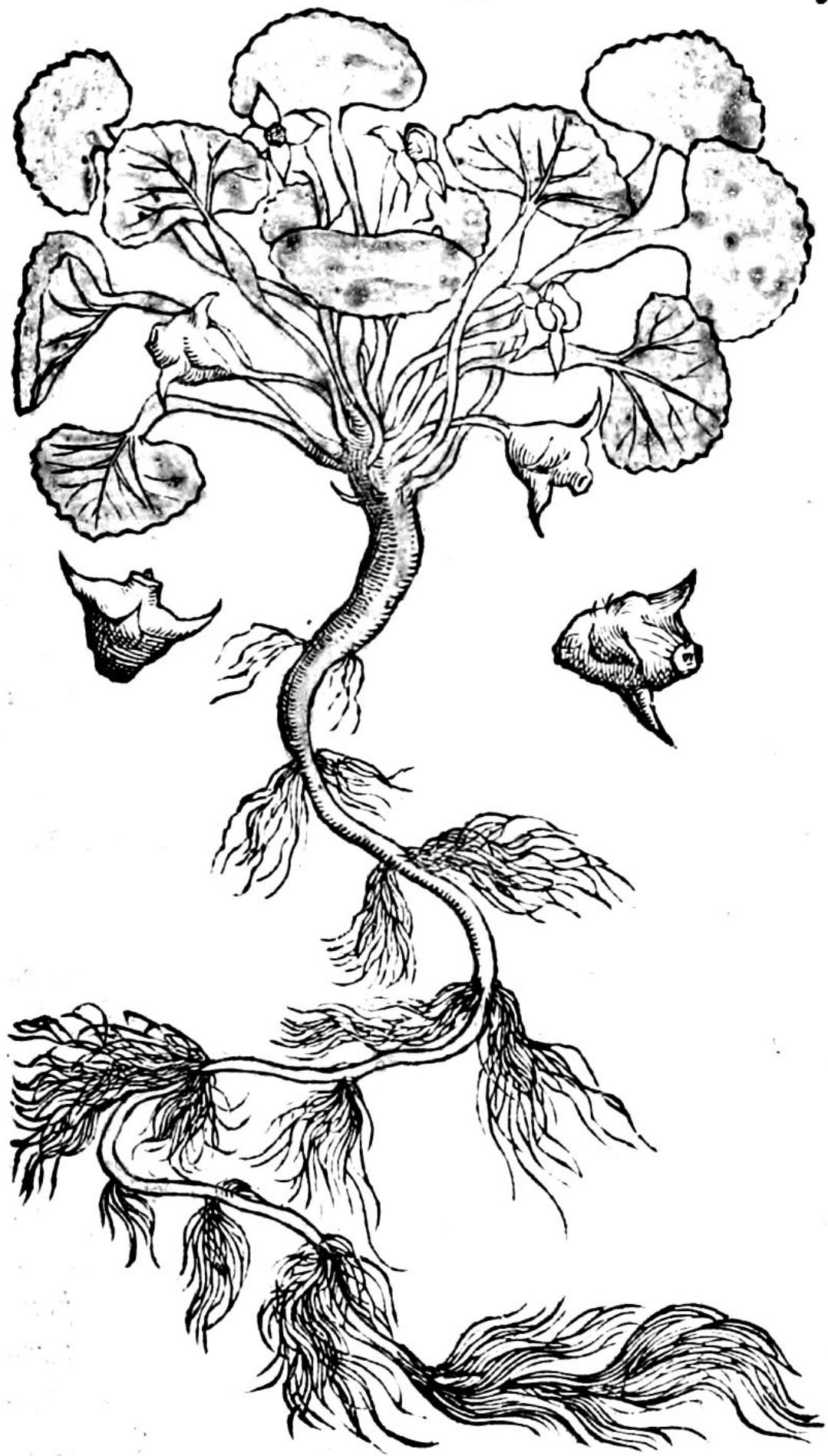
tribulo, magis similis est, quam ὀφειλεῖ πρέcoquo. Ceterum in terrestri tribulo terrea & frigida qualitas, qua & adstringens, auctore Galeno, superat: fructus eius quum tenuiū sit partiū, potus lapides in renibus cōminuit. Terrestris tribulus

tribulus, Dioscorides ait, drachmæ pōdere epotus & impositus commorsis à vipera opitulatur; auxiliatur etiam aduersus venena cum vino potus; decoctum eius respersum pulces necat.

DE TRIBULO AQUATILI.

CAP. CII.

AQUATILIS *tribulus* caules habet longos, inferiori & ea que sub aquis est parte graciliores, adhærentibus quibusdam locis tenuibus fibris, veluti capillamentis; iuxta vero aquæ superficiem crassiores & foliosi, quorum longitudo lacuum & locorum in quibus gignitur, profunditatem consequitur, in ipso enim fundo capillamentis nonnullis figitur, summa autem parte aquæ superficiem contingit: folia lata sunt populeis aut ulmeis quodammodo similia, sed breviora & forma quodammodo rhombi, per oras crenata, inter quae flosculi exeunt, deinde fructus auellanis nucibus maiores, migrantes, quatuor duris aculeis modicè recuruis, spinosis, quibus nucleus candidus, gustu non ingratus, qui & recens mandi, & arefactus molaq, contritus in panem, ut fertur, cogi potest. In Germania superiori, ut Cordus refert, in luto- sis lacubus & urbium fossis, quibus limosus subest fundus nascitur: apud Brabantos ac alios finitimos Belgas, in stag- nantibus, puris & fontanis aquis non raro reperitur. Nat- thioli non solum in dulcium aquarum lacubus, sed & in marinis quibusdam, iuxta Venetas reperi, memoria pro- didit, τριβολη εὐδρός Græcis; Latinis *tribulus aquatilis* siue *aquaticus*, et *tribulus lacustris*; officinis *tribulus marinus* dicitur; Germanis *Wasserbüsch* / *Weiherbüsch* / *Seenbüsch* / *Stachelnüß* / *Spitznüß*: Belgis *Waternoote* & *minck yiers*: Gallis *macres*. Existimatur quoque à nonnullis

Butomum.

Butomon illud esse, quod in Geoponicis Cassiani Bassi, Constantino imperatori dedicatis, locis scribitur exire palustribus: & quod Ianus Cornarius vertit populneis nigris folia similia habere: Ruellius vero, folia ferre Irinis proxima. Græcè autem sic legitur: Βούτομον γίνεται ἐν τοῖς ἕδησι, πύρα
δὲ ὄμοια φέπει αἰσφίοις. Fructus autem huius tribuli, plerique
castaneas aquatiles appellant. Refrigerantis autem tribulus
iste est naturæ: ex humida & frigida essentia componitur,
quaæ magis in hoc aquæa est, quam in terrestri, in qua terre
frigidum potentius, ut Galenus ait: proinde inflammationes
omnes, vti Dioscorides tradit, cataplasmate adiuuat: cum
melle aphtas, tonsillas, oris putredines, gingivæq; persanat.
Succus ad oculorum medicamenta colligitur. Thracæ, Plu-
nius inquit, qui Strymona habitat, folijs tribuli equos sagi-
nant, ipsi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui
contrahat ventrem.

DE FONTALI SIVE POTAMOGEITONE.

CAP. CII.

CAVLICVLO s habet fontalis, tenues, viticulosos, geniculatos, folia oblonga, betæ folijs minora, duriora q; , que tenuibus ac longiusculis pediculis insidentes, supra aquas eminent, & ipsius superficie, vti nymphæ folia incumbunt: flores in spicis, ex dilutiore purpura rubent, vt bistortæ, semen durum. Nascitur in paludibus, lacubus, vrbium fossis, & alijs stagnantibus aquis, non raro etiam in riualis lente fluentibus: ubique frequens. Flores Junio & Iulio mensibus cōspicui sunt, interdum etiam Augusto aut Septembri. Creditur à Græcis ποταμογείτων dicta, que & σαχύτης, Latinis fontalis & spicata, Germani zamkraut / nostri fonteyncruyt/ Galli espi d'eaue nominant. Potamogeton autem

autem, inquit Galenus, adstringit & refrigerat similiter polygono, sed essentia eius crassior est, quam polygoni: pruriginibus vtile, & contra veterum ulcerum depastiones; auctor Dioscorides. Fluitat & in aquis, ac eius occupat superficiem, sicuti fontalis, huius veluti altera species, quem ranunculus

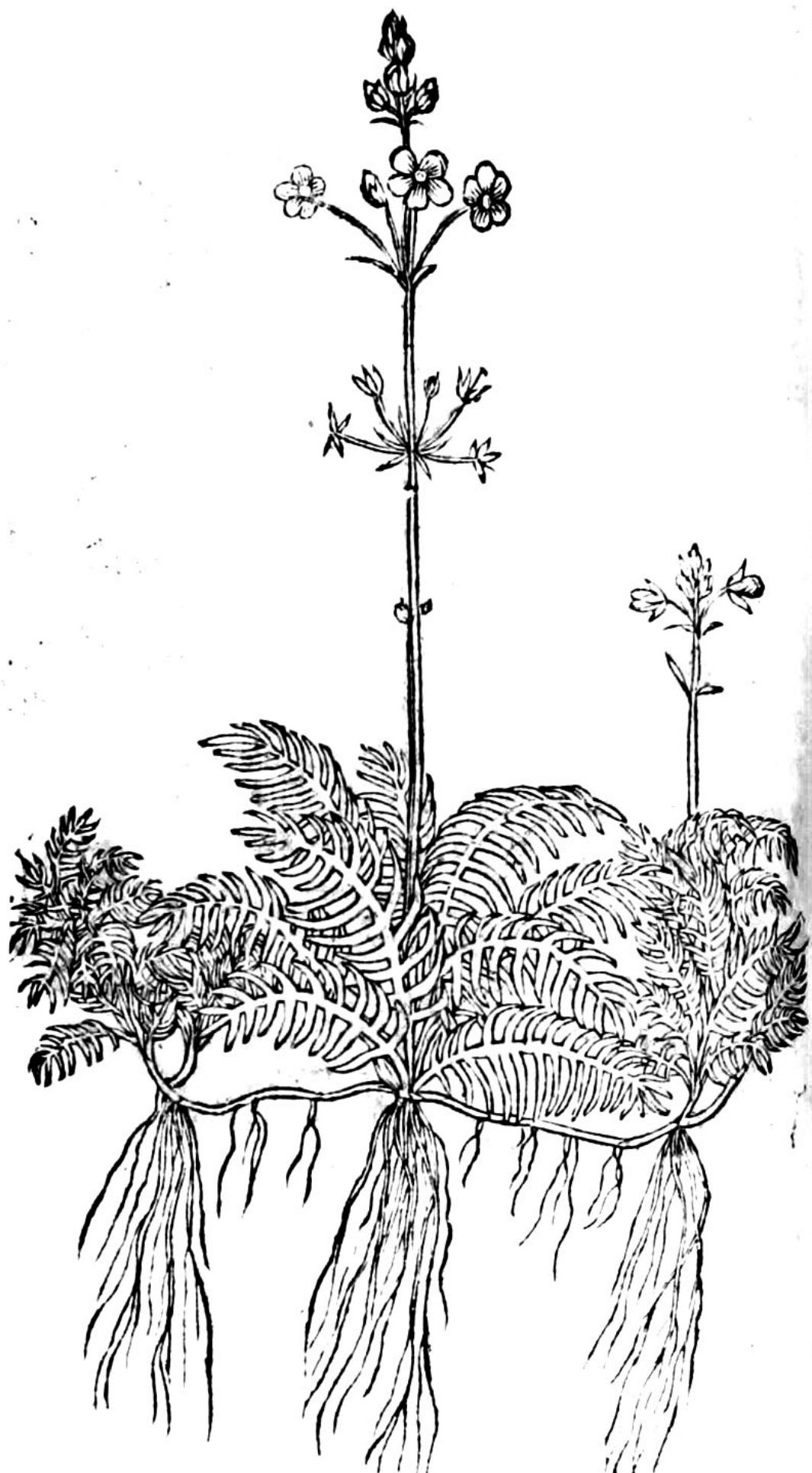
morsum plerique nominant: sunt huic folia breuiora, rotundi, eodem quo fontalis modo, aquæ innatantia. Flores in longioribus pediculis inter folia exeunt, parui, candidi, medio lutei,

lutei, ex tribus foliolis, plantaginis aquatice floribus maiores, Iulio aut Augusto conspicui. Pro radicibus tenues fibræ sunt, quæ ex breui ac paruo veluti capite, vnde foliorū exortus, fundum versus tendunt: à quo etiam transuersæ fibræ exeunt, quibus progerminantibus, seipsum multiplicat. Reperitur similibus & iisdem crebrò, quibus fontalis locis: nostri vorschen beet id est, ranæ morsum, ut diximus, appellant; pleriq; etiam nymphæam paruam, & cleyn plompen. Fontalis siue potamogetonis species videtur, eiusdem cum eo facultatis.

DE VIOLA AQUATILI.

CAP. CIIII.

AQUATILIS viola caules habet teneros, rectos, singulares, folia circa imum caulis, orbiculatim ipsum ambientia, multifida, similia quodāmodo fæniculo, aut vulgari millefolio, verùm quam huius ampliora maioraq; flores iuxta sumnum caulis proueniunt, & ipsi orbiculato ambitu digesti, & ex quinque foliolis congesti, Leucoijs similes, sed minores, candidi, medio illorum luteo, odorati: radices subsunt tenues, fibroſæ, nigræ, extrema tamen parte alabastri modo resplendentes. Tota herba, ante caulis prouentum, sub aquis conditur, atque tunc ei innatans nouella videtur abies: caulis verò ubi excreuerit, vna cum floribus superficiem superat, ac supra aquas eminet. Reperitur in lacubus & aquis stagnantibus aut pigrius fluentibus, apud Belgas plurima: nostri violam aquatilem, & vulgo water vilieren appellant, Gallicè gyrofflees d'eaue. Petrus And. Matthiolus in commentarij suis pro Myriophyllo pinxit, quod Latinè etiam millefolium, aliud tamen à millefolio habetur, qui spæniōtis χλιόφυλλο nominatur. Describitur autem μυριόφυλλον à

Dioscoride his verbis: *Cauliculus est monopodus, id est, singularis, tener, unica radice nixus, circa quem folia multa, laetitia, fœniculo similia. Caulis ipse utrōcūppō— siue subrubēs, diaptoinixos, versicolor. Nascitur palustribus locis. Cum qua descriptione, viola ista palustris non admodum conuenit, quæ nec caule est singulari, nec radice unica: constant enim radices multis fibris, & caules promit complures. Facultatem autem viola palustris frigidam videtur habere & siccum, nullius tamen in medicina usus.*

Myriophyl-
lon.

DE NYMPHÆA. CAP. CV.

AQUARVM soboles & nymphæa vtraque est, candida videlicet & lutea: folia candida habet in longis, teretibus, glabris, intusq; porosis pediculis, magna, lata, & proximodum rotunda, atque plurima parte supernatantia, quæ superiori parte glabra & æqualia sunt, inferiori vero fibris aliquot distincta: flores in similibus cauliculis & in singulis singuli, candidi, ex pluribus foliolis oblongis & acuminatis, in quorum medio stamina multa lutea: post florem capitulum prodit rotundum, in quo semē nigricans, splendens, milio maius. Radices subsunt crassæ, nodose, foris nigrae, intus candidæ ac fungosæ, unde plurimæ exeunt fibræ, quibus in fundo hæret. Luteæ, folia similia candidæ sunt, paulo tamen oblongiora, foliorum florumq; pediculi similes, nisi angulosi essent: flores lutei, ex quinque tantum foliolis brevibus, rotundiusculis commissi, in medio quorum capitulum gignitur rotundum, turbinatum, pluribus luteis staminibus circumcidatum, in quo, ubi ad maturitatem peruererit, semina quoque splendentia, maiora quam alterius, triticeo grano minora. Radices crassæ sunt, longæ, quibusdam veluti acetabulis asperæ, intus forisq; candidæ, substantia fungosa

& porosa. Nascitur vtraque in paludibus, stagnantibus aquis, amplioribus fossis, & pigro lapsu dilabentibus riuulis, ac subinde fluminibus : Maio ac Iunio floret. Græcis νυμφαῖαι ac Latinis similiter nymphæa, quod aquosa loca amet, dicta, auctore Dioscoride : officinae nenuphar nuncupant. Apuleius Latinè ait appellari, matrem Herculaniam, algam palustrem, papaver palustre, clavum Veneris ac digitum Veneris. Marcellus peruetus auctor, Latinè clauam Herculis, & Gallicè baditin nominari refert. Germani wasser mahem / horwurtz / horstrang / seeblumen / wasser gilgen; Belgæ plompen appellant; Galli blanc d'eaue. Luteæ flos βλέψαπα, ut Dioscorides refert, dicitur. Habet autem, Galenus ait, nymphææ tum radix, tum semen desiccandi vim citra morsum : itaque ventris profluua cohbet, semenq; siue per insomnia, siue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porro etiam dysentericos. Ceterum nymphæa, quæ candidam habet radicem, potentioris est facultatis, ut & muliebri medeatur profluuo. Verum & haec, & ea quoque quæ atram habet radicem ex vino nigro astero bibitur: nonnullam habent & abstergendi potentiam: itaque & alphos sanant, & alopecias: ad alphos macerantur aqua: ad alopecias pice liquida. Sed ad haec aptior est ea, cuius radix nigra est, sicuti ad alia, cuius alba. Theophrastus, trita, inquit, & plagæ imposita, sanguinem sistere traditur. Nostra ætas, candidæ nymphææ flores, ad capitis ex causa calida affectus commendat: luteæ vero radicem, remnum & vesicæ calidis morbis mederi, & aduersus gonorrhœam efficacem, non temere existimat.

DE LENTE LACVSTRI. CAP. CVI.

LACVSTRI lens, veluti muscus quidam viridis est, minimis foliolis, rotundis, lentis magnitudine, è quorum medio,

dio, inferiori parte, tenuissimæ fibræ capillorum instar descendunt, quæ ipsis radicum loco sunt: caule, flore & fructu caret. In lacubus, vrbium fossis, & alijs non decurrentibus aut fluentibus aquis, innatans & latè sàpe superficiem eius occupans reperitur. Græcis φάνος ὁ ἐπὶ τῷ τελμάτῳ dicitur; Latinis lens lacustris, lens aquatalis, & lens palustris. Pharmacopœi aquæ lenticulam nominat, Germani meer-linsen / Belgæ waterlinsen, & frequentius enden gruen, hoc est, anatum herbam, quòd videlicet eam anates pascantur, Galli lentille d'eaue. Est autem, vt Galenus tradit, humidæ & frigidæ temperaturæ, utrimque ex secundo quodammodo ordine. Prodest, Dioscorides ait, omnibus inflammationibus, erysipelatis, podagrísq; & per se, & cum polenta imposita: puerorum etiam enterocælas glutinat.

DE RANUNCULO AQUATILI.

CAP. CVII.

RANUNCULVS aquatalis caulinulos habet rotundos, tenues, in rectum & obliquum sparsos: folia sub aquis multifida, chamæeli folijs similia, extra aquas autem rotunda, & per ambitum crenata: flores candidi & odorati, forma ranunculi persimiles, quos, veluti in hortensi ranunculo, aspera consequuntur capitula, semen continentia: radices tenues sunt & capillaceæ: in fossis aquas habentibus, & lente decurrentibus riuulis, necnon iuxta eorundem ripas, ac alijs locis humentibus gignitur. Aprili, Maio & subinde Iunio mensibus abundè & latè floret. Ranunculus quidem est aquatalis, & polyanthemum aquatile: pharmacopœorum & herbariorum pleriq; hepaticam aquaticam, & hepaticam albam perperam appellant, & cum maiori errore refrigerantis hepaticæ albæ loco, medicamentis admiscent:

facultate siquidem hic aquatilis ranunculus calidus est, & ranunculo herbæ similis.

DE SAGITTA. CAP. CVIII.

S A G I T T A herba in longis triangularibus leuibus pediculis, folia profert triangularia, ari folijs longiora & angustiora, alatae sagittæ cuspidem proximè referentia, inter quæ medius exit caulis rotundus, lœuis, intus spongiosus, in quo per interualla terni nascuntur flores, & ipsi ex tribus foliolis commissi, candidi, staminibus quibusdam in medio puniceis. Floribus subnascuntur, virentes, rotunde & nonnullæ asperæ pilulæ, castaneis minores: radices subsunt pallide & fibrosæ: gignitur in lacubus & aquis resedibus: radices in fundo hærent: folia & fructus super aquas eminent: floret potissimum Maio: fructus Iulio perficitur mense. Sagittam & sagittalem recentiores appellant, nonnulli linguam serpentis, & vulgo serpents tonghen. Sagittam autem, à Græcis ισάραv appellari; Magonem referre Plinius tradit; pistanam dicit à Græcis vocari, quam inter vluas sagittam appellamus, lib. xxii. cap. xvii. Pistane, quadam etiam species videtur nostris anonymos, quæ folia habet latæ, rotunda, hederæ quodammodo similia, sed tamen asaro similiora, (quod & ipsum hederæ describitur folio) & maiora, in longis pediculis è radicum capite enatis, quæ super aquas uti sagittæ eminent: florem, aut fructum nullum facere existimatur. Radices fibre sunt longæ, subnigrae: nascuntur in stagnantibus aquis, & iisdem quibus sagitta, locis, inuentu tamen rarior. Nomen apud nostros, vt diximus, non habet, veterum autem epimedum esse videtur, de quo Dioscorides hæc scripta reliquit: Επιμήδιον καυλός est non magnus, hederæ similia folia habens, vt plurimum decem aut duodecim,

1

SAGITTA.

235

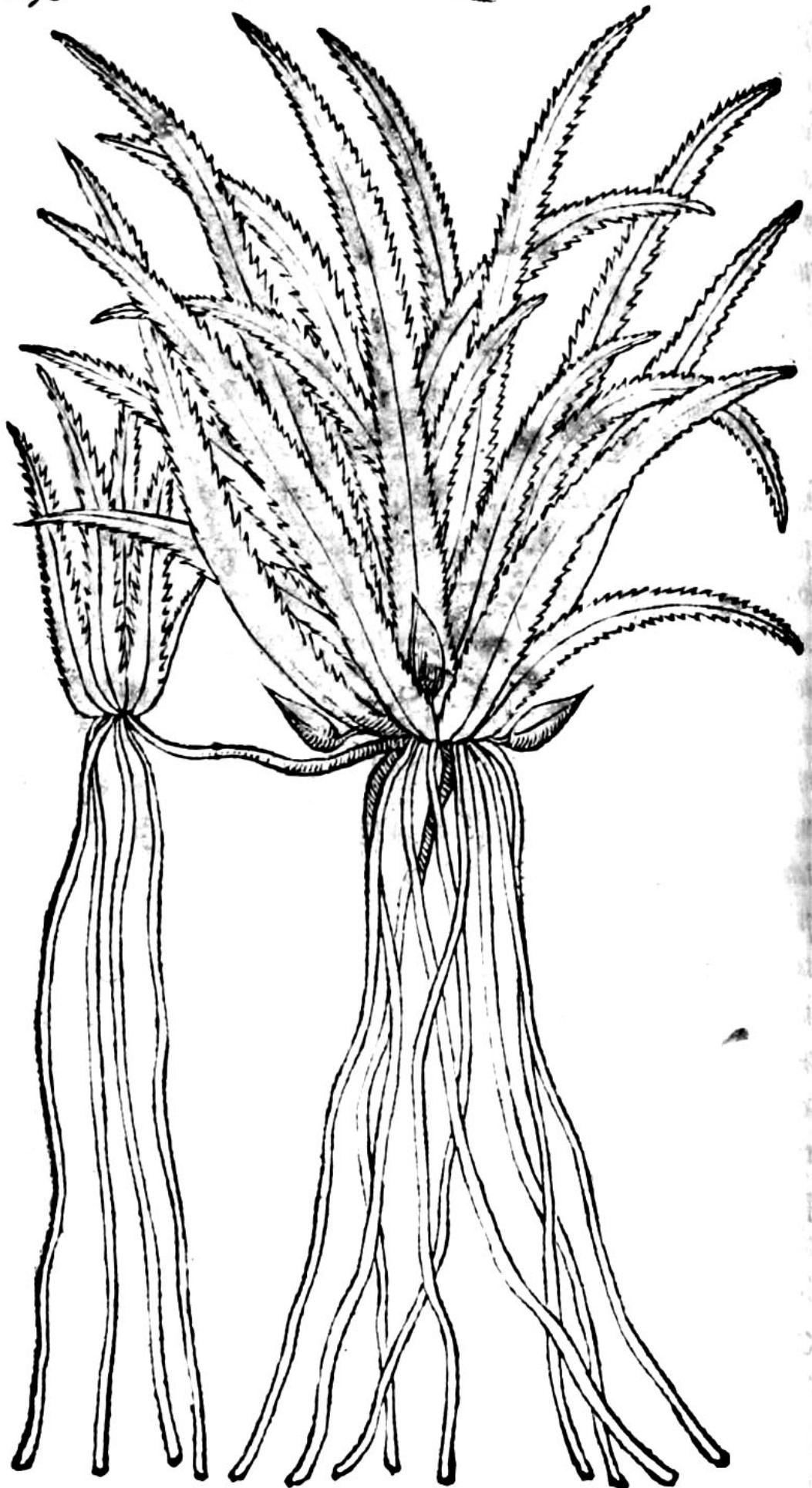
duodecim: neq; florem neq; fructum fert: radices tenues, nigrae, graueolentes, gustu fatuo: nascitur in locis aquosis: folia cum oleo trita, mammae increscere non sinunt, imposita: radix conceptu adimit: folia trita, & cum vino potata, post menstruas purgationes, drachmarum quinq; pondo, diebus quinque, steriles conseruant.

DE SEDO AQUATILI, SIVE STRATIOTE POTAMIO. CAP. CIX.

AQUATILE sedum, folia habet aloes herbæ similia, sed breuiora & minora, per ambitus, duris quibusdam breuibus aculeis spinosa, inter quæ vaginæ quedam erumpunt, cancrorum forficulis persimiles, quibus dehiscentibus flores exeunt candidi, trium foliorum, ranae morsus persimiles, luteola, exigua stamina in medio gerentes. Pro radicibus fibra longæ sunt, rotundæ, candidæ, crassioribus lyrarum fidibus, aut longis lumbricis persimiles, quæ ab ipso folia prominent, breui capite descendentes, aquæ fundum petunt, quem tamen rarius affequuntur. Exeunt ab eodem & aliæ fibræ, quibus uti ranae morsus multiplicatur. Reperitur in stagnantiū aquarū lacubus, & fossis, locis circa Scaldim & Diliam Belgij flumina, complurimis. Maxima foliorū pars vna cum floribus aquas superat, reliquæ ipsius stirpis, sub aquis conduntur. Iunio, Iulio, & subinde Augusto floret. Sedum appellari potest aquatile, ab aloes videlicet similitudine, quod Latinè quoque sedum appellatur; à quibusdam cancri chela, siue cancri forficula dicitur. Videtur autem spatiōtus ὁ επὶ τῶν υδάτων φύρενος, id est, stratiotes aquatilis, quem & spatiōtus ποτάμου nominant, Latinè militarem aquatilem quis appellauerit. Nam aquis innascitur, ijsdemq; supernatat, & si fibræ illæ quas ad aquarum fundum demittit, radices non sunt, absq; radice etiam viuit: iam & semper uiuo

238

SEDVM AQUATILE.

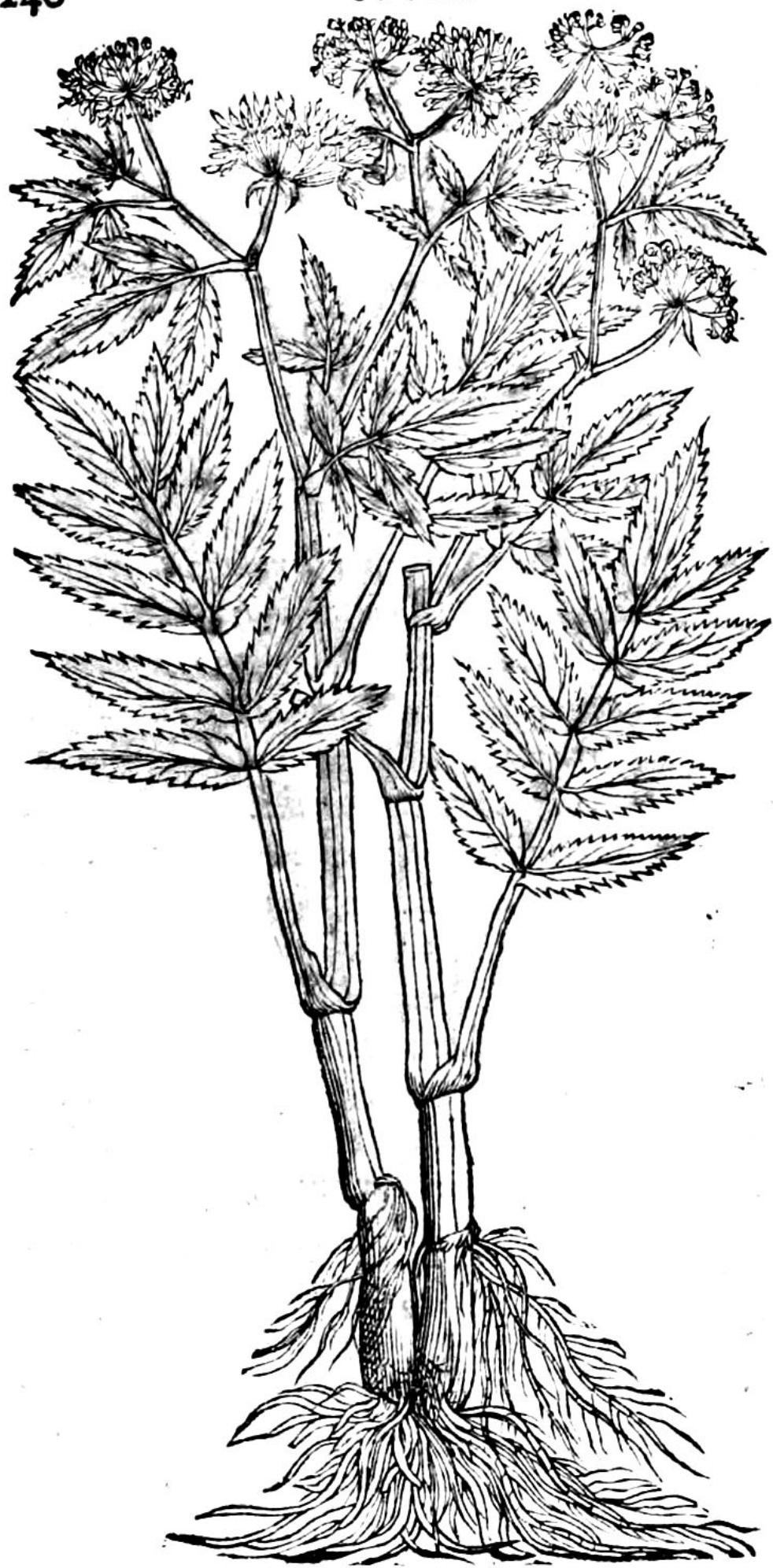

uiuo orbiculato foliorum ambitus similis est, folijsq; quam il-
lud maioribus ac longioribus, necnon refrigerantis etiam
naturæ, qualem stratiotem potarium esse Dioscorides me-
moriae prodidit. Sistit autem hic stratiotes, eodem auctore,
sanguinem è renibus fluentem; vulnera ab inflammatione
asseruat: erysipelatis & œdematis cum aceto impositum,
prodest.

DE S I O A C E I V S G E N E R I B V S.

C A P . C X .

S I V M longis, tricubitalibus aut amplioribus, crassis,
striatis & inanibus assurgit caulis, qui superius attenua-
ti, in alas quasdam diuiduntur: folia ei oblonga, ex pluribus
alijs commissa, quorum singularia, pinguia, glabra, & per
circumferentiam serræ modo incisa, particularibus hippoc-
selini folijs minora: flores in umbellis candidi. Radices tenues,
nigrae & capillaceæ veluti fibræ sunt, quæ non modo subsunt;
sed & caulum geniculis adnascuntur, ijs quibus aquis con-
duntur aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam hippoc-
selino, tota herba odoratior est, naphthæ (vulgò petrolei) odo-
re vicina: in perennibus nascitur riuulis, & subinde, sed ra-
rius, in resedibus exit aquis. Iulio & Augusto floret. Ger-
manorum pleriq; wasser eppich/ frosch eppich/wasser
merck/ & nostrate dialecto water eppe nominat. Plinio
ac Latinis lauer, Dioscoridi σίον est: quod in vetustis eius
exemplaribus, anagallis aquatica & iuncus quoq; dici odo-
ratus legitur: vnde occasionem sumpsisse videntur, qui ana-
gallidem vulgò dictam aquaticam, verum sium esse existi-
marunt. Qui si diligenter sy descriptionem expendissent,
vocabus his supposititijs, aut adulterinis, parum aut nihil
tribuendum, facile animaduertissent. Nam cum anagallide
aqua-

aquatica, aut iūco odorato, sium, vti à Dios. describitur, similitudinis habet nihil. Est etenim sium, vti scribit, Δαυνίον ὄφελόν, λιπαρὸν, φύλαξ ἔχον πατέα ἵπποτελίνω εἰσιθά, μηρότερα δὲ καὶ αρωματίζοντα, id est, frutex rectus, pinguis, folia habens lata, hippaselino similia, sed minora & odorata, qualis nec iuncus odoratus, nec anagallis aquatica, quæ neq; fruticis specie adolescit, aut odorata, vel hippaselino aliquo modo similis, sed plane dissimilis, à sio his de causis multum differens. Porrò sium, vti Galenus ait, quantum gustu odoratum est, tantum etiam ex calefacientis facultatis est particeps. Crudum coctumq; esu calculos, Dioscorides tradit, conterit & expellit, vrinas cit. partus & menses euocat, comestum dysentericis vtile. Sio autem siue laueri odore & facultate proximum est, alterum quoddam veluti sij genus, multò tamen & minus & tenuius. Cauliculi huic sunt tenues, rotundi, lœues, obscurè geniculati, inanes, iuncis quodammodo similes: pro folijs pauci, tenues sunt & inanes quoq; pediculi, siue pæxies aut costæ, à quibus parua aliquot & angusta promuntur foliola: flores in exiguis umbellis, scabiosæ & angustioribus & minoribus, candidi, simul compressi exeunt: semen aniso maius, subcandidum, superiori parte latius. Radices tenuissimæ & nigrae fibræ sunt, caulis inferius adhærentes: emittit verò & ex imo caulis, fibras oblique serpentes, quæ alicubi terræ aut luto herentes, radices faciunt & caulinulos promunt, seipsam hoc modo multiplicante stirpe, quæ tamen & semine seri potest. Reperitur in perennantibus riualis, aut alijs aquis frequentius, ac sepissime vbi siue gignitur: non raro etiam in palustribus & riguis, iuxta riuelos ac fossas: adolescit etiam in hortis aut alijs, locus nō perinde humidis, satū, quod tamē minus attollitur & breuius est: foliaq; habet terræ proxima, cærefolio similia, sed tenuiora; reliqua verò, vti eius quod in aquis exit; r. a-

dices autem crassas, paruis sylvestribus rapis similes, verum minores ac breuiores, à quibus & transuersæ quedam serpentes exeunt fibrae, quibus seipsum multiplicat. Ita non raro in alium locum translata stirpes, formam effigiemq; aliqua parte commutant: floret & stius mensibus: Augusto semen, in hortis quidem, ad maturitatem peruenit. Anonymos & absque nomine est, nisi siū illud sit, cui σχοίνος ἀποματίκου, id est, iunci odorati nomen tribui potest: quod siō datum legitur, inter eas voces, quæ suppositiæ habentur: quo nomine istud siū genus non impropriè appellari posse videtur, quando illi caules sunt iuncis similes & odorati, tametsi non ille sit odoratus iuncus; qui propriè ac verè talis nominatur. Est verò & tertium, siō odore & facultate cognatum genus: caulem istud habet crassum, inanem, geniculatum, supra aquas bicubitalem, aut longiorem, in plures alas diuisum, primum viridem, postea verò, quum semen maturum esse ceperit, in luteum languescentem: folia hortensis apij (vulgò petroselini) tenuiora: flores in non magnis vimbellis, parui sunt & candidi: semen odoratum, subruffum, aniso maius. Radices fibrae sunt, veluti siū nigræ, ad inferiorem caulis partem ipsis geniculis adhaerentes. Exit ipsisim ac similibus quibus siū locis, & simul cum eo sepe reperitur: & state floris productio: Augusto semen maturum est. Apud nostros, quod sciam, nomen nō habet, officinis etiam incognitum, sicuti & siū: à Plinio phellandrium nominatum videtur, quod lib. xxvii. cap. xi. scribit in palustribus nasci, folio apij: potest autem & istud genus siū illud esse, quod Pseusippus, apud Athenæum in aqua nasci affirmat, foliumq; habere palustri apio simile, de quo Homerus:

Ἄρπι δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σῖνοι οὐδὲ σελίνου, id est,

Sunt apio atque siō circum mollissima prata.

Si modò hoc Pseusippi siū non idem est, cum priori loco

Q² descri-

Iuncus odo-
ratus.

Phellandriū.

descriptio sio. Quod autem ad facultates harum duarum stirpium, haud dubium est, quin utraque calida sit & sicca, ac sio potentia ac temperamento simillima. Quia de causa, urinam & menses prouocant, ad vesicæ frigidos affectus viles, & ad calculū: quem comminuere ac expellere possunt, si natura sua friabilis fuerit. Plinius, phellandrij, inquit, semen bibitur propter calculos & vesicæ incommoda. Præter has, & aliam quandam pro sio Matthiolus herbam depinxit, quam à Senensibus Gorgolestro vocari refert. Pinguis est, inquit, planta, caule recto, folijs latis, in ambitum serratis, olusatro similibus, sed minoribus & odoratis: floribus candidis: semine corniculis inclusō: exit iisdem quibus nasturtium aquaticum, locis: rari admodum sunt, addit, fontium riuali, quibus aquaticum sisymbrium innatet, qui gorgolestrum etiam non habeant. Esse autem hoc gorgolestrum verum sum ac lauer, scriptum reliquit, nobis tamen non aliud verum ac Dioscoridis legitimum esse videtur, quam hoc capite primo loco descriptum, quod sij descriptioni, per omnia respondet.

DE NASTVRTIO AQUATICO,
SIVE SIO CRATEVE.

CAP. CXI.

NASTVRTIO aquatico caulis est crassus, longus & inanis: folia multa, oblonga, & virentia, ex pluribus in rotunditate oblongis composita: flores iuxta alarum & caulis superiores partes particulatim prodeunt: siliquæ deinde rotundæ, tenues, oblongæ, in quibus semen paruum lutei coloris. Pro radicibus fibræ tenues candidæq; sunt, cauli qua parte aquis immergitur, pluribus locis adhærentes. In fontiū limpidissimorum riuali, & alijs locis puras aquas habenti-

Q. 3 bus,

bus, gignitur: floret estate, semē interea maturatur: hyber-
nis mensibus ad epulas infertur, & acetariorum locum ex-
plet. Tota herba odorem, sed saporem magis nasturtij refert,
vnde & illi nomen. Appellatur autē nostris waterkerse/
Germanis brunkresz, Italis cressione, Gallis cresson
d'eaue. Latinè recentiores nasturtium nomināt aquaticū:
plerique etiam nasturtiariam. Dioscoridis autē σισύμβριον
ετέρον siue sisymbrium alterum est, quod à nonnullis, quia
gusto καρδιακον, hoc est, nasturtium repräsentet, καρδιακή
nominatur; ab alijs verò sium. Appellatur autem sium, à
Crateua, ac Plinio. Crateua siquidem σίου, ait, πόα θαυμο-
ειδής, ἀλέγη, εχουσα φύλλα πολλά, περιφερῆ, μείζονα οὐδιόσ-
μου, μέλανα, παρεγγύζοντα εὐζώμω, id est, Sium herba est
fruticosa, vīlis, multa ferens folia, rotunda, maiora quam
mentha, nigra & ad erucam accendentia. Plinius verò, libr. sium Pliniij.
XXII, ca. XXII. Sium, inquit, latius apio in aqua nascentis,
pinguis, nigriusq; copiosum semine, sapore nasturtij. Qua-
rum descriptionum vtraque nasturtio aquatiko conuenit,
quod non modo diuisura foliorum, aut flore & semine ad
erucam accedit: verumetiam odore ac sapore hortēsi nastur-
tio, ac erucæ simile est. Facultatem autem istud nasturtium
evidenter habet calidam & siccām: ad stomachaten, quam
Germani scorbuck & scoorbuyck nuncupant, in vi-
no aut lacte decocta, & aliquot continuis diebus epota, mul-
tum prodest. Vrinam prouocat, calculum & arenulas conte-
rit ac expellit; renibus & vesicæ vtile. Sunt qui referant
maligna, & antiqua ulcera, vtiliter decocto eius foueri, ac
lauari, herbamq; ipsam deinde imponi. Galenus sisymbrium
alterum, calidam habere & siccām temperiem, ait, & vi-
rens quidem secundi, siccum verò tertij ordinis. Estur, in-
quit Dios. crudum: vrinas mouet: purgat lentiginē & eph-
lim, tota nocte impositum, matutinoq; tempore detractum.

*fruticum niz
grani vorant.*

DE FLORE CVCVLI.

CAP. CXII.

FLORI, uti vulgo nuncupant, cuculi mox à radice folia in oblongis pediculis sunt rotundiuscula, inter quæ medius exit caulis tenellus, pedaliferè altitudine, circa quem folia tenuia, erucæ hortensis foliorum diuisura: flores in summo candidi, aut modicè purpurascētes, paruis leucoijs quodammodo similes: semen in exiguis valuulis minutum: radix fibrosa est. Nascitur non tam in aquis, quam in locis humilioribus, & quæ creberrimè, non modo cœlesti ac pluuiia, sed & riuulorum, ac redundantium stagnorum aquis irrigantur: florem plurima & statis parte edit. Vulgo, uti scripsimus, cuculi florem appellant: pleriq; nasturtium aquaticum minus, vel nasturtium aquatile alterum: Germanicè gauchblum wilderkresz & wisen kresz dicitur, Brabanticè coeckcoeck bloeme/ cleyn waterkersse: Gallicè passerage sauuage. Sisymbrij alterius species quædam esse videtur, ei facultate ac temperamento similis.

DE ANAGALLIDE AQUATILI.

CAP. CXIII.

CAULES anagallis habet aquatica, pingues, rotundos, & in nonnullas alas diuisos: folia crassa, lœuia, lata, subnigra: flores circa caulinorum & alarum summa, ceruleos, anagallidis fœminæ floribus similes, sed minores. Radix subest candida, longa, serpens, tenuibus hærens fibris, ex qua complures attolluntur caules. Et in resedibus exit aquis, & circa fontes, ac riuarum ac fluviorum margines. Iunio, Iulio ac Augusto flores, semengj profert. Nostra ætas anagallidem aquaticam nominat, plerique becabungam, à Germa-

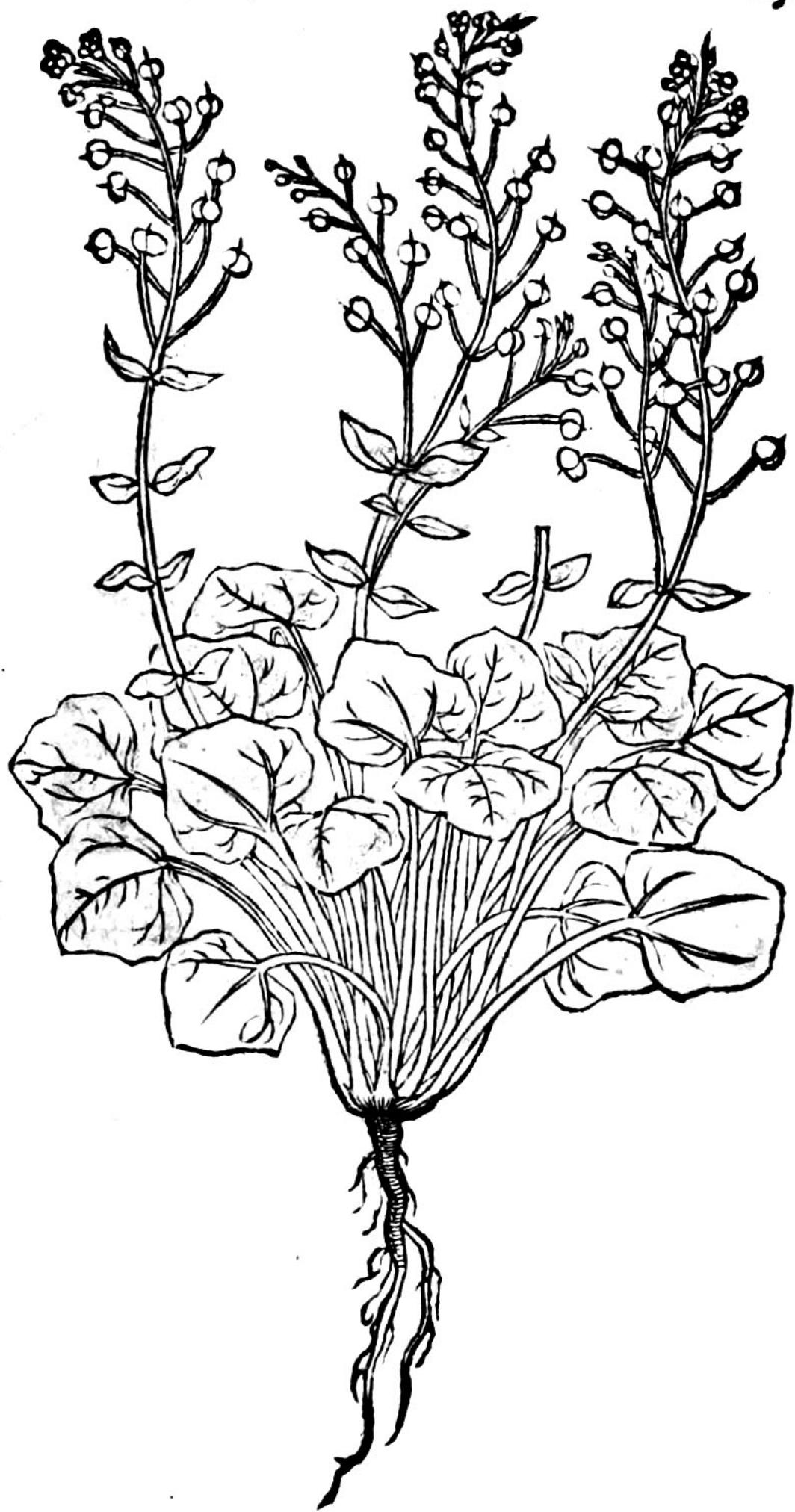
250 DE ANAGALLIDE AQUATILI.

nica appellatione voce mutuata, Germani bachpunghen & punghē Belgæ waterpunghen & beeckpunghē Galli berle nominant, vnde & berula Latinè dicitur. Marcellus tamen berulam dici refert, quam Græci καρδαίνουν vocant. Putatur autem anagallis hæc, cepæa esse, quam Dioscorides portulacæ similem scribit, sed nigriora habere folia, & radicem tenuem, cum qua anagallis ista aquatica conuenire potest, si per αὐτόφεσιν, ονταία, id est, hortensis dicatur. Quod si verò idcirco ονταία, quod vel solum, vel ut plurimum in hortis nascatur, nominata sit; parū ei anagallis hæc respondebit, quæ nusquam minus quam in hortis nascitur: natura sua in totum sylvestris, aquosa requirens loca, perenniterq; rigari postulans. Qualitatem autem ac temperiem anagallis aquatica calidam habet ac siccā, nasturtio aquatico similem, remissiorem tamen: editur etiam ut illud, & ad Germaniae maritimæ ἐπιχώριον malum, quod Scuerbuyck appellat, utilis quoque, eodem quo nasturium aquatile sumptuin modo. Dioscorides, cepæam, ait, in vino potam, vrinæ stillicidio, ac vesicæ scabie laborantibus opiliari, præsertim addito radicum asparagi, quem myacanthum vocant, decocto.

DE COCHLEARIA.

CAP. CXIIII.

HVMILIS herba cochlearia est: folia fert in medio-
cris lōgitudinis pediculis à radice excurrentibus, cōplura, splen-
dentia, lata, crassa, modicè caua, instar parui & non valde
profundi cochlearis, interdum nonnihil angulosa: interfolia
caules prodeunt dodrantales: flores in coliculis candidi, se-
cundum longitudinem corum nascuntur: semen paruum,
rufsum, in exiguis valulis, uti nasturtij: radices tenues sunt
&

& albæ fibræ. In Frisia, Hollandia, ac alijs maritimis inferioris Germaniæ regionibus, locis palustribus, & circa aggeres sponte nascitur : apud Brabantos & alibi quoq; in hortis sata, feliciter prouenit. Amat autem non aquas vel aquosa, sed palustria loca & rigua : floret Aprili & Maio mensibus, altero à satione anno, semè Maio & Iunio particulatum maturescit. Nominant eam Hollandi, Frisij, ac aliæ finitimiæ nationes loffelkraut & lepelcruyt, Latine cochleariam: veteribus, ni fallor, incognita. Nam cum Telephio aut Britannica (quod aliquando suspicati fuimus) non conuenit. Caule enim & folijs portulacam non refert, vti telephium: nec adstringens aut lapathis facultate assimilis, veluti Britannica est, Dioscoride & Galeno auctòribus. Facultatem autem cochlearia calidam euidenter habet, & siccum, vi-

Scorbutus migrans
Scorbutus in Sembuck.
σκελοτύφη

genti nasturtio sapore, & qualitate persimilem. Malo, quod scorbut Germania nuncupat, efficaciter medetur, in latte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota. Est autem malum istud graue, permoleustum, ac diuturnum; abscedunt, tument, exulceranturq; gingivæ : ex ore malus odor: in femoribus aut cruribus liuores, haud multum dissimiles ijs, qui parte quapiam suggillata excitantur, creberrime co-comitantur: facies reliquumq; corpus sè penumero pallet; perdesq; ædematosi, veluti in leucophlegmatia. Castrensis, Olaus Magnus ait in gentium Septentrionalium historia, est morbus, qui vexat obseffos & inclusos, ac salforum videtur ciborum esu nasci, frigida verò murorum exhalatione foueri. Nominant hoc malum Germani, vt diximus, scorbut & scoorbuyck : à Plinio huius mali symptoma, os infestans *σκελοτύφη*; crura verò afficiens, *σκελοτύφη* appellatur: Marcellus vetus scriptor, oris malum oscedinem nuncupat. Hippocrates lib. de internis affectionibus, huic malo simile (si modo nō idem est) describit, quod εἰλέον ἀιωτίνον.

nominat. Ex ore male, ait, olet à dentibus, & gingivæ discendunt, & à naribus sanguis fluit: aliquando etiam ex cruribus vlera pullulant, & alia sanescut, alia emergut, & color fit niger, & cutis tenuis. Ex crasso autem, frigido, lentoq; sanguine, qualis est, non ex adustione, sed qui veluti limus sanguinis, melancholicus succus, originem sumit: qui ex praua viuendi victusq; ratione, ut diximus, in corporibus colligitur. Afficiuntur autem per hoc malum, non modo oculis patentes partes, verum & interiores non parum leduntur: nam iecur quidem non raro, creberrime autem lien, crasso huiuscmodi, frigido lentoq; succo repletur, tumidumq; efficitur, utpote cuius substantia rara laxa q; sit, & promptissima ad recipiendos huius generis crassiores frigidioresq; humores. Quod & Hippocrates, prophetice lib. II. scriptum reliquit. Gingivæ, ait, viciatae, & ora graueolentia his sunt, quibus splenes magni. Quicunq; verò habet splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neque oris graueolentia, horum tibiæ vlera praua habent, & cicatrices nigras. Tradit idem Paulus Aegineta lib. II. cap. XLIX, ubi huius morbi differentiam, ab ictero nigro, promptum est videre. Sed de hoc morbo hactenus, & præter institutum; nunc ad stirpes herbasq; reuertimur.

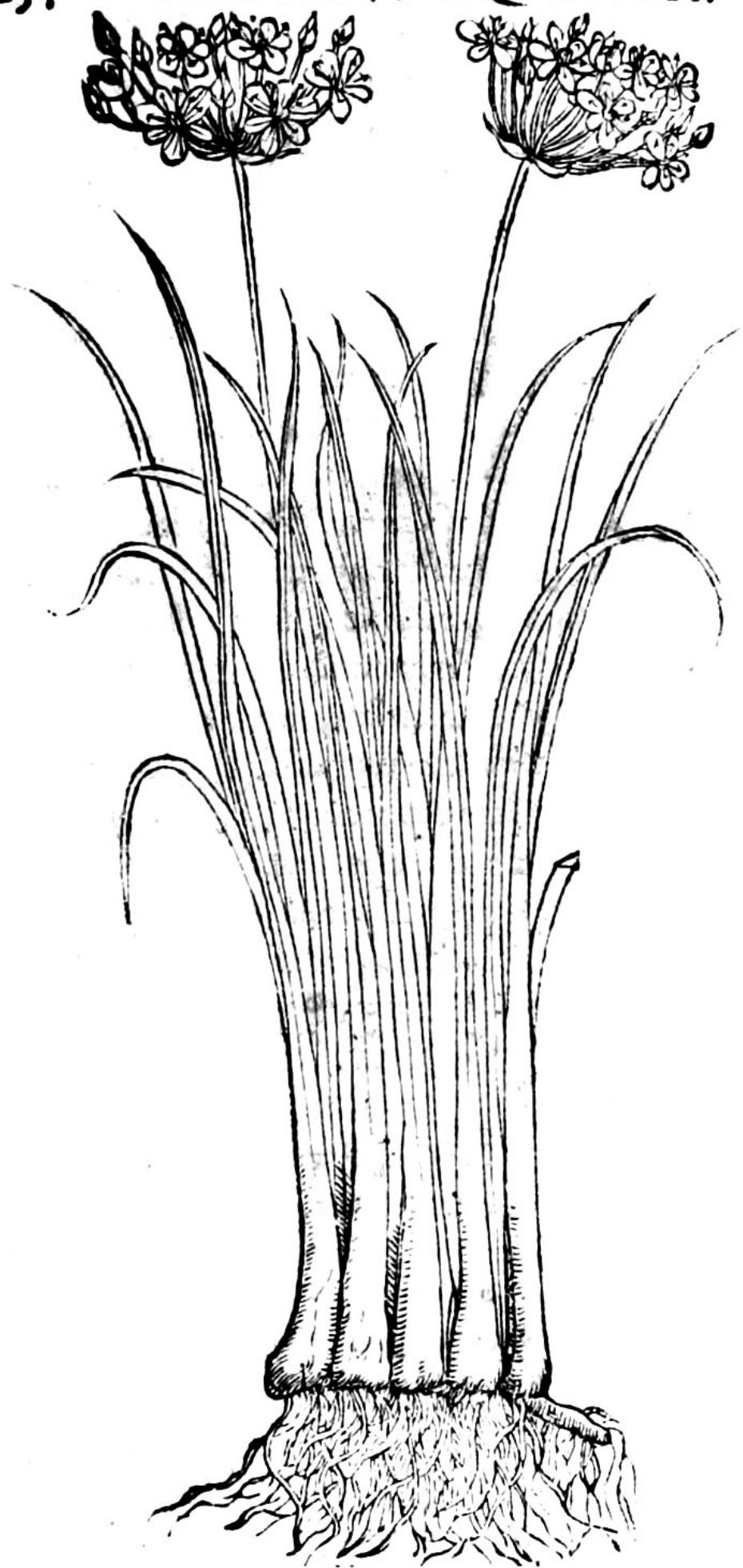
DE GLADIOLO AQUATILI.

CAP. CXV.

FOLIA à radice gladiolus aquatilis multa emittit, iridis luteæ folijs angustiora, longiora q; , inter quæ caulis medius exit, duos longus cubitos, aut altior, leuis, & equalis, nullis internodijs interceptus, in cuius summo complures erumpunt flosculi, longioribus pediculis insidentes, in purpura diluti, in quibus stamina exigua crocei coloris: sequuntur inde capitula

254

GLADIOLVS AQUATILIS.

pitula purpurea, quasi rotunda, paruarum pilularum instar, & in his semen minutum. Radix crassa, candida, geniculis constat, & adherentes fibras complures habet. Nascitur locis palustribus in stagnantibus aquis, aut lente pigreque fluenteribus riuulis. A Maio ad Augustum usque floret. Nostris water lisch appellant, Latinè gladiolum palustrem sive aquatilem, plerique etiam scirpum. Videtur Dioscoridis esse οὐαράγειον, quod folia gladioli sed angustiora, & magis inclinata habere, & in summo caule quasi globulos ferre traditur. Ξιφίδιον id quoque à nonnullis nuncupatur. Facultatem autem gladiolus iste palustris refrigerantem habet, non tamen insignem. Dioscorides sparganijs radicem & semen, cum vino dari ait, à serpentibus ictis.

sparganion.

DE PLATANARIA, SIVE BV-
TOMO THEOPHRASTI.

CAP. CXVI.

PLATANARIA angusta habet folia, aspera, dorso eminentiori quodammodo triangula: caules laues, rotundos, bicubitales, aut altiores, in ramulos & alas quasdam diuisos: fructus circa hos complures, rotundi, nucis paruae magnitudine, & ubi ad perfectionem peruerterunt, asperi, platani pilulis quadamtenus similes, coloris herbacei: radices subsunt fibrosee. Locis palustribus, perennes aquas habentibus exit, ac iuxta riuulorum quorundamque fluiiorum margines: pilulas Augusto mense profert. Platanaria à fructuū cum platani pilulis similitudine nuncupari potest. Ex nostris plerique ricreas nominant, id est, gramen arundinaceum, ac Græcè ραλαμάχεωσιν: non videtur tamen gramen arundinaceum esse, quod Dioscorides ait, in Babylone iuxta vias nasci & iumenta necare, tradi. Matthiolus hanc vel Gramen arūdinaceum.

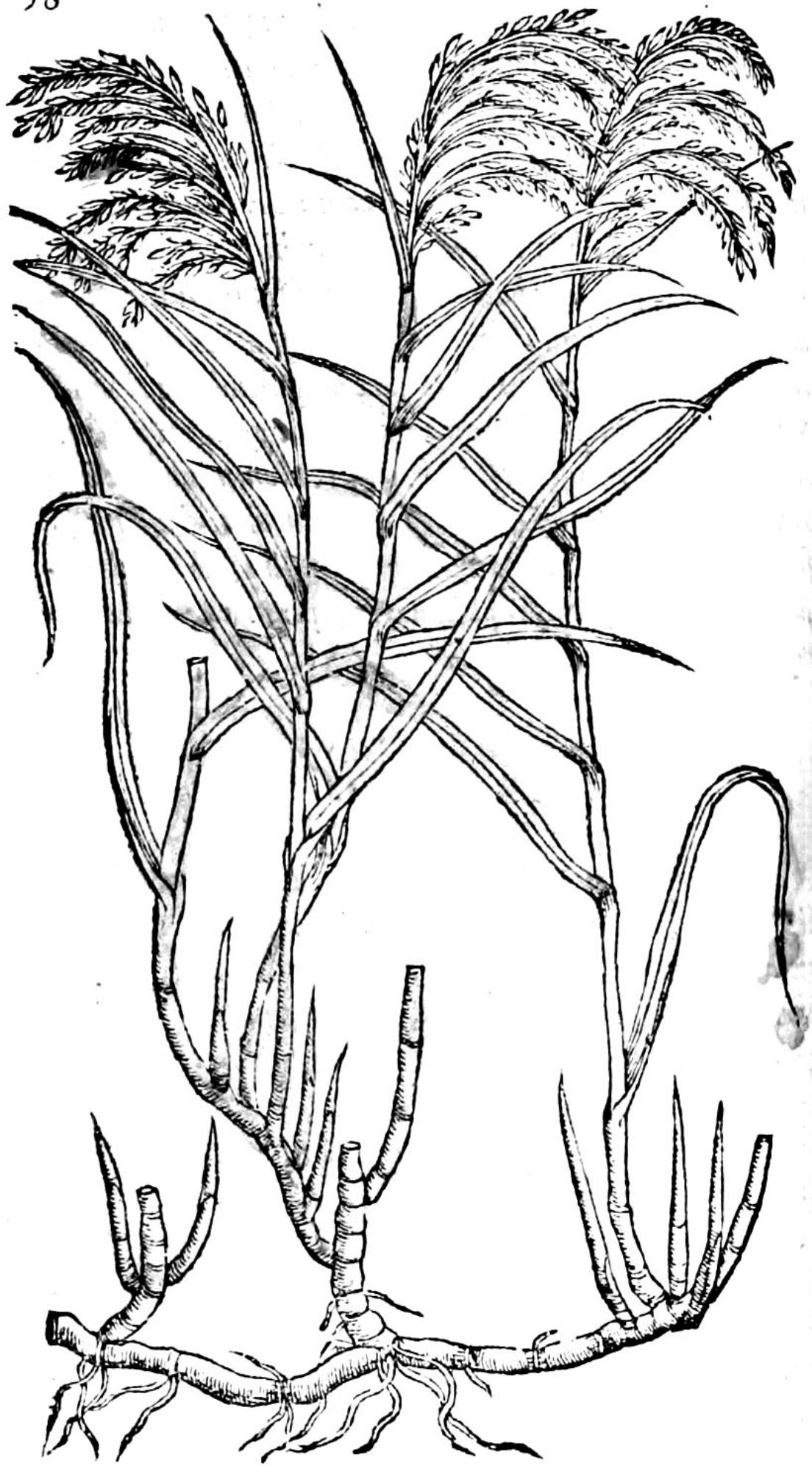
vel huic omnino simile pro sparganio depingit, verum quantum ab eius descriptione absit, vel solus pilularum situs ostendit, que non επον τε καυλεῖ, siue in summo caulis modo, sed & multò infra eius summum & alibi quoq; exoriuntur. Plus similitudinis platanaria cum βετόμῳ habet, cu- Butomon
ius Theophrastus lib. I I I I . de stirpium historia saepius me- Theophrasti.
minit, quodq; ait, locis palustribus exire, folijs multis angariibus harundini similibus: caule, qui aequalitatem peculiarem sortitus sit; & fructu nigro, sidae magnitudine proximo. Sida.
Sida autem lacustris est planta, que caput gerit uti papaue-
ris, eodem Theophrasto teste, lib. I I I I . Meminit butomi &
Democritus in Geponicis Const. Imp. dicatis: id autem, si
folia fert αἰγείφω, siue populo nigrae, similia, ab isto diuer-
sum est. Porro facultas platanarie, quum ea nullius usus
nostris sit, incomperta est.

DE HARVNDINE VVLGARI.

CAP. CXVII.

HARVNDO Belgio vulgaris, multos profert culmos, crassiores quidem quam vlliis vulgaris frumenti, sed tenuiores quam multarum aliarum harundinum, inanes, geniculatos, interiore parte membrana tenui subcinctos: folia longa, lata, aspera. In summo caulis effusa exit iuba, mollis, ac veluti lanuginosa. Radices subsunt longae, numerose, geniculatae, late serpentes. Nascitur in aquis resedibus, veluti in urbiis fossis, & circa fluminum laxiorum ripas. Iuba sub finem aestatis exeunt. Harundinem Græci κάλαμον nuncupant, nostri riet/ Germani roth/ Galli canne ou roseau. Tradunt autem veteres calamorum siue harundinum complura genera. Theophrastus omnes in duo prima genera primùm distinxit, inde in plures species subdivisit: Calami,

R. ait,

dit, duo genera tradunt, τὸν τε ἀυλατικὸν, καὶ τὸν ἔτερον, hoc est, tibiale, ut Plinius reddidit, & reliquum siue alterum. ἀυλατικὸν, siue tibiale, Plinius foraminibus multis peruiū esse scribit, ac tibijs vtilem, eumq; & orchomenium nominat: reliquos autem calamos inter se differre, Theophrastus affirmit, firmitate, crassitudine, tenuitate, exilitate. Crassam & validam χαράκια nominat, Gaza harundinem valuatoriam; tenuem vero & exilem πλόκημον, texilem, Plinius plotiam, si modo non vitiosum exemplar: hanc nasci, Theophrastus refert, εἰς τῶν πλοάδων, id est, in insulis fluitantibus, Plinio interprete: illam vero, εἰς τοῖς κώμουσι, in ripis expatiantis lacus, reddit Plinius. κώμουδας autem appellant, κωμύδαι. ubi aceruata harundo, multo radicum mutuo implexu est. Feruntur auletice, siue tibiales harundines, aucta altitudine lacus, durante inundatione crassari, & vt Plinius ait, quum anno uno, inundatio permāserit, proficere in aucupatoriam amplitudinem, hanc ζευγίτην ille, hic armamentarium appellat: quum vero aqua non permanescit, & matutinus reciproca fuerit, graciles βούλευτας, siue bombycinas nasci. Est autem ζευγίτης plenior, carnosior, folium eius amplius candidusq;, & minus lanuginis habet quam ceterae: quedam etiam omnino nihil habet, quas εὐρόυχια, & spadones nominant: ex hac optima fieri affirmant τὰ ζεύγη, Gaza paria: Plinius, hinc erant armamenta ad inclusos catus, vertit. Genera autem non haec solum, sed plura etiam intelliguntur, Theophrastus deinde scribit: Quaedam enim densa, tam carne, quam geniculis; alia caua tota, quam surpirrata siue συρίγγια & fistularem nominant, fistulis utilissimam: alia solida & penè tota intus repleta. Item alia breuis: alia procera, excelsa crassaq;: & alia gracilis & foliosa: alijs paucis omnino folijs siue unifolia. Multæ etiam disserentes pro natura usq; intelliguntur, singula autem ad

singula vtile, nominibus autem varijs appellatur, sed δόναξ
communissima, quam densissimam maximè omnium refe-
runt, & apud flumina lacusq; potissimum nasci, τοξικὴ
quoque, quam creticam quidam appellant, Plinius sagitta-
riam, sui generis est, nodis paucis geniculata, carnosior om-
nibus, flexumq; maximè recipiens, obsequensq; quò libeat
flecti, calefacta. Sunt & differentiæ magnæ, ex foliorum nō
multitudine, aut magnitudine modo, sed & colore, quippe
quæ Laconicæ cognominatur, versicolor est; item & ab ipso
situ, quedam enim ab ima parte foliorum plurimum ferunt,
alia fruticis modo adolescit. Genus etiam quoddam εὐγενής
nascitur, quod non erigit caulem, sed iuxta terram grami-
nis modo se spargit, vocatur à quibusdam elegia: Plinius in-
quit, huius mascula solida est, fœmina verò cava & inanis.
Dioscorides harundines in quinq; contraxit genera, verū
an bene, vel secus expendendū lectori relinquimus. Primam
in harundinum genere, νασόν, id est, solidam siue plenam fa-
cit, ex qua sagittæ fiunt, τοξικὸν κάλαμον hunc Theophras-
tus, id est, sagittariam harundinem nominat. Proxima fœ-
mina est, ex qua ligulæ tibiarum, hæc ζευγίτης καὶ εὐρέχως
dicitur. Tertia syringias, quam πολυσάρκην, hoc est,
multum carnosam, siue multum carnis habentem, πο-
νυρωτάτην siue frequentibus geniculis, & ad librorum con-
scriptionem utilem, ait. Theophrastus hæc κόπινη cava &
inanem esse tradit, quod & syringiae nomen satis ostendit.
Quarta δόναξ, crassa, concava, apud annes nascens, quæ à
quibusdam Cypria. Quinta phragmites, septicularis, sepi-
aria, gracilis, candicans, vulgo cognita: Ruellius hanc valla-
toriam interpretatur, at Gaζa vallatoriam eam conuertit,
quam Theophrastus χαράκια vocat. Quod si Matthiolus
animaduertisset, non tam facile vitiosam Dioscoridis lectio-
nem esse, suspicatus fuisset: nam mendum hic nullum appa-
ret,

ret, tali omnino existente septiculari, qualem eam Dioscorides perhibet. Si quidem, ut existimamus, phragmites sit passim Belgio ac Germaniae vulgaris, tenuis, candicans, præsertim ubi inaruerit, & inanis harundo: quæ certè non solum ad operiendas domos utilis, sed & sepimentiis maxime idonea est. Inanem verò & φαγυμέτην esse, ipse etiam Hippocrates, lib. de Hæmorrhoidibus, ostendit, ubi καυσῆα, siue κλυσῆα efformare docet, ad modum calami phragmitis, instrumentum per quod ferrum candens in anum mittatur. Potest verò hec vulgaris harundo & Theophrasti σφίγγια, siue fistularis esse, quæ, Theophrasto & Plinio auctoribus, vacua & inanis est. Cæterum quod ad facultates attinet, calami phragmitis, inquit Galenus, radicem cū bulbis aculeos & stipites ex alto extrahere quidam scripsere, ceu trahendi quedam vis ei inesset: nos tamen eius rei periculum non fecimus, verùm quantum gustu liceat conijcere, abstergentem facultatem possidet non paucam, minimeq; acrem. Quinetiam folia ipsa abstergentis sunt facultatis: cortex verò eius combustus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abstensorium quiddam, vt exsiccat & excalafaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen desiccat quam excalafaciat. Vitandus est eius flos, quem ἀρδιλλον vocat: nam si in aures incidat, adeo tenaciter adhærens affigitur, vt auelli non possit, auditumq; viciat: quamobrem sapissimè exurdat.

DE TYPHA PALVSTRI.

CAP. CXVIII.

PALVSTRI typæ oblonga sunt folia, angusta, dorso eminentiori triangula: caulis inter ea exit rectus, altus, glaber, laevisq; & enodis, non inanis, cui summo cacumine panicula quedam veluti spica gignitur, densa compactaq; la-

nugine stipata, pollicis crassitudine, palmo non raro longior, punicei ac obscuri coloris, in pappos tandem evanescens, qua florum est loco, radices crasse, geniculatae, candidae, sapore dulces. Locis palustribus in stagnantibus aquis, & iuxta laxorum fluuiorum ripas exit: Iulio & Augusto mensibus spicæ reperiuntur. A Dioscoride tūcū siue typha nuncupatur: recentiores ad differentiam alterius typhæ, quæ inter fruges est, palustrem & lacustrem typham hanc nominant: appellatur ab ipsis Cestum morionis, necnon typha aquatica. Theophrastus typhæ siue tiphæ etiam cuiusdam meminit in lacubus exeuntis, quæ absque folio, vti scribit, est, quia non ut reliqua radice numerosa adhæreat, & huic nostra ea de causa parū similis. Plus certè similitudinis nostra cum φλεώ Theophrasti habet, eo videlicet qui in lacubus nascitur. Reperitur enim & alter phleus, spinosa stirps, quæ & σοίζην. Lacustris phlei flos ἀνθήν siue ἀνθάν, id est, panicula dicitur: id πλακαρδῶδες, Theophrastus ait, quoddā molle & subrubens est, quo vtuntur πόστας κόνια, hoc est, ad opera tectoria, miscentes videlicet (vti verosimile est) pappos siue lanuginem luto aut calci, sicuti nunc ipsis, pilus aliquis, aut consimile quippiam, ab his qui in operibus versantur tectorijs, adjicitur admiscetur q̄, quò aut tenacius parietibus adhærent: aut minus findantur disrumpantur, ex luto illiniti, cratiti parietes. Huius generis fœminam, ait quoque, sterilem & ad nexus vtilem, marem verò inutilem. Quod & nostri de typha palustri referunt, aiunt enim folia eius, quando caulem non promit, ad tegetes storeas, quas mattas vulgo, contexendas, vtilia fore; ubi verò caulem facit, inutilia. Dioscorides typhæ palustris florem ἀνθάν quoque à nonnullis nuncupari, refert. Ouidius hanc stirpem scirpum videtur nominare, ex ea etenim storeas scirpeas mattas nominat, vt Fastorum v. i.

Scirpus.

At

*At dominus discedite, ait, plauſtroq[ue] morantes
Sustulit, in plauſtro ſcirpea matta fuit.*

*Germani caulem cum ſpica narrenkolben et lieſzknos-
pen noſtri lischdodden & donſen, Galli mafſes appel-
litant: & appoſitè quidem, inquit Ruellius, Gallie rura
maſſas dixerunt, quòd ſceptra regum, maſſas vulgò dictas,
perpolitus caulis lanosa floccorum densitate ſummatim fa-
ſtigiatus emuletur. Hetrufcis, Matthiolo auctore, mazza
ſorda dicitur, quòd eius lanugo, ſi in aures decidat, furdi-
tatem afferat. Cibo idonea, Theophrastus ait, phlei pars te-
nera ab radicibus proxima eſt, ut quam pueri paruuli poti-
ſum mandunt. Diſcorides typha florem ſuillo adipe elo-
to exceptum, ambuſtis mederi, refert. Herodotus Indos qui
in paluſtribus fluminis habitat, veſtem ferre ſcribit φλοινν,
ide eſt, ex φλεω, quem ipſe φλεν nominat. Noſtri ex folijs
ſtoreas ſiuę mattas, & alia multa contexunt.*

DE IVNCO. CAP. CXIX.

*I V N C O R V M non vnum genus eſt, omnes autem
absq[ue] folijs, foliorum verò loco rectos, rotundos, tenues, lon-
gos & enodes promunt, veluti stylos, in acumen fastigiatos:
fructum non omnes, ſed qui ferunt, paulò infra cacumen, ab
vno latere findente ſe iunco edunt, in paruis breuibusq[ue] pe-
diculis, cohærentium paruarum vuarum modo, in quibus
ſemen exiguum cuspidis effigie. Radices tenues & fibroſae.
Plinius & eo prior Theophrastus, iunci radices omnibus an-
nis emori, renaſci autem eundem ex ſemine, marem verò
ſterilem ex ſemetipſo cacumine in terram defixo, affirmant.
Quale tamen nihil à nobis obſeruari potuit. Horum vnum
genius magnitudine & crabitudine reliquos ſuperat, quod*

264

IVNCVS.

leue plenumq; medulla est fungosa, candida, ad lucernarum
 lumina, in quibus ellychnij vice est, tum & alia multa vtili.
 iuncus etiam ipse ad tegetes & vitilia omnia vtilissimus,
 locis dignitur humidioribus, aquas crebro aut semper ha-
 bentibus. Proximus huic laruore similis alter est, sed mi-
 nor, breuior, tenuiorq;, qui & ad nexus similiter vtilis,
 & medulla candida fungosaq; refertus: exit locis haud
 dissimilibus, sed non perinde humidis. Tertius secundo
 magnitudine similis est, sed asperior, & medullam ha-
 bet candidam quidem, sed omnino exiguam, plurima
 parte inanis, ad vinciendum quoque idoneus, & præser-
 tim resiccatus & aridus: huius iunci siue styli, non om-
 nes è radicibus, vt duorum aliorum, sed nonnulli ex
 aliorum sinibus oriuntur, sicuti iridis & ferulaceorum
 multorum folia ab alijs ante caulis productionem exeunt:
 reperitur ipsisdem, quibus priores, locis. Appellatur autem
 iuncus Græcis quidem σχοῖνος, Germanis bintzen/Bel-
 gis biesen/ Gallis ionc. Et primum quidem à nobis de-
 scripti genus ὄλοσχοῖνων à Græcis nuncupato simile est: ple-
 rique ex nostris vulgo mattenbiesen nominant. Proxi-
 mus leuis iuncus, siue σχοῖνος λεία Dioscoridis esse vi-
 detur. Tertius acutus iuncus, & ὀξυσχοῖνος appellari
 potest: à nostris yseren biesen nuncupatur. Iunci enim
 aliquot differentia genera veteres tradunt. Tria enim iunci
 genera sunt, inquit Theophrastus, vt nonnulli distinguunt,
 ὁξὺς νῆσκαρπος, acutus & sterilis, quem marem appel-
 lant: κάρπη frugifer, quem μελαγχραντίν (atriferum
 Gaζa vertit) vocamus, quoniam semen nigrum ferat,
 crassior hic iuncus & carnosior: tertius magnitudine, cras-
 situdine, carnositate insignis, qui ὄλοσχοῖνος vocatus est,
 Gaζa mariscum interpretatur: Plinius tamen holosche-
 num, à marisco differentem facit. Dioscorides tria quoq;
 R 5 iunci

iunci assignat genera, aliter tamen, quam Theophrastus ea distinguens, vnum lauem iuncum, siue σχοῖνον λέιαν nuncupat: alterum ὄξυσχοῖνον & acutum; tertium cum Theophrasto ὄλοσχοῖνον: & acuti quidem vnum ait, ἀκαπτόνην siue sterilem: alterum fructiferum, semen nigrum ferentem: hanc μελαγχράνην, illum marem Theophrastus nuncupat. Holoschœni autem, vt Galenus inquit, fructus somnum adfert, conciliat & oxyshœni eius, que semen fert, somnum, sed minus quam holoschœni: quamquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque si frictum cum vino bibatur, ventris fluxus desiccat, & muliebre rubrum profluum sistit. Ex quibus clarum est, quod composita eorum temperies est, ex terrena videlicet essentia leuiter frigida, & aqua leuiter calida: vt & inferna desiccare possent, & sensim frigidos ad caput vapores summittere, quibus somnolentos efficiant. Dioscorides, que proxima sunt radici folia tenera, conuenienter ait, imponuntur à phalangijs demorsis.

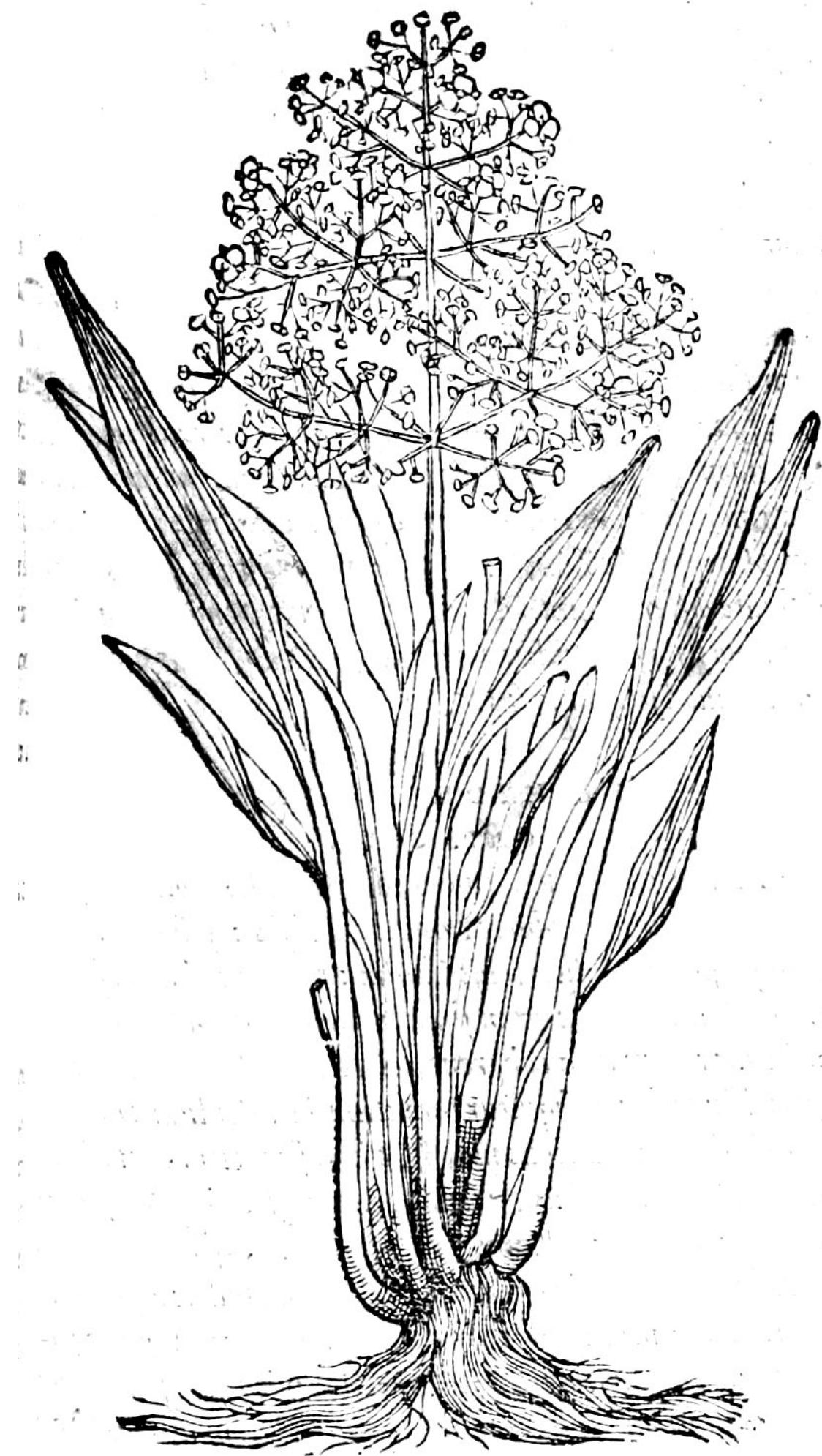
DE PLANTAGINE, VVLGO

DICTA, AQUATICA.

CAP. CXX.

PLANTAGO aquatica, vti à recentioribus nominatur, folia habet in prælongis, crassis pediculis, longa, lata, in mucronem definita, plantaginis maioris folijs longiora & acuminationea. Caules inter ea excurrent longi, triangulares, intus fungosi, in complures ramulos divisi, in quibus flores candidi, parui, tribus constantes foliolis, & fructus deinde parui, & triangulares, videntes. Radices subsunt fibrose. Exit humilioribus & aquas habentibus locis, in fossis, iuxta lacuum & riuulorum margines.

Floret

Alisma. Floret Iunio, Iulio, & subinde Augusto mensibus. Nostra etatis studiosi plantaginem appellant aquaticam, & Germanice wasser wegerich id est, nostrate lingua, water wechbree, & Gallicè plantain d'eaue, plantagini tamen non admodum similem: prater enim folium, nihil habet plantaginis, quod tamē & ipsum plantaginis folio non satu respondet: nam longius, magis fastigiatum & minus nervosum est. Sunt qui velint alisma esse, cui quoque non videtur simile: alisma siquidem, Dioscoride & Plinio auctori bus, folia habet plantaginis angustiora, in terram reflexa, & caulem simplicem, sed hæc herba, plantaginis majora, longiora, non deorsum reflexa, at sursum erecta habet, & caulem plurimis alis ramosum. Quæ manifestam huius cum alismate differentiam ostendunt. Facultatem autem has plantago frigidam videtur habere & siccum, nullius interim tamen, quod sciatur, vsus.

DE HYDROPIPERE.

CAP. CXXI.

HYDROPIPER caules edit cubitales, rotundos, laues, geniculatos, in plures ramulos diuisos: folia oblonga, mali persicæ aut salicis folijs similia: flores ex alarum foliorumq; sinubus, tum & in summis cauliculis, in longioribus pediculis racematim coherent, colore candidi, aut purpurei: quos deinde semen sequitur minutum, latiusculum, ruffum, aut nigricans: radicibus multis ac fibrosis nititur. Tota herba cum folijs, floribus & semine, acris est, & piper sapore refert, citra tamen ullam odoris gratiam. Nascitur locis palustribus, in fossis & scrobibus hybernis mensibus aquas ha bentibus, & iuxta stagnantes aquas. Iulio & Augusto potissimum floret. Græcis ὄποτέπερι, Latinis hydropiper, sive piper aquaticum, aut aquatile dicitur, Germanis wasser pfesser

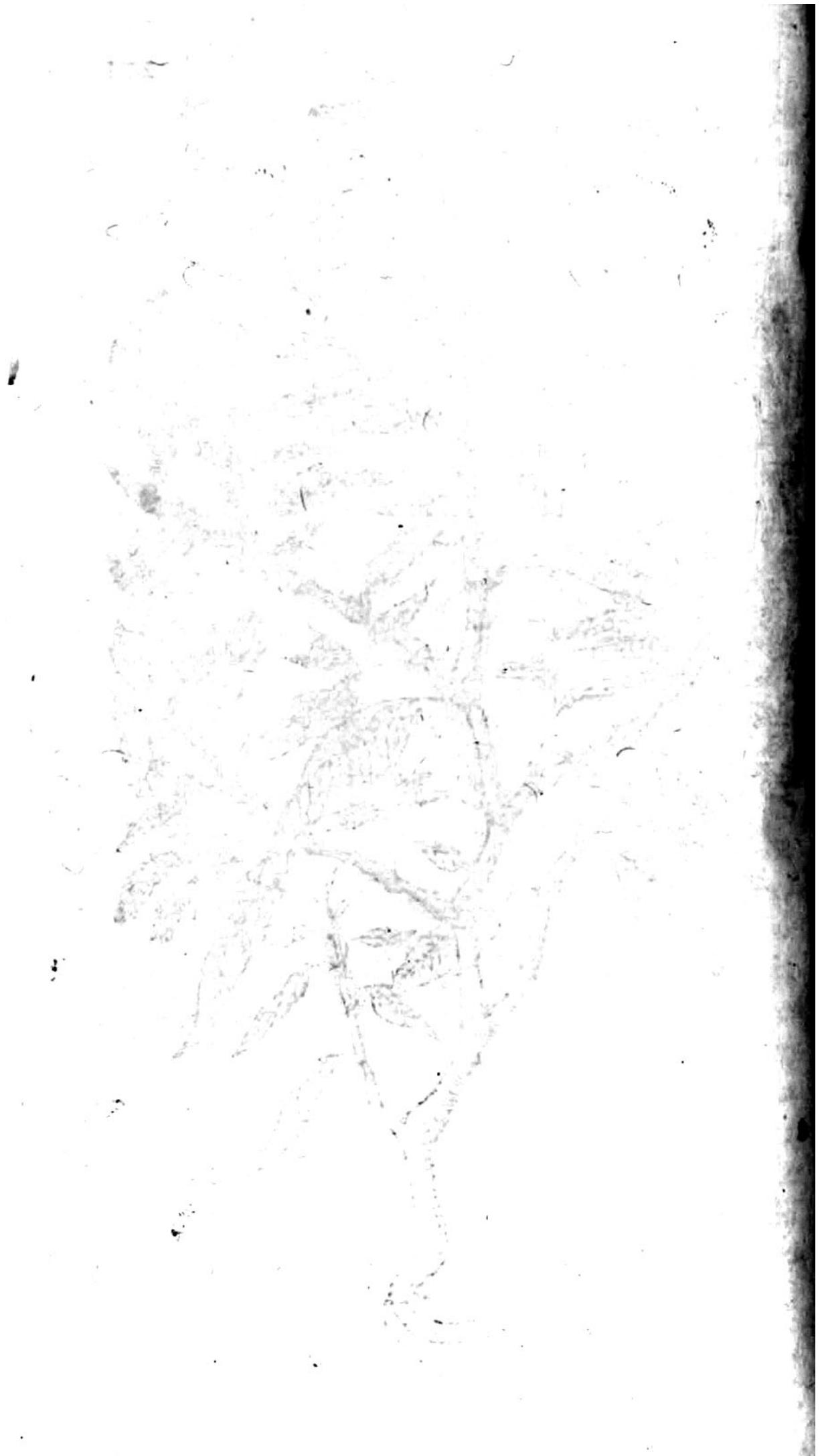

pfeffer oder muncken kraut / nostris water peperi
Gallis curaige. Facultatem autem habet euidenter calidam
& siccām: non tamen , vti Galenus affirmat , tam calidum,
quam piper. Folia vna cum fructu imposita, Dioscorides ait,
œdemata & veteres durities discutiunt , ac sugillata delent.

DE PERSICARIA. CAP. CXXII.

PERSICARIA caulis, folijs, floribus, semine, hydropiperi simillima est, caules habet rotundos , geniculatos, folia quoque persicæ aut salicis , sed sàpè latiora & nigriora quam hydropiperis, macula siue litura in medio nigra , plùbi colore, qua nota manifestissima ab hydropipere dignoscitur: flores similiter racemosi , candidi , frequentius purpurascen-tes, semen nigrū, & radices fibroſæ. Sapore autem hæc herba non est acris, sed subacidum quippiam resipit . Reperitur similibus, & sàpè ijsdem quibus hydropiperi locis, floretq; eodem tempore. Persicaria à foliorum persicæ similitudine, nuncupatur. Germani persichkraut vnd flochkraut Belgæ persencruyt nominat. Sunt qui velint Plini plumbaginem esse, propter eas, quæ in folijs conspiciuntur plumbæ coloris, notas. Sed plumbaginem Plinius nō à colore, sed magis ab effectu nomine habere vult, quod videlicet plumbo oculorum affectu medeatur. Nascitur , Plinius lib. x x v. cap. Molybdæna x i i i. ait , vulgo molybdæna,id est , plumbago etiam in ar-
Plumbago. uo, folio lapathi, crassaradice, hispida: hac commanducata si oculus subinde linatur plumbum , quod est genus vitij , ex oculo tollitur. Temperiem autem persicaria frigidam habet, & nonnihil siccām , inflammationibus incipientibus & recentibus vulneribus fertur prodeesse imposta.

INDEX HVIVS

LIBRI.

A.	B.	C.	D.	E.
Dor.		Butomon.	255.256. & 257	
A Adoreum.		31 Byne.	59	
Aegilops.		31		
Aegyptia faba.		142 Caditas.	176	
Alectorolophos.		85.96 Calamus.	257. & 8	
Alga palustris.		221 Camelina.	129	
Alica.		252. Canatiense semen,	77	
Alimonia.		41.42 Cancri chela, siue forficula.	237	
Alisma.		215 Candidum trifolium.	211	
Alleluya.		268 Canicæ.	28	
Alopecuros.		215 Cannabis.	234	
Amblatum,		148.149 Cantherinum hordeum.	53	
Amydum.		172 Cassutha.	174	
Amylum.		46 Castoris trifolium.	217	
Amyleum frumentum.		45 Catanance prima & altera.	129	
Anagallis aquatica.		35 Cepæa.	250	
Anatum herba.		248 Ceruisia.	60	
Androsace.		233 Cestum morionis.	252	
Aphace.	156. 157	176 Chondrus.	41.42	
Aphace, legumen.		Cibarius panis.	28	
Aphacæ olus.		127 Cicera.	109	
Aquæ lenticula		158 Cicercula.	107	
Aracus		233 Cicer arietinum.	113	
Arachus		109 Cicer satuum.	110	
Arietinum cicer		151 Cicer sylvestre.	115	
Arinca		113 Claua Herculis.	232	
Asphaltion		37 Clauus Veneris.	231	
Astragalus		189 Cochlearia.	250.251	
Athera		170 Cracca.	151	
Auena		46 Cratægonon.	184	
Aureum trifolium		77 Crista galli.	217	
Azymus panis		215 Cuscuta.	174	
		29 Cytisus.	194.195. & 211	
B.				
Bactrianum triticum		75 Digitus Veneris.	232	
Bera		60 Dolichus siue phascolus.	98	
Berula	250			E.
Biscoctus panis		29 Epimedium.	134	
Bona, siue faselus maior		82 Epithymum.	176. & 178	
Bona minor		88 Eruilia.	103.105	
Bona sylvestris		91 Eruilia sylvestris.	107	
Briza	34.50	Eruum.	110.111. & 117	
Bromus herba.		146 Eruum sylvestre.	120	
Butomum.		226 Erysimon.	129	
			S	Eschæ-

I N D E X.

<i>Escharites.</i>		<i>29</i>	<i>Halicastrum.</i>	<i>31.33</i>
<i>Eugalacon.</i>		<i>212</i>	<i>Harundo vulgaris.</i>	<i>257</i>
	<i>F.</i>		<i>Hedysarum.</i>	<i>158</i>
<i>Faba.</i>	<i>84.91.93</i>		<i>Hepatica.</i>	<i>216</i>
<i>Faba Aegyptia.</i>	<i>85.96.& 97</i>		<i>Hepatica alba.</i>	<i>233</i>
<i>Faba Græca.</i>		<i>94</i>	<i>Hepatica aquatica.</i>	<i>233</i>
<i>Fænum græcum.</i>		<i>137</i>	<i>Holoschoenus.</i>	<i>266</i>
<i>Fænum græcum sylvestre.</i>		<i>162</i>	<i>Hordeum.</i>	<i>51</i>
<i>Fagopyrum.</i>		<i>81</i>	<i>Hydropiper.</i>	<i>268</i>
<i>Far.</i>		<i>31</i>		<i>I.</i>
<i>Farris genera.</i>		<i>31</i>	<i>Irion.</i>	<i>131</i>
<i>Far Clusinum.</i>		<i>36.41</i>	<i>Isopyron.</i>	<i>217</i>
<i>Far factitium.</i>		<i>39</i>	<i>Iuncus, & eius genera.</i>	<i>263</i>
<i>Far halicastrum.</i>		<i>35</i>	<i>Iuncus odoratus.</i>	<i>64</i>
<i>Far vennicum rutilum.</i>		<i>34</i>		<i>L.</i>
<i>Farina confusa.</i>		<i>28</i>	<i>Lachryma Iobi.</i>	<i>66</i>
<i>Farrago.</i>		<i>49</i>	<i>Lagopus.</i>	<i>112</i>
<i>Faselus, seu bona maior.</i>		<i>82</i>	<i>Lagopyrus.</i>	<i>212</i>
<i>Faselus minor.</i>		<i>88</i>	<i>Lathyrus sylvestris.</i>	<i>107. & 110</i>
<i>Faselus, & Faseolus.</i>		<i>100</i>	<i>Lauer.</i>	<i>239</i>
<i>Faselus hircinus.</i>		<i>217</i>	<i>Lecythus.</i>	<i>103</i>
<i>Fegopyrum.</i>	<i>79.81</i>		<i>Lens.</i>	<i>111</i>
<i>Fermentatus panis.</i>		<i>29</i>	<i>Lens aquatilis, siue palustris.</i>	<i>233</i>
<i>Ferrum equinum.</i>		<i>161</i>	<i>Lens lacustris.</i>	<i>233</i>
<i>Festuca.</i>		<i>142</i>	<i>Lenticula.</i>	<i>115</i>
<i>Festuca altera.</i>		<i>144</i>	<i>Leporinus pes.</i>	<i>212</i>
<i>Fistularia.</i>		<i>221</i>	<i>Leucanthemum gramen.</i>	<i>181</i>
<i>Flos cuculi.</i>		<i>248</i>	<i>Limodorum.</i>	<i>171</i>
<i>Flos tritici.</i>	<i>26.27</i>		<i>Lingua serpentis.</i>	<i>234</i>
<i>Fontalis.</i>		<i>226</i>	<i>Linum.</i>	<i>131</i>
<i>Frumentum loculare.</i>		<i>34</i>	<i>Lolium.</i>	<i>140</i>
<i>Frumentum monococcum.</i>		<i>32</i>	<i>Lomentum.</i>	<i>94</i>
<i>Frumentum Turcicum.</i>		<i>73</i>	<i>Lotus sativa.</i>	<i>199</i>
<i>Furfuraceus panis.</i>		<i>29</i>	<i>Lotus urbana.</i>	<i>201</i>
<i>Furnaceus panis.</i>		<i>29</i>	<i>Lotus sylvestris.</i>	<i>201</i>
	<i>G.</i>		<i>Lupinus sativus.</i>	<i>122</i>
<i>Galega.</i>		<i>163</i>	<i>Lupinus sylvestris.</i>	<i>125</i>
<i>Gallinacea crista.</i>		<i>221</i>		<i>M.</i>
<i>Genista.</i>		<i>86</i>	<i>Maltum.</i>	<i>59</i>
<i>Gladiolus aquatilis.</i>		<i>253</i>	<i>Marinum gramen.</i>	<i>186</i>
<i>Glaux.</i>		<i>211</i>	<i>Maritimum.</i>	<i>265</i>
<i>Gorgolestrum.</i>		<i>245</i>	<i>Maslepanes.</i>	<i>58</i>
<i>Gramen.</i>	<i>178.179</i>		<i>Mater Herculania.</i>	<i>231</i>
<i>Gramen arundinaceum.</i>		<i>255</i>	<i>Maz.</i>	<i>57.58</i>
<i>Gramen leucanthemum.</i>		<i>182</i>	<i>Medica.</i>	<i>203</i>
<i>Gramen marinum.</i>		<i>184</i>	<i>Mel frugum.</i>	<i>68</i>
<i>Gramen nodosum.</i>		<i>180</i>	<i>Melampyrum.</i>	<i>149</i>
	<i>H.</i>		<i>Melica.</i>	<i>70.71</i>
<i>Halica.</i>	<i>40.41</i>		<i>Melilotus.</i>	<i>190.191. & 204</i>
				<i>Mili.</i>

I N D E X.

Milium.	64	Pistana.	234
Mimulus herba.	221	Pisum maius.	201
Mochus.	210.212	Pisum minus.	203
Molybdæna	270	Pisum Romanum.	201
Morsus ranæ.	229	Plantago aquatica.	266
Myagrium.	229	Platanaria.	255
Myriophyllum.	231	Plumbago.	270
N.		Polemonium.	198.199
Nasturtium aquaticum.	245	Polenta.	17
Nasturtium aquaticū minus.	248	Pollen.	27
Nenuphar.	232	Polyanthemum aquatile.	233
Neottia.	172	Polygalum.	156
Nymphaea.	231	Potamogeton.	226
Nymphaea parua.	229	Pratense trifolium.	186
O.		Ptisana.	55
Ochrus.	103	Puls.	46
Ochrus sylvestris.	107	R.	
Ocymum.	81	Ranœ morsus.	228
Olyra.	36.37. & 50	Ranunculus aquatilis.	233
Onobrychis.	165	Robigo.	151
Onopordon.	167	Robus.	22
Oriza.	72	Roggæ.	47
Oriza Germanica.	35	S.	
Ornithopodium.	155	Sagitta.	234
Orobanche.	171. & 177	Sagittalis.	234
Oxys.	215	Sanguinalis.	180
Oxytriphyllo.	211	Santalum Plinij.	36
P.		Scirpus.	262
Palustre trifolium.	217	Secale.	47.50
Panicum	68	Securidaca.	161
Panicum peregrinū seu Indicū.	71	Sedum aquatile.	237
Panis genera.	28.29	Semen.	31
Panis cuculi.	215	Serta Campana.	193
Panis ex tritico.	26	Sertula Campana.	193
Panes hordeacei.	54	Sesamum.	128
Papauer palustre.	232	Setanium.	22
Paspale.	66	Sida.	257
Passulae Corinthiacæ.	84	Siligo.	22.26.28.50
Pedicularis.	221	Silagineus panis.	28
Persicaria.	270	Siliqua.	98
Pes leporis.	212	Simila.	28
Phœnix.	145	Similago.	28
Phalaris.	77	Similagineus panis.	28
Phasiolus.	217	Sisymbrium alterum.	247
Phasiol.	87	Sium.	239
Phellandrium.	243	Sium Plinij.	247
Phleus.	262	Sium Crateuæ.	245. & 247
Phtagmites calamus.	261	Smilax hortensis.	100
Piper aquaticum.	268	Sorghum.	70.71
		Spar.	
		S. 2	

I N D E X.

Sparganion.	255	Trifolium humile.	211
Spartum frutex.	86	Trifolium odoratum.	190
Spartum herba.	86.& 181	Trifolium odoratum alterum.	199
Spelta.	30.31	Trifolium palustre.	217
Spergula.	138	Trifolium pratense.	186
Spica.	226	Trimenon seu trimestre triticū.	211
Stratiotes aquatilis.	237	Trinitatis herba.	216
Stratiotes potamius.	237	Triticum.	211.22
Subcineritius.	29	Triticum Baetrianum.	75
Sylvestris bona siue faselus.	91	Triticum Italicum.	26
Sylvestris eruilia.	107	Triticum nivarinum.	145
Sylvestris lotus.	202	Triticum Romanum.	26
Sylvestris cicer.	115	Triticum typhinum.	34
Sylvestre fænumgræcum.	162	Triticum vaccinum.	149
T.		Turicum frumentum.	73
Terræ glandes.	168	Typha.	24.37.38
Testuaceus panis.	29	Typha cerealis.	38
Tragus.	36.44	Typha palustris.	261
Tribulus aquatilis.	214	Typhnum triticum.	24
Tribulus marinus.	224	V.	1
Tribulus terrestris.	222	Vicia.	127
Trifolium acetosum.	214	Vicia sylvestris.	165
Trifolium acutum, seu odoratū.	189	Viola aquatilis.	229
Trifolium agrarium.	210	Vitis Idæa.	84
Trifolium aureum.	215	Vniola.	180
Trifolium bituminosum.	287	Z.	
Trifolium candidum.	211	Zea siue spelta.	30
Trifolium cochleatum.	203.206	Zea Mnesithei.	31
Trifolia corniculata.	202	Zeopyron.	36
Trifolium equinum.	192	Zizania.	144
Trifolium fibrinum.	217	Zythum.	61
Trifolium fruticans.	196	F I N I S.	

Animaduertenda.

Pagina 32. linea 29. Typham nimitem. 38.13. μελιφορα. 44.5. agrotium. 50.14. at. 20. secale. 52.20 ἐπεόκριθος. 56.19. aliquot. 63.2. nonnulla. 84.29. epinyctidas. 107.30. foris. 112. ἡμερον. 119.13. farinam. 134.31. diem IX. & 140. 24. quarum. 145.31. inutile. 162.32. singulis. 176.28. radice. 182.24. agrosteos. 186.5. singuli. 187.12. rosiones. 189.27. aphaltion. 195.19. commodè rami. 22. κυτισθ. 201. 16. ἡμερος. 215.10. enterocœlen. 211.20. gratus. 231. 14. aqua plurima.

INDEX GRÆCARVM

VOCVM.

A.

ἄγρωσις	178.180	δόλιχο	98
ἄλιμο	29		
ἀιγικὸν	180	έγκρυφίας	29
ἀιγίλωψ	142	έλιμο	68
ἀιγόχερως	137	έπαινθρωπος	29
ἄιρε	140	έπιθυμη	176
ἄλεχταρολόφο	221	έπιμήδιον	234
ἄλευρον	28	έπισοίη	176
ἄλευρο	59	έρεβινθο	113
ἄλιξ	41.42	έρεγμο	94.95
ἄλφιτον	57	έρεσίη	151
άμαξίης	180	έρύσιμη	131
άνθηλη	262	έσχαρίτης	29
ἄπι	168	έτνο	103
ἄρακος	109	έυχαλαχτόν	211
ἄραχο	151		
ἄσερον	134	ζέα, ζεία	31
ἄσφαλπον	189	ζεόπυρην	37
άυτόπυρο	28	ζῆθο	63
άφάκη	158	ζύθον	61
		ζυμίτης	29
B.			
βάλαρις	216		
βλέφαρο	232	ηδύσπερη	161
βάκερως	137		
βάρμη	226. σ. 257	θαμνοσκός	118
βρῶμο	77. σ. 146		
βρύτον	61	κάλαμο	257
βρῶμο πόα	146	καλαμάγρωσις	255
βύνη	59	κάνναβις	134
βώσμορος	75	καρδαμίνη	247. σ. 250
		κέγχρο	66
G.			
γράσις	49	κηπαία	250
γυμνόκρετον	53	κνίκιον	189
		κόλλα	46
D.			
διέφτο	29	κρηταίονον	182
διπυρίτης	29	κρατείονον	182.184

INDEX.

	182. & 184		Π.
κρατήσω			
κρεβάν	53	παιπάλι	27
κρίμνον	59	πελεκῆνον	161
κύαμθο	84.91	πίσσον	103
κύαμθο ἐλληνικὸς	94	πισάνα	234
κυνομόρθον	171	πίτυρο	28
κυρίσικ	28	πολτός	46
κυπίλος	195	πολύγαλον	156
κυπίσος	195	ποάμφησίτων	226
κωμύθη	259	πυρὸς	22
	Λ	πυπίας	29
λαγώπης	212		
λαγώπυρθο	212	ρύπανος	28
λάθυρθο	109		
λέκυθο	103	σεμιδαλίς	26.28
λεμόδωρον	171	σήταμνο	128
λίνον	132	σητάνιας	22
λωτὸς ὁ ἐν χορτηστείοις	187	σιλίγνις	26.27
λάτθοϊμερος	201	σίον	239. & 247
	Μ.	σισύμβρον ἔτερον	247
μάζα	53	σιμίλαξ κηπαία	98. & 100
μελάμπυρον	149	σταργάνιον	255
μελίλωτος	193	σαχνίτης	116
μελίνη	68	σφαπιώτης πολάκιος	257
μηδική	208. 209	χοίνις	265
μινυσσονθὲς	189	χοινόσρεφον	134
μυροφυλλον	229		
	Ν.		
νυμφαία	232	τήλις	137
		τηλίς	195
	Ο.		
ὅνον κρίθινον	61	τεαγήμαζα	136
ολοχοῖνος	265	τεαγόπυρον	81
όνοτρυχίς	167	τείνολος	222
όξυτσίφυλλον	189	τείμηνος πυρὸς	22
όρνιθοπόδιον	156	τειπέτηλον	189
όρθοσταγχη	172	τειπόδιον	201
όρθοσ	112. 117	τείφυλλον	189. & 201
όρθοινον ἄλευρον	119	τείφυλλον ἐν τῆς χορτηστείοις μ	187
όρυζα	73	τάμενον	187
όσφρεων	171	τύφη	262

I N D E X.

	T.		X.
ὑδροπέπει	268	φιλεταίειος	199
		φλεὰς	262
Φ.		φυλάκηθος	222
φαγόπυρον	81		
φακός	115	χαμαιβάλανος	168
φάκεσ ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων	233	χελιοδύναμις	199
φαλαρίς	77	χόνδρος	42
φασέολος	86.98	χονδροπίτισάνη	44
φασόλος	86.87		Ω.
φασίολος	86.87	ἀμηλύσις	55
φθίειος	221	ώχρεις	103

S V M M A P R I V I L E G I O R V M.

N e quis hanc *Remb. Dodonæi frumentorum, leguminum, palustrium & aquatilium herbarum*, ac eorum quæ eò pertinent, *historiam*, intra proximos quinque annos imprimat, præter *Christophorum Plantinum*, cui hoc Dodonæus permisit; aut alibi impressam distrahat, Regijs priuilegijs cautum est, Datis Bruxellæ, An. cIc Ic l x v.

<i>Iulij quarta</i>	<i>Signat. Bourgeois.</i>
<i>& Iulij sexta</i>	<i>Signat. de VVitte.</i>

SUMMARY PRIVILEGE PROGRAM

• 1992.1.12. 430.10.1
• 1992.1.12. 430.10.2